RADU TEODORESCU

CUMPĂTAREA ÎN RELIGIA COMPARATĂ

Cugir 2014

CUPRINS

INTRODUCERE

Adevărul este că trăim într-o lume cât se poate de diversă şi diferită în concepții şi în ideologii. De cele mai multe ori aceste concepte şi ideologii ajung să fie cât se poate de mult contradictorii şi să de opună una alteia. Mai mult decât atât, lumea în care trăim este diversă şi din punct de vedere al fondului uman. Sunt mai multe „rase" în lumea care trăim şi acest lucru a fost din mai multe puncte de vedere ceea ce am putea spune cauză a mai multor discrepanțe şi neînțelegeri. Lumea noastră cunoaşte rasa chineză, japoneză, mongolă, africană, americană a pieilor roşii care a provenit din eschimoşi, şi în cele din urmă avem rasa albă. Rasismul este de cele mai multe ori fondat pe lipsa de a accepta că alții gândesc sau nu sunt ca şi noi sau mai bine spus rasismul este motivat de cele mai multe ori de lipsa de a accepta pe alții şi a modului în care gândesc. Dar rasismul nu este singura dificultate care se ridică din lipsa de îngăduință sau de toleranță. Fundamentalismul şi fanatismul religios sunt alte lucruri care se ridică din această problemă. De fapt în rândurile care vor urma vom vorbii mai multe despre aceste probleme care vin de cele mai multe ori din lipsa de a accepta pe alții sau din ura care se poate fonda religios. Poate una dintre cele mai celebre povestiri de lipsă de toleranță sau de îngăduință este cea dintre Cain şi Abel. Se ştie că din invidie Cain la ucis pe Abel. Această carte este menită să împiedice ca astfel de lucruri să aibă loc la o scară cât se poate de mare.[1]

Ceea ce vom demonstra în rândurile care urmează este că de mai multe ori s-au făcut mai multe acuzații la adresa religiei, deci a legăturii cu Dumnezeu că ea ar voi să aducă cu sine război şi neînțelegere. Vom arăta că acest lucru este doar un pretext pentru a justifica violența sau ura omului. De mai multe ori ura poate lua masca religioasă. Acest lucru a fost făcut de mai multe ori şi în rândurile care vor urma vom insista mai mult asupra acestui fapt. Ceea ce voim să spunem în sens ultim este că de cele mai multe ori religia este cât se poate de mult o cale a păcii, a înțelegerii şi a reconcilierii, dar din nefericire au fost foarte mulți cei care aur răstălmăcit sensul şi importanța ei. Religia are funcția de a îl pune pe om în legătură cu Dumnezeu creatorul Său şi prin urmare ea nu are funcția de a rezolva conflictele sau intrigile omului de natură politică, statală sau guvernamentală. Acest lucru a fost de mai multe ori răstălmăcit şi din nefericire deliberat înțeles în mod greşit. După cum am spus, sunt foarte mulți care sunt „obsedați" de problema religioasă. Există din acest punct de vedere mai multe boli şi mai multe fobii care au ca şi început tematica sau problematica religioasă. Este bine să arătăm care sunt şi cum se manifestă aceste mari deficențe ale omului. De mai multe ori istoria şi religia comparată ne-a arătat că omul este dispus să comită acte şi fapte cât se poate de mult ieşite din comun în numele lui Dumnezeu şi a religiei. Aceste fapte sunt din acest punct de vedere ceea ce am putea denumii fanatismul şi fundamentalismul religios care se manifestă în mai multe feluri. Sunt foarte mulți cei care consideră că au o misiune sfântă de la Dumnezeu şi prin urmare încep un drum propriu de a îşi implanta sau populariza crezurile şi ideile proprii. Între călugări acest lucru a fost de mai multe ori remarcat. Acesta este şi motivul pentru care călugăria în creştinism este atât de fragmentată şi de fărâmițată. Din punct de vedere religios, monahismul a fost ținta a mai multor atacuri ale fanaticilor şi a fundamentaliştilor religioşi care au găsit de cuviință să ponegrească numele monahismului şi mai ales a monahismului religios. În acest sens, în special în evul mediu mai mulți au ajuns să susțină că monahismul trebuie să dispară deplin. Sunt multe cazuri în care persoane străine de iubirea de Dumnezeu şi de chemarea profundă şi înaltă a monahismului au intrat în cinul monahal şi evident au făcut mai multe pagube. În rândurile care vor urma vom vorbii mai pe larg de aceste lucruri. Dar evident, vom sublinia faptul că aceste încercări în cele din urmă au fost depăşite. O temă centrală a idei de cumpătare vine din faptul că 1. trebuie să dăm o şansă oricui până la proba contrarie şi 2. de mai multe ori trebuie să fim conştienți de lucrarea celui rău şi a diavolilor săi. De mai multe ori lucrarea celui rău se poate vedea în lumea noastră. Mai multe războaie, omoruri, violență, agresiuni sau crime au loc din lucrarea celui rău. Acesta este motivul pentru care trebuie să fim cât se poate de mult îngăduitori cu cei care nu cred ca noi. La fel de bine ;i acest lucru este adevărat. Au existat mai mulți sfinți care au susținut că diavolul urăşte pe creştinii

[1] Jeffrey Archer, *Cain şi Abel* (Editura Vivaldi, 2009).

ortodocşi. Acest lucru s-a văzut extrem de bine din cruzimea cu care unii persecutori au persecutat pe creştini. Aceste persecuții au durat mai mulți ani şi au fost de cele mai multe ori existente în cadrul imperiului roman.[2] Prin urmare, când vorbim de cumpătare nu trebuie să uităm de această perioadă din trecutului umanității care s-a extins timp de aproape 300 de ani în care mai mulți creştini au fost omorâți fie prin aruncarea la animale sălbatice, tăiați cu sabia, arşi în foc sau alte feluri de omor. Aceste lucruri au fost realități care par greu de crezut pentru noi cei de azi. Cruzimea de care au dat dovadă persecutorii antici a fost oribilă şi ieşită din comun.[3] Cauza acestor persecuții nu a fost una de natură umană ci una de natură demonică. Diavolii şi-au dat seama că creştinismul le limitează puterea şi prin urmare s-au dezlănțuit cu o cruzime incredibilă de a stopa creştinismul. Acesta este motivul principal care m-a determinat să abordez o lucrare de acest gen. Lucrarea demonică este de mai multe ori cât se poate de evidentă. Acest lucru se poate vedea din prea multele lovituri pe care le-a primit Biserica Creştin Ortodoxă pe parcursul timpului. Trei sute de ani de persecuție religioasă în lumea antică şi în imperiul roman, ne face să ne gândim serios la problema toleranței şi a cumpătării religioase. Referitor la acest lucru există o întâmplare celebră cu privire la persecuțiile creştine.

„Se spune că un necredincios, care îndelungă vreme a fost un asupritor al creştinilor, trimise pe fiul său la unul din preoți, cu rugămintea să-l învețe religia creştină, ca apoi să-l boteze. Preotul, mirat, s-a dus la părintele copilului şi l-a întrebat:

- Cum, e adevărat că vrei să învăț pe copilul tău religia lui Hristos?
- Da, răspunse necredinciosul.
- Glumeşti? îl mai cercă preotul.

Dar el zise cu glas înmuiat de tristețe:

- Nu glumesc, ci doresc ca fiul meu să fie mai fericit ca mine."[4]

Demersurile care ne-au făcut să scriem această carte țin foarte mult de faptul că din cei 300 de ani de persecuție religioasă a creştinilor din antichitate trebuie să demonstrăm că ne-am învățat lecția sau mai bine spus am rămas cu ceva. 300 de ani a fost o perioadă lungă am putea spune şi din acest motiv este bine să ştim care sunt consecințele sau ceea ce trebuie să învățăm din acest lucru. În mare perioada persecuțiilor este foarte mult o perioadă care are de a face cu confruntarea dintre creştinism şi politeism sau mai bine spus păgânism. Cea a însemnat păgânismul pentru lumea antică? Poate că în antichitate păgânismul care se manifesta cel mai mult prin idolatrie a fost asemenea terorismului care face mai mult rău oamenilor şi celor care devin victime. Din acest punct de vedere este bine să ştim care este istoria şi să facem ca ceea ce fost rău în trecut să nu se mai repete. Vom reda în rândurile care urmează mai multe cazuri în care religia a fost un motiv de război şi violență sau mai bine spus de neînțelegere. Acesta este din mai multe puncte de vedere laitmotivul cărții de față. Războiul nu poate în nici un caz să fie o cale care să justifice diferențele de credință religioasă. În firea lucrurilor Dumnezeu a creat o lume amplă cu mai multe variații şi mai multe semnificații sau sensuri. Chiar geografia lumii este cât se poate de mult variată şi sunt mai multe forme de relief din câte ştim: munți, câmpie, oceane sau mări, toate arată o diversitate pe care Dumnezeu a lăsat-o la începuturi când o creat lumea. Evident, această carte nu este o carte care apără sincretismul religios. Cumpătarea nu este sincretism ci este mai mult o formă de toleranță care duce cel mai mult la cultivarea răbdării. Din mai multe puncte de vedere cumpătarea se leagă de capacitatea omului de a răbda sau de a fii cât se poate de mult cu nădejdea în Dumnezeu pentru întoarcerea celor

---

[2] Au existat mai mulți împărați persecutori care au martirizat mai multe persoane dintre care unele au trecut în rândul sfinților. Dintre cei mai cunoscuți sfinți care au murit în timpul persecuțiilor romane am putea amintii pe Sfinții Petru şi Pavel, Sfântul Clement Romanul, Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful, Sfântul Gheorghe, Sfântul Dimitrie din Tesalonic, Sfântul Irineu al Lyonului, Sfânta Anastasia şi mulți alții. Persecuțiile au avut ca şi centru ura față de persoana Domnului Iisus Hristos şi tot ceea ce ținea de Biserica pe care El a fondat-o. În Roma au existat aproximativ 20 împărați care au persecutat pe creştini. Din punct de vedere istoric, ultimul mare persecutor anticreştin a fost considerat împăcatul Diocletian (284-305) după el urmând la tron Constantin cel Mare care a dat libertate religiei creştine. A se vedea *Actele martirice* (PSB: IBMBOR Bucureşti, 1981).

[3] Termenul tehnic pentru un persecutor era de ighemon. Misiunea ighemonului era de a îl interoga pe creştin dacă se leapădă de credința creştină sau nu. Dacă acesta nu se lepăda, în prima față erau aplicate mai multe torturi: scoaterea unghiilor, a dinților, înfometarea şi însetarea şi alte torturi trupeşti. Dacă nici în urma acestor torturi creştinul nu se lepăda de credința creştină în cele din urmă era executat. Sfântul Gheorghe a fost executat prin tăierea capului. A se vedea *Proloagele* (Editura Basilica: Bucureşti, 2011, ediția a III-a).

[4] Alexandru Lascarov Moldovanu, *Viața creştină în pilde* (Editura literatura română, ediția a II-a, 2011) p. 4.

pierduți. După cum, am spus pentru oamenii duhovnicești ei știu că în această lume forțele sau puterile întunericului sunt la lucru și din acest punct de vedere mai mulți dintre noi devin victime ale acestor forțe sau puteri demonice. Mai înainte de a ne pronunța referitor la vinovăția cuiva în probleme de credință și de religie este bine să știm sigur dacă acea persoană nu este în posesia sau influența unor puteri demonice sau chiar a unui diavol. Este bine să știm acest lucru și să fim cât se poate de mult siguri de acest fapt mai înainte de a lua o atitudine ultimă sau o formă ultimă împotriva unei persoane sau a unei ființe umane. Aceasta din mai multe motive. Sunt foarte mulți care nu au judecată duhovnicească și din acest punct de vedere trec direct la măsuri extreme în ceea ce privește pe unele persoane. În această carte vom vorbii mai multe despre ceea ce am putea denumii capacitatea de a discerne în probleme de religie. Se și spune că pe când trăia Sfântul Antonie cel Mare mai mulți l-au întrebat care este cea mai mare virtute? Sfântul Antonie a răspuns că discernământul este cea mai mare virtute. De ce spunem că este nevoie de discernământ când vorbim despre diversitatea din lumea religioasă? Este nevoie de aceste lucruri pentru a ne da seama cum trebuie să îi tratăm sau cum trebuie să îi abordăm pe cei din jur care sunt mai deficitari în probleme de credință. După cum am spus cei 300 de ani de persecuție anticreștină ne fac să ne ridicăm la cel mai serios nivel această problemă. Este bine să știm din acest punct de vedere ceea ce ține foarte mult de sensul și de înțelegerea cumpătării. Ce facem atunci când ne dăm seama că o persoană acționează în mod greșit în probleme de credință și religie? În primul rând este de foarte mare importanță să știm dacă acea persoană este sub influența puterilor diavolești sau nu. După ce am făcut acest lucru, cea mai proastă alternativă este luăm măsuri drastice sau violente împotriva acelei persoane. De ce este așa? Știm că atunci când în Grădina Ghețimani Sfântul Petru a scos sabia și a tăiat urechea lui Malchus, un slujitor al templului, Domnul Iisus Hristos i-a spus să pună sabia în teacă fiindcă „toți care scot sabia de sabie vor pierii.” Evident, cei care au dus la îndeplinire răstignirea au fost sub influența puterilor și a forțelor diavolești care s-au manifestat de mai multe ori în viața pământească a Domnului Iisus Hristos. Aceste lucruri ne spun cât se poate de mult că în lumea religiei nu funcționează principiul de război și pace care este de cele mai multe ori aplicat în relațiile dintre țări și dintre state. Acest lucru este bine să îl știm. Sunt mai multe cazuri în care unii au ajuns chiar la crimă în numele lui Dumnezeu. Un astfel de caz a fost cel al Sfântului Cosma Etolianul care a fost omorât de turci cu credința că fac un lucru bun fiindcă ei îl slujeau pe Alah și singurul său prooroc Mohamed.[5] Vom vedea că din mai multe puncte de vedere au existat mai multe mișcări extremiste care au justificat sau motivat acțiunile lor de război și de violență cu faptul de a slujii pe Dumnezeu. Este din acest punct de vedere chestionabil dacă Dumnezeu însuși susține războiul din punct de vedere uman sau mai bine spus, raportat la nivelul omului? Noul Testament are o viziune extrem de pacifistă a războiului și a faptului de a face acte de violență. Ceea ce s-a remarcat este că în special religiile retrograde cum a fost idolatria sau păgânismul sunt cele care de cele mai multe ori au susținut războiul, crima și uciderea în numele lui Dumnezeu.

În rândurile care vor urma vom vorbii despre ceea ce înseamnă comportamentul obișnuit în sens religios și cel deviat. Sunt mai mulți de părere că pentru a aduce lumea la credința în Dumnezeu este necesară violența și războiul. Sunt astfel formațiuni extremiste care au practicat și unele care mai practică violența sau războiul în numele lui Dumnezeu. După cum am spus, aceste practici sunt străine de ortodoxie și în această carte vom insista mai mult asupra lor. Aceste mișcări sau formațiuni religioase de mai multe ori sunt decadente și este bine să știm acest lucru. La fel de bine există deviații de natură psihică sau psihologică care sunt cât se poate de mult pe fond religios. Aceste lucruri trebuie să ne facă să ne gândim mai mult și să ne spună în ce direcție trebuie să o apucăm. În special sfinților li s-a descoperit de mai multe ori că în spatele la mai mulți fanatatici religioși au fost activități diavolești.[6] După cum am spus, în lumea religiei sunt mai multe criterii mai înainte de a decide sau de a ne hotărî dacă să acționăm cu violență sau război. De cele mai multe ori s-a demonstrat că calea cea mai evidentă sau mai profundă este pacea și rugăciunea. Din acest punct de vedere am putea spune că fanatismul sau fundamentalismul religios este o formă de boală mentală sau de

[5] În ultimii ani s-au scris mai multe cărți despre Sfântul Cosma Etolianul dar poate una dintre cele mai concludente a fost scrisă de teologul ortodox grec Constantin Triandafillu, *Sfântul Cosma Etolianul: viața și învățăturile* (Editura Evanghelismos: București, 2012).

[6] Mai recent au existat mai multe opinii care susțin că există un sens creștin al reîncarnării. Reîncarnarea creștină se compune din faptul că nu sufletul omului se reîncarnează ci diavolii sau un anumit diavol care poate lua și poseda sau se poate instala într-un om. Sufletul omului nu se mai poate reîncarna dar un diavol poate trece dintr-un trup în altul dacă acesta nu duce o viață creștină sau o viață în frică de Dumnezeu. Fred DeRuvo, (California, 2010).

nebunie. Acest lucru are loc din cauza faptului că omul nu îl lasă pe Dumnezeu să acţioneze după cum este conform naturii. La fel de bine, acestea sunt afecţiuni grave ale intelectului. Evident, terapia funcţionează, dar este bine să ştim că există o categorie de boli mentale care se pot instala în om pe fond religios. Aceste boli după cum am spus, se poate manifesta prin idolatrie, totemism, fixism ritualic sau altele de acest fel. Din acest punct de vedere trebuie să ştim că sunt „falşi prooroci" care ne pot face mult rău prin faptul că distorsionează mai multe dogme sau practici religioase sau bisericeşti. De ce este aşa? Este aşa fiindcă după cum am spus există şi persoane care iubesc răul şi răutatea. Există un grad ultim al perversiunii care este foarte mult perversiunea religioasă. Această perversiune este cea care îl demonizează pe om şi îl duce în cele din urmă la pierirea sa. Este bine să ştim acest lucruri şi să avem în vedere care sunt implicaţiile profunde ale problemei. Bertnard Russel spunea la un moment dat că cea mai mare problemă a lumii sunt fanaticii care sunt întotdeauna extrem de siguri pe sine în timp ce cei înţelepţi sunt plini de îndoieli. Acest lucru este de fapt un motiv principal al volumului de faţă. Din acest punct de vedere este bine să ştim care sunt implicaţiile profunde ale actului cumpărării. Vom arăta că pe parcursul istoriei cumpătarea a primit mai multe forme şi mai multe sensuri şi foarte mult sensuri care au ţinut de înţelegerea şi de modul de abordare al teologiei creştin ortodoxe. Acestea sunt principalele lucruri la care trebuie să ne gândim când luăm în considerare sau când vorbim de cumpătare. Dar evident, cumpătarea este de mai multe ori înrudită cu răbdarea. Răbdarea este din mai multe puncte de vedere un lucru care este cât se poate de mult sinonim cu îngăduinţa. Dacă nu am fii îngăduitori cu semenii noştri lumea şi planeta noastră ar fii de cele mai multe ori un teren de luptă continuu. Este bine să ştim toate aceste lucruri şi să fim cât se poate de mult conştienţi de ele. Cumpătarea este un lucru care de cele mai multe ori ne permite să reflectăm şi să fim cât se poate de mult atenţi cu cei din jur. Lumea de azi funcţionează pe principiul de a voi şi de a realiza totul dintr-o dată şi instantaneu. Acest lucru s-a demonstrat că este cât se poate de mult rău şi negativ. Este bine să ştim aceste lucruri şi să le avem în vedere.[7] Cea ce vom vorbii mai mult este că nu trebuie să confundăm cumpătarea cu complacerea. Se spune că Dumnezeu este îngăduitor cu noi şi prin urmare şi noi trebuie să fim îngăduitori cu semenii noştri. Acestea sunt prin urmare principalele tematici ale cărţii de faţă. Din mai multe puncte de vedere este bine să ştim care este sensul şi rostul vieţii noastre duhovniceşti. Viaţa noastră este foarte mult ceea ce am putea spune o căutare a identităţii sau a ceea ce ne duce la legătura cu Dumnezeu. Din acest punct de vedere religia devine tema fundamentală a omului şi a existenţei sale. Viaţa noastră este în acest sens o căutare a lui Dumnezeu. Îngăduinţa ne spune că celor care sunt fanatici şi extremişti şi fundamentalişti nu trebuie să le răspundem cu aceiaşi monedă. Dacă celor care sunt violenţi, agresivi şi mânioşi în probleme de religie şi de credinţă le răspundem cu aceiaşi monedă dăm dovadă că nu suntem mai buni decât ei. Ce este de făcut într-o asemenea situaţie? Religia comparată ne spune că cei care nu cred ca şi noi şi nu au aceleaşi concepţii nu trebuie să le opunem violenţa şi agresivitatea ci trebuie să le opunem mai mult indiferenţa. Dacă nu le putem răspunde cu iubire, după modelul Domnului Iisus Hristos care în agonia crucii a avut puterea de a se ruga pentru cei care L-au răstignit cu celebra rugăciune „Părinte iartă-le lor că nu ştiu ce fac," atunci cel puţi putem fii indiferenţei. Istoria lumii a cunoscut foarte multe curente religioase care au fost cât se poate de diverse şi de contradictorii. În evul mediu lumea se afla în vânătoare de vrăjitoare. Mai multe femei şi bărbaţi au fost condamnate la moarte din motive de ordin religios. Aceste execuţii erau de cele mai multe ori simple înscenări făcute fie de inchiziţie sau de alte forme de opresiune religioasă. Este de amintit că o simplă plângere la un inchizitor era destul pentru ca cel reclamat să fie executat sau condamnat la moarte. Dar au existat mai multe alte forme de manifestare a totalitarismului religios. În jurul marilor tirani şi dictatori ai lumii de mai multe ori se poate simţii un fel de fior religios. Partidul Comunist din România secolului al XX-lea devenise în ultima perioadă de timp mai mult decât un simplu organ de stat sau politic ci avea forme de manifestare de-a dreptul religioase. La fel de bine în China secolului al XX-lea marele lider comunist Mao Ţe-Tung a instaurat o tiranie care avea un fior religios. În jurul la mai mulţi lideri politici se simte de mai multe ori mai mult decât o simplă poziţie statală ci mai mulţi se văd pe sine ca şi un fel de persoane care au o motivaţie de ordin religios. S-a spus în acest sens că ideea sau conceptul „mesianic" este de

[7] Cei care ajung să fie cât se poate de mult familiari cu lumea religiei este bine să ştie că lucrarea diavolească este cât se poate de mult evidentă şi distrugătoare. Din acest punct de vedere sunt mai mulţi care ajung la concluzia că exorcizarea este singura şansă de ne mântui sau a ne scăpa de rău. Bill Subritzky, *Demons defeated,* (Tonbridge, 1985).

mai multe ori folosit de politiceni. Acest lucru duce la exterminarea adversarilor politici. Conceptul că „la final poate fii numai unul singur" este de mai multe ori practicat pe scena politică națională sau mondială.

Din acest punct de vedere este bine să ştim că teroarea poate fii instaurată şi din punct de vedere religios. În jurul anului 1000 au existat mai mulți aşa zişi mistici medievali care susțineau că anul 1000 v-a aduce cu sine sfârşitul lumii. La fel de bine înainte de anul 2000 au fost mai mulți cei care ne-au spus că din nou sfârşitul lumii este iminent. Mai multe producții cinema au portretizat în anii 1990 că anul 2000 v-a duce cu sine sfârşitul lumii şi al umanității. Acest gen de ideologie sau de gândire pleacă dintr-o minte sau o gândire bolnavă. Acestea sunt câteva considerente pe care am voit să le punem în scris. Această carte are mai mult o valoare terapeutică şi se vrea o resursă pentru cei care se află în cauză. Suntem conştienți că fanaticii şi fundamentalişti religioşi nu sunt prea mult interesați de acest gen de cărți dar este bine să ne facem datoria şi să spunem adevărul. Acestea sunt din acest punct de vedere ceea ce am putea spune principalele trăsături care definesc sensul şi modalitatea de gândire a religiei şi a sensului religios. În numele lui Dumnezeu s-au făcut răstigniri, crime, războaie, arderi pe rug, decapitări, torturi sau incendii. Toate acestea ne fac să ne ridicăm problema dacă cu adevărat s-a vărsat atât de mult sânge pe bună dreptate? Răspunsul este nu. Numele lui Dumnezeu şi îngăduința lui Dumnezeu pe care o are față de noi a fost de mai multe ori răstălmăcită şi de mai multe ori folosită ca şi un pretext. Este bine să ştim astfel că cei care practică astfel de distorsionări atunci când nu sunt sub influență sau posesiune demonică sunt oameni pentru care nu mai există nici o speranță şi din acest punct de vedere trebuie să îi compătimim şi să avem puterea de trece peste răutatea lor. După cum suntem învățați în Noul Testament este bine să avem din acest punct de vedere iubirea față de cei care sunt dincolo de crezurile ortodoxe. Realitatea este că lumea în care trăim este divizată de mai multe neînțelegeri religioase. De ce să nu spunem că aceste pretenții sunt de cele mai multe ori mascate şi au ascunse în ele diferite pretexte. Romano catolicii sunt cei care sunt tributari mentalității imperiale care a existat la vremea lui Hristos. Turcii sunt musulmani încă mai au speranța că zilele imperiului otoman s-ar putea reîntoarce. Chinezii sunt taoşti [în mare parte] pentru a nu fii ca şi restul popoarelor Asiei şi pentru ca astfel să poate domina sau stăpânii întreaga Asie [este bine să ştim că în Asia mai există o religie foarte mult asemănătoare cu taoismul chinez, zoroastrianismul iranian]. Am mai putea continua şi cu alte exemple care sunt cât se poate de concludente dar ne oprim aici. Această carte nu este o carte de „demascare" ci o carte de avertisment pentru cei care cred că pot să îşi justifice sau să îşi ascundă mârşăviile din punct de vedere religios. După cum am spus, la o privire generică chiar din timpurile Domnului Iisus Hristos am fost avertizați despre aceste pericole şi despre faptul că sunt mulți „lupi îi haine de oaie." Ce este de făcut şi cum trebuie să procedăm când suntem în astfel de situații este scopul pentru care am purces în a scrie această carte.

CAPITOLUL 1

IDEA DE CUMPĂTARE ÎN ISTORIA RELIGIILOR

S-a spus de mai multe ori că omul ajunge să prețuiască lucrurile numai atunci când el nu le mai are. Probabil că acesta este cazul şi cu cumpătarea. Cumpătarea este un lucru bun pe care ajungem să îl prețuim când nu îl avem şi să îl neglijăm atunci când îl avem. În rândurile care urmează vom încerca să prezentăm o trecere în revistă generică a idei sau a conceptului de cumpătare în istoria religiilor sau mai bine spus cum a fost văzută cumpătarea în istoria religiilor. S-au emis mai multe concepții şi mai multe opinii despre ceea ce înseamnă cumpătarea în istoria religiilor. În acest sens se spune că o femeie era stăpânită de mânie foarte mult şi avea un temperament aprins. Femeia s-a gândit de mai multe ori ce să facă. În cele din urmă a auzit de un maestru zen care era foarte renumit pentru înțelepciunea sa. Maestrul zen a ascultat-o pe femeie care şi-a spus toată problema şi necazul. Apoi fără să spună un cuvânt maestrul zen a luat-o pe femeie şi a dus-o într-o cameră goală unde a închis-o. Apoi maestrul zen a plecat fără să spună nimic. Acest lucru a adus-o pe femeie la o criză de isterie şi a enervat-o foarte mult. Ea s-ar fii aşteptat ca maestrul să îi ofere sfaturi sau să o

îndrume. Femeia a început să țopăie şi să zbiere prin camera goală. Maestrul zen însă se comporta ca şi cum era surd. În cele din urmă răguşită femeia a tăcut. Atunci maestrul zen s-a dus la uşă şi a întrebat-o pe femeie:

- Mai eşti încă mânioasă?

- Da. Sunt încă nervoasă cu mine însumi. De ce am fost atât de proastă să vin la un loc de acest gen şi să mă pun singură într-o situație care să mă facă să sufăr?

Maestrul zen a plecat fără să spună nimic. După încă 20 de minute maestrul zen s-a dus înapoi la femeie şi a întrebat-o:

- Mai eşti încă nervoasă?
- Nu mai sunt nervoasă.
- De ce? A întrebat maestrul zen.
- Păi ceea ce observ este că mânia noi o ținem în interiorul nostru şi ea iasă afară când ne aprindem fără nici un motiv.

Maestrul zen a plecat din nou fără să spună nimic. Când el a venit pentru a treia oară femeia i-a răspuns:

- Nu mai sunt mânioasă. Mi-am dat seama că nu se merită.
- Tu încă eşti problematizată. Înseamnă că problema ta ține de faptul că nu eşti dispusă să laşi lucrurile să fie cum sunt ele.
- Ce este mânia? a răspuns femeia.

Atunci maestrul a deschis uşa. A dus o oală cu apă fierbinte şi a vărsat-o pe podea. Femeia s-a uitat cum aburii se ridicau în sus până când apa s-a răcit şi nu mai erau aburi deloc. Atunci femeia şi-a dat seama că mânia nu este un lucru serios şi este asemenea aburilor care sunt trecători şi care se termină de la sine. Femeia a învățat astfel o lecție bună şi a plecat mulțumind maestrului zen.

Această poveste este foarte mult concepția buddhistă asupra cumpătării. Cumpătarea de fapt este o trăsătură a mai multor religii asiatice. Deşi sunt mulți care consideră că nu există nici un adevăr în religiile asiatice şi mai ales în hinduism şi buddhism, vom face precizarea că în anumite religii se face de mai multe ori cunoscută lucrarea demonică sau lucrarea diavolilor şi acest lucru nu trebuie confundat cu nevoia omului de religie.[8] Această separație trebuie făcută cât se poate de mult. Problema cumpătării o întâlnim în mai multe religii şi fiecare dintre religii are o înțelegere anume sau proprie a cumpătării. Acestea ar fii câteva considerații generice referitor la problema cumpătării în istoria religiilor. Cumpătarea prin urmare este cât se poate de mult o realitate pe care trebuie să o cultivăm fiindcă de mai multe ori viața ne pune în fața situații şi contexte nefavorabile. Se ştie despre celebra parabolă a sabiei lui Damocles. Damocles „era un slujitor de la curtea lui Dionisos al II-lea al Siracuzei, un tiran al Siracuzei, Italia din secolul al IV-lea î.Hr. Încercând sa-și lingușească regele, Damocles a exclamat în fața acestuia că Dionisos este extrem de norocos să aibă atâta putere și autoritate și să fie înconjurat de atâta măreție. Pentru a-i arăta că există și un revers al medaliei, Dionisos se oferă să facă schimb cu Damocles pentru ca acesta să poată experimenta el însuși acest mare privilegiu de a fi rege. Damocles acceptă repede și cu lacomie propunerea regelui. Damocles se așează pe tronul regelui înconjurat de întreg luxul, dar Dionisos aranjează ca o sabie imensă să fie agățată deasupra tronului al cărei mâner atârna doar de un fir de păr din coada unui cal. Damocles sfârșește rugându-l pe despot să fie scutit de această experiență deoarece nu își mai dorește să fie atât de norocos."[9] De mai multe ori ne aflăm în astfel de situații şi este bine să ştim că atunci când trecem prin situații limită cel mai bine este să avem sau să cultivăm cumpătarea. Omul care a cultivat virtutea cumpătării ajunge în cele din urmă să se autocontroleze chiar şi în cele mai dificile şi mai grele situații. Acest lucru este necesar şi în acest sens, istoria religiilor ne poate fii de folos. Poate cel mai mare exemplu de cumpătare l-a dat Domnul Iisus Hristos când a abolit pedeapsa cu moartea pentru desfrânare. Ştim din paginile Noului Testament că la un moment dat la Domnul Iisus Hristos au venit mai mulți care au prins o femeie în actul adulterului. Aceştia erau mânioşi şi vroiau să o pedepsească pe femeie literal aşa cum prescria legea lui Moise. Răspunsul dat de Domnul Iisus Hristos a fost ca „cel care nu are nici un păcat să arunce primul cu piatra." Aşa se face că cei care erau dispuşi să o omoare pe

[8] Bernard Faure, *Unmasking Buddhism* (Sussex, 2009).
[9] A se vedea wikipedia.

femeia ce fusese prinsă în adulter au plecat dezamăgiţi fiindcă nici unul nu era fără de păcat. Evident, şi acest fapt este un îndemn pe care îl primim din Noul Testament la cumpătare. De mai multe ori când suntem plini de mânie simţim nevoia de a face dreptate. Acest lucru este bun doar că suntem dispuşi să facem dreptatea într-un mod orb.

Cumpătarea este un lucru pe care îl putem învăţa şi deprinde din istoria religiilor. De ce spunem acest lucru? De mai multe ori suntem inspiraţi de cel rău pentru a da crezare unor idei sau noţiuni religioase pe care ni se pare la prima vedere că sunt cele mai bune şi cele mai adevărate. După ce stăm mai mult şi le analizăm ne dăm seama că nu este aşa. Poate cel mai concludent caz de acest gen a fost calul troian. Mai multă lume ştie că în antichitate între Grecia şi Troia care era un oraş stat au existat mai multe conflicte şi războaie. Cine stăpânea Troia stăpânea foarte mult întreaga Asie Mică sau Sciţia fiindcă Troia era mai mult un fel de capitală. Înfrânţi de mai multe ori, grecii au dat semne că s-au retras. Ceea ce greci ştiau despre troieni era iubirea lor faţă de cai, lucru care s-a perpetuat ulterior în istorie în pasiunea pentru hipodromuri a bizantinilor. Grecii au făcut un mare cal de lemn în care au introdus ca şi un fel de grup comando de soldaţi care să le deschidă porţile cetăţii. Entuziasmaţi troienii au primit cadoul. Noaptea soldaţii ascunşi au ieşit şi au deschis porţile cetăţii. Cucerirea Troiei a fost în cele din urmă inevitabilă. Ceea ce se poate vedea din această povestire mai mult cu caracter istoric decât religios este că dacă troienii erau mau cumpătaţi ei nu ajungeau să fie înfrânţi de greci. Acest lucru de fapt primeşte mai multe forme în zilele noastre. Lumea de azi este într-o profundă stare de lipsă de cumpătare. Acest lucru ne face de mai multe ori să ne pierdem pe noi înşine şi pe alţii. De ce este aşa? Există foarte multe curente religioase în zilele noastre care sunt cât se poate de mult atractive din punct de vedere religios prin oferta pe care ne-o prezintă. New Age, Meditaţia Transcedentală, Biserica Mormonilor, Biserica Scientologică sau Bahai sunt câteva religii sau curente religioase care sunt extrem de atractive ca şi idei şi ca şi fond la prima vedere. Dacă vom sta să analizăm mai mult vom vedea că aceste curente şi ideologii religioase sunt de cele mai multe ori false şi eronate. Dar evident sunt mulţi care din lipsă de cumpătare cad în plasa sau cursa acestor curente religioase. La fel de bine acest lucru poate fii resimţit şi în muzică. În special muzica rock este o muzică atractivă din exterior. Rockul are foarte multă vervă şi amploare ca şi formă. Ceea ce puţină lume ştie este că mari cântăreţi de muzică rock de mai multe ori s-au pus pe sine în slujba satanismului. Texte ale unor formaţii rock celebre cum sunt Led Zeppelin, ACDC, Iron Maiden, Queen şi multe altele au profunde mesaje satanice care sunt plasate discret în anumite versuri.[10] După cum am spus, cine nu are cumpătare trebuie să o cultive. Acest lucru se face prin răbdare şi persistenţă.

Nevoia de cumpătare este un imperativ al lumii şi zilelor în care trăim. Prin cumpătare se pot evita mai multe neplăceri care sunt produse de cei care merg după primul impuls. Evident, au fost mai mulţi mari întemeietori de religie dar probabil cel mai mare şi cel mai bun exemplu de cumpătare a fost Domnul Iisus Hristos. Buddha, Confucius, Pantajali, Zoroastru sau Mohamed sunt din mai multe puncte de vedere doar prefigurări ale cumpătării. De fapt nici una dintre marile religii ale lumii nu vorbesc atât de mult ca şi creştinismul despre cumpătare. În sine cumpărare este o condensare de mai multe virtuţi şi evident este bine să ştim că cumpătare este cea care ne duce la contractarea mai multor vicii. Opusul cumpătării este cel mai sigur destrăbălarea. Vedem în istoria religiilor mai multe exemple de destrăbălare. Din acest punct de vedere este confuză relaţia care există între hinduism, buddhism, lamaismul tibetan şi taoismul chinez. Toate aceste religii au învăţături şi concepţii separate dar pe continentul asiatic de întâlnim de mai multe ori amestecare într-o grupare ciudată şi stranie.

Probabil că în hinduism cel mai aproape de conceptul de cumpătare este credinţa în karma care este foarte mult un fel de soartă pe care fir care dintre cei născuţi o au. Karma în hinduism este foarte mult o noţiune duală: omul poate avea o karma bună, adică are o viaţă fericită pe pământ şi el poate avea o karma rea, adică el are o viaţă nefericită. Hinduismul este o religie care aspiră la conceptul de balanţă şi de cumpătare. Dar din nefericire el eşuiază în a realiza acest lucru fiindcă pune foarte mult accentul pe exotic. Poate că cea mai exotică dintre marile religii ale lumii este hinduismul. O celebră povestire de inspiraţie hindusă dar cu mai mult adevăr creştin ne spune că undeva într-o ţară îndepărtată era un pod care lega două vârfuri înalte de munte. În jos nu era decât o mare prăpastie pe fundul căreia curgea un râu vijelios. Se spune că o capră sălbatică a voit să treacă pe acest pod pentru a ajunge pe celălalt pisc al muntelui unde hrana era mai multă. Pe cum această capră sălbatică păşea pe pod, pe cealaltă parte a podului a păşit o

[10] Alex Maloney, *Rock music: the citadel of Satan* (Exlibris Corporation, 2011).

altă capră care vroia să treacă pe celălalt pisc. Caprele sălbatice s-au întâlnit undeva la mijlocul podului. Una a spus alteia:

- Dă-te la o parte şi lasă mă trec.
- Nu. Eu am fost prima care am păşit pe pod şi aşa că nu am de gând să mă dau la o parte.
- Uite dacă nu te dai la o parte, se v-a termina rău de tot.
- Nici nu mă priveşte. Nu am de gând să fac drum înapoi.
- Ei atunci am să te lovesc şi am să te înfrâng în bătaie.
- Nu ştiu care dintre noi, a răspuns cealaltă capră sălbatică.

Cele două capre sălbatice au început să se bată şi să se lovească una pe alta. Din mişcările violente pe care le-au făcut, podul a început să se clatine şi caprele au căzut ambele în apă unde au fost luate de curenții rapizi şi în cele din urmă s-au înecat amândouă. Vestea despre moartea celor două capre s-a dus prin toată pădurea respectivă. Se spune că a doua zii alte două capre sălbatice s-au întâlnit pe acelaşi pod. Prima a spus celei de a doua:

- Dă-te la o parte să trec.
- Da. O să mă întorc înapoi fiindcă tu ori cum eşti mai în vârstă decât mine şi ai prioritate.

Cealaltă capră s-a întors înapoi şi de această dată nu a murit nici o capră.

Această poveste cu tâlc este una de inspirație hindusă şi este probabil printre cele mai bune în acest sens care ne arată tocmai ideea de cumpătare sau mai bine spus de îngăduință. Relevanța acestei întâmplări este cât se poate de mult actuală pentru zilele noastre. Fie că suntem pe trecerea de pietoni, la volanul maşinii, la locul de muncă, în familie sau la şcoală vrem ca ceilalți să se plece nouă şi să asculte de noi. De multe ori însă eşuăm în a ne înțelege cu semenii şi devenim victime ale iuțimii şi a mâniei. În sine hinduismul s-a voit pe sine o religie sau o credință care să ne pună în balanță sau în echilibru. Nu ştim dacă hinduismul a reuşit acest lucru, ceea ce ştim însă este că de mai multe ori avem nevoie să ne punem pe noi în balanță sau în echilibru. Nu putem cere altora să fie exemple de cumpătare dacă mai întâi nu suntem chiar noi. Hinduismul este cel care speră să îl pună pe om în balanță prin mai multe practici yoga sau tantrice. Nu vom intra în amănunte în această prezentare. Ceea ce a fost recunoscut de mai mulți specialişti este că unde eşuiază hinduismul este în practicile tantra care sunt foarte mult cele care susțin că omul poate ajunge la o stare de cumpătare sau de echilibru prin sexualitate. Acest lucru este respins de ortodoxie şi de creştinismul ortodox ca şi o practică negativă.[11] Practicile tantrice hinduse sunt orgiastice şi imorale. Din acest punct de vedere ceea ce lipseşte foarte mult din hinduism este foarte mult conceptul de înfrânare. Fără de înfrânare nu poate exista cumpătare. Aceasta este probabil una dintre cele mai deficitare tematici sau teme ale hinduismului. Trebuie să ținem cont că hinduismul are extrem de mulți adepți în India şi în restul lumii. Mai în toate marile noastre metropole sau oraşe găsim de mai multe ori afişe care ne cheamă la practici yoga care sunt în esența lor hinduse. După cum am mai spus, hinduismul seduce pe foarte mulți prin exotismul său. În România secolului al XX-lea Mircea Eliade a fost sedus de conceptele hinduse.

Rezultatul final al cumpătării este în hinduism să ne contopească cu marele tot. În acest sens există o poveste care exemplifică care este atitudinea hindusă față de existență şi față de viață. Se spune despre un cerşetor că a stat timp de 30 de ani pe o stradă de unde cerşea. De dimineață s-a dus la cerşit şi era foarte preocupat să găsească un loc de bun de cerşit. A gisit unul unde era o cutie. Cerşetorul s-a dus şi s-a aşezat pe cutie. În sine cerşetorul media că el este cerşetor de mai bine de 30 de ani. La puțin timp după ce s-a aşezat pe cutie un străin a venit în fața lui şi i-a spus:

- Nu ai vrea să schimbăm locurile?
- Nu. Nu am ce să îți dau. Sunt cerşetor.
- Dar ce este cea pe care şezi?
- Nimic. Este o cutie. Eu şed pe ea de mai multă vreme.
- Şi nu ai verificat ce este în interiorul ei?

[11] Pe parcursul timpului marii maeştrii hinduşi au avut mai multe încercări de a convertii lumea la hinduism şi în special occidental. În muzica rock din secolul al XX-lea au existat două mari formații care au aderat la hinduism şi care au avut mare popularitate în rândul celor tineri. Este vorba de formația The Beatles şi formația Nirvana. Este de remarcat că în timp ce solistul formației Beatles, John Lenon a fost împuşcat, solistul formației Nirvana Kurt Cobain s-a sinucis. Ambele aceste formații rock au fost puternic influențate de crezuri hinduse.Dionisios Farasiotis, *Părintele Paisie şi marii inițiați ai Indiei* (Editura Egumenița: Galați, 2005).

- Nu. Nu este nimic înăuntru.
- De ce nu o deschizi? A întrebat străinul.

Cerşetorul a deschis cutia şi a putut vedea că era plină cu aur. Acea cutie fusese pierdută de mai multă vreme de un om extrem de bogat, dar cerşetorul fiind extrem de ocupat cu cerşitul nu şi-a pus niciodată problema să o deschidă. Această parabolă este cât se poate de mult potrivită cu atitudinea hindusă despre viaţă şi cumpătare. Cumpătarea este foarte mult ceea ce am putea spune starea în care privim în spre sinele nostru. Sinele nostru de mai multe ori are cumpătarea în sine dar noi fiind preocupaţi cu lumea şi problemele din exterior de mai multe ori nu ne interesăm de ceea ce este în interior. În această carte după cum am spus, vom avea o privire generică la adresa religiei şi a istoriei religiilor şi în cele din urmă a religiei comparate. Aceasta fiindcă după cum am spus, cartea de faţă este un exerciţiu de cumpătare. Paginile acestei cărţi nu îl fac automat pe cititor cumpătat dar pot să îl ajute să devină mai cumpătat. Cumpătarea este o virtute care după cum am spus, deşi este în esenţa lui creştină este prezentă şi interpretată în mai multe alte mari religii ale lumii. După cum am spus, ne putem da seama de importanţa şi semnificaţia cumpătării după ce vom face o analiză mai profundă a acestui concept în istoria religiilor. Buddha a considerat că „iluminarea" religioasă este calea adevărată în spre cumpătare. Ştim că după ce cineva a trecut prin toate stadiile buddhismului el devine un buddha mai bine spus un iluminat.

În buddhism, starea de iluminare este foarte mult starea de cumpătare în care o persoană ajunge propriul său stăpân.[12] În acest sens buddhismul pune foarte mult accept pe împrejurările vieţii şi capacităţile omului. O poveste cu mult tâlc ne spune că mai demult exista un general care era în război cu o armată mult mai numeroasă decât a sa. Aflându-se cu trupele în drum spre câmpul de luptă soldaţii ai spus că ar fii bine dacă ar intra şi pe l-a o biserică să se roage la Dumnezeu pentru ajutor. Generalul a fost de acord. Soldaţii au intrat cu toţii în biserică. După puţin timp când au ieşit generalul a spus:

- Ca să fim siguri dacă vom câştiga sau nu uite eu am să arunc o monedă în sus. Dacă ea v-a cădea cu faţa în sus vom merge la luptă şi este semn că vom învinge şi dacă nu, nu vom merge la luptă fiindcă este semn că vom pierde.
- Bine, au răspuns soldaţii în cor.

Generalul cu armata sa au ajuns la câmpul de bătălie şi bătălia a fost cucerită. Plin de bucurie câţiva soldaţi mai apropiaţi ai generalului au venit la ei spunându-i:

- Se pare că rugăciunea din biserică ajută la război.
- Chiar? A întrebat generalul arătându-le că moneda pe care o aruncase; avea ambele părţi identice.

Această poveste este de inspiraţie buddhistă şi ne spune foarte mult atitudinea buddhistă faţă de cumpătare. Buddha este din acest punct de vedere după buddhişti moneda cu două feţe identice. Cumpătarea este prin urmare o stare la care omul când a ajuns este cât se poate de mult incapabil de a mai fii perturbat de lumea din jur şi el ajunge la o pace cu sine însuşi. Acest lucru este cât se poate de mult important şi de mare semnificaţie. Lumea buddhistă este cât se poate de mult o lume care ţine foarte mult la ceea ce a lăsat în tradiţie Buddha. În acest sens în buddhism se spune că cel mai înţelept cedează în faţa celui mai puţin înţelept.

Se spune că doi călugări se certau la un moment dat referitor la un text sfânt al unui sfânt părinte. Ambii pretindeau că interpretarea lor era corectă. Disputa a durat mai multă vreme până când cei doi călugări au decis să îl întrebe pe duhovnicul lor care este un călugăr mai experimentat care dreptate. După ce a ascultat pe primul călugăr duhovnicul i-a spus acestuia:

- Tu ai dreptate.

Pe când monahul câştigător al dezbaterii a voit să îl privească pe adversarul său în ochi acesta plecase din acea cameră. Mai apoi cel de al doilea monah care nu avea dreptate l-a căutat pe duhovnic la care a început a se plânge referitor la ceea ce avusese loc, cum că nu el avea dreptate. Atunci cu mare blândeţe duhovnicul i-a spus:

- Cred că şi tu ai dreptate.

[12] Deşi buddhismul este o religie eşuată în aceste rânduri vom vorbii despre binele din Buddhism. Buddhismul crede că starea ultimă a omului este să devină propriul său Dumnezeu.

Atunci călugărul s-a luminat la faţă şi a plecat bucuros.

Un al treia călugăr fusese prezent la aceste lucruri şi tăcuse. Acesta nu s-a mai putut abţine şi i-a spus duhovnicului:

- Părinte, sunt confuz. Aceste două opinii expuse de cei doi monahi sunt extrem de opuse unul altuia, cum se poate ca ambii să aibă dreptate?
- Eu cred că şi tu ai dreptate, a răspuns zâmbind duhovnicul.

Această pildă sau întâmplare vine să de demonstreze că întotdeauna cel mai înţelept sau mai bine spus omul cumpătat cedează primul. Cumpătarea este cea care ne face să îl acceptăm pe cel de lângă noi şi să fim cât se poate de mult realişti în ceea ce îl priveşte. După cum am spus, buddhismul are mai multe influenţe neortodoxe dar există şi puncte comune cu ortodoxia Buddhismul are foarte mult conceptul de virtute şi tot ceea ce implică el. Virtutea este la mare cinste în buddhism. După cum am spus, cumpătarea în buddhism ţine foarte mult de contactul pe care cineva îl are cu Buddha. Buddha este calea spre iluminare şi în acest sens el este cel are deschide drumurile spre cumpătare. Mânia este văzută ca şi un lucru rău în buddhism. În acest sens, adeptul buddhist este încurajat să ajungă la o stare de detaşate faţă de lumea din jur şi la tot ceea ce ne face să ne legăm de ea. Lumea din jur de mai multe ori se interpune în drumul omului de a ajunge la starea de detaşare.

Se spune că un hoţ a intrat odată în casa unui călugăr pentru a îl fura. Călugărul era în rugăciune. Hoţul a început prin a spune:

- Banii sau viaţa.
- Dacă cauţi bani vezi că sunt îl sertarul de la masă, a răspuns călugărul.

După ce a spus acestea călugărul a continuat să se roage. Hoţul a căutat în sertarul de care îi spusese călugărul şi a găsit bani. Pe când se pregătea să i-a toţi bani s-a auzit din nou vocea călugărului:

- Nu lua toţi bani. Mai lasă câţiva fiindcă mâine trebuie să mă duc să plătesc impozitul.

Hoţul a început să fie speriat de neînfricarea călugărului, dar a ascultat de el. Când a dat să plece, vocea călugărului s-a auzit din nou:

- Mi-ai luat banii şi nici măcar nu mi-ai mulţumit. Nu eşti politicos.
- Îţi mulţumesc foarte mult, a răspuns speriat hoţul.

Hoţul s-a dus la prietenii săi şi le-a spus că acest călugăr chiar la speriat extrem de mult fiindcă în ciuda tuturor ameninţărilor sale nu a dat nici un semn de frică. La scurt timp, hoţul a fost prins de poliţie. Aici el a mărturisit că l-a jefuit şi pe călugăr. Călugărul a fost chemat la poliţie ca şi martor.

- Nu acest om nu a furat de la mine. Eu i-am dat banii şi chiar el mi-a mulţumit pentru ei, a răspuns călugărul. Hoţul a rămas înmărmurit şi de hotărât să se pocăiască. După ce a fost eliberat din închisoare el l-a căutat pe acest călugăr şi s-a călugărit şi el.

Acest gen de întâmplare ne arată foarte mult care sunt efectele profunde ale cumpătării şi ale îngăduinţei cu semenii din jur. În cele mai multe cazuri îi cucerim pe semenii şi pe oamenii din jur nu prin violenţă şi război cu prin cumpătare şi răbdare. Dar acest lucru se poate face numai atunci când am ajuns să ne controlăm mânia şi impulsurile mânioase care ne pot domina de mai multe ori. Cumpătarea după cum am spus este de mai multe ori înţeleasă diferit şi variat în istoria religiilor. După cum am spus mai toate religiile au câte o anumită concepţie despre cumpătare. Aceste concepţii sunt prin urmare cât se poate de diverse şi uneori chiar contradictorii.

După ce am terminat de a prezenta care este concepţia hindusă şi buddhistă referitor la cumpătare vom vorbii mai mult despre concepţia zoroastrianistă referitor la cumpătare. Zoroastru ştim că a fost un mare gânditor persan. A căutat mai multe răspunsuri la marile probleme şi la marile întrebări pe care şi le ridică omul referitor la existenţa sa. Cumpătarea este foarte mult înţeleasă în zoroastrianism ca şi balanţă între Ahuramazda [Dumnezeul binelui] şi Ahriman [Dumnezeul răului]. Acestea sunt din acest punct de vedere ceea ce am putea spune esenţa cumpătării în zoroastrianism. La fel de bine Zoroastru a chemat pe toată lumea să ducă o viaţă morală care implica cu sine şi o viaţă cumpătată. Este cât se poate de mult adevărat că conceptul de moderaţie sau de balanţă există în Zoroastrianism dar este din mai multe puncte de vedere mai dificil de a îl putea expune în sensul său creştin. S-a spus de mai mulţi că din

mai multe puncte de vedere zoroastrianismul a fost mai mult o pregătire pentru venirea lui Hristos şi a creştinismului. Probabil una dintre cele mai cunoscute povestiri despre cumpătare şi despre semnificație ei în zoroastrianism se leagă de persoana regelui Artaxerses.

Se spune că în urmă cu mai multă vreme împăratul Artaxerxe al Persiei a ieşit să se plimbe afară din palatul său într-o regiune rurală. Mai multă lume l-a văzut şi în spatele lui s-a adunat o mulțime care îl urmărea curioasă să vadă ce se v-a întâmpla. Pe cum mergea, s-a întâlnit cu nişte negustori care ştiind că este împărat i-au dat o sticlă cu un parfum extrem de rar şi de bine mirositor pe care ei se duceau să facă comerț cu el. Regele a primit acest cadou dar nu a fost extrem de impresionat fiindcă avea foarte multe parfumuri în palatul său. Apoi împăratul s-a întâlnit cu un grup de soldați care tocmai veneau de la război şi văzându-l pe împărat i-au dat o tolbă plină cu arcuri de aur. Regele a primit acest cadou dar evident nu a fost deloc surprins şi uimit fiindcă la el în palat avea foarte multe obiecte de aur. Mai apoi împăratul s-a întâlnit cu nişte ambasadori care i-au dat mai multe obiecte de aur şi bijuterii. Din nou împăratul nu a fost mişcat fiindcă în palat avea multe astfel de obiecte. Împăratul şi-a continuat vizita sa afară din palat. Se făcuse deja amiază şi împăratului i se făcu sete. El s-a întors spre escortele sale care îl urmăreau mai îndeaproape şi a spus:

- Aş vrea să beau nişte apă.
- Apă este numai în palat. În nici unul dintre cadourile pe care le-ai primit nu avem apă. Ne pare rău, au spus slujitorii împăratului.

După cum este obiceiul cu marii împărați şi regi ai lumii, Artaxerses a început să strige şi să urle:

- Vreau apă să beau şi vreau apă să beau chiar acum. Nu înțelegeți?

Nimeni nu a spus nimic. Se spune că un băiat din împrejurare a auzit strigătele împăratului şi a venit în fața lui şi i-a spus:

- Mărite împărate eu sunt un băiat sărac. Nu am averi şi nici bogății multe ca să îți dau, dar uite am adus pentru tine un vas cu apă.

Împăratul s-a luminat la față, a luat vasul cu apă şi l-a băut. Nimic nu avea un gust mai bun decât acea apă. Apoi, regele s-a întors către copil şi i-a spus:

- Nimic din lumea asta nu a fost mai bun la gust decât această cană cu apă. În schimb îți voi da toate bijuteriile şi toate obiectele de aur care le am cu mine ție.

Băiatul a luat bucuros bijuteriile împăratului şi împăratul s-a întors înapoi la palatul său bucuros cu cana de apă în mână.[13]

Morala acestei poveşti sau parabile zoroastriene este foarte mult legată de conceptul de cumpătare şi balanță. Atunci când omul duce o viață de exces cum a dus acest împărat el nu mai apreciază lucrurile la adevărata lor valoare. În acest sens ierarhia valorilor se distorsionează. De fapt acest lucru se întâmplă cu mai toți cei care sunt stăpâniți fie de lăcomie sau fie de mânie. Acestea schimbă foarte mult ierarhia tradițională a valorilor, şi astfel asemenea împăratului din această pildă, de mai multe ori lucrurile mari nu mai au nici o semnificație şi lucrurile mici devin extrem de importante. Evident, nu era în firea lucrurilor ca împăratul să dea mai multe bucăți de aur şi mai multe bijuterii numai pentru o cană de apă, dar acest lucru a avut loc în special fiindcă împăratul nu era un om cumpătat. El ar fii putut găsii ale căi care să folosească aurul şi bijuteriile într-un mod mult mai folositor şi mai util. Toate aceste bijuterii care valorau mai multe milioane au ajuns să valoreze numai prețul unei căni de apă. Acesta este de fapt rezultatul unei vieți necumpătate. Cei care nu sunt cumpărați de cele mai multe ori duc o viață cât se poate de mult plină de exces şi pierde contactul cu realitatea.

Povestea care am enunțat-o mai sus cu împăratul şi cana de apă este probabil una dintre cele mai semnificative şi mai importante din cadrul zoroastrianismului. Zoroastrianismul crede prin urmare că lăcomia este cea care ne face să nu mai apreciem lucrurile la adevărata lor valoare. Acesta este un principiu care ne duce cu gândul la nevoie de cumpătare şi de a duce o viață de cumpătare. Foarte mulți dintre noi ne dorim lucruri mari fără să ştim să le apreciem

---

[13] http://www.zoroastriankids.com/king.html. Ştim că zoroastrianismul este o religie care nu mai este atât de mult cunoscută în zilele noastre. Ea a fost o religie extrem de înfloritoare în antichitate şi se mai ştie că Imperiul Persan a avut ca şi credință şi religie oficială religia zoroastriană.

pe cele mici. De fapt din mai multe puncte de vedere probabil că aceasta a fost esența conceptului zoroastrian referitor la cumpătare. Evident, cumpătarea zoroastriană nu este ca şi cea creştină dar sunt mai multe elemente pe care le putem vedea comune cu zoroastrianismul. Din mai multe puncte de vedere zoroastrianismul este foarte mult o religie care susține că între bine şi rău [Ahuramazda şi Ahriman] trebuie să existe o balanță. Aceasta este principala şi cea mai importantă concepție zoroastrianistă care ne face foarte mult să ne dăm seama de ceea ce înseamnă

O altă mare concepție religioasă care se înrudeşte foarte mult cu zoroastrianismul este foarte mult taoismul chinez. Se ştiu multe lucruri despre toism şi din acest punct de vedere rândurile care vor urma nu vor aduce nimic nou în acest sens. Ceea ce trebuie să ştim foarte mult este faptul că taoismul este religia sau a fost la un moment dat singura religie a Chinei. Ştim că fondatori ai taoismului au fost Confucius şi Lao Tze. Nevoia acestor doi chinezi de a fonda o nouă religie a venit foarte mult din simțul balanței sau din simțul cumpătării. Foarte mulți chinezi în antichitate simțeau că ceea ce poate fii calea spre Dumnezeu este foarte mult cumpătarea sau echilibru. Astfel ei au ajuns să elaboreze o religie care să fie prin excelență o religie a cumpătării. Taoismul s-a voit o religie care să reconclieze binele şi rău care există în lumea noastră. Evident, chinezii au văzut că în lume există mai multe contraste şi mai ales în lumea fizică: lumină întuneric, cald rece, solid lichid, alb negru şamd. Prin urmare la taoişti a existat în acest sens ideea de a reconclia lumea într-o unitate care să nu mai aibă distincția dintre contrastele fizice. Acest lucru s-a concentrat foarte mult asupra noțiunilor de bine şi de rău care sunt foarte mult noțiuni morale. În cele din urmă, taoiştii au elaborat cunoscuta stratagemă taoistă a lui ying şi yang care este foarte mult reconcilierea finală sau ultimă dintre bine şi rău. Binele şi răul sunt prin urmare în taosim două lucruri care nu au mai bine spus nici un fel de diferențiere ontologică sau ființială. Ele sunt identice în esența lor dar formele de manifestare sunt din mai multe puncte de vedre. Aceasta este ceea ce am putea spune unitatea tao. În taosim Dumnezeu este concomitent bun şi rău în acelaşi timp. Acest lucru a dus din mai multe puncte de vedere la concluzia că taoismul este o religie de inspirație panteistă care are doar meritul de a face o demarcație dualistă în esența sau existența lumii. Lumea şi în sine conceptul de cumpătare este dual în taosim. Taoistul nu trebuie să fie numai cumpătat în facerea binelui ci el trebuie să fie cumpătat şi în facerea răului. Unitatea tao este o unitate a cumpătării şi a balanței în care negativul se identifică pe sine cu pozitivul. Trebuie să ştim că din punct de vedere religios, taoismul nu se deosebeşte foarte mult zoroastrianism ci el este din mai multe puncte de vedere identic cu acesta ci doar a înlocuit termenii folosiți de zoroastrieni care sunt: Ahuramazda pentru bine ce a devenit ying în chineză, şi Ahriman pentru rău care a devenit yang în chineză. Dar evident, taoiştii chinezi susțin că de fapt ei sunt primii care au susținut dualismul şi dualitatea. Acest lucru este fals şi este bine să ştim. Dualitatea în taosim înseamnă foarte mult balanță, echilibru sau cumpătare. Însă acest lucru nu este moral sau nu are de a face prea mult cu moralitatea. De fapt mai mulți chinezi deşi susțin o aderență formală la principiile taoist nu cred cu adevărat în ele. În sens moral taoist a omorî sau a da viață este în cele din urmă acelaşi lucru. Ambele aceste acte sunt în sine doar o formă diferită a lui tao.[14] Acestea sunt în mare concepțiile taoiste cu privire la cumpătare. Cumpătarea nu este o facere a binelui ci este foarte mult o stare de echilibru dintre bine şi rău. În mare acestea sunt principalele concepții sau idei taoiste despre cumpătare. Din acest punct de vedere în taoism, cumpătarea este văzută foarte mult ca şi stare de înțelepciune. Din acest punct de vedere înțelepciunea nu poate să fie despărțită cumpătare. O povestire care ne arară esența taoistă a cumpătării şi a înțelepciunii ne vine de la de la Lao Tze.

Se spune că Lao Tze a emis la un moment dat un silogism de înțelepciune: care ştiu sunt tăcuți şi cei care nu ştiu sunt vorbăreți. Ucenicii lui Lao Tze au voit să afle care este sensul acestor cuvinte.

- Care dintre voi ştiți despre mirosul unui trandafir?
- Cu toții ştim cum miroasă un trandafir, au răspuns ucenicii.
- Ei acum exprimați acest miros în cuvinte, a zis Lao Tse.

Toți ucenicii au rămas tăcuți fiindcă le era greu să exprime cum miroasă un trandafir. Prin urmare din mai multe puncte de vedere taoismul crede că la o stare de iluminare sau mai bine spus la o stare de înțelepciune se poate ajunge prin tăcere. Este adevărat că taoismul este în mare o religie pacifistă. Din acest punct de vedere este bine să precizăm că

[14] Fritjof Capra, *Taofizica: o paralelă dintre fizica modernă şi mistica orientală* (Editura Tehnică, 2004 ediția a II-a).

există mai multe diferențe dintre taoişti şi mahomedani care sunt din mai multe punct de vedere violenți şi cât se poate de mult agresivi. Sunt mai multe lucruri care după cum am spus trebuie studiate despre taoism.

În continuare vom vorbii despre al altă mare religie orientală şi care este specifică popoarelor arabe. Este vorba de mahomedanism. Ştim că pentru prima dată mahomedanismul a apărut în secolul al VI-lea şi a fost întemeiat de Mahomed. Mahomed s-a văzut pe sine care şi singurul prooroc sau profet al lui Alah care este Dumnezeul arabilor.[15] Referitor la cumpătare, este interesant să amintim o poveste musulmană care arată şi prezintă foarte bine sensul cumpătării. Se spune că o femeie auzit la un moment dat că există un fruct al raiului. Ea a plecat să îl caute. Ea a auzit de un ascet pe nume Sabar care ştia unde este acest fruct al raiului. S-a dus la acest ascet şi i-a spus:

- Uite, eu am auzit că există un fruct al raiului care poate aduce cunoaştere imediată. Cum pot ajunge la el?
- Poți găsi acest fruct numai dacă vei studia cu mine. Dacă nu vei studia cu mine vei umbla alandala prin lume 30 de ani fără să găseşti nimic.

Femeia a fost nemulțumită de răspunsul ascetului şi a plecat mai departe. A umblat pe mai mulți asceți, preoți şi mistici. În cele din urmă, după 30 de ani de căutări, femeia a ajuns la o grădină. Acolo a găsit pomul raiului şi pe ramurile lui a putut vedea fructul raiului. Lângă pom stătea Sabar, primul ascet pe care îl vizitase femeia în căutarea pomului cu 30 de ani în urmă.

- De ce nu mi-ai spus de la început că tu ştii unde era pomul raiului? A întrebat nemulțumită femeia.
- Fiindcă nu m-ai fii crezut şi apoi acest pom dă fructe numai din treizeci în treizeci de ani, a răspuns ascetul Sabar.

Aceasta este o poveste de inspirație musulmană care ne spune că drumul spre rai nu poate fii dobândit fără de răbdare şi fără de cumpătare. Din acest punct de vedere este bine să ştim că islamul a preluat foarte multe elemente din iudaism şi din creştinism. În sine povestea de mai sus este de inspirație iudeo-creştină. Cu toții ne aflăm în drum spre rai dar ceea ce învățăm şi mai mult din acest drum este că trebuie să fim cumpătați. Cumpătarea este un drum care ne duce în spre rai şi este cât se poate de mult o stare esențială acestui drum. După cum am spus, islamul este o religie care pretinde că este singura adevărată şi că este singura care ne pune în legătură cu Dumnezeu. Deşi islamul este o religie grosierii care are mai multe principii războinice cum este jihadul s-au găsit mai mulți care să facă din islam o religie mistică cu ample implicații religioase. Această parte a islamului se numeşte sufism şi susține că islamul este o religie a păcii şi a înțelegerii.

O altă poveste musulmană despre cumpătare ne spune că la un mare iluminat musulman [sufist] a venit la un moment dat un vizitator care a voit să îi demonstreze că el este mult mai bine pregătit în studiul islamului şi al Coranului. Atunci misticul i-a spus că ar voi să îi spună despre un vis de al său pe care l-a avut şi dacă ar putea să îl tâlcuiască. Vizitatorul a fost de acord.

- Ei uite, se făcea că am visat că noi doi stăteam față în față şi tu aveai mâna înfundată într-un borcan cu miere în timp ce eu aveam mâna înfundată în latrină.

- Ei asta înseamnă că eu duc o viață mai virtuoasă decât tine, a răspuns grăbit vizitatorul.

- Nu ai răbdare să asculți visul până la sfârşit, a răspuns sufistul.

- Bine continuă, a zis vizitatorul.

- Ei în vis, a urmat faptul că amândoi ne-am scos mâinile de unde le țineam şi tu ai început să o lingi pe a mea şi eu pe a ta.

De data aceasta vizitatorul nu a mai răspuns nimic şi a plecat acasă grăbit.

Probabil că aceasta este una dintre cele mai bune povestiri cu caracter religios care defineşte concepția musulmană referitor la cumpătare. Cumpătarea este cea care ne face să nu răspundem la orice fel de provocare suntem supuşi. Aceasta este un lucru pe care îl putem desprinde din islam şi din studiul islamului. După cum am spus, în acest volum am voit să vorbim mai multe despre lucrurile bune pe care le are islamul şi nu numai despre lucrurile rele. În

---

[15] Este intereant din acest punct de vedere să precizăm că deşi în arabă Dumnezeu se spune Alhan, musulanii susțin că acesta este singurul nume adevărat al lui Dumnezeu. Prin urmare, în traducerile arabe la Dumnezeu nu I se spune în limba în care a fost trades textul ci rămâne în continuare Alah. Barnaby Rogerson: *Moştenitorii Profetului Mahomed. Cauzele schismei dintre şiiţi şi sunniţi*, Editura Polirom, Iaşi, 2007.

ansamblu însă islamul este o religie care este departe de a fii cumpărată. Sunt mai multe mişcări cu caracter terorist în islam şi acest lucru este foarte bine să îl ştim. Alquida este o mişcarea extremistă islamică care de mai multe ori a făcut acte şi acţiuni ce nu le putem clasifica şi se semnele unor persoane sau oameni care dau dovadă de cumpătare. Lumea musulmană ne-a dat din nefericire mai mulţi tirani şi dictatori. Cele mai cunoscute mişcări islamice cu caracter terorist şi tiranic sunt hamas, taliban, alquida, assad şi hezbolah. Din cauza fundamentalsimului islamic este greu să vorbim despre musulmani ca şi despre o religie cumpărată. Nume precum Abdul Karim Qassem, Abdul Salam Arif, Ahmen Hassan al-Assad, Ruhollah Khomeini, Sadam Husein, Ayatollah Ali Khamemeni, Osama bin Laden sau Başar al-Assad sunt nume care de cele mai multe ori sunt asociate cu radicalismul musulman.[16] Probabil că ceea ce lipseşte cel mai mult islamului este cumpătarea şi acceptarea adevărului legat de persoana Domnului şi Mântuitorului Iisus Hristos.

În cele din urmă vom vorbii mai multe despre una dintre marile religii ale lumii care este iudaismul sau mozaismul. Ştim că Domnul Iisus Hristos a venit din cadrul iudaismului. Domnul Iisus Hristos nu a venit să desfiinţeze iudaismul ci să îl plinească. Iudaismul a gravitat foarte mult în jurul noţiunii de mesia care în evreieşte înseamnă mântuitor. Evreii şi-au legat toată credinţa lor de Mesia care este mântuitorul lumii şi al omului. Acest Mesia avea să fie Domnul Iisus Hristos pe care evreii l-au condamnat la moarte prin crucificare. Problema cumpătării în iudaism este una spinoasă. Evreii sau iudeii cum li se mai spune au dat mai multe lucruri bune lumii, însă în mare nu sunt dispuşi că ei mai pot şi greşii. Acesta este şi motivul pentru care în mare parte evreii resping persoana Mântuitorului Iisus Hristos până în ziua de azi. Mai puţini evrei s-au convertit la creştinism. În mare cumpătarea este văzută de evrei ca şi o aşteptare finală a lui Mesia. Cei cu adevăraţi cumpătaţi sunt după evrei cei care îl aşteaptă pe Mesia şi venirea lui. Oricum cumpătarea este privită ca şi o virtute în iudaism şi din acest punct de vedere sunt mai mulţi care laudă cumpătarea şi tot ceea ce ţine de ea.

Referitor la cumpătare există o altă povestire în iudaism care ne spune că extremele sunt de cele mai multe ori de evitat. Se spune că mai de mult în Israel trăia un rabin extrem de celebru pe nume Choni. Acesta era renumit pentru credinţa lui. Într-un an peste Palestina a dat o secetă cumplită şi lumea nu mai ştia ce să facă. Aşa că mai mulţi evrei s-au hotărât să meargă la acest rabin sfânt şi să îl roage dacă poate să aducă ploaie. Această delegaţie a venit tocmai din Ierusalim. Rabinul a răspuns că se va ruga lui Dumnezeu şi ploaia v-a venii. El s-a pus pe rugăciune şi a venit nu numai o simplă ploaie ci o adevărată furtună. Această furtună a făcut mai multe pagube in Ierusalim încât mai mulţi evrei au trebuit să plece din oraş. Atunci mai marele comunităţii a trimis o scrisoare acestui rabin spunându-i

- Dacă tu nu erai marele rabin Choni de mai multă vreme te excomunicam şi te şi exilam din ţara noastră.

Şi această poveste aparent umoristică are mult substrat filosofic. Aceasta fiindcă după cum ştim extremele sunt de evitat şi în natură. Atât seceta cât şi inundaţiile pot avea loc pe timp de vară. Iudaismul cinsteşte cumpătarea dar este greu de spus dacă iudaicii sunt oameni cu adevărat cumpătaţi. Să nu uităm că ei au fost cei care au strigat în piaţa centrală a Ierusalimului „Răstigneşte-L, răstigneşte-L. Sângele lui asupra noastră şi a copiilor noştri.” La vremea Domnului Iisus Hristos evreii nu au dat deloc dovadă şi semne de cumpătare. Ei au dus la îndeplinire un proiect crud şi chiar de inspiraţie demonică: crucificarea. Acest lucru este şi azi pentru mai mulţi şocant şi greu de înţeles. Evident, oamenii din iudaism sunt încă sunt incidenţa iubirii de Dumnezeu şi mântuirea le este încă deschisă. Dar acesta cu condiţia ca ei să înveţe mai mult şi mai bine cumpătarea şi tot ceea ce decurge din ea.

O poveste care ne vine tot din iudaism ne spune că mai demult era un mare rege care avea obiectul să discute problemele regatului său cu un rabin care avea o minte extrem de ascuţită şi de strălucitoare. Regele care era un om mai mânios din fire cum sunt mulţi mari conducători de stat şi din zilele noastre, deşi nu era evreu şi nici iudaic era prieten cu rabinul şi aprecia sfaturile sale. Mare parte din discuţiile pe care le aveau rabinul îi tot spunea regelui despre faptul că providenţa sau pronia lui Dumnezeu este cea care rezolvă s-au face ca lucrurile să aibă sens. Într-o zii regele l-a chemat pe rabin la vânătoare cu el. Rabinul însă fiind un om al scripturile nu era un vânător experimentat. Din greşeală a apăsat pe trăgaci când nu trebuia şi din tufe s-a auzit urletul unui om. După puţină vreme din tufe a ieşit regele cu mâna însângerată strigând:

- Ce ai făcut netotule, m-ai împuşcat în mână?

[16] Roy, Olivier (1994). *The Failure of Political Islam.* Harvard University Press.

- Îmi pare rău maiestate nu am voit.
- Luați-l şi duceți-l la închisoare. Din momentul acesta nu mai vreau să îl văd în viața mea.

Gărzile regelui l-au luat pe rabin şi l-au dus la închisoare. După mai multă vreme rana regelui s-a vindecat dar el a rămas aproape fără de un deget. După ce s-a vindecat deplin, regele a plecat din nou la vânătoare după cum îi era obiceiul. Deşi a fost sfătuit de înțelepții săi să nu se îndepărteze prea mult de teritoriile palatului fiindcă dincolo de ele erau mai multe triburi canibale, regele nu a ascultat. Aşa se face că a fost prins de canibali cu scopul de a fii omorât şi mâncat. Mai înainte de a îl mânca, canibali au voit să îi facă o percheziție regelui să vadă în ce stare se află carnea organismului său. După puțin timp ei au aflat că regele nu avea un deget întreg şi au considerat că fără acest deget nu este bun de mâncat şi aşa că l-au lăsat liber. În libertate, el şi-a adus aminte de rabin pe care îl închisese din furie pentru rana făcută. Atunci s-a dus la palat şi a dat ordin să fie eliberat. Când rabinul a fost eliberat regele l-a întrebat:

- Uite tu m-ai tot spus despre care este calea providenței lui Dumnezeu sau a proniei lui Dumnezeu în lume. Îmi dau seama că pronia lui Dumnezeu a lucrat cu mine fiindcă faptul că nu am avut un deget complet mi-a salvat viața. Dar nu înțeleg care a fost pronia lui Dumnezeu cu tine, fiindcă tu ai stat tot acest timp în închisoare.
- Maiestate, pronia lui Dumnezeu cu mine a fost că dacă eu eram la vânătoare cu tine şi eu muream mâncat de canibali împreună cu tine.

Această pildă autentic evreiască vine să ne spună că dacă nu suntem cumpătați ne asemănăm acestui rege ce nu avea virtutea sau calitatea cumpătării. Deducem că regele nu era un om cumpătat şi de mai multe ori făcea lucruri care erau departe de a fii cumpătate. Iudaismul prin urmare are foarte bine dezvoltată noțiunea de cumpătare. Poate dintre toate marile religii ale lumii pe care le-am expus mai sus, iudaismul este cel mai aproape de sensul şi de înțelegerea creştină a cumpătării.[17]

În acest capitol am arătat că noțiunea de cumpătare este o noțiune cât se poate de mult amplă şi cu mai multe implicații care sunt extrem de diverse. De la înțelegerea panteistă a cumpătării, trecând prin mai multe forme dualiste taoiste şi zoroastriene ale cumpătării, această noțiune a fost de mai multe ori exprimată şi analizată de marile religii ale lumii. Mai toate marile religii ale lumii au o anumită înțelegere sau un anumit sens al cumpătării. Lumea secolului al XXI-lea este o lume care are nevoie de cumpătare. Acest lucru mai ales în probleme de religie şi de credință. De mai multe ori ne vedem pe noi ca şi persoane care voim totul din punct de vedere religios fără să avem răbdare şi fără să fim cumpătați. Mai multe maladii spirituale sunt prezente în secolul al XXI-lea din cauza lipsei de cumpătare. Plictisul este o stare care de mai multe ori defineşte sensul şi existența omului secolului al XXI-lea. La fel de bine acest om este cât se poate de mult un om care trece de la o stare la alta şi de la un lucru la altul extrem de rapid şi extrem de uşor. Noi mişcări şi secte religioase se nasc din lipsa de cumpătare sau de răbdare a omului. Sunt multe mişcări religioase în zilele noastre care nu au nici un fel de sens sau de orientare anume. Mai mult decât atât, sunt unii care cred că de fapt nu există Dumnezeu şi tot ceea ce ne spune religia şi istoria religiilor este de fapt un fel de fenomen paranormal care are o explicație prin existența OZN-urilor şi a extratereştrilor. Din acest punct de vedere comunitatea ştiințifică internațională din secolul al XXI-lea a făcut mai multe anunțuri prin care suntem înştiințați că trăim într-o lume post-religioasă care nu mai are nevoie de religie şi nici de acte religioase. OZN-urile şi extratereştrii sunt cei care vor oferii în cele din urmă răspunsurile ultime la marile întrebări pe care şi le ridică omului. Oricum, pentru a deprinde cumpătarea trebuie să ştim că nu trebuie să fim contactați de ființe extraterestre de pe alte planete şi de pe alte galaxii. Acestea sunt din punct de vedere ştiințific infirmate de marii savanți din secolul al XXI-lea care ne spun că evoluția omului nu poate avea loc prin viața religioasă ci numai prin contact extraterestru. Am arătat în rândurile de mai sus că există o diversitate şi o bogăție de sensuri religioase în istoria religiilor care ne face să nu subestimăm lumea religiei şi principiile religiose care decurg din ea. Cumpătarea este o virtute care este înțeleasă diferit şi divers în mai multe mari religii ale lumii. O reconciliere finală a acestor concepții şi opinii poate fii realizată cu multă credință şi cu multă rugăciune la Dumnezeu.

[17] Picard, Marianne, *Juifs et Judaïsme. Manuel d'histoire juive. De 700 avant à 70 après*. Paris, 1987.

CAPITOLUL 2

EXTREMISMUL ŞI FUNDAMENTALISMUL RELIGIOS

În rândurile care urmează vor vorbii mai multe despre o temă mai spinoasă şi mai dificilă. Este vorba după cum o arătată şi titlul despre problema extremismului religios. Acesta are o gamă extrem de mare de manifestări şi de a se face cunoscut. De cele mai multe ori extremismul are forme patologice sau mai bine spus, forme medicale de se manifesta. După cum am spus, există forme de amăgire demonică în ceea ce priveşte extremismul dar de cele mai multe ori el este profesat de persoane şi indivizi care nu prea multe în comun cu Dumnezeu şi cu religia.[18] Prin urmare, este evident că extremismul are de a face cu raportarea ultimă şi absolutistă în plan religios. Istoria Bisericii ne spune că în antichitate a existat un eretic pe nume Aeţiu. Acesta în anii tinereţii şi-a ridicat de mai multe ori întrebări referitor la existenţa lui Dumnezeu. Aceasta fiindcă el simţea că nu îl înţelege pe Dumnezeu. Aeţiu se spune că a studiat mai multă vreme matematica. După mai mulţi ani de studiu sistematic al matematicii Aeţiu avea să concluzioneze: am ajuns să Îl înţeleg pe Dumnezeu mai bine decât se înţelege Dumnezeu pe Sine însuşi. Aceasta este o formă de început a extremismului religios. Extremiştii de cele mai multe ori au această atitudine că sunt mai siguri în ceea ce priveşte existenţa lui Dumnezeu decât chiar Dumnezeu însuşi. Cu toţii am întâlnit mai multe astfel de cazuri, fie că este vorba de Martorii lui Iehova sau de o altă sectă, aceşti se comportă cu o siguranţă ieşită din comun atunci când vine problema de Dumnezeu şi de religie. Religia ne spune că trebuie să ne dăm seama că dacă noi ajungem să fim siguri pe un anumit lucru în ceea ce Îl priveşte pe Dumnezeu, aceasta se datorează lui Dumnezeu şi nu nouă. Religia creştin ortodoxă a avut şi ea de mai multe ori extremişti. De fapt acest lucru îl vedem în modul în care unii se manifestă în probleme de religie. În special între credincioşii creştin ortodocşi şi greco-catolici s-au cunoscut mai multe conflicte în trecut, care au culminat în aşa numita uniaţie. Uniaţia care a fost o mare problemă a Europei de la începuturile modernităţii voia un fel de pax romana în toată Europa ceea ce evident nu era cazul. În cadrul uniaţii au fost mai mulţi extremişti. După cum am spus, extremistul religios, este o persoană care este mai sigură decât chiar Dumnezeu. Extremismul este o problemă antică care vine din timpul idolatriei. Idolatria este o etapă trecută din istoria umanităţii despre care foarte puţini mai vorbesc în zilele noastre. Antichitate era plină de idoli. Aceşti idoli erau de cele mai multe ori ciudaţi şi formele de a intra în contact cu ei erau de cele mai multe ori oracolele. Un idol de piatră prin urmare nu vorbea singur ci el avea un oracol care era foarte mult purtătorul de cuvânt. Idolatrii, cu care s-a confruntat creştinismul în antichitate susţineau că idolii trebuie veneraţi şi cinstiţi la fel ca şi Dumnezeu. Cei care nu făceau acest lucru erau aspru pedepsiţi.[19]

După cum vom vedea din punct de vedere istoric, formele de extremism au variat în istoria dar mai toate epocile istorice au avut forme de extremism. Antichitatea a avut pe idolatrii ca şi extremişti care au făcut mai multe victime în special în rândul creştinilor care s-au opus idolatriei. Evul Mediu a avut ca şi formă de extremism inchiziţia şi cruciadele care au omorât mai mulţi oameni fiindcă nu au fost de acord cu doctrina romano catolică. La începutul modernităţii, islamul a avut mai multe forme de manifestare violente care au dus la uciderea tuturor celor care nu erau de acord cu Imperiul otoman condus la Istambul.[20] În cele din urmă, în zilele noastre poate cel mai răspândit fenomen

---

[18] O formă de extremism religios sunt fără doar şi poate artele marţiale din Asia, în special China şi Japonia. Asiaticii cred că aceste forme de manifestare sunt în cele din urmă religioase, adică ţin de legătura omului cu Dumnezeu. Artele marţiale au o anumită ideologice pseudo-religioasă care ţine foarte mult de domeniul extremismului religios. Eduard Schure, *Marii iniţiaţi* (Editura Aldo Pres: Bucureşti, 2004).

[19] În Biserica Ortodoxă sunt mai mulţi care susţin că icoanele sunt o formă de idolatrie. Trebuie să spunem că icoanele nu sunt idoli. Icoanele sunt reprezentări ale lui Dumnezeu, a îngerilor şi a sfinţilor pe care omul le cinsteşte. Deosebirea fundamentală dintre idoli şi icoane este că ele sunt reprezentări ale lui Dumnezeu şi nu sunt cinstite ca şi Dumnezeu. Cinstea pe care o aducem icoanele merge în spre cei care sunt reprezentaţi în ele. Sorin Dumitrescu, *Noi şi icoana* (Editura Anastasia: Bucureşti, 2010).

[20] Deşi mai mulţi nu sunt de acord cu acest lucru, imperiul otoman a fost un imperiu care a promovat fanatismul. Au fost omorâţi mai mulţi în numele islamului în imperiul otoman. La fel de bine, supremaţia otomană s-a manifestat prin arderea de biserici creştine. Se cunoaşte astfel că s-au luat mai multe măsuri pentru a proteja Bisericile Creştin Ortodoxe din Balcani de agresiunea sau de violenţa islamică. În acest sens, este foarte cunoscut în Europa dar şi în lume, complexul monahal de la Meteora din Grecia. Istoria a recunoscut faptul că otomanii nu s-au mulţumit numai cu o stăpânire statală sau teritorială ci au voit şi una religioasă. Ea s-a manifestat prin distrugerea a mai multor Biserici creştine şi înlocuirea Catedralei Ortodoxe Sfânta Sofia din Istambul cu o moschee islamică. Donald MacGillivray Nicol, *Meteora: the rock monasteries*

extremist este probabil spiritul sectar care de mai multe ori ne invadează. Sectele ştim că sunt de mai multe religii dar creştinismul este cel care este cel mai cunoscut pentru fenomenul sectar. În cadrul creştinismului poate cea mai agresivă sectă au fost Martorii lui Iehova care operează la o scară internaţională şi globală. Aceştia au asaltat de mai multe ori pe cei din jurul lor în speranţa de a face prozeliţi şi adepţi. Mai multe persoane s-au plâns împotriva Martorilor lui Iehova care le-au perturbat de mai multe ori intimitatea de familie sau viaţa personală. Ceea ce este mai dureros este că în Orientul Mijlociu extremismul a prins în zilele noastre forma terorismului. Sunt mai mulţi cei care susţin terorismul. Mai mulţi radicali islamici cum ar fii ca şi cei din alquida, hezbolah sau hamas sunt de acord cu faptul că atunci când nu găsesc înţelegere ei îşi pot face impuse punctele de vedere cu violenţă sau cu acte de terorism. Toate aceste grupuri îşi justifică acţiunile şi actele în funcţie de anumite precepte religioase. Ori este de ştiut că în mare o regulă generală este că religia nu este violentă. Au existat foarte mulţi care au susţinut că religia trebuie impusă cu forţa şi cu violenţa. Aceasta fiindcă trăim într-o lume în care există impostori şi sabotori. Aceştia de mai multe ori fac ca lucrurile să primească o turnură cât se poate de mult ciudată şi străină. După cum am spus, au existat mai multe minţi bolnave care pe parcursului timpului au găsit de cuviinţă să se pronunţe şi să pretindă că au autoritate deplină în probleme de religie. Aceste lucru evident a adus mai multe daune. Este bine să ştim aceste lucruri şi să fim cât se poate de mult conştienţi de ele. Sunt mulţi care sunt atraşi sau mai bine spus fascinaţi de religie. Această atracţie de mai multe ori este un fel de sentiment al magiei şi a magicului. În secolul al XX-lea Ioan Petru Culianu a fost cel care ne-a vorbit mai multe despre acest lucru.[21] Fascinaţia religiei este de mai multe ori un lucru pe care liderii politici însetaţi de funcţii şi de puterea statală ajung de mai multe ori să o râvnească. Dar evident marii lideri politici ai lumii nu sunt interesaţi de religie ca şi de o legătură sinceră şi dezinteresată cu Dumnezeu ci de mai multe ori ei văd acest lucru ca şi un scop care le poate slujii interesele şi scopurile lor personală. Acesta este motivul pentru care de mai multe ori mai multe regimuri politice s-au prăbuşit. Ştim din istorie că anul 1917 a adus cu sine revoluţia Rusiei. Dacă până la anul 1917, stăpânitorii Rusiei au fost cel puţin teoretic oameni credincioşi şi oameni cu o religie, de la anul 1917 până în anul 1989 data prăbuşirii uniunii sovietice Rusia a fost un stat ateu. Aceasta însemna că Rusia nu a avut nici o religie oficial. Acestea sunt din acest punct de vedere istoric şi motivele pentru care Uniunea Sovietică s-a prăbuşit în cele din urmă.

După cum am spus, omul vrea să aibă o religie mai bine spus o legătură cu Dumnezeu, dar sunt mulţi care văd acest lucru în sensul exclusivismului sau a totalitarismului. Statele puternic dezvoltate de mai multe ori adoptă un fel de totalitarism sau mai bine spus o concepţie totalitară asupra religiei care de cele mai multe ori se bazează pe ceea ce corespunde cu interesele de stat. Acest lucru este grav şi deşi aceste state nu recunosc ele sunt state extremiste. Vom vorbii prin urmare despre faptul că există mai multe state extremiste din punct de vedere religios. Aceste state susţin că religia trebuie să fie în conformitate cu interesele economice, politice şi guvernamentale ale unei ţări. Răspunsul este negativ în acest sens şi de aici se nasc mai multe state de tip terorist care consideră că probleme religiei este una de natură politică. Din acest punct de vedere popoarele latine de şi ştiu că creştinismul ortodox este o adevărata credinţă împărtăşesc convingeri catolice. Popoarele germanice, deşi şi ele au fost la origini ortodoxe împărtăşesc convingeri protestante. După cum am spus, extremismul religios, poate primii şi alte tendinţe decât cele fireşti. Paradoxal, în special în occident a apărut această posibilitate de opţiune care are mai multe feluri de a ne raporta la Dumnezeu şi la existenţa lui. În acest sens de mai multe ori religia este cât se poate de mult interpretată şi considerată o problemă care poate fii adaptată la interesele de stat ale unei ţări sau regiuni geografice. Lumea noastră este mai mare decât o credem. Este atât de mare încât deşi pământul este sferic în realitate noi îl vedem plat.

Acest climat al diversităţii religioase a dus de mai multe ori la conflicte şi la războaie. Această probleme este destul de veche în lumea noastră. Mai toate statele şi ţările sunt mai mult interesate de anumite binefaceri materiale care pot provenii din religie şi din viaţa religioasă. Ori ştim că asceza şi ascetismul sunt din acest punct de vedere valori extrem de comune în viaţa religioasă. Acest lucru a dus de mai multe ori la „ciogniri" sau uneori chiar la războaie motivate religios. Adevărul este că lumea noastră este încă imatură din punct de vedere religios. O celebră poveste

---

of Thessaly (Variorum, 1975).

[21] Ioan Petru Culianu, *Religie şi putere* (Editura Polirom: Iaşi, ediţia a II-a, 2005).

despre îngăduință ne spune că un rege dintr-o țară îndepărtată la un moment dat făcea o plimbare printr-un din livezile sale. Pe cum mergea şi era profund îngândurat la un moment dat l-a lovit o piatră în cap. Regele s-a înfuriat şi s-a uitat de jur împrejur căutând să vadă pe cel care l-a lovit pentru a îl pedepsii fiindcă a îndrăznit să îl lovească în cap cu o piatră. S-a uitat la stânga, s-a uitat la dreapta dar nu a văzut pe nimeni. Regele era convins că cineva a voit să îi facă rău. Pe când era gata să se întoarcă la palat pentru a cere gărzilor sale să caute pe vinovat, o femeie bătrână s-a arătat în fața regelui şi i-a spus:

- Maiestate vă rog să mă iertați, eu am fost cea care v-am lovit.
- Cum ai îndrăznit să faci acest lucru?
- Nu a fost cu intenție maiestate, vă rog să înțelegeți. Încercam să lovesc nişte fructe din livadă pentru a le putea mânca. Din greşeală una dintre pietre a ajuns în capul maiestății voastre.

Femeia cea bătrână aştepta îngrijorată verdictul regelui. Regele a început să se gândească la situație. Ceea ce i-a venit în minte este că dacă pomul care a fost lovit nu a răspuns, atunci nici el nu ar trebui să răspundă. Deşi i-a venit să o pedepsească pe femeia cea bătrână extrem de aspru, totuşi s-a putut controla şi da dovadă de îngăduință.

- Bine a răspuns, regele, înțeleg că nu a fost un act deliberat, dar pe viitor să ai mare atenție să nu se mai repete.

Apoi regele pentru a îşi arăta bunătatea i-a dat bătrânei şi o mică atenție financiară care a constat din bani.

Această întâmplare aparent ridicolă vine să ne spună că nu trebuie să acționăm în funcție de primele impulsuri. Mai mulți dintre noi când suntem cuprinşi de mânie nu mai stăm să judecăm lucrurile şi dăm curs impulsurilor interne fără să avem răbdare. Am mai putea spune că îngăduința este o virtute de mijloc. De ce spunem că este o virtute de mijloc? Fiindcă îngăduința se aseamănă cu răbdarea şi cumpătarea. Probabil cea mai mare dovadă de îngăduință şi de cumpătare este faptul de a nu reacționa la mânie. Lumea în care trăim este o lume care de mai multe ori dă frâu liber mâniei. Se cunosc mai multe manifestații în care de fapt mânia este încurajată. Sunt agenți ai mâniei în lumea noastră care fac din ea un cult. Se ştiu astfel de mai multe sporturi care aduc un cult al mâniei. Artele marțiale, boxul, wrestlingul american, sumo japonez, luptele corp la corp de mai multe ori încurajează mânia şi actul mâniei. Acest act se manifestă prin urmare printr-o lipsă de cumpătare. Cumpătarea şi îngăduința sunt prin urmare ceea ce am putea spune ceea ce definesc relația sau aportul omului cu Dumnezeu. Omul ajunge de mai multe ori să pună mânia la mare preț. Sfântul Vasile cel Mare ne spunea că „mânia este o nebunie de scurtă durată.” După cum am spus cumpătarea este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere şi să fim cât se poate de mult atenție cu ea. De mai multe ori ne vedem luați duşi de mânie şi de primele impulsuri şi astfel uităm să acționăm cum se cuvine. Se ştie astfel că în timpul celui de al II-lea război mondial au fost mai mulți cei care au cultivat mânia de masă. Partidul nazist a dus o propagandă care vroia să aducă lumea la un fel de stare de mânia perpetuă. Acesta a fost probabil şi motivul pentru care nazismul în cele din urmă a eşuat ca şi ideologie şi ca şi mişcare socială.

O altă povestire de înțelepciune referitor la cumpătare şi la îngăduință ne spune că într-o casă era un şoarece care se uita cum stăpânii casei au adus un pachet. Şoarecele era interesat să vadă dacă era mâncare. Când oamenii au deschis pachetul şoarecele a văzut că era o cursă de prins şoareci. Speriat se spune că şoarecele a ieşit în curtea casei strigând în gura mare:

- Stăpânii casei au adus o cursă de prins şoareci. Ajutor, ajutor să mă ajute cineva.

Şoarecele s-a dus la găină şi i-a spus:

- Poți să mă ajuți cumva, fiindcă îmi este frică să mor?
- Îmi pare rău, nu mă priveşte problema nu sunt şoarece, a răspuns găina.

Şoarecele s-a dus atunci la porc şi i-a spus:

- Nu mă poți ajuta să mă protejezi fiindcă stăpânii casei au luat o cursă de şoareci.
- Acest lucru nu mă priveşte, a răspuns porcul. Nu sunt şoarece.

Şoarecele s-a dus atunci la vacă:

- Nu mă poți proteja şi ajuta, mi s-a pus o cursă.
- Nu sunt şoarece, nu am ce să îți fac.

A doua seară după ce stăpânii casei au pus cursa de şoareci, noaptea s-a auzit cum curs a prins ceva. Femeia casei s-a dus să vadă ce este. Fiind întuneric ea nu a văzut că în cursă s-a prins de coadă un şarpe veninos. Acest şarpe a muşcat-o pe femeie. Femeia a fost dusă la spital imediat. A stat acolo o perioadă dar mai apoi s-a întors acasă şi avea febră. Pentru că avea febră, soțul a spus că ar fii bine să îi facă o supă de găină. Aşa că soțul a tăiat găina şi a făcut-o supă. Fiindcă starea femeii sale nu se îmbunătățea, au venit la el mai mulți prieteni şi rude să o vegheze pe femeie. Fiindcă nu avea cu ce să îi hrănească, soțul s-a hotărât să taie porcul. Nu a durat mult şi soția a murit. Ca şi pomană în cinstea soției sale, soțul s-a hotărât să taie vaca pentru a putea hrănii pe toți cei care au venit la masa de pomenire.

Morala acestei întâmplări se leagă foarte mult de ideea de îngăduință şi de cumpătare. Lipsa de a îi accepta pe cei din jur de cele mai multe ori duce indirect la distrugerea şi pierderea noastră. În special în ecologie s-a putut vedea foarte bine acest lucru. Omul ajunge să exploateze irațional natura şi mediul înconjurător şi în cele din urmă ajunge să trăiască într-un mediu contaminat şi poluat. Poluarea ecologică provine de cele mai multe ori din lipsa de cumpătare. După cum putem vedea există mai multe forme de manifestare al extremismului: social, cultural, economic, etic şamd. Dar în rândurile care vor urma vom vorbii mai multe despre extremismul religios. Acest fel de extremism de cele mai multe ori are o bază a unei afecțiuni psihice sau psihologice. Sunt foarte mulți care duc în religie şi tot ceea ce ține de ea la extremă. Aceste forme se manifestă foarte mult prin mai multe forme de fanatism şi de persecuție. Sunt mulți care cred că în numele lui Dumnezeu menirea lor este de a aduce moarte şi teroare celor care nu cred ca şi ei. Aceşti oameni uită din nefericire că toți suntem ființe create de Dumnezeu şi care nu avem dreptul de a ne omorî şi a ne teroriza unii pe alții. Acest lucru însă a fost de mai multe ori contestat şi negat de mai mulți.

Socrate obişnuia să zică:

- E mai rău să faci răul, decât sa-l suferi.

Odată, mergând pe strada, urmat de prietenii săi, cineva l-a călcat pe picior, fără ca el sa protesteze. Prietenii aflați lângă el s-au minunat de liniştea lui, el însă i-a întrebat:

- Ce trebuia să fac?

Prietenii l-au sfătuit să-l dea în judecată pe neatentul trecător. La aceasta, Socrate zise:

- Aş fi ridicol. Daca un măgar mă loveşte cu copita, şi atunci mă veți sfătui să-l dau în judecată?

Aceste gen de atitudine este unul cât se poate de efectiv atunci când ne punem problema toleranței şi a cumpătării. Din acest punct de vedere un om cumpătat nu răspunde la provocările celor din jur care de cele mai multe ori sunt cât se poate de evidente. Trăim într-o lume care de mai multe ori găseşte plăcere şi satisfacție în acțiuni violente. Aceste acțiuni au o formă populară în filme şi spectacole. Se ştie că în imperiul roman jocurile de gladiatori erau cât se poate de mult apreciate şi venerate. Aceste jocuri care au devenit extrem de populare în antichitate au fost foarte mult violente şi aveau ca formă de manifestare violența.[22] Cumpătare este cea pe care trebuie să o folosim când voim să ne opunem violenței şi agresiuni. Violența şi agresiunea o putem vedea de mai multe ori în mass media, pe stradă, pe arenele sportive când mai mulți sportivi şi fani se încaieră sau mai putem vedea violență şi în piețele noastre din nefericire. De mai multe ori sentimentul pe care îl avem în fața violenței şi a agresiunii din lume este foarte mult ceva sau un lucru care ne copleşeşte. Ne simțim de mai multe ori neputincioşi în fața violenței din zilele noastre. Dar acest sentiment al neputinței este foarte mult un sentiment aparent şi iluzoriu. În rândurile care vor urma vom vorbii despre faptul că cel mai bun remediu împotriva extremismului este foarte mult cumpătarea. Ceea ce ne lipseşte cel mai mult în zilele noastre este o lume sau un mediu social cumpătat. Vedem de mai multe ori că lumea din jur nu este cumpătată sau echilibrată. Acest lucru ne face de mai multe ori să ne pierdem pe noi înşine şi tot ceea ce ține de noi şi de existența noastră. Cumpătarea după cum am spus, este din mai multe puncte de vedere o formă de a lupta cu puterile şi forțele întunericului care sunt cele care susțin mai toate formele extremiste. Extremismul este în esența sa demonic fiindcă în sine răul este o deviație ultimă de la bine. Binele este din acest punct de vedere ceea ce am putea denumii ceea ce ține de echilibrul şi de balanța omului. Atunci când omul este în echilibru el devine din mai multe punct de

[22] Violența are o istorie lungă şi este văzută de mai multe ori ca şi singura metodă sau modalitate de soluționa conflicte şi neînțelegeri. Violența are o istorie foarte lungă în acest sens şi este bine să ştim acest lucru. Steven Pinker, *The better angels of our nature: why violence has declined* (Viking Adult, 2011).

vedere ceea ce am putea spune o realitate care ține de esența lumii şi a lucrurilor. Din acest punct de vedere trebuie să ştim care este diferența dintre extremism şi cumpătare. Aceasta este o care pe care trebuie să ne fie cât se poate de bine definită.[23] După cum am spus, extremismul a făcut mai multe victime în mai multe tipuri ale istoriei lumii şi ale umanității. Acest gen de atitudine după cum am spus este de inspirație demonică şi de mai multe ori ne duce să ne urâm unii pe alții. Se ştie că începând de la anul 1054, între Biserica Catolică şi Biserica Ortodoxă a existat o mare schismă care nici azi nu s-a vindecat. S-a demonstrat astfel că de mai multe ori omul este încăpățânat şi continuă în calea sa sau în modul lui de a fii.

O povestire cu un profund conținut religios ne spune că mai demult exista om care era extrem de bogat şi care era extrem de muncitor. Acest om s-a rugat lui Dumnezeu să Îl lase ca atunci când v-a murii să i-a şi ceva sau averea pentru care s-a ostenit mai multă vreme. Un înger a venit din cer care a fost trimis de Dumnezeu pentru a vorbii cu el.

- Nu îți este îngăduit să duci nimic cu tine dincolo, a spus îngerul.
- Dar am muncit o viață pentru banii şi averile mele, a răspuns bogatul.
- Bine. O să merg şi o să vorbesc cu Dumnezeu despre aceasta. Aşteaptă.

Îngerul s-a dus înapoi în ceruri şi a revenit după un oarecare timp.

- Dumnezeu spune că îți este îngăduit să duci cu tine în lumea de dincolo numai o valiză.
- Doar atât?

Bogatul a stat pe gânduri puțin. S-a dus şi a luat una dintre cele mai mari valize pe care o avea. A umplut-o cu aur şi apoi s-a aşternut pe patul său. În scurt timp a murit. S-a trezit pe cealaltă lume la porțile raiului doar cu valiza în mână. Sfântul Petru s-a arătat zâmbitor la uşile raiului şi l-a întrebat:

- Cu ce îți pot fii de folos?
- Am venit să intru în rai.
- Bine. Valiza însă trebuie să o laşi afară.
- Dumnezeu mi-a spus că pot aduce această valiză cu mine.
- O să verific acest lucru.

Sfântul Petru s-a întors la puțin timp şi a spus:

- Da este adevărat. Ai voie să aduci cu tine o valiză. Dar trebuie să o verific.

Sfântul Petru a deschis valiza şi apoi a răspuns cu oarecare uimire:

- Ai adus cu tine pavaj de stradă?”[24]

Această povestire cu un oarecare umor ne spune că de mai multe ori noi suntem extremişti şi ținem la opiniile şi la crezurile noastre mai mult decât este cazul. Suntem la fel ca şi acest om bogat care credea că aurul este de preț şi în lumea de dincolo. Iată că aurul era un lucru lipsit de importanță în rai unde este folosit ca şi pavaj de stradă. Acest lucru se întâmplă cu noi de mai multe ori când ne încăpățânăm să ne facem voia şi nu lăsăm voia lui Dumnezeu să lucreze prin noi. Capacitatea fiecăruia dintre noi de a fi cât se poate mult echilibrați constă în a ne iubii unii pe alții şi a ne accepta sau a ne completa reciproc unii pe alții dincolo de toate problemele şi greutățile cu care ne confruntăm. De mai multe ori suntem cât se poate de mult preocupați de interesele şi de scopurile noastre egoiste şi în acest mod devenim cât se poate de mult extremişti şi absolutişti. Extremismul este din mai multe puncte de vedere ceea ce am putea spune sensul sau tot ceea ce ține de existența unei viziune înguste care nu ne duce nici unde şi care nici nu este de folos. Acestea sunt principalele şi cele mai importante funcții ale cumpătării. Foarte multa tragedii au loc din lipsă de cumpătare şi este bine să ştim acest lucru. Autostrăzile noastre sunt cea mai bună dovadă în acest sens. De mai multe ori bolizii noştri transformă străzile într-un câmp de luptă. Poate din acest motiv foarte mulți deşi fac şcoli de şoferi îşi

[23] Confuzia este o stare care ține foarte mult de ceea ce am putea spune starea prin care în primă instanță se instalează în om extremismul. Extremismul are foarte multe în comun cu confuzia şi este de cele mai multe ori o formă de a contracara confuzia. Despre celebrul pictori Picso se spune că la un moment dat a pictat un tablou celebru pe care l-a luat şi la dus la o mare galerie de artă. Se ştie că mai multe dintre picturile lui Picaso erau noncoformiste. Mai multă lume nu a înțeles ceea ce pictase Picaso şi a mers şi l-a întrebat:

- Nu vă supărați domnule Picaso ce ați pictat în aceste tablouri?
- Nici eu nu ştiu dar dacă ai răbdare v-a venii un critic de artă şi îți v-a spune el.

[24] Thomas Cathcart şi Daniel Klein, *Platon and the Platypus walk into a bar: understanding philosophy through jokes* (Penguin, 2008).

pierd cumpătul şi ajung să îşi piardă viaţa din cine ştie ce încăierare care are loc pe şosea. În ultimele timpuri foarte mulţi şi-au pierdut viaţa din cauza condusului. Este de chestionat dacă un lucru precum condusul de automobile ajunge să definească viaţa unui om. Lumea secolului al XXI-lea se poate vedea că de mai multe ori alunecă pe pista greşită a extremismului care poate de mai multe ori îmbrăca mai multe forme şi mai multe aspecte. Aceste forme sunt cât se poate de mult ceea ce am putea denumii sensul şi expresia ultimă a omului de a realiza lucruri mari şi profunde. Extremismul după cum am spus nu este bun şi sunt mulţi care găsesc extrem de multe justificări referitoare la extremism. Dar extremismul când ajunge dominat în materie de religie devine fanatism. Fanatismul în ultima lui manifestare duce la o afecţiune psihică sau la mai multe forme de paranoia. O formă a fanatismului religios este foarte mult teroarea în numele lui Dumnezeu. Pe parcursul timpului au fost mai mulţi care au dus război sau au creat teroare în numele lui Dumnezeu. Extremismul religios a fost din acest punct de vedere cât se poate de mult manifestat în antichitate când lumea era forţată să se închine la idoli şi la idolatrie. Idolatria a fost foarte mult ceea ce am putea spune una dintre cele mai mari grave probleme ale lumii antice. Ea se manifesta în ritualuri primitive care de mai multe ori aveau tente canibale. Se ştie astfel că aztecii antici de mai multe ori au practicat sacrificii rituale în care mai mulţi erau victime ucise în cinstea zeilor. Acestea sunt numai câteva consideraţii generice asupra extremismului şi a formelor sale de manifestare.[25]

Adevărata religie ne cere de cele mai multe ori să fim echilibraţi şi să cultivăm echilibru. Acest lucru implică în primul rând marele adevăr socratic care ne spune „cunoaşte-te pe tine însuţi." Din acest punct de vedere pentru a ajunge la starea de echilibru omul trebuie să facă mai multe lucruri dar poate cel mai important este ca el să ducă o viaţă care este pe placul lui Dumnezeu. Dumnezeu vrea ca noi să fim echilibraţi. De mai multe ori noi eşuăm în a fii echilibraţi. Când ne pierdem echilibrul devenim extremişti şi vedem toate lucrurile în extrem. Aceasta este un mare adevăr pe care trebuie să îl ştim şi de care trebuie să fim conştienţi. Acestea sunt din acest punct de vedere ceea ce am putea spune principalele sau cele mai importante aspecte ale extremismului. Extremismul după cum am spus dacă nu ascunde o persoană bolnavă mintal de cele mai multe ori ascunse interese meschine şi perverse. Acest lucru este bine să îl ştim. Poate una dintre cele mai recente dovezi de extremism din timpul nostru a fost foarte mult destrămarea fostei Iugoslavii o ţară balcanică care la timpul de azi nu mai există. Din acest punct de vedere destrămarea Iugoslaviei a venit pe fondul extemismului religios. Acest extremism s-a bazat în special pe conflictele şi neînţelegerile care au existat între musulmanii şi creştinii din această ţară. Deşi credem că din punct de vedere religios ar fii putut exista o dezmembrare paştică şi fără de vărsare de sânge, se pare că mentalităţile au fost opuse în ceea ce priveşte diagolul. Acum mai bine de 20 de ani mai exact în 1991 a început dezmembrarea Iugoslaviei. Acest proces avea să se încheie după 1o ani mai precis în anul 2001. A fost regretabil modul în care lucrurile s-au sfârşit în Iugoslavia. Din acest punct de vedere ar trebui să ne concentrăm eforturile ca acest gen de război şi de conflict să nu mai revină în istorie şi în lumea noastră. Iugoslavia a fost din mai multe punct de vedere victima extremismului nu numai statal şi politic ci şi a celui religios. Facţiunile religioase din această ţară în loc să îşi unească puterile pentru a aplana războiul din contră ei au adus şi mai multe surse de război. Iugoslavia a vărsat prea mult sânge nevinovat pentru a nu a aduce în discuţie această problemă. Tot acest lucru a avut loc din cauza extremismului religios. Din acest punct de vedere ne putem da seama unde poate duce extremismul şi fundamentalismul religios. Ceea ce este cel mai grav în cazul fundamemtalismului este că el din început pretinde că are sau mai bine spus deţine adevărul.

În acest sens, referitor la extremişti şi la cei care susţin că numai ei dintr-o lume întreagă deţin adevărul absolut există o poveste de inspiraţie populară care ne spune cum este sau care este mentalitatea extremistului. Se spune că într-o mlaştină stăteau două broaşte care erau prietene foarte bune. Una dintre ele care era mai necumpătată a ajuns să se plictisească în mlaştina respectivă deşi avea tot ceea ce îşi dorea pentru o broască. Aşa că la un moment dat ea a început să îi spună celeilalte broaşte:

- Uite, noi stăm aici de mai mută vreme. Ştii la ce m-am gândit?

---

[25] Extremismul religios este probabil una dintre cele mai periculoase forme de extremism fiindcă adeptul extremismului are o motivaţie „serioasă" prin care poate justifica orice act sau acţiune. Grupările extremiste au de mai multe ori conştiinţa că sunt datoare să aducă dreptatea lui Dumnezeu pe pământ când Acesta nu o face. Tăcerea lui Dumnezeu este interpretată din acest punct de vedere ca şi un consimţământ la acte de violenţă, război sau teroare. Paul Finch, *The extremist and other tales of conflict* (Pendragon Press, 2004).

- Nu, răspuns cealaltă broască.
- Uite noi avem guşă de aer prin care orăcăim şi facem oac, oac.
- Da, aşa este.
- Ce ai spune dacă noi am începe un concurs şi am vedea care broască îşi umflă guşa cel mai mult?
- Păi de ce să facem acest lucru?
- Ca să vedem care are guşa cea mai mare.
- Bine, a răspuns a doua broască.

Cele două broaşte au început să inspire aer în guşă. Au făcut acest lucru până când la prima care a fost cea cu inițiativa guşa i s-a spart din cauza la prea multa presiune de aer. Cu mare durere ea a spus celei de a doua broaşte:

- Ei nu era mai bine dacă stăteam pe loc şi nu ne luam l-a întrecere.

Această poveste ne spune că fondul generic al extremismului este în cele mai multe cazuri mândria. Extremismul este în sine un om orgolios care este aparent extrem de sigur pe sine. Istoria cunoaşte mai multe exemple de extremişti. Poate unul dintre cei mai celebrii a fost Napoleon Boanaparte care s-a proclamat împărat al Franței. Napoleon a avut ambiția de a cucerii toată Europa şi mai apoi eventual toată lumea. El a fost sfătuit de mai multe ori că acest lucru nu este cea mai bună alternativă. În urma a mai multor cuceriri pe continentul european, Napoleon a decis că ar vrea să cucerească Rusia. Această poveste este cunoscută de mai multă lume dar aici nu o vom prezenta în întregime ci numai un sumar. Sfătuitorii lui Napoleon prin urmare au fost cât se poate de mult împotriva ocupării Rusiei. Napoleon nu a ascultat de aceste sfaturi şi cu armată îmbrăcată după clima temperat mediteraneană a Franței el a intrat în Rusia. Armata rusească nu a opus mare rezistență la început. Dar în cele din urmă iarna a venit peste Rusia şi se ştie bine că iernile ruseşti sunt extrem de geroase şi de friguroase. Dârdâind de frig, armatele franceze au fost învinse cu uşurință de ruşi. Se estimează că în acest război şi-au pierdut viața mai mult de o sută de mii de soldați. Totul a fost din vina lui Napoleon care nu a voit să asculte de sfătuitorii săi. Acest lucru a atras în cele din urmă exilarea lui Napoleon pe insula Elba. Din această poveste reiese foarte clar la ce poate duce lipsa de cumpătare în cazul unei leader statal. Extremismul este o trăsătură a tiranilor şi a dictatorilor care nu au nici un punct de cumpănă sau de cumpătare. Fie că a fost Nerone, Caligula, Iosif Visarionovici Stalin sau Adolf Hilter, toate aceste persoane au dat dovadă de lipsă de cumpătare. Poate că setea de putere şi de ascensiune fulminantă şi gradiaosă stă în strânsă legătură cu lipsa de cumpătare. Mari tirani şi dictatori ai lumii sunt în care persoane care nu au simțul limitei.

O altă mare calitate a cumpătării care este cel mai bun remediu împotriva extremismului este foarte mult faptul că ea ne ajută să deosebim între aparenţe şi realitate. S-a spus că de mai multe ori aparenţele înşeală. În viața părintelui Paisie Eznepidis de la muntele Athos din Grecia există o astfel de întâmplare. Se spune că în ultimii săi anii părintele Paisie a dobândit foarte multă faimă. Această faimă a ajuns la urechile preşedintelui Greciei. Preşedintele Greciei a voit să îl întâlnească pe părintele Paisie despre care mai multă lume vorbea la Atena. A trimis mai multe invitații părintelui Paisie de la Muntele Athos pentru a îl vizita la palatul său prezidențial. La aceste invitații părintele Paisie nu a răspuns şi nu a plecat din Muntele Athos. Atunci preşedintele a decis să meargă el la muntele Athos. În această perioadă părintele Paisie stătea la mănăstirea Protaton care este chiar la Karies unde este administrația Muntelui Athos. Preşedintele a venit la biserica din Protaton şi a întrebat:

- Unde este părintele Paisie?
- Părintele Paisie este în biserică la slujbă, au răspuns monahii din Karies.

Preşedintele a intrat în biserică în timpul liturghiei şi însoțitorii săi au făcut semn ca slujba să se oprească. Cu mare încredere preşedintele a mers la preotul din altar care era un călugăr foarte bine făcut şi mai înalt şi i-a spus:

- Părinte Paisie am venit din Atena să vă cunosc. Sunt foarte încântat să mă întâlnesc cu tine.
- Pe cine ați spus că sunteți aici să căutați?
- Pe părintele Paisie Aghioritul.
- Nu eu sunt acela, a răspuns preotul slujitor.
- Cum nu? Mi s-a spus de afară că părintele Paisie este la slujbă.
- Vedeți acel bătrânel cu barba albă din spate care se roagă de cu zor?

- Da, a răspuns preşedintele întorcându-se spre călugării din spate.
- Ei bine acela este părintele Paisie pe care îl căutaţi.

În cele din urmă după ce preşedintele Greciei a luat o lecţie bună de modestie s-a dus şi l-a cunoscut în persoană pe părintele Paisie. Această poveste ne spune că oamenii cumpătaţi nu sunt orgolioşi şi nu ţin ca să iese în evidenţă cu orice preţ. În acest sens, smerenia ajută foarte mult la cumpătarea omului atunci când el se vrea pe sine mai mult. În viaţa religioasă, lipa de smerenie care este manifestată în plan laic prin modestie este o problemă fundamentală de care trebuie să ţinem cont. Lumea de azi preţuieşte de prea multe ori extremismul şi tot ceea ce ţine de el. Fie că este în muzică, în televiziune, în cultură sau în guvernare, de cele mai multe ori omul modern se vrea pe sine un om total şi din acest motiv el nu poate evita extremele. Auzim de mai multe ori că trăim într-o lume a extremelor în care reuşesc cei extremişti. Acest lucru este fals. Extremismul lumii din jur se manifestă de cele mai multe ori haotic şi necontrolat. În lumea showbussiness-ului sau în lumea circului social acest lucru se vede foarte bine. Lumea de azi aduce un cult al superstarului care este cât se poate de mult o modă a efemerului. Superstarurile cu care ne obişnuieşte mass media din zilele noastre sunt modele extreme sau mai bine spus modele ale extremismului.[26] Despre Esop se ştie că a fost unul dintre cei mai înţelepţi oameni din toate timpurile. Esop a fost mai multă vreme slujitor la curtea faraonilor egipteni. Într-una din călătoriile pe care le-a făcut faraonul, Esop a fost chemat şi el ca şi hamal care trebuie să ducă cu sine bagajele faraonului. Cel mai mare bagaj era cel cu pâine. Acesta a fost evitat de toţi slujitorii faraonului care căutau să ea bagaje cât mai mici. Esop însă a fost singurul care fără să stea prea mult pe gânduri s-a dus şi a luat chiar bagajul cu pâine cel mai mare dintre toate. Acest lucru a stârnit o reacţie umoristică între restul slujitorilor care se gândeau câtă lipsă de cumpătare există în Esop. Problema a fost că pe drum, toţi au mâncat din pâine şi pe la mijlocul drumului bagajul cu pâine s-a golit aproape tot. Aşa că Esop mergea împreună cu colegii săi cu mâinile goale în timp ce ceilalţi cărau de cu zor lucrurile faraonului.

Mai multă lume consideră că cumpătarea este o stare care ţine foarte mult de vârsta senectuţii şi din acest motiv există conceptul că la tinereţe omul este liber să fie cât se poate de mult destrăbălat şi cât se poate de mult extremist. O celebră întâmplare ne spune în acest sens care este sensul cumpătării şi cum trebuie să o privim din acest punct de vedere. Se spune că undeva departe trăia un rege bătrân care domnea în linişte şi pace peste regatul său. Acest rege însă avea vecin un rege mai tânăr care de mai multe ori a declarat război regelui bătrân. La început regele bătrân nu i-a dat importanţă dar în cele din urmă în urma a mai multor conflicte a hotărât să îi dea o lecţie tânărului rege. Odată când tânărul rege a venit din nou cu intenţii de cucerire, regele bătrân a dat dispoziţii ca regele mai tânăr să fie biruit dar să nu i se i-a viaţa şi să fie adus prizonier la palat. Acest lucru nu a fost greu de făcut pentru regele bătrân care pe parcursul timpului a devenit extrem de bun în război. Tânărul rege necumpătat a fost adus în faţa regelui celui bătrân şi înţelept. Speriat tânărul rege a început să implore milă şi îndure de la regele cel bătrân. Regele cel bătrân nu avea intenţia să îl omoare pe tânărul rege ci vroia să îi dea o lecţie de viaţă. El i-a spus tânărului rege:

- Uite cum stau lucrurile sunt dispus să îţi cruţ viaţa cu o singură condiţie.
- Ce condiţie? a răspuns tânărul rege.
- Îţi voi da un vas plin cu apă pe care trebuie să îl porţi făcând înconjurul curţii palatului meu. Dacă vei vărsa un singur picure de apă, în spatele tău v-a venii cu călău cu o secure şi îţi v-a tăia capul.
- Bine sunt de acord a răspuns tânărul rege.

Lui i s-a adus un vas plin cu apă şi pe drumul principal al curţii palatului de partea dreaptă stăteau oameni care îl lăudau şi de partea stângă stăteau oameni care îl insultau şi calomniau. În spatele tânărului rege venea un călău cu o secure după cum i se spusese. Tânărul rege a făcut drumul şi s-a întors înapoi în palat cu vasul cu apă fără să verse nici o picătură. Atunci regele cel înţelept l-a întrebat pe tânărul rege care era necumpătat şi războinic:

- De ce nu ai răspuns celor care te insultau şi te calomniau pe drum?

[26] În anul 1970 în Statele Unite ale Americii, Andrew Lloyd Webber și Tim Rice au compus o operă rock intitulată Jesus Christ Superstar, Iisus Hristos Superstar. Această piesă Îl propune pe Domnul Iisus Hristos nu ca şi întemeiator al creştinismului ci mai mult ca şi un superstar ca şi restul supertarurilor. Se poate vedea şi în aceasta extremismul de care poate da dovadă omul. Este greu de crezut că moartea pe cruce pe care a suferit-o Domnul Iisus Hristos este o moarte demnă de un superstar. La fel d de bine nu ştim ce superstar şi-ar dorii să moară răstignit ca şi Domnul Iisus Hristos. Dar noi nu am făcut decât să prezentăm lucrurile cum sunt ele.

- Nu am avut timp, a trebuit să fiu atent ca să nu se verse apa din vas, a răspuns tânărul rege.
- Bine dar de ce nu ai răspuns celor care te lăudau?
- Nu am avut timp, a trebuit fă fiu atent la vas să nu se verse apa.
- Ei bine vezi, aşa trebuie să fii şi tu. Ori de eşti lăudat ori de eşti defăimat tu trebuie să te ocupi de problemele regatului tău. De aici înainte să înveţi această lecţie şi să fii cât se poate de mult ocupat cu probleme regatului tău fără să te intereseze ceea ce fac alţii în regatul lor.

Povestea spune că din acea zii regele cel tânăr nu s-a mai avântat în război şi a devenit un bun prieten al regelui celui bătrân şi înţelept. De mai multe ori şi noi ne simţim asemenea acestui rege. Suntem cât se poate de mult tulburi în viaţa noastră lăuntrică şi vrem ca şi restul celor din jur să ne recunoască supremaţia şi capacităţile. Acest lucru face ca de mai multe ori noi să ne pierdem şi să ne ducem într-o direcţie cât se poate de mult străină şi ciudată. Lumea în care trăim ne îndeamnă de cele mai multe ori la extremism şi la acte extreme. Moda filmelor de la televiziune sau cele de pe marele ecran de mai multe ori încurajează un mod de viaţă extrem şi extremist. Acest mod de viaţă implică cu sine violenţă, abuz, limbaj vulgar sau acte obscene.[27] Extremismul este un lucru care de mai multe ori domină lumea în care trăim. El se manifestă divers şi variat. Fie că vorbim despre viteză la volan, consumuri de băuturi alcoolice în exces, sau fie că vorbim despre iubitorii de senzaţii tari care sunt fani sau unii chiar practică sporturi violente cum sunt boxul, suma sau artele marţiale, lumea din jur de ai multe ori ne pune în faţă modele extremiste sau modele ale extremismului. Dar probabil unul dintre cele mai extremiste secule din istoria lumii a fost secolul al XX-lea. Acest secol a fost secolul care a oferit 2 războaie mondiale, ameninţarea nucleară, războiul din Vietman, războiul din Golf şi în cele urmă războiul rece care a avut loc timp de mai bine de 40 de ani. Secolul al XX-lea a fost probabil cel mai extrem secol din istoria lumii şi a primit după cum ştie mai toată lumea numele de secolul vitezei. Din acest punct de vedere se poate spune că perioada evului mediu a fost mult mai frumoasă decât secolul al XX-lea. Omul medieval deşi nu era atât de mult emancipat tehnic şi ştiinţific a fost un om mult mai paşnic.

Din acest punct de vedere trebuie să facem din timpul nostru un timp al cumpătării. De ce spunem acest lucru? Au fost mult prea multe eşecuri şi mari greşeli pe care cei mai înainte de noi le-au făcut. Aceste eşecuri şi greşeli nu trebuie să le mai facem din nou. Lumea de azi este din mai multe punct de vedere o lume divizată şi fragmentată de mai multe ideologii care sunt de fapt un pretext sau un camuflaj pentru lipsa de cumpătare care stăpâneşte timpurile şi vremurile noastre. Lumea noastră este departe de a fii o lume aşezată şi cumpătată. Marile puteri şi supraputeri ale lumii de mai multe ori dau dovadă de o lăcomie sălbatică. Este interesant să amintim faptul că deşi trăim în secolul al XXI-lea vechea problemă a dominaţiei statelor puternice asupra celor mai puţin puternice este încă de mare actualitate. Acest lucru a fost tipic lumii antice. Ori din acest punct de vedere lumea nu a avansat prea mult. Se pare că deşi trăim într-o lume care are foarte mult progres ştiinţific şi tehnologic dar acest progres sau avansare de cele mai multe ori este pus în slujba a mai multor principii primitive care ţine de setea de dominaţie a celor mai slabi şi mai neputincioşi. Acest lucru ne facem să credem că este nevoie să ne unim forţele pentru a crea o lume cumpătată. O lume a extremismului şi a extremelor cum a fost ea văzută în secolul al XX-lea de fascişti şi de sovietici era o lume care era sortită pierzaniei. Acest lucru este bine să îl ştim. Vremurile de azi sunt din acest punct de vedere vremuri care ne fac să ne ridicăm cu şi mai mare stringenţă problema cumpătării. Cumpătarea este după cum am spus un cuvânt care lipseşte de cele mai multe ori din vocabularul nostru cotidian care este foarte mult obişnuit cu nume de noi produse alimentare sau de noi programe de computer. Fără de cumpătare suntem foarte mult prinşi ca şi robi ai lăcomiei. S-a mai spus că termenul de industrie de consum este de fapt un sinonim al lăcomiei. Din acest punct de vedere este de mare importanţă să spunem că mai multă lume din zilele noastre îşi găseşte sensul şi împlinirea în industria de consum. Noi produse culinare şi alimentare ne promit o viaţă mai lungă şi mai fericită. În spatele acestor oferte tentante se găsesc de cele mai multe ori produse care ne dopează cu chimicale şi substanţe semitoxice. Aceste lucruri sunt realităţile curente ale lumii în care trăim şi este bine să le spunem direct.

La fel de bine în vremurile noastre şi mai ales începând din secolul al XXI-lea sexualitatea omului este un lucru care este exploatat la maxim. Încă din adolescenţă se face în zilele noastre o propagandă de „dezinhibiţie” sau de

[27] Andrei Pleşu, *Obscenitatea publică* (Bucureşti, 2004).

eliberare a adolescentului de sub orice constrângere sexuală. Adolescenții sunt încurajați de mai multe ori să ducă o viață erotică cât se poate de liberă şi de libertină de foarte de vreme. Aşa de face că mai mulți dintre ei ajung după vârsta de 20 sau 25 de ani deşeuri sau epave umane care sunt saturate de orice fel de contact cu viața. Adolescenții din zilele noastre sunt încurajați să ducă o viață de exces şi de extremism. Acest lucru îi face ca de mai multe ori unii să piardă sensul vieții şi al existenței. Mulți dintre adolescenții zilelor noastre nu mai ştiu exact de ce s-au născut sau de ce trebuie să trăiască fiindcă după cum am spus ei sunt expuşi în mass media şi în viața de familie la mai multe modele reprobabile din cinema sau din muzica modernă. Din propriul trecut pot aduce mărturie că adolescența mea s-a consumat la finalul secolului al XX-lea. Ca şi mai mulți alții din generația mea am fost expus la mai multe modele care impuneau cu sine un mod de viață extremist şi nelimitat. Unul dintre cele mai cunoscute sloganuri din adolescența mea şi a celor din generația mea a fost „no limits, life without limits" adică fără limite, viață fără de limite. Au existat mai multe formații muzicale şi vedete de cinema care în anii 1980 şi 1990 au încurajat acest mod de viață. Adolescenții din zilele noastre sunt din acest punct de vedere cât se poate de mult vulnerabili la ceea ce le oferă lumea din jur. Mai mulți dintre ei simt frică şi angoasă când văd violența şi dezmățul din jurul lor. Este bine atunci când putem să ne aducem aminte de adolescenții noştri şi să le oferim posibilitatea unei vieții cumpătare. Ei sunt din acest punct de vedere viitorul nostru şi cei care ne vor reprezenta pe noi în viitor. Adolescenții nu ne vor uita dacă în vremea tulbure a adolescenței am fost buni şi îngăduitori cu ei îndrumându-i pe o cale bună şi dreaptă. Cu toții ne amintim că în adolescență am avut nevoie de modele şi de mentori. Nu trebuie să le refuzăm adolescenților din zilele noastre dreptul la modele şi la mentori.[28] Trebuie să fim conştienți că principiul de bază al vieții este foarte mult cumpătarea. Această stare se cultivă asemenea cum un agricultor creşte animale sale. Este necesar să ne dăm seama de importanța cumpătării şi să o vedem ca şi o stare care ne poate duce în spre ceea ce este bine şi frumos. Cumpătare este un lucru complex şi este de folos celor care se aflǎ în guvernare, în viața juridică sau chiar celor care sunt pe maşini, vapoare şi avioane.

După cum am spus, cumpătarea este o stare care se cultivă. Acest lucru este foarte bine să îl ştim. Se spune că în antichitate celebrul orator şi retor atenian Demostene era bâlbâit şi când lua cuvântul să vorbească în public cu mai multe ocazii lumea rândea de el fiindcă se bâlbâia. Demostene a făcut mai multe exerciții de dicție. Cum le-a făcut? El mergea pe malul mării şi lua pietre în gură şi vorbea ca şi cum ținea un discurs. În acest mod bâlbâiala i-a dispărut. Demostene a devenit unul dintre cei mai mari oratori ai Greciei şi ai lumii în cele din urmă. Acesta a fost un exercițiu al cumpătării şi al moderației. Este bine din acest punct de vedere să asociem cumpătarea cu starea de perseverență. O astfel de poveste a fost păstrată în Everghetinos care a fost o carte editată de Sfântul Nicodim Aghioritul. Se spune că mai demult era un tânăr care era foarte mult muncit de duhul desfrânării. El cădea de mai multe ori în desfrânare. Dar de fiecare dată el mergea la biserică şi se pocăia. De mai multe ori el se tânguia cu lacrimi în biserică pentru ca Dumnezeu să îl ispăşească de acest păcat urât. Lucrurile nu se schimbau şi tânărul a ajuns la bătrânețe şi a fost tot muncit de acest duh rău al desfrânării. În cele din urmă prin milostivirea lui Dumnezeu a putut vedea următorul lucru în timp ce se afla din nou în biserică şi se ruga cu lacrimi lui Dumnezeu să îl ierte. Se făcea că cel rău sau diavolul stătea în fața Domnului Iisus Hristos şi îi spunea:

- Acesta este al meu şi cu siguranță este pierdut pentru împărăția ta a raiului. A păcătuit mult prea mult pentru ca să mai existe vreo şansă de mântuire.
- Te înşeli amarnic eu i-am primit pocăința lui de fiecare dată şi am ştiut că din lucrarea ta a făcut el ceea ce a făcut.
- Acest lucru nu se poate, a spus diavolul. Înseamnă că tu te contrazici, fiind Iisus Hristos fiindcă tu ai spus că nimeni din cei necurați şi desfrânați nu vor moştenii raiul.

La aceasta în jurul diavolului s-a făcut o lumină puternică care a venit de la Domnul Iisus Hristos şi acesta a plecat înfrânt şi speriat. Din acest moment omul nostru nu a mai fost muncit de desfrânare. În cele din urmă el s-a mântuit.[29]

---

[28] Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop* (Bucureşti, 2002 reeditare).

[29] A se vedea Everghetinosul.

Această întâmplare ne spune că atunci când suntem ispitiți este bine să fim cât se poate de mult cumpărați. Ispita vine întotdeauna de la cel rău sau de la diavol. Acest lucru duce ca în cele din urmă omul să își piardă mântuirea. Lumea ortodoxă a oferit foarte multe exemple de mari nevoitori şi mari asceți care au dus o viață extrem de profundă şi de avansată de cumpătare şi de înfrânare. Înfrânarea este din mai multe puncte de vedere înrudită cu cumpătarea. Atunci când suntem în situații sau contexte limită este bine să ne putem problema cumpătării. La presiune mare oamenii i-au decizii şi hotărâri care mai apoi le vor regreta. Acest lucru a devenit din ce în ce mai evident. O poveste de acest gen de ne spune că în Franța a trăit un preot care era extrem de evlavios şi care ținea foarte mult la rânduiala bisericii. Se spune că la acest preot a venit la un moment dat un criminal care tocmai a comis o crimă. Acest lucru însă el l-a făcut pentru a se pierde fiindcă poliția era pe urmele lui.

- Părinte să ştiți că eu azi am luat viața unui om.
- Vrei să te pocăieşti pentru acest lucru.
- Da, a răspuns criminalul.
- Bine atunci pocăieşte-te după rânduiala bisericii.

În urma a mai multor indicii pe care le-a lăsat criminalul poliția a ajuns să îl suspecteze pe preot de această crimă. Interogat de faptele sale preotul nu a încălcat votul spovedaniei. Criminalul a fost văzut părăsind biserica. Poliția a aflat acest lucru şi a venit la preot.

- Cu ce vă pot ajuta? A întrebat preotul.
- Avem motive să credem că un criminal s-a ascuns în biserica aceasta.

Preotul şi-a dat seama că polițiştii caută pe criminalul ce tocmai s-a spovedit la el.

- Nu ştiu pe cine căutați, a răspuns preotul.
- Ce ştii despre moartea acestui om? Au întrebat polițiştii arătându-i o poză cu cel omorât.
- Nu ştiu nimic.
- Eu cred că tu nu vrei să cooperezi cu noi.
- Eu sunt preot şi nu polițist.

În cele din urmă preotul a fost arestat, judecat şi condamnat la închisoare pe viață. După mai multă vreme de detenție poliția a aflat că nu el era făptaşul şi preotul a fost în cele din urmă eliberat. Adevăratul vinovat a fost prin şi el a mărturisit că l-a înşelat pe preot pentru a scăpa nepedepsit. Preotul a fost promovat în biserică în ierarhie pentru cumpătarea şi răbdarea sa. În acest sens trebuie să ştim că un păcat mărturisit la spovedanie nu este considerat de biserică un complice sau un alibi.

CAPITOLUL 3

BAZELE CREŞTINE ALE CUMPĂTĂRII

Creştinismul este o religie care există de 2000 de ani. În aceşti 2000 de ani creştinismul a elaborat o învățătură foarte bine definită referitoare la cumpătare. Aceste lucru a venit în special pe fondul cultelor păgâne antice care erau idolatre şi imorale. În acest sens, s-a simțit în antichitate nevoia unei religii de amploare care să se apropie de o viață curată şi frumoasă pe placul lui Dumnezeu. Această viață avea să se numească viața creştină. Antichitatea a eşuat din ai multe motive de a Îl slujii pe Dumnezeu. Ea a dat lumii idoli şi jertfe aduse idolilor. Pe acest fond care nu mai era contracarat sau mai bine spus stopat de iudaism s-a născut creştinismul. Creştin este un cuvânt care provine de la grecescul χριστος şi care înseamnă unsul sau alesul lui Dumnezeu. Cumpătarea nu este cea mai importantă noțiune în creştinism dar ea joacă un rol fundamental în viața creştină. În acest sens, Biserica Creştin Ortodoxă este cea care este menită să îi facă pe creştini să se ajute unii pe alții în drumul spre mântuire care este prin excelență un drum al cumpătării. Viața creştină este prin excelență o viață a cumpătării şi ea îl duce pe om la cumpătare sau la tot ceea ce ține de cumpătare. Dacă lumea din jur iubeşte senzualul pe care de mai multe ori îl idolatrizează creştinul este chemat

nu să respingă deplin sau total senzualul ci să îl menţină în limitele normalului sau ale raţionalului.[30] În acest sens creştinismul a elaborat o învăţătura care ţine de modalitatea omului de a se despătimii atunci când este asaltat de păcate. Păcatele ne spun sfinţii părinţi ai Bisericii Creştin Ortodoxe de cele mai multe ori aduc plăcerea. Plăcerea este de fapt o momeală a celui rău sau a diavolului pentru a cucerii sau a câştiga cât mai multe suflete la iad sau pentru infern. Aceasta a fost viziunea creştină în ceea ce priveşte plăcerea pe care o produce păcatul şi patima. În spatele păcatelor şi a patimilor de cele mai multe ori se află o doză de plăcere fiindcă astfel nu ar mai păcătui nimeni. Alcoolul aduce cu sine plăcerea euforiei beţiei. Se ştie că omul astfel este momit de diavol de cele mai multe ori prin plăcere. Însă această plăcere este de scurtă durată şi ea trebuie reînnoită din nou. Aşa se nasc patimile. Fumătorii de cele mai multe ori simt o stare de bine care le vine atunci când fumează. Atenţia şi puterea de concentrare le creşte şi sunt mult mai lucizi decât atunci când nu fumează. Se ştie că aceste efecte sunt doar de început fiindcă în fazele avansate de fumat, fumătorul simte o nervozitate şi de mai multe ori devine mânios dacă nu are ce fuma.[31] La fel de bine cel care este lacom la mâncare este de cele mai multe ori momit de plăcerea de a mânca care pentru el poate devenii sensul vieţii. Omul este făcut să mănânce pentru ca să trăiască dar în cazul lacomilor acest lucru este cât se poate de mult invers: omul trăieşte pentru a mânca. În acest sens, Aristotel spunea în antichitate că cea mai bună soluţie pentru a duce o viaţă sănătoasă este ca să nu ne ridicăm de la masă cu senzaţia că suntem dopaţi de mâncarea pe care tocmai am mâncat-o. Dacă ne uităm în jurul nostru vom vedea că lăcomia la mâncare face mari ravagii în lumea noastră. Fast food-uri, restaurare cu specifice etnice, pizzeri, chioşcuri cu plăcinte sau cu diferite alte prăjituri, cofetării şi multe altele sunt toate cele care ne îndeamnă să mâncăm mult şi cât mai mult. Atât de mult mâncăm încât la un moment dat ajungem să credem că sensul vieţii noastre este mâncarea şi a schimba la infinit diferite feluri de mâncare. Sfinţii părinţi ne spun că aceste iluzii sunt sădite în om de un diavol care îl face pe om să iubească mâncarea în mod raţional. Acesta este modul prin care cel rău acţionează de cele mai multe ori. Sfinţii părinţi ne spun că plăcerea este momeala cu care cel rău sau diavolul îl prinde pe om şi aşa reuşeşte să îl i-a ca şi sclavul lui. La început patima se mulţumeşte cu puţină plăcere dar mai apoi ea vrea tot mai mult şi mai mult. În acest fel în cele din urmă omul ajunge să fie stăpânit de iubirea de plăcere şi devine astfel o unealtă pasivă în mâna diavolului.

Din acest punct de vedere creştinismul este o religie care s-a voit de la începuturi un fel de cult al virtuţilor. Aceste virtuţi sunt opusul viciilor. Din mai multe punct de vedere este bine să ştim care este distincţia dintre virtute şi viciu. Istorii ale creştinismului s-au scris nu vom repeta care este această istorie. Ştim că din mai multe puncte de vedere creştinismul este o religie care ţine foarte mult de cultivarea virtuţilor şi a tot ceea ce este bine. Acest lucru duce în cele din urmă la mântuirea omului. Calea spre mântuire este o cale care ţine foarte mult de ceea ce am putea denumii cumpătarea omului. Când omul ajunge să fie cumpătat din mai multe puncte de vedere el se îndumnezeieşte şi ajunge la ceea ce am putea spune starea de despătimire şi de desăvârşire. După cum am spus, nevoia unei viziuni creştine asupra lumii a venit în primul rând pe fondul lumii antice păgâne politeiste şi idolatre din antichitate.[32] Această lume de mai multe ori era departe de a fii interesată de existenţa lui Dumnezeu de la care abdicase de mai multă vreme. În acest sens, cumpătarea a fost căutată de mai multă lume la începuturile creştinismului. Ea a primit mai multe nume şi mai multe semnificaţii pe parcursul timpului. Grecii au numit-o kalocagatia καλοκαγατια şi este foarte mult îngemănarea dintre bine şi frumos. Mai apoi cumpătareα a primit un alt nume creştin care a fost denumit filocalie ceea ce însemna iubirea de frumos. Iubirea de frumos era din acest punct de vedere un lucru care definea la un anumit moment al istoriei creştinismului concepţia creştină despre mântuire.

„La un bătrân călugăr, a venit într-o zi un tânăr pentru a-i cere sfat:

- Părinte, sunt un om destul de rău. Aş vrea să mă schimb, dar nu pot. Sper ca după ce voi mai creşte, voi putea să mă schimb, nu-i aşa?

- Nu, i-a răspuns bătrânul. Vino cu mine!

L-a dus pe tânăr în spatele chiliei, unde începea pădurea, şi i-a spus:

---

[30] Gheorghios Capsanis, *Asceză şi îndumnezeire* (Editura Marineasa, 2006).
[31] David Kroch, *Fumatul patima artificială* /W H Freeman Company, 1991).
[32] Robert, P. & Scott, N., (1995) "*O Istorie a Europei Păgâne*". New York, Barnes & Noble Books.

- Vezi acest vlăstar?
- Da, părinte!
-Smulge-L!
Tânărul a scos brăduțul imediat. Mergând mai departe, călugărul s-a oprit lângă un brăduț ceva mai înalt.
- Acum scoate-l pe acesta.
S-a muncit băiatul cu pomişorul acela, dar cu puțin efort a reuşit până la urma să-l scoată. Arătându-i un brad ceva mai mare, călugărul i-a spus:
- Smulge-l acum pe acela.
-Dar e destul de mare, nu pot singur.
- Du-te şi mai cheamă pe cineva.
Întorcându-se cu încă 2 prieteni, au tras ce au tras de pom şi, cu multă greutate, au reuşit, în sfârşit, să-l scoată.
- Acum scoate-ți bradul cel falnic de acolo, le spuse călugărul.
- Părinte, dar acela e un copac mare şi bătrân, cu rădăcini adânc înfipte în pământ. Nu am putea niciodată sa-l smulgem, chiar de-am fi si 100 de oameni.

-Acum vezi, fiule? Şi apucăturile rele din suflet sunt la fel! Orice păcat pare la început inofensiv şi fără mare importanta, dar, cu timpul, prinde rădăcini în ființa omului, creste şi pune stăpânire din ce in ce mai mult pe sufletul tău. Cât este încă mic, îl poți scoate şi singur. Mai târziu vei avea nevoie de ajutor, dar fereşte-te să laşi răul să ți se cuibărească adânc în suflet, căci atunci nimeni nu va mai putea să ți-l scoată. Nu amâna niciodată sa-ți faci curățenie în viață, mai târziu va fi mult mai greu. Degeaba tăiem crengile păcatului în afara noastră dacă în noi rămân rădăcinile. Acestea vor creste din nou."[33]

Cumpătarea creştină este cea care ne spune că trebuie să fim cât se poate de mult ancorați în sensul creştin al ascezei şi al balanței. În sine omul trebuie să ajungă la o balanță a facultăților sale sufleteşti şi trupeşti. Aceasta este calea cea mai potrivită pentru a fii plăcuți lui Dumnezeu. Învățătura creştină susține că în timp ce virtuțile îl fac pe om plăcut lui Dumnezeu viciile îl fac pe om plăcut diavolului. Cultele satanice sunt cele care din mai multe punct de vedere au un cult al viciului sub orice formă. Evident, nimeni nu cultivă viciile din bună voie. Ele sunt întotdeauna legate de seducție. Seducția este modalitate prin care omul ajunge să fie sclav al patimilor şi al păcatelor. Seducția spre patimi şi păcate vine de cele mai multe ori pe fondul ispitelor. Aceste ispite după cum am spus sunt cele care îl duc pe om la pierzanie dacă acesta nu se opune. Este adevărat că de mai multe ori ajungem să cedăm în fața ispitelor. Sfântul Apostol Petru s-a lepădat de Domnul Iisus Hristos dar mai apoi s-a pocăit şi a fost din nou primit ca şi apostol al Domnului Iisus Hristos. Din acest punct de vedere prin răbdare se poate ajunge de mai multe ori la ceea ce am putea spune rezistența în fața ispitelor care este foarte mult ceea ce conferă cumpătarea.

S-a spus de mai multe ori că semnul sau simbolul cumpătării este balanța. Această balanță o vedem de mai multe ori şi în alte semne şi simboluri religioase. Justiția este de mai multe ori reprezentată ca şi o tânără legată la ochi [oarbă] şi cu o balanță în mână. În acest sens în special judecătorilor li se cere foarte mult cumpătare. Judecătorii sunt puşi să i-a decizii care din mai multe punct de vedere vor putea influența lumea care este în cauză. Balanța este prin urmare şi un simbol al cumpătării. Cumpătarea atunci când ea nu există se cultivă în paşi mici şi nu dintr-o dată. De pildă fumătorul care a ajuns să fumeze 4 sau 5 pachete de țigări pe zii nu poate renunța dintr-o dată de fumat fiindcă dacă ar renunța dintr-o dată probabil că el ar înnebunii. Renunțarea la fumat se face treptat şi ține foarte mult de a îl cumpăta pe om. Astfel, pentru a renunța la fumat, fumătorul renunță la o țigară pe zii. În cele din urmă el v-a putea renunța deplin la fumat. Sfinții părinți ne spun că cumpătarea nu este pe placul celui rău şi al diavolului fiindcă ea îl face pe om cuviincios şi rațional. Ori cel rău este necuviincios şi irațional. În acest sens cei care cultivă virtutea cumpătării ajung să îl biruie pe cel rău şi să devină învingători. De ce spunem acest lucru? Manifestările posedaților sunt foarte mult manifestările diavolului. Noul Testament ne spune clar că posedații nu dădeau în nici un fel semne de cumpătare ci din contră, de mânie, de rebeliune, de răzbunare şi toate gemetele şi urletele posibile. Diavolul a fost cel care s-a manifestat prin demonizați şi prin urmare putem deduce că el diavolul nu este cumpătat ci din contră este cât se

[33] Povestire culeasă de la Sfântul Grigorie Dialogul.

poate de mult opusul cumpătării. De ce este cumpătarea un lucru care poate să îl învingă pe diavol? Vom da în acest sens un exemplu din natură. Se ştie că apa este cu mult mai slabă decât piatra. Din acest punct de vedere un picure de apă dacă el cade pe o piatră nu îi poate face nimic. În schimb dacă mai mulți picuri de apă cad pe o piatră încet şi regulat acea piatră până la urmă se găureşte. La fel şi cu cumpătarea. Cei care cultivă cumpătarea ajunge încet să îl biruie pe diavol. De ce este aşa? Fiindcă diavolul este opusul cumpătării şi a răbdării. Cumpătarea este picătura constantă care căzând pe o piatră v-a ajunge în cele din urmă de o v-a sparge.[34]

O altă întâmplare referitoare la cumpătare o avem din povestire ortodoxe. Se spune că la un moment dar era un mare sfânt care zilnic se trezea de dimineață şi se ruga cu mare evlavie lui Dumnezeu. Acest lucru sfântul l-a făcut mai mulți ani. Din acest punct de vedere rugăciunile sfântului au ajuns să fie foarte plăcute în fața lui Dumnezeu. Într-o dimineață când sfântul trebuia să se trezească la rugăciune a simțit că este slăbit şi a continuat să doarmă. Dar dintr-o dată a simțit o mână care l-a scuturat pentru a se trezii. Sfântul s-a trezit şi l-a văzut pe diavol care i-a spus:

- Trezeşte-te şi fă-ți canonul de rugăciune.
- Păi cum mă trezeşti să mă rog tu care nu iubeşti nici rugăciunea şi nici pe Dumnezeu?
- Nu este ora să te rogi?
- Ba da.
- Păi atunci de ce nu te rogi?
- Nu mă rog fiindcă mă simt slăbit în momentul de față. Dar voi avea timp mai târziu.
- Păi vezi tocmai din acea te-am deşteptat.
- Adică?
- Păi dacă te rugai de dimineață te rugai în mod obişnuit, ori dacă te vei ruga mai târziu te vei ruga cu şi mai multă părere de rău, cu evlavie şi străpungere a inimii şi acest lucru îmi v-a produce şi mai multă pagubă. În cele din urmă sfântul s-a culcat la loc şi s-a rugat mai târziu ca şi cum nimic nu s-ar fii întâmplat.

După cum am spus, această întâmplare ne spune că celui rău sau diavolului nu îi place rugăciunea şi mai ales rugăciunea cumpărată, sinceră şi cu străpungere a inimii. Acest lucru Biserica îl ştie foarte bine şi vedem că Biserica are un program de rugăciune cât se poate de mult cumpătat. Ziua liturgică începe cu vecernia şi se termină cu liturghia. Rugăciunea făcută în mod sistematic este un lucru pe care cel rău sau diavolul nu îl poate suporta fiindcă aşa el pierde foarte multe suflete şi oameni de la stăpânia sa. Sfinții părinți ne spun în acest sens că pentru a ieşii biruitori sau învingători în lupta cu răul sau cu diavolul trebuie întotdeauna să cultivăm cumpătarea. Cumpătarea stă în strânsă legătură cu smerenia care şi ea este un lucru ce nu este plăcut celui rău sau diavolului. Sfântul Petru ne spunea în vechime că temperamentul celui rău sau al diavolului este unul mânios şi rebel, fiindcă „el răcneşte ca un leu căutând pe cine să înghită." Oricine nu cultivă cumpătarea din mai multe punct de vedere se aseamănă cu cel rău sau diavolul.[35]

Nevoia de cumpătare s-a văzut de mai multe ori în istoria creştină. În acest sens numele împăratului Constantin cel Mare s-a legat foarte mult de termenul de constant care evident este cât se poate de mult sinonimic cu cumpătarea. A fii constant este din mai multe punct de vedere identic cu a fii cumpătat. În acest sens Constantinopolul care a fost una dintre cele mai înfloritoare capitale din istoria lumii a fost foarte mult prin excelență un oraş al cumpătării. În zilele

[34] Damaschin Grigoriatul, *Povățuiri de la sfântul Munte Athos,* (Editura Sfântul Nectarie, 2009).

[35] În Vechiul Testament Sfântul Iezechel a făcut o asemănare dintre căderea regelui Tyrei şi diavol. Ni se spune despre diavol: „Aşa vorbeşte Domnul Dumnezeu: ajunseseşi la cea mai înaltă desăvârşire, erai plin de înțelepciune şi desăvârşit în frumuseţe. Stăteai în Eden, grădina lui Dumnezeu, şi erai acoperit cu tot felul de pietre scumpe: cu sardonix, cu topaz, cu diamant, cu crisolit, cu onix, cu jasp, cu safir, cu rubin, cu smarald şi cu aur; timpanele şi flautele erau în slujba ta, pregătite pentru ziua când ai fost făcut. Erai un heruvim ocrotitor cu aripile întinse; te pusesem pe muntele cel sfânt al lui Dumnezeu, şi umblai prin mijlocul pietrelor scânteietoare. Ai fost fără prihană în căile tale, din ziua când ai fost făcut până în ziua când s-a găsit nelegiuirea în tine. Prin mărimea negoțului tău te-ai umplut de silnicie şi ai păcătuit; de aceea te-am aruncat de pe muntele lui Dumnezeu şi te nimicesc, heruvim ocrotitor, din mijlocul pietrelor scânteietoare. Ți s-a îngâmfat inima din pricina frumuseții tale, ți-ai stricat înțelepciunea cu strălucirea ta. De aceea te arunc la pământ, te dau privelişte împăraților. Prin mulțimea nelegiuirilor tale, prin nedreptatea negoțului tău ți-ai spurcat locaşurile sfinte; de aceea scot din mijlocul tău un foc care te mistuie şi te prefac în cenuşă pe pământ, înaintea tuturor celor ce te privesc." Iezechil 28, 12-18. Aici Dumnezeu vorbeşte prin Sfântul Iezechil foarte mult despre cine este cel rău sau diavolul făcând o analogie cu regele Tyrei care a fost un rege din vechime. Hector Patmore, *Adam, Satan and the king of Tyre: intrepretation of Iezechil 28, 11-19 in late antiquity* (Boston 2002).

noastre nu mai există acest mare oraş care a fost Constantinopolul, dar din mai multe punct de vedere trebuie să ştim că el a fost prin excelenţă al cumpătării. Principiul cel mai mare pentru a crea o mare civilizaţie a fost din cele mai vechi vremuri principiul cumpătării şi acest lucru a fost din mai multe punct de vedere cât se poate de ignorat în zilele noastre. După cum am spus, creştinismul a susţinut încă de la începuturile sale că nu poate exista în nici un caz o victorie asupra celui rău sau a diavolului fără de cumpătare. Cel rău prin natura sau a pierdut capacitatea de a fii cumpătat fiindcă în cele din urmă starea sa este o stare de rebeliune şi de răzvrătire eternă prin faptul că el a abdicat de la Dumnezeu. Acest lucru îl face pe cel rău incapabil de a mai da dovadă de cumpătare fiindcă nu îl mai are pe Dumnezeu. Cel rău sau diavolul doar imită o stare de cumpătare fiindcă după cum am spus, după căderea lui el nu mai este capabil de a menţine o stare de echilibru. Natura lui a ajuns să fie mânia şi răzvrătirea continuă. Acest lucru se poate vedea cel mai bine din istoria lumii şi a omului. Cel rău sau diavolul nu face decât să imite sau mai bine spus să mimeze starea de cumpătare. Acest lucru este prin urmare bine de ştiut. Cel rău sau diavolul a pierdut capacitatea de a mai fii cumpătat. Iadul sau infernul pe care şi l-a creat este foarte mult ceea ce am putea spune realitatea ultimă sau finală a stării de rebeliune sau răzvrătire eternă. Cine vrea foarte mult să ajungă la o stare de cumpătare este în primul rând chemat să fie cât se poate de mult constant şi echilibrat. Acest lucru este cel mai fundamental şi mai esenţial dintre toate. Echilibrul şi starea de balanţă este ceva pe care trebuie să îl cultivăm şi să îl susţinem cât se poate de mult şi din toate punctele de vedere. Balanţa creştină este foarte mult momentul în care omul ajunge să se stabilizeze definitiv în bine şi în lucrarea lui. Sunt mai mulţi care susţin că binele şi lucrarea lui nu este necesară şi nici nu trebuie să o avem în vedere. Acest lucru este în cele din urmă negat şi arătat ca fiind cât se poate de mult informat de experienţă. Ştim din acest punct de vedere care sunt principalele stadii ale omului când acesta ajunge să fie cât se poate de mult un om cumpătat. Cumpătarea este prin urmare o noţiune care a fost recomandată de toţi mari sfinţi părinţi ai Bisericii din toate timpurile şi din toate vremurile. Omul cumpătat este omul care ajunge să ducă o viaţă creştină. Nici nu se poate concepe o viaţă creştină dincolo de cumpătare. Acesta este un lucru cât se poate de mult evident şi realist. Sunt mai multe lucruri care ţin de sensul şi de realitatea ultimă a cumpătării. Sfinţii sunt în mare oameni cumpătaţi. Despre acest lucru vom vorbii mai pe larg în rândurile care vor urma. Este bine să ştim că din mai multe punct de vedere marii asceţi creştin ortodocşi au fost oameni cumpătaţi. Cumpătarea este din acest punct de vedere ceea ce am putea spune o trăsătură nu numai a sfântului ci şi a ascetului. Asceza creştină este în mare un exerciţiu de cumpătare. Facem cumpătare de la mai multe lucruri şi de la mai multe moduri de viaţă.

Ascetul creştin ortodox prin urmare este un om cumpătat care pune cel mai mult preţ pe cumpătare şi pe starea de a fii cumpătat. Starea de cumpătare este cât se poate de mult ceea ce am putea spune un lucru care ţine de modul în care un om îl iubeşte pe Dumnezeu. Cumpătarea a fost cerută chiar de Domnul şi Mântuitorul Iisus Hristos când El ne spunea: „nu tot cel îi spune lui Dumnezeu, Doamne, Doamne v-a intra în împărăţia cerurilor ci tot cel care face voia Tatălui Meu care este în ceruri.” Înţelegem din aceasta că în ceea ce priveşte iubirea sau dragostea de Dumnezeu trebuie să fim cât se poate de mult constanţi. Iubirea de Dumnezeu este prin urmare un lucru care se deprinde în creştinism şi el trebuie să fie un act cumpătat. Există o cunoscută poveste despre cumpătare şi perseverenţă pe care o vom reda în rândurile care vor urma:

„Un iepure care privea mersul leneş al unei ţestoase îi spuse acesteia în glumă:

- Vrei să facem o întrecere, să vedem cine aleargă mai repede? Ţestoasa încuviinţă.

A doua zi, dis-de-dimineaţ, veniră la locul hotărât pentru începerea cursei. Multe animale voiau să privească întrecerea şi aşteptau cu nerăbdare. Domnul Şoarece trase o linie roşie pentru start şi veveriţa dădu semnalul de plecare cu un fluier. Iepurele porni val-vârtej, iar ţestoasa încetinel, după cum îi era felul. Cum o luase cu mult înaintea ţestoasei, iepurele se aşeză să mănânce câţiva morcovi proaspeţi. În timp ce mânca, trecu şi ţestoasa, asudată, dar hotărâtă să nu se dea bătută. Iepurele mai alergă un pic şi, în dreptul unui sat, se aşeză sub un copac să se odihnească. Târziu, ţestoasa îl ajunse din urmă, dar trecu mai departe fără să se oprească. Iepurelui i se făcu somn. Îşi spuse:

- Soarele ăsta e prea fierbinte. Mai bine dorm un pic! Ţestoasa e înceată şi voi avea timp s-o întrec!

Când se trezi, văzu că se lăsa noaptea. Sări ca ars şi porni pe urmele ţestoasei. În depărtare, o văzu cum trece linia de sosire şi câştigă întrecerea. Toate animalele au aplaudat-o. I-au dat apoi o cupă, ca unei mari câştigătoare.

Iepurele a ajuns târziu, obosit şi ruşinat, tocmai el, care credea că este cel mai bun alergător. Aşa a aflat că străduinţa este un dar nepreţuit şi a îmbrăţişat broasca ţestoasă pentru a o felicita."[36]

Această poveste care pentru mai mulţi pare desuetă şi cât se poate de mult ridicolă exprimă foarte bine concepţia creştină a cumpătării. De mai multe ori ne vedem pe noi înşine cât se poate de mult capabili de orice şi dincolo de toţi. Perseverenţa este din acest punct de vedere cât se poate de mult un lucru care ne ajută şi ne împinge înainte. Este bine să ştim acest lucru şi să fim cât se poate de mult conştienţi de el. De mai multe ori din acest punct de vedere sunt cât se poate de mult lucruri care ţin de voinţa noastră. Ţine de noi dacă voim să perseverăm. În acest sens sfinţii părinţi ne spun că mântuirea este un exerciţiu de cumpătare şi de perseverenţă. Mântuirea ne spun sfinţii părinţi nu se realizează dintr-o dată ci ea este un proces la care trebuie să luăm parte cât se poate de mult în mod conştient şi efectiv. Dar poate una dintre cele mai frumoase poveşti creştine pe care le avem din vieţile sfinţilor despre mântuire ne vine de la Ava Ioan Colov din Patericul egiptean. „Povestit-au unii pentru avva Ioan Colov (Adică, scurt, mic de stat, bondoc.), că mergând către un bătrân tebeu la schit, şedea în pustie şi luând avva lui un lemn uscat, l-au răsădit şi i-a zis lui: în fiecare zi adapă acest lemn cu câte un ulcior de apă, până ce va face roadă. Şi era departe de dânşii, încât se ducea de cu seară şi venea dimineaţa. Iar după trei ani, a trăit lemnul şi a făcut roadă şi luând bătrânul rodul lui, l-a dus la biserică, zicând fraţilor: luaţi, mâncaţi rodul ascultării!"[37]

Din viaţa părintelui Ilie Cleopa aflăm că atunci când părintele Ilie Cleopa, unul dintre cei mai mari părinţi ai ortodoxiei secolului al XX-lea a voit să fie primit în mănăstirea Sihăstria a primit o ascultare extrem de bizară la prima vedere. A primit ascultarea ca timp de mai multă vreme să iese cu un băţ şi să bată în poarte mănăstirii. Acest lucru a stârnit oarecare semne de întrebare fiindcă mai mulţi pelerini care treceau prin faţa mănăstirii îl puteau vedea pe tânărul Cleopa bătând cu un băţ în poartă. Când în cele din urmă după mai multe zile egumenul mănăstirii a ieşit afară părintele Cleopa l-a întrebat care a fost sensul acestei ascultări care a primit-o? Egumenul a răspuns că a fost o ascultare dată pentru a îl învăţa ceea ce este răbdarea şi cumpătarea. Când suntem în stare de nerăbdare tot ceea ce facem ni se pare fără de sens asemenea cu ascultarea lui primită care era să stea să bată cu un lemn în poarta mănăstirii. Atunci când facem acte fără de mult sens când suntem răbdători, ajungem mult mai bine să ne dăm seama cum trebuie să ne comportăm când suntem în criză sau în lipsă de timp. Din acest punct de vedere de mai multe ori suntem foarte mult incapabili de cultiva răbdarea. Fără de răbdare nu poate exista cumpătare. Timpul vieţii noastre este scurt dar el nu este dincolo de posibilitatea de a câştiga mântuirea în această viaţă. Cumpătarea este un lucru care ţine foarte mult de modul în care na raportăm la Dumnezeu. Sunt mulţi care după cum am spus, au o viziune extrem de ambiguă referitoare la relaţia lor cu Dumnezeu. Din acest punct de vedere unii cred că a avea o relaţie stabilă cu Dumnezeu înseamnă a detesta pe cei din jur şi lumea în mare. În acest sens, pentru mulţi a iubirii pe Dumnezeu nu este un act de cumpătare ci foarte mult un act de negaţie care ţine foarte mult de faptul de a nu mai fii lumesc, de a nu mai fii împătimit şi de a nu mai fii uşuratic. Aceştia sunt oameni care sincer nu Îl iubesc pe Dumnezeu. De ce este aşa? Fiindcă ei sunt oameni care nu îşi ridică problema cumpătării. Dumnezeu l-a făcut pentru om pentru a duce o viaţă cumpătată şi cât se poate de mult a cumpătării. Aceste lucru se vede cât se poate de bine din mai multe lucruri şi în special prin faptul că perfidia condiţionează întotdeauna iubirea de Dumnezeu. Iubirea de Dumnezeu nu poare fii perfidă şi din acest punct de vedere este bine să ştim care este diferenţa dintre iubirea de Dumnezeu în sens real şi iubirea de Dumnezeu a celor care de fapt nu Îl iubesc pe Dumnezeu.

După cum am mai spus cumpătarea este o virtute creştine care îl face pe om plăcut lui Dumnezeu. La fel de bine cumpătarea mai este şi un exerciţiu al minţii pe care fiecare dintre noi trebuie să îl facem. Din acest punct de vedere în studiul sistematic al virtuţii cumpătării ea a fost inclusă cel mai bine în morala creştină. Cumpătarea este prin urmare considerată un act moral în creştinism. Acest lucru înseamnă că moralitatea se poate definii pe sine de cele mai mult ori numai prin legătura cu cumpătarea sau starea de cumpătare. Sunt mai mulţi care nu văd nici un fel de legătură dintre moralitate şi cumpătare şi este cât se poate de bine să fim conştienţi de acest lucru. După cum am spus în această carte nu vom vorbii în premieră despre cumpătare ci vom definii mai bine spus care este sensul sau care este rostul

[36] http://sfinx777.wordpress.com/tag/perseverenta/
[37] Patericul egiptean.

cumpătării în creştinism. Creştinismul ortodox consideră că cumpătarea este un act care ține de moralitate şi care este cât se poate de mult legată de moralitatea omului pe care acesta este chemat să o exerseze. După cum am spus, ea nu este cea mai importantă virtute dar este bine să ştim acest lucru. Cumpătarea este cel care după cum am spus ne face să ajungem la o altă virtute importantă şi care stă în strânsă legătură cu ea: discernământul. Trăim într-o lume în care nu prea există discernământ. De ce spunem, acest lucru? Spunem acest lucru fiindcă dacă ar exista discernământ cu siguranță nu ar avea loc atât de multe drame şi tragedii în jurul nostru. De mai multe ori lumea din jur ne tentează cu ofertele şi ispitele şi ei şi fără să fim cumpătați nu avem discernământ pentru ceea ce este cu adevărat important şi pentru ceea ce ni se potriveşte cu adevărat. Drumul spre mântuire prin urmare este un drum în care cumpătarea şi discernământul ne ajută foarte mult.[38] Discernământul şi cumpătarea se înrudesc dar nu sunt identice. De ce spune acest lucru? Spunem acest lucru fiindcă cele două virtuți sunt complementare una alteia şi de mai multe ori nu pot exista una fără de alta. Lumea de azi este în nevoie nu numai de discernământ ci şi de cumpătare. Fie că suntem pe şosea, la locul de muncă, în relații cu semenii, pe avion sau pe vapor este bine să ştim că cumpătarea nu ne v-a strica niciodată sau nu ne v-a face nici un rău.

În lumea spectacolelor sau cum se spune mai modern a show-bussinessului, de mai multe ori putem vedea lipsă de cumpătare. Mai vedete ajung să ducă o viață cât se poate de extremistă şi de fără de limite şi ceea ce este cel mai rău este că aceste vedete sau mai bine spus pseudo-vedete ajung să fie urmate de foarte mulți fan şi simpatizanți. În special în lumea muzicii s-a ajuns la stadiul în care muzica în secolul nostru, secolul al XX-lea nu se vinde fără de sex şi erotism. Cântăreții şi cântărețele din zilele noastre sunt foarte mult instigatori şi promotori ai unui mod de viață în care sexualitatea primează dincolo de toate. Este destul de amintit aici pe Elvis Presley, Michael Jacksom, Madona, Bee Gees Christina Aquilera şi mulți alții. Vedem la toți aceştia că muzica lor de cele mai multe ori rock şi pop promovează un mod de viață cât se poate de centrat pe „carpe diem” pe trăirea momentului şi a vieții la maxim. Muzica, de mai multe ori se schimbă sau se transformă dintr-o artă care este menită să îl inspire şi să îl înnobileze pe om într-o artă şi ştiință care din contră îl descalifică sau mai bine spus în îndobitoceşte pe om. Mai mulți mari cântăreți din zilele noastre au fost întrebați dacă îşi dau seama că mesajul muzicii lor este unul negativ. Se spune că un mare superstar al muzicii noastre contemporane a fost intervievat de o mare companie publicistică:

- Vă da-ți seama că muzica din zilele noastre de mai multe ori instigă sentimente şi trăiri negative în om?
- Da. Suntem conştienți de acest lucru, a răspuns superstarul.
- Atunci de ce continuați.
- Păi s-au putea reduce în special la două cauze.
- Care ar fii acelea?
- În primul rând frenezia muzicii contemporane care ne pătrunde pe noi la fel ca şi pe ascultătorii noştri şi în al doilea rând şi ceea ce este cel mai important este că muzica nebunească sau muzica rock şi pop se vinde cel mai bine în zilele noastre.
- Bine dar, muzica nu se cântă numai pentru bani.
- Nu. Dar nu este şi cazul nostru.
- Adică?
- Adică marea majoritate a marilor cântăreți de muzică pop şi rock sunt conştienți că muzica pe care o promovează este degenerată, dar această muzică este cea care aduce cei mai mulți bani.

Este o obişnuință a zilelor noastre ca în special în muzică şi în cinematografie să fie promovat un mode viață libertin şi destrăbălat. În acest sens mai toată lumea învinovățeşte vedetele cinema şi de muzică pentru acest lucru. Nu trebuie să uităm că de cele mai multe ori în spatele acestor vedete cinema şi de muzică se ascund milioane de fani şi de susținători care le cer să facă acest lucru. Pe scenă, cântăreața de muzică pop de cele mai multe ori este o simplă dansatoare de streaptease. Acest lucru are loc şi cu complicitatea celor care ascultă acest gen de muzică. Să nu uităm că Irodiada şi Salomea fiica ei au fost departe de a fii modele de cumpătare şi de echilibru moral. La fel de bine toți curtenii de la palatul regelui Irod s-au făcut vinovați prin consimțământ de decapitarea Sfântului Ioan Botezătorul. O

[38] Arsenie Boca, *Cărarea împărăției* (Arad, 1995).

întâmplare cumva amuzantă ne spune despre ceea ce înseamnă showbussinessul contemporan. Ni se spune că la un terapist a venit la un moment dat un bărbat.

- Domnule doctor, aş vrea ajutorul dumneavoastră.
- Da. Vă stau la dispoziție.
- Uitați eu de mai multă vreme întâmpin mai multe probleme de ordin amoros.
- În ce este manifestă aceste probleme?
- Nu reuşesc să mențin o relație de mai lungă durată cu o femeie sau o persoană de sex opus.
- Înțeleg. De ce credeți că are loc acest lucru?
- Fiindcă în general miros urât.
- De ce mirosiți urât?
- Serviciul meu este la un circ în care trebuie să curăț balega de elefant.
- Bine, dar dacă acest lucru vă afectează viața amoroasă puteți renunța la acest serviciu infam şi să găsiți altul mai onorabil.
- Asta în nici un caz.
- De ce?
- Fiindcă asta ar însemna să ies din showbussiness.

De mai multe ori cei de pe scena marilor festivaluri de muzică pop şi rock şi vedetele de pe micul şi marele ecran sunt complici. De ce spunem acest lucru? Spunem acest lucru fiindcă modul de viață pe care îl promovează marile vedere este de cele mai multe ori un mod de viață pe care masele de oameni îl cer. Vedetele rock şi de cinema oferă ceea ce vrea publicul şi se pare că publicul nu este interesant de cumpătare şi de discernământ. Acest lucru a făcut ca de mai multe ori lumea din jur să degenereze la un stadiu animalic de împlinire a poftelor şi a instinctelor. Mai mulți savanți şi teologi şi-au ridicat de mai multe ori întrebarea care este rolul sau scopul vieții omului la nivel de univers? Se ştie care este rolul sau scopul omului pe pământ: a face o familie, a găsii un serviciu, a naşte şi a creşte copii. Răspunsul la întrebarea care este sensul omului la nivel de univers este că omul a fost creat de Dumnezeu să fie „raționalitatea” conştientă universului. În univers nu există raționalitate conştientă de sine. Dumnezeu, a intenționat ca universul să fie conştient de sine prin om. În acest sens ne putem da seama ce chemare înaltă i-a rezervat Dumnezeu omului.[39] Ori având în vedere aceste lucruri ne putem da seama la ceea ce este chemat sau mai bine spus ceea ce trebuie să facă omul cu viața şi cu creația sa. De cele mai multe ori însă omul nu face aceste lucru. Pe parcursul timpului de mai multe ori omul a creat valori şi lucruri care nu sunt vrednice sau nu se ridică la înălțimea chemării lui. S-a spus de mai multe ori că omul este prin excelență chemat să fie o ființă religioasă sau mai bine spus o ființă a credinței. Acest lucru este de cele mai multe ori desconsiderat şi trecut cu vederea. Lumea de azi ne oferă de cele mai multe ori un spectacol grotesc în care faptului că se dau curs la cele mai abjecte porniri animalice este justificat şi îndreptățit pe fondul libertății de expresie. În acest sens, cumpătarea a ajuns să fie considerată de a un element firesc şi natural din firea omului ca şi un lucru ezoteric care ține foarte mult de anumite persoane şi indivizi. S-a mai remarcat că atunci când au loc revoluții, răscoale şi răzmerițe de mai multe ori omul este lipsit de cumpătare. Acest lucru face ca atunci când masele de oameni să se răzvrătească să nu mai gândească rațional. Acest lucru face ca marile mase de oameni să fie uşor manevrate şi manipulate.[40]

Am putea exemplifica acest lucru cu mai multe exemple dar ne vom oprii la unul care a fost extrem de semnificativ şi care a avut loc în Statele Unite ale Americii. În secolul al XX-lea se ştie foarte bine că Statele Unite ale Americii au dus un război de mai mulți ani împotriva Vietnamului. Acest război a fost amplu criticat în interiorul Statelor Unite ale Americii. Aşa s-a născut în Washington DC un val mare de proteste împotriva războiului Vietman. Aceste proteste în sens inițial nu au avut nimic de a face cu mişcarea hippie, dar în urma unor infiltrări hippitote protestatarii împotriva războiului din Vietman şi-au schimbat optica şi cu devenii adepții unui nou grup: grupul hippie.

---

[39] În secolul al XX-lea teologul de origine franceză Pierre Teilhard de Chardin a scris mai multe lucruri despre acest aspect. Pierre Teilhard the Chardin, *Fenomenul uman* (Editura Aion, 1997).
[40] Gustave le Bon, *Psihologia mulțimilor* (Editura Anima, 1990).

Acest grup promova consumul de droguri, sexualitatea fără nici o îngrădire, viaţa fără de un domiciliul stabil şi o atitudine în mare antisocială. Se poate vedea în acest sens că este greu ca marile mase de oameni să fie cumpătate. Masele de oameni de mai multe ori acţionează cât se poate de mult iraţional şi fără temei sau fundament logic. Acest lucru este bine să îl ştim şi să fim conştienţi de el. Popoarele cele mai reuşite sau cele care au cele mai mari realizări sunt popoarele care de cele mai multe ori practică temperanţa sau cumpătarea. Cum putem face ca un popor să deprindă cumpătarea? Acest lucru este mult mai greu de realizat decât la nivelul persoanei, dar în mare această sarcină revine de cele mai multe ori educaţiei sau învăţământului. Cei care muncesc în învăţământ au marea sarcină de a învăţa sau de a tempera un popor. Dacă lumea ar fii cumpătată probabil călugării ortodocşi nu ar mai trebui să o părăsească şi ar găsii liniştea şi isihia lor între noi.[41]

În acest sens din punct de vedere creştin este bine să ştim că din cele mai vechi vremuri creştinismul a opus viziunii sau concepţiei despre noroc cumpătarea. Norocul este un concept care este diametral opus cumpătării. După cum ştim creştinismul a respins concepţia despre noroc. Norocul este o noţiune care nu există în vocabularul creştin. Dacă el nu există în vocabularul creştin aceasta nu înseamnă că el nu există în vocabularul lumii. Lumea în mare crede în noroc, de acea vedem mai multe instituţii, cum sunt casele de pariuri [bet houses cum li se mai spune] sau casinouri în care unii îşi riscă toată averea. Las Vegas şi Monaco sau Coasta de Azur sunt locuri care ne fac familiari cu ceea ce este sau ceea ce înseamnă „filosofia" norocului. Această „filosofie" este foarte simplă: dacă ai noroc ai şi dacă nu ai noroc nu ai. Nu se pune problema pregătirii sau a perseverenţei. Referitor la noroc există o pildă celebră pe care mai puţini dintre noi o ştiu.

Despre marele producător de animaţie şi de film Walt Disney, care a fost unul dintre primii care au realizat animaţia pe micul şi marele ecran se spune că la un moment dat a mers să îşi i-a pe fiica lui de la şcoală. Acest lucru avea loc în jurul anului 1944. Când a dat să o pună pe fiica lui în maşină a văzut că ea avea o carte de copii.

- Ce este acea carte? A întrebat Walt Disney.
- Este Merry Poppins tati. Este o carte extraordinară. Cred că ar trebui să fie făcut un film despre această carte.

Mai mult din curiozitate, Walt Disney a luat acea carte şi a citit-o în linişte să vadă ce fel de lecturi o interesau pe fiica sa. Lui i-a plăcut cartea şi s-a gândit că ar fii bine dacă ar reuşii să o ecranizeze sau mai bine spus să facă un film din ea. Se spune că Walt Disney s-a dus la Holywood aproape în acelaşi an, 1944 şi a cerut ca acea carte Mary Poppins să fie ecranizată ca şi o poveste pentru copii. Rezultatul nu a fost cel scontat. Mai toţi producătorii au găsit cartea nepotrivită pentru Holywood şi au sugerat că ar trebui făcută numai de un singur producător de desene animate. Mai apoi Walt Disney a plecat în Anglia dar gândul de a ecraniza Mary Poppins se spune că nu l-a părăsit. Anii au trecut şi el continua să îşi facă proiecte cum v-a fii producţia cinema. Walt Disney se spune că după anul 1944 a fost implicat în multe alte producţii cinema şi de desene animate. Un context favorabil pentru a pune pe film Mary Poppins se spune că a găsit numai în jurul anului 1964 deci aproximativ la 20 de ani după ce a aflat de această poveste şi la 2 ani mai înainte de a muri. Acest film însă paradoxal a fost realizat de studiourile de la Holywood pe care Disney le contactase cu 20 de ani în urmă. Mary Poppins a fost un succes mare şi cel mai mare succes al vieţii sale. Este de remarcat faptul că Walt Disney a aşteptat 20 de ani pentru ca să găsească un context favorabil pentru a ecrazina această poveste pentru copii în care o doică cu puteri miraculoase vine şi ajută familia unui banker nefericit. Aceste lucru este fără nici o îndoială dovada stăpâniri de sine şi a cumpătării.

Sunt mulţi care cred în noroc şi de fapt norocul este de mai multe ori un dumnezeu al acestei lumii. Auzim de mai multe ori: a deschis o afacere şi a câştigat mult. Înseamnă că a avut noroc. A intrat la facultate. Înseamnă că a avut noroc. A câştigat la loto. Înseamnă că a avut noroc. O construit o casă nouă. Înseamnă că a avut noroc. Norocul instalează în om un viciu urât. Este patima pariurilor şi a jocurilor de noroc. Fie că sunt zaruri, ruletă, poker sau întreceri de cai, omul simte nevoie de a paria şi de a risca. Acest lucru este o dovadă de lipsă de cumpătare şi de lipsă de stăpânire de sine. Ce ar fii dacă Dumnezeu atunci când a decis să creeze lumea ar fii spus: dacă am noroc o să creez

[41] Simion Mehedinţi a fost cel care spunea că „un popor valorează atât de mult cât a înţeles din Noul Testament." Simion Mehedinţi, *Creştinismul românesc,* (Anastasia: Bucureşti, 1995).

o lume bună şi dacă nu am noroc o să creez o lumea rea. Este imposibil să ne gândim că Dumnezeu a creat o lume în funcţie de noroc. Dacă la Dumnezeu nu există noroc nici la noi nu ar trebuie să existe noroc.[42] Din acest punct de vedere sunt puţini cei care sunt conştienţi că dacă ar practica virtutea cumpătării vor vedea de fapt în ce constă adevăratul „noroc." În zilele noastre sunt foarte mulţi cei care din nefericire privesc lumea şi viaţa în mare ca şi un joc de noroc. Acest lucru este fals şi trebuie să facem cunoscut acest lucru. Dumnezeu nu a creat lumea pe principiul câştigului şi a pierderii ci pe principiile fizicii şi ale matematicii. În acest sens, concepţia despre noroc este forate mult asemănătoare teoriilor evoluţiniste de origine darvinistă. Această teorie susţine că are şanse la evoluţie sau la dezvoltare cine are mai mult noroc. Cine nu are noroc să evolueze, pierde şi dispare. Teoria evoluţinistă este o teorie a norocului. Înţelegem că Dumnezeu nu a creat omul pentru a exista ci omul a avut norocul de a apare în existenţă.

Se spune că mai de mult un adept al teoriei evoluţiniste s-a întâlnit cu un creştin. Între ei s-a iscat o controversă referitor la apariţia omului. Evoluţinistul a început prin a spune:

- Uite cum este, există multe dovezi care ne spun că nu Dumnezeu a creat omul ci omul este produs ştiinţific al evoluţiei.
- Care ar fii acele dovezi? A răspuns creştinul.
- Păi probabil una dintre cele mai tangibile este că maimuţele se asemănă foarte mult cu omul.
- Acest lucru nu spune mult. Soarele se aseamănă cu luna dar sunt două planete diferite cu funcţii diferite.
- Nu. Faptul că maimuţa se asemănă cu omul, este cea mai bună dovadă că omul se trage la origini din maimuţă. Maimuţa este de fapt strămoşul nostru.
- Uite cum se spune problema. Dacă tu vrei ca mama ta să fie rudă bună cu mai maimuţa, eu nu am nimic împotrivă. La fel de bine ai putea spune că mama ta este chiar o maimuţă ceea ce nici tu nu crezi. Mama mea însă vine de la Dumnezeu şi vreau ca acest lucru să rămână aşa. Nu cred că cer prea mult şi tu dacă ai avea puţină demnitate ai crede la fel. Astfel în cele din urmă şi tu ai putea fii o maimuţă, însă eu văd că eşti om făcut de Dumnezeu.

Povestea ne spune că adeptul teoriei evoluţiniste a plecat ruşinat fiindcă şi-a dat seama de aberaţiile pe care le susţinea.

Sunt foarte puţini cei care sunt de acord cu faptul că evoluţia este cât se poate de mult un concept similar cu norocul. De fapt din nefericire în marile laboratoare ale lumii de mai multe ori marii savanţi recurg la noţiunea de noroc decât la noţiunea de ajutor al lui Dumnezeu. În lumea roboţilor şi a roboticii s-au făcut mai multe încercări de a crea un robot perfect care să fie chiar mai capabil sau mai abil decât omul. Marea majoritate a acestor încercări au eşuat. Din ceea ce şi-a propus în plan robotic, omul a realizat extrem de puţin. Roboţii pe care i-am văzut în Star trek sau Star wars rămân din acest punct de vedere simple imaginaţii SF. De ce este acest lucru aşa? În primul rând savanţii de azi cred în noroc şi nu în ajutorul lui Dumnezeu. La fel de bine mai mulţi savanţi sunt de opinie că natura pe care a creat-o Dumnezeu nu trebuie împlinită ci ea trebuie corectată. Omul savant şi-a atribuit de mai multe ori rolul de a îl corecta pe Dumnezeu ceea ce este fals şi eronat. Lumea pe care a creat-o Dumnezeu nu are nevoie de a fii corectată însă ea este o lume perfectibilă. Ce înţelegem prin faptul că lumea este perfectibilă? Se înţelege faptul că Dumnezeu a lăsat loc pentru ca omul să îşi poată aduce aportul său la existenţa lumii. S-a spun în acest sens că Dumnezeu vrea ca lumea să coopereze cu El. Acest lucru nu poate fii făcut fără de cumpătare.

În altă ordine de idei, creştinismul este conştient că trăim într-o lume a tensiunii şi a presiunii sociale care de mai multe ori ne face să ne pierdem cumpătul. S-a spus în acest sens că începând din secolul al XX-lea omul este expus la un război interior care îl face de cele mai multe ori să fie lipsit de cumpăt. La televizor, la radio, în ziare sau pe internet, suntem asaltaţi de un flux continuu de informaţii care de cele mai multe ori ne fac să ne pierdem simţul lăuntric sau echilibrul intern. Acest lucru duce la pierderea cumpătului. Am voit să adresăm un apel la marile concerne mass media să îşi dea seama că pentru informaţiile şi modul în care sunt furnizate informaţiile în mass media populaţiei vor da răspuns în faţa lui Dumnezeu. Acest flux continuu de informaţii din mass media de cele mai multe ori nu îi face bine omului. Omul este informat fie că vrea sau nu vrea despre accidente de muncă, de maşină şi avion; despre

[42] Ioan Filipiciuc, *Asupra cuvântului noroc* (Editura Bucovina, 1998).

colapsuri la bursele de valori, despre scufundări de petroliere sau vapoare cargo; despre asasinate politice şi revoluţii în direct şi multe altele de acest gen. Toate acestea au un efect negativ asupra omului pe care agenţii media se fac să îl ignoră: pierderea cumpătării sau a echilibrului lăuntric al omului. Propaganda media este în sine una antiumană de cele mai multe ori. Omul este ţinut la micul ecran într-un climat de teroare şi de frică. Poate se v-a răsturna guvernul, poate se v-a declanşa o nouă revoluţie, poate v-a începe un război. Pericolul este o categorie iminentă a mass mediei din zilele noastre. Numai o minte bolnavă poate exploata pericolul din punct de vedere al mass mediei. Totuşi, acest lucru se întâmplă şi are loc chiar sub ochii şi privirea noastră.[43]

Toate aceste lucruri şi realităţi ne spun că din mai multe puncte de vedere este bine să ştim că cumpătarea a devenit din nefericire o noţiune periferică a limbajului nostru cotidian. Trăim într-o cultură media care ne „răsfaţă" cu informaţii senzaţionale care de cele mai multe ori se adresează celor care iubesc senzaţiile tari. Din acest punct de vedere omul este chemat să adopte modul de viaţă creştin care ne învaţă ce este drept şi potrivit să facem în viaţa de zii cu zii. Cumpătarea din acest punct de vedere se înrudeşte în sens creştin cu noţiunea de recunoştinţă. De ce spunem acest lucru? Spunem acest lucru fiindcă de cele mai multe ori prinşi de torentul de întâmplări din jur uităm să ne mai aducem aminte de cei care ne-au făcut bine şi să le fim recunoscători. Recunoştinţa este şi ea o virtute care se înrudeşte foarte mult cu cumpătarea. Când suntem cumpătaţi îi suntem recunoscători lui Dumnezeu pentru că ne-a dat viaţă, sănătate şi o viaţă frumoasă. De la începuturile sale creştinismul a pus o legătură dintre cumpătare şi recunoştinţă. Din acest punct de vedere recunoştinţa a fost privită ca şi un semn sau un simbol al cumpătării. Cumpătarea şi recunoştinţa se intercondiţionează reciproc. De ce este aşa? Fiindcă în timp ce omul cumpătat îşi aduce aminte de binefăcătorii săi, omul necumpătat nu o face.

Se spune că exista un student care era sărac şi care avea nevoie foarte mult de bani pentru a îşi continua studiile la medicină. În acest sens, el s-a angajat ca şi un vânzător ambulant care mergea din casă în casă cu marfă pentru a vinde diferite lucruri. La un moment dat studentului i se făcuse sete. El a ajuns la o femeie care nu a cumpărat nimic de la el.

- Îmi pare rău, nu am momentan nevoie să cumpăr de la tine nimic. Dacă te pot ajute cu altceva?
- Dacă aveţi ceva de băut. Îmi este sete.
- Da. Te pot servii cu un pahar de lapte.
- Bine. Vă mulţumesc mult.

Studentul a băut paharul cu lapte şi a plecat mai departe. Anii au trecut şi studentul a terminat facultatea de medicină fiind repartizat într-un mare spital urban. S-a făcut că femeia s-a îmbolnăvit grav şi a fost internată la spitalul în care profesa fostul student pe care îl ajutase cu un pahar de lapte. Pentru a o trata pe femeie a fost repartizat chiar la el ca şi doctor. Femeia a avut presentimentul că îl cunoaşte pe doctor dar nu era sigură. Trăsăturile feţei îi păreau familiare. După mai multe luni de tratament, femeia s-a însănătoşit şi a trebuit să fie externată. Tot în acest timp a primit un plic cu factura pe care trebuie să o plătească. Femeia era cât se poate de mult consternată fiindcă în general în zilele noastre facturile medicale sunt extrem de mari. A stat mai multe ore crispată dacă sau nu să deschidă plicul cu factura. În cele din urmă s-a hotărât să plătească factura şi să deschidă. Spre marea ei surprindere şi uimire pe singura filă a facturii era scris mare:

- Stimată doamnă, factura dumneavoastră a fost achitată de acel pahar cu lapte pe care mi l-aţi dat să beau pe când eram student la medicină şi îmi plăteam studiile fiind vânzător ambulant. Semnează, medicul care v-a diagnosticat şi tratat. Ochii femeii s-au înlăcrimat. Atunci şi-a adus aminte că în urmă cu mai mulţi ani ea îi dăduse acestui biet student un pahar cu lapte. Studentul care acum era medic a voit să îşi arate recunoştinţa pentru un gest pe care ea l-a considerat de mai multă vreme uitat. După cum am spus, recunoştinţa este întotdeauna un gest de cumpătare. Se cuvine să fim recunoscători mai ales faţă de părinţii noştri care ne-au dat viaţă. Sunt mulţi care nu văd nici un rol şi nici un folos în a respecta şi a cinstii pe părinţi. Apoi se cuvine să avem recunoştinţă şi pentru acei profesori din şcoli care s-au ocupat de noi şi care ne-au format. Adevăraţii învăţători şi profesori se bucură întotdeauna de recunoştinţa elevilor şi a studenţilor lor şi acest lucru este mai presus de orice răsplată monetară sau financiară. Recunoştinţa este un sentiment

[43] Virgiliu Gheorghe, *Efectele televiziunii asupra minţii umane şi despre creşterea copiilor în lumea de azi* (Editura Evanghelismos, 2005).

care în primul rând după cum am spus, îl leagă pe om de Dumnezeu. Omul care are o legătură cu Dumnezeu, îi este recunoscător lui Dumnezeu pentru toate binefacerile pe care Dumnezeu le-a făcut omului. De mai multe ori, asemenea dreptului Iov, Dumnezeu îl mai încercă pe om dar şi în momente de încercare şi de ispitire trebuie să fim recunoscători faţă de Dumnezeu. Sunt mai mulţi care nu văd nici o legătură sau mai bine spus nici o conecţie dintre cumpătare şi recunoştinţă. Cei care nu sunt cumpătaţi nu pot să fie în nici un fel sau în nici un caz recunoscători.[44] De la începuturi creştinismul s-a voit pe sine o religie şi o credinţă a cumpătării. Toţi sfinţii părinţi ai Bisericii Creştin Ortodoxe au lăudat cumpătarea şi au fost de părere că cumpătarea este o virtute creştin fundamentală. Timpurile au venit să reînnoim această chemare fundamentală a omului la cumpătare. Aceasta fiindcă este cel mai bine şi cel mai potrivit. Cum cât vom vedenii mai cumpătaţi cu atât vom avea de beneficiat noi şi semenii noştri din punct de vedere creştin ortodox.

CAPITOLUL AL IV-LEA

SFINŢII CREŞTINI ORTODOCŞI, MODELE DE CUMPĂTARE RELIGIOASĂ

În rândurile care vor urma vom vorbii mai multe despre cum a fost experimentată cumpătarea în vieţile sfinţilor şi ale celor care au ajuns la sfinţenia. Vom vedea că de mai multe ori cumpătarea a fost o trăsătură a mai multor sfinţi şi a mai multor oameni care au fost cât se poate de mult aproape de Dumnezeu. Dintre ei ne vom oprii la Sfânta Maria, Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Gheorghe, Sfântul Antonie cel Mare, Sfântul Grigorie Palama, Sfântul Atanasie Atonitul, Sfântul Nifon Patriarhul Constantinopolului şi nu în cele din urmă la Sfântul Teodor Studitul.[45] Din acest punct de vedere vom încerca să arătăm că viziunea sfinţilor referitoare la cumpătare este cât se poate de comprehensivă şi de inclusivă şi din acest punct de vedere ceea ce ţine cel mai mult de sensul şi de exprimarea ultimă a cumpătării este foarte mult experienţa pe care au primit-o de la Dumnezeu. Sfinţii au fost din acest punct de vedere cele mai profunde şi mai evidente exemple de cumpătare de la care evident putem şi noi învăţa şi lua exemple. Sfântul Apostol Pavel ne spunea în acest sens că Dumnezeu „i-a dat un ghimpe al satanei în carne pentru ca el să nu se mândrească." La fel de bine, se mai ştie despre Sfântul Serafim de Sarov că mai mulţi ani el s-a nevoit pe o piatră pentru ca să poată dobândi virtutea cumpătării şi a răbdării. Sfinţii au fost din acest punct de vedere exemple ultime care au ţinut de modul în care virtutea s-a exprimat şi s-a definit pe sine cel mai mult. În acest sens sfinţenia este dincolo de toate şi o stare de cumpătare absolută. Sfântul Siluan Atonitul a fost întrebat la un moment dat cu ce se deosebesc în vorbire sfinţii de restul oamenilor? El a răspuns că sfinţii vorbesc numai ceea ce aud de la Dumnezeu sau mai bine spune vorbesc numai atunci când Dumnezeu voieşte. Cumpătarea ţine în acest sens în aghiografia ortodoxă de a pune în armonie deplină voinţa lui Dumnezeu cu voinţa omului. Dacă voinţa omului nu este în deplină armonie cu voinţa sfântului acest lucru nu este în cele din urmă un lucru care o stare care ne duce la armonia dintre voinţa lui Dumnezeu şi voinţa omului. Voinţa lui Dumnezeu este din acest punct de vedere cea care ara cuvântul ultim dar sunt mulţi care încalcă voinţa lui Dumnezeu şi în acest sens pierd starea de cumpătare şi de echilibru cu Dumnezeu. Este bine să vedem aceste lucruri când se poate de mult şi să le înţelegem în sensul lor deplin. Existenţa lui Dumnezeu este din acest punct de vedere ceea ce am putea sune un lucru care defineşte sensul şi permanenţa iubirii de cumpătare. Cei care sunt în comuniune cu Dumnezeu şi ştiu că această comuniune este cât se poate de mult o stare cumpătată.

Aghiografia este cea care am spus studiază sistematic vieţile sfinţilor şi a scrierilor pe care le avem de la sfinţi. Sfinţii sunt aleşii lui Dumnezeu prin care Dumnezeu ni se face cunoscut încă odată şi din nou într-un mod aparte. Dacă

---

[44] Cultul ortodox are o slujbă special pentru mai multele rugăciuni de mulţumire pe care i le adresăm lui Dumnezeu. Această slujbă se numeşte Te Deum şi a fost pentru prima dată formată de Sfântul Ambrozie al Milanului.

[45] Ar fii bine să amintim că în cadrul creştinismului, există mai multe diviziuni cu privire la cultul sfinţilor. Cele mai multe există între ortodocşi şi catolici. Aceste diviziuni se leagă foarte mult de nume din tradiţia catolică care nu sunt recunoscute de ortodoxie cum sunt: Francisc de Assisi, Toma Aquino, Bonaventura sau Tereza de Avila. Ortodoxia a căzut la comun de acord referitor la Augustin şi Ieronim. Sunt însă mult mai mulţi sfinţi catolici care susţine foarte mult dogma şi învăţătura catolică pe care ortodoxia i-a respins de la sfinţenie. Printre cei mai importanţi i-am enunţat mai sus.

din Biblie şi din scrierile teologice aflăm foarte multe lucruri teoretice, de la sfinţii părinţi aflăm foarte multe lucruri practice şi cât se poate de adevărate. Aceste scrieri sunt din acest punct de vedere o dovadă a ceea ce am putea denumii sensul şi modul în care este trăită concret şi practic cumpătarea. Mai ales pentru cei care sunt începători în cele ale cumpătării vieţile sfinţilor sunt din acest punct de vedere un exemplu bun şi cât se poate de adevărat pentru a menţine adevărata înţelegere a cumpătării. Cumpătarea după cum am spus este o virtute, o practică şi o dispoziţie lăuntrică. Aceasta ne face ca să ajungem la o experimentare reală şi plenară a lui Dumnezeu. Cumpătarea este starea care ne pune în legătură cu plenitudinea sfinţeniei lui Dumnezeu. Dumnezeu este primul exemplu de cumpătare. Deşi Dumnezeu putea să îl anihileze sau să îl distrugă pe cel rău şi diavolul mai înainte de rebeliunea sau de răzvrătirea sa, el a făcut acest lucru numai când a fost situaţia de aşa natură. În cele din urmă cel rău a ajuns acolo unde era singur s-a adus pe sine: iadul sau infernul.

După cum am spus, cumpătarea vine de la Dumnezeu şi la Dumnezeu trebuie să căutăm orice sursă a cumpătării. Dar ea a fost de cele mai multe ori rezervată în vieţile sfinţilor. În acest sens, ştim că Sfânta Maria a fost un exemplu de cumpătare. Sfânta Maria a fost mai întâi de toate ceea ce am putea spune o dovadă de cumpătare. De ce este aşa? Se ştie că atunci când Maria l-a dus pe pruncul Iisus la templu pentru a fii îmbrisericit dreptul Simeon i-a profeţit că o sabie îi v-a străpunge inima. Maria a ştiut prin urmare timp de 30 de ani că Domnul Iisus Hristos v-a fii omorât în mod crud dar a ascuns acest lucru în inima ei. Maria a fost din mai multe punct de vedere un exemplu de cumpătare care a dat dovadă de cumpătare în cele mai grele momente ale vieţii Domnului Iisus Hristos. Este bine să ne aducem aminte de sfânta Maria care în smerenia a ei a fost cea care a ajuns să îl nască pe mântuitorul lumii.[46] Aceste lucruri sunt cât se poate de mult realităţi pe care nimeni nu le poate contesta. Maria a fost un model de cumpătare în virtute şi în bunătate. Maria nu a fost o persoană bună numai un anumit timp ci toată viaţa ei. Sfânta Maria a fost o perioadă mai bună de timp în compania Sfântului Ioan Teologul căruia Domnul Iisus Hristos a încredinţat-o când era pe cruce. De aici cursul vieţii Mariei v-a fii foarte mult apropiat de cel al Sfântului Ioan Teologul. Maria a făcut călătorii lungi şi obositoare în Cipru, în Turcia de azi la fostul oraş antic din Efes şi mai apoi în Grecia, Macedonia. Ne aducem aminte de răbdarea Mariei atunci când în drum spre Betleem a merg cu Sfântul Iosif pentru a se înscrie la recensământului făcut de Augustus. Mai apoi ne aducem aminte de persecuţiile pe care l-a făcut împotriva ei regele evreilor Irod cel Mare. Maria a plecat în refugiu în Egipt Africa. Viaţa Maria a constant din mai multe încercări din care numai puterea lui Dumnezeu o puteau ajuta. Maria a fost o persoană care a avut nevoie de ajutorul şi de folosul lui Dumnezeu. Întru toate a fost ascultătoare lui Dumnezeu şi a rămas în istoria lumii ca şi una dintre cele mai ascultătoare femei dintre toate câte au existat. În cinstea modestiei şi a răbdării ei s-au scris imnuri şi cărţi. Maria a fost cât se poate de mult prezentă în iconografie şi mai recent în cinematografie.

Istoria cunoaşte o frumoasă întâmplare care este inspirată din viaţa Mariei şi care se leagă foarte mult de ideea de cumpătare fiindcă cumpătată a fost în mare şi viaţa Mariei chiar dacă vitregiile istoriei s-au abătut asuprea ei. Se spune că undeva într-o vale de munte erau două pietre semipreţioase care erau ambele de culoare albastru străveziu. Acest pietre se lăudau de mai multe ori celorlalte:

- Vedeţi noi nu suntem ca şi voi. Noi suntem pietre colorate şi nu ne vom bucura de soarta şi destinul vostru. Noi vom fii luate şi puse la locuri de cinste ca şi bijuterii. Vom merge în înalta societate şi acolo ne vom bucura de cele mai frumoase baluri şi petreceri.

Într-o zii presimţirile pietrelor s-au confirmat. Un om a venit în acea vale şi le-a văzut. Le-a luat şi le-a pus într-o cutie. În cutie pietrele nu s-au simţit bine simţindu-se că se sufocă. În cele din urmă, ele au fost scose şi unde undeva pe un zid înalt. Acolo în loc să fie puse în cine ştie de colier preţios sau cercei bine formaţi, pietrele au fost umplute cu ciment şi puse în zid. Pietrele au strigat de mai multe ori la zidar că nu vor să fie simple cărămizi dar acesta nu a ascultat nimic. În cele din urmă, ele s-au dat bătute. Speranţa a început să le reapară în momentul în care pe un picure de apă s-a strecurat în zid. Pietrele albastre au început să strige:

- Te rog ajută-ne. Voim să ne dezlipim din acest zid în care ne simţim ca într-o temniţă.
- Bine o să fac tot ceea ce pot.

[46] Horia Ion Groza, *Viaţa maicii Domnului* (Editura Reflecţii, 2011).

Picurul de apă le-a ascultat. El a adus mai mulți alți stropi de apă şi în cele din urmă într-o zii de dimineață pietrele au căzut jos libere. Au strigat de bucurie:

- Ura, suntem libere.

Când pietrele s-au uitat să vadă unde au fost zidite, au putut vedea o măreață catedrală ortodoxă care avea pe exterior un frumos mozaic cu Sfânta Maria. Au văzut că ochii lipsesc acestor pietre. Atunci şi-au dat seama că ele au fost chiar ochii acelui frumos mozaic. Celor două pietre a început să le pară rău că au ieşit din mozaic. Au luat o rafală de vânt şi au intrat o interiorul catedralei. Acolo au văzut cum epitropul făcea curățenie printre stranele bisericii. Pietrele au făcut semne epitropului că ele sunt cele care sunt ochii mozaicului. Epitropul nu a înțeles cuvintele lor şi le-a luat şi le-a aruncat la gunoi. În cele din urmă pietrele au fost aruncate deplin.

Această parabolă are o semnificație cât se poate de profundă. Ceea ce ne învață ea este că de mai multe ori din lipsă de cumpătare noi nu ştim să apreciem lucrurile la adevărata lor valoare şi în acest sens de mai multe ori ajungem să facem lucruri cât se poate de greşite. Cumpătarea este cea care ne învață să apreciem lucrurile în adevărata lor valoare. Sfânta Maria a fost fără nici o îndoială ceea ce am putea spune unul dintre primele modele de cumpătare din istoria lumii şi a umanității. Ea a fost îndurerată dar nu înfrântă fiindcă pe tot parcursul vieții sale ea nu a pierdut credința în Dumnezeu. Credința în Dumnezeu a fost cea care i-a conferit Mariei cumpătarea de care a avut nevoie când şi-a văzut la început copilul ovaționat şi mai apoi prigonit. Este greu să ne dăm seama ce a fost în sufletul şi în inima Maria când a trecut prin aceste lucruri. Aceste lucru au câştigat epitetul de „ a doua Evă” din partea sfinților părinți pentru Fecioara Maria. Sfânta Maria a intrat în istoria lumii ca şi o imagine luminoasă şi strălucitoare. Teologia creştin ortodoxă avea să elaboreze o întreagă învățătură de credință care v-a primii numele de mariologie.

Un alt mare exemplu de cumpătare şi răbdare din istoria Bisericii Creştin Ortodoxe a fost fără de nici o îndoială Sfântul Atanasie cel Mare. Au trecut mulți ani de când umbra sfântului Atanasie cel Mare putea fii văzută pe dunele de nisip al Egiptului fiindcă sfântul Atanasie a fost egiptean de neam. Sfântul Atanasie cel Mare s-a născut în anul 295 şi a murit în anul 373. Din punct de vedere istoric activitatea Sfântului Atanasie cel Mare s-a desfăşurat în secolul al IV-lea deci cu mulți ani mai înainte de noi. De ce am ales în rândurile de mai sus să vorbim despre Sfântul Atanasie cel Mare ca şi de un model al cumpătării? Vom vedea că din viața lui Sfântul Atanasie cel Mare a dat dovadă de mai multă răbdare şi cumpătare. A fost probabil printre cei mai cumpătați sfinți din câți au existat în istorie. Sfântul Atanasie a participat la primul sinod ecumenic de la Niceea din anul 325 dimpreună cu patriarhul său a cărui secretar a fost căruia. După ce a ajuns patriarh al Egiptului, a fost exilat de 5 ori din funcția de patriarh. Aceste lucruri au avut loc din pricina faptului că Sfântul Atanasie s-a opus foarte mult învățăturii ariene care era promovată de un anume Arie care susținea că Domnul Iisus Hristos nu este Fiul lui Dumnezeu ci numai o creatură a lui Dumnezeu care a fost înzestrată de Dumnezeu cu calități mai mari decât omul.[47] Sfântul Atanasie cel Mare este un exemplu care continuă să ne uimească peste secole. De ce? Fiindcă a fost un sfânt care a îndurat mult şi pe nedrept. A fost urât de cei care nu vroiau să creadă drept şi cinstit. Sfântul Atanasie cel Mare după cum am spus, a fost cât se poate de mult prigonit şi duşmanii lui au făcut sigur ca viața lui scurtă de altfel să fie neplăcută. Mai multe legături de prietenie le-a avut sfântul Atanasie cel Mare cu mari anahoreți ai deşertului pe care i-a ținut la mare evlavie şi la mare cinste. Sfântul Atanasie cel Mare a fost un om care nu a făcut nici un compromis şi exemplul lui este din acest punct de vedere unul care ne provocă repulsie în timpurile noastre fiindcă vedem chipul unui sfânt care parcă nu numai că vine dintr-un alt secol ci şi dintr-o altă lume. Pe bună dreptate lumea în care a trăit Sfântul Atanasie cel Mare a fost o lume mult mai credincioasă şi mai evlavioasă decât cea din zilele noastre.

De la sfântul Atanasie ne-au rămas mai bine de 30 de volume de teologie creştin ortodoxă. Ni-l putem imagina pe Sfântul Atanasie cel Mare cum sta la masa de scris sub soarele dogoritor al Egiptului. Pentru noi cei de azi sfântul Atanasie cel Mare este foarte mult o un simbol uitat şi cât se poate de mult neactual pentru zilele noastre. Sfântul Atanasie cel Mare a fost cât se poate de mult un exemplu de cumpătare şi de răbdare. Aceste lucruri sunt cât se poate de mult evidente în istoria şi trecutul Bisericii. Este bine să ştim care este atitudinea Bisericii Creştin Ortodoxe față de sfântul Atanasie cel Mare. El a rămas în continuare un exemplu de cumpătare prin capacitatea sa de a răbdare cu curaj

[47] Michael Molloy, *Apărătorul adevărului- viața sfântului Atanasie cel Mare* (Editura Iona, 2011).

vicisitudinile istorice la care a fost supus. Arienii au voit să îl vadă mort de mai multe ori. Sfântul Atanasie cel Mare prin urmare nu s-a bucurat de ceea ce am putea spune o viață liniştită şi confortabilă ca şi patriarh al Egiptului. A scris mult şi ceea ce a scris a oferit rânduri de excepție pe care istoria Bisericii nu le v-a uita şi nici trece cu vederea. Timpurile în care trăim ne fac că credem că Biserica Ortodoxă şi credința ortodoxă este în pas cu lumea şi mersul ei. Acest lucru însă nu este adevărat. Este bine să ştim acest lucru şi să îl avem în vedere. De mai multe ori Biserica Creştin Ortodoxă ne spune că noi suntem care trebuie să facem din timpul nostru un timp asemănător cu timpul în care au trăit sfinții. Sfântul Atanasie cel Mare a fost primul mare scriitor creştin care l-a popularizat sau mai bine spus l-a făcut cunoscut lumii pe sfântul Antonie cel Mare. El a scris o carte în care a adunat documente despre viața Sfântului Antonie pe care a denumit-o Viața Sfântului Antonie. Este interesant că de 4 ori sfântul Atanasie cel Mare avea toate motivele să îşi piardă orice speranță. Din patriarh a devenit din cauza persecuțiilor ariene un simplu om. Acest lucru evident nu a fost drept şi în cele din urmă Sfântul Atanasie cel Mare a rămas în istoria Bisericii Creştin Ortodoxe ca şi sfânt. Lumea de azi are o imagine cât se poate de superficială referitor la ceea ce sunt şi cum sunt sfinții creştini ortodocşi. Sfinții creştini ortodocşi sunt balanța şi echilibrul ultim pe care îl poate ajunge cineva. Am vorbit aici pe scurt de viața Sfântului Atanasie cel Mare care a dus o viață cumpătată şi a avut mult de suferit nu numai din cauza climei vitrege egiptene ci şi din cauza oamenilor răi care au voit răul lui.

Un alt mare exemplu de cumpătare a fost Sfântul Gheorghe din Capadocia. Sfântul Gheorghe este unul dintre cei mai populari sfinți creştin ortodocşi şi unul dintre cei mai cunoscuți sfinți ai creştinismului. Sfântul Gheorghe a avut o viață scurtă şi s-a născut în anul 275 sau 280 şi a murit pe data de 23 aprilie 303 fiind decapitat din ordinul dat de împăratul Diocleţian. Cauza decapitării sale a fost că a mărturisit credința creştină care la vremea sa era o credință interzisă. Acest lucru a atras cu sine mai multe represalii din partea autorităților imperiale romane. Din acest punct de vedere este de remarcat că deşi a fost un om integru Sfântul Gheorghe a fost supus la mai multe torturi din partea autorităților imperiale romane pe care prin rugăciune acesta le-a dus la capăt fără prea mare greutate. De pildă din viața pe care o găsim în sinaxar şi în alte surse ni se spune că Sfântului Gheorghe i s-a dat să bea otravă şi aceasta nu a avut nici un efect asupra lui. La fel de bine sfântul Gheorghe a fost întemnițat pe nedrept fiindcă a mărturisit credința creştină şi s-a lepădat de idolii şi zeii imperiului roman. Sfântul Gheorghe a suferit prin urmare mai multe torturi dintre care principalele ar fii loviri cu suliţa, bătăi la tălpi, lespezi de piatră pe piept, chinul la roată, groapă cu var, încălţăminte cu cuie, băutură otrăvită sau bătaia cu vine de bou. Asupritorii păgâni au dovadă de o cruzime ieşită din comun. A trecut prin toate aceste torturi fără nici un fel de probleme ceea ce în loc să înduplece inima împăratului Diocleţian din contră a devenit şi mai mânios pe credința creştină şi fără să îl poată vătăma pe Sfântul Gheorghe a dat ordin să îi fie tăiat capul. Prin urmare Sfântul Gheorghe a murit decapitat şi data de 23 aprilie în care a rămas data de sărbătoare a sa. Tradiția creştină l-a cinstit pe Sfântul Gheorghe cu mai multe lucruri. În primul rând este sfânt protector al Angliei, unul dintre brațele Dunării care se varsă în marea Neagră se numeşte Sfântul Gheorghe şi un oraş din România a primit numele Sfântului Gheorghe.[48]

După cum am spus, Sfântul Gheorghe a dar dovadă de cumpătare. Cel mai probabil el a avut rangul de general în armata lui Diocleţian şi a mai fost şi sfătuitor imperial. Aceste lucruri precum şi multele sale calități morale s-au dovedit a fii cât se poate de mult fără nici un sens atunci când Diocleţian s-a aprins în mânia sa împotriva creştinilor. Ştim că persecuțiile anticreştine au început cu împăratul roman Nerone care a dat ordin să fie omorâți sfinții Petru şi Pavel şi s-au încheiat cu împăratul Constantin cel Mare care a declarat creştinismul o religie oficială sau o religie de stat. Sfântul Gheorghe prin urmare a trăit într-o perioadă de timp cât se poate de grea şi de problematică fiindcă în timpul său lumea încă se închina la zei. Este de remarcat că deşi Sfântul Gheorghe nu a fost preot el a murit din motive de ordin religios. Disputa dintre Sfântul Gheorghe şi împăratul Diocleţian nu a fost una de ordin statal sau imperial ci una de ordin religios. Creştinismul şi Biserica Ortodoxă îl cinsteşte pe Gheorghe ca şi sfânt fiindcă el a dat dovadă de mult discernământ şi de multă cumpătare. A avut curajul de a merge şi a vorbii direct şi pe față cu împăratul Diocleţian despre starea religioasă decăzută a imperiului. Acest lucru însă a fost considerat un afront din partea împăratului Diocleţian care a voit să îl vadă mort. Acest lucru ne arară că adepții credințelor idolatre erau din mai multe puncte de

[48] Jan Svanberg, *Saint Goerge and the Dragon* (Rabén Prisma, 1998).

vedere orbiți de crezurile lor. La vremea Sfântului Gheorghe, închinarea la idoli era o mare problemă a lumii. Închinarea la idoli însă nu trebuie confundată cu închinarea la icoane care este de mai mulți asemănată cu închinarea la idoli. Icoanele şi idoli sunt două lucruri cât se poate de diferite. Biserica Creştin Ortodoxă consideră în acest sens că o imagine în care este reprezentat Dumnezeu, un înger sau un sfânt nu poate fii identică cu o imagine o unui obiect, lucru, peisaj sau automobil obişnuit. Din evlavie față de Dumnezeu şi de imaginile pe care omul este liber să le facă, Biserica Creşti Ortodoxă a acceptat cultul icoanelor şi în Bisericile Creştin Ortodoxe pot fii văzute mai multe icoane. Aceste icoane însă nu sunt venerate ca şi Dumnezeu însuşi ci ca şi chipuri sau exprimări ale chipului lui Dumnezeu. Această distincție nu exista însă în idolatrie. Fiindcă erau mai mulți zei, acestora le erau în vechime ridicate statui în fața cărora erau aduse jertfe, în special de animale şi de alte produse alimentare. Idolii erau cinstiți ca şi „trupurile zeilor." Sfântul Gheorghe a dat dovadă de mai multă cumpătare când a luat atitudine împotriva idolatriei care era o practică decadentă a zilelor sale. După cum am putut vedea acest lucru i-a adus moartea şi acest lucru confirmă şi mai mult sfințenia sa. Sunt mulți în zilele noastre care se îndoiesc de sfințenia lui Gheorghe. Pentru mai mulți dintre noi data de 23 aprilie nu are nici o semnificație şi nici o importanță. Pe 23 aprilie este bine să ştim că a fost decapitat un om care a fost nevinovat şi căruia i s-a înscenat o moarte mult prea nedreaptă pentru el. Acesta a fost Sfântul Gheorghe, un mare exemplu de cumpătare dar mai ales de cumpătare creştin ortodoxă.

Un alt mare sfânt creştin ortodox care a fost practicant al virtuții cumpătării a fost sfântul Antonie cel Mare sau Antonie Egipteanul. Sfântul Antonie cel Mare s-a născut în anul 351 în localitatea Kome din Egipt şi a murit în anul 356 în pustia Sketică din Egipt. A provenit dintr-o familie de oameni simpli. În jurul vârstei de 20 de ani îşi vinde toate verile şi se retrage în pustie. Despre faptul că Sfântul Atonie cel Mare a fost un om cumpătat nu o aflăm de la el ci de la alții care au scris despre el. Este de remarcat că Sfântul Antonie cel Mare a locuit sau mai bine spus a viețuit mai mult timp într-un mormânt. De ce a făcut Sfântul Antonie cel Mare acest lucru care pentru noi cei de azi ni se pare că este o nebunie? Sfântul Atonie cel Mare a locuit mai multă vreme într-un mormânt pentru ca să poată vedea cum este să fii mort. Acest exercițiu extrem pe care mai puțini dintre noi am fii capabili să îl facem i-a adus aminte Sfântului Atonie cel Mare despre deşertăciunea lucrurilor şi astfel i-a fost mult mai uşor să biruie patimile trupului care îl asaltau de mai multe ori. Evident, când vorbim despre Sfântul Antonie vorbim despre secolul al IV-lea care este un timp de mai multe vreme apus din istoria lumii şi a umanității.[49] Sfântul Antonie prin urmare a stat mai bine de 40 de ani în pustie şi în deşert. Acest lucru a dus în cele din urmă la ceea ce am putea spune la faptul că sfântul Antonie s-a exercitat foarte mult în virtutea cumpătării pe care a susținut-o şi pe care a cultivat-o. Patericul egiptean vorbeşte despre faptul că cumpătarea Sfântul Antonie cel Mare a deprins-o de la un înger din cer care a venit şi i-a spus Sfântului Antonie cel Mare pe când acesta se afla în stare de deznădejde sau de plictis. Acest lucru a fost cât se poate de mult ceea ce am putea denumii primul stadiu în care sfântul Antonie cel Mare în care el s-a deprins cu cumpătarea. După cum am spus, de mai multe ori cumpătarea este cât se poate de mult o stare ca ține de sensul şi de exprimarea răbdării şi a faptului de a ne deprinde cu răbdarea. Sunt mulți care nu ai prea multe de a face cu cumpătarea dar pot să o învețe începând cu răbdarea. Pentru lumea secolului al XX-lea Sfântul Antonie cel Mare este din mai multe puncte de vedere ceea ce am putea denumii obscuritate şi cât se poate de mult dezinteres. Mai ales când cineva aude că el a locuit mai multă vreme într-un mormânt acest lucru face ca din start lumea să îşi piatră interesul referitor la personalitatea Sfântului Antonie cel Mare. Ceea ce lumea nu ştie este că în cazul Sfântului Antonie cel Mare demonii nu au mai venit numai prin ispite ci au apărut fizic aşa cum sunt ei urâți şi hidoşi. De mai multe ori Sfântul Antonie cel Mare a fost atacat de diavoli şi bătut. Se ştie astfel că într-o noapte aceste atacuri au a ajuns la extreme. Diavolii l-au atacat şi l-au bătut pe Sfântul Antonie lăsându-l aproape mort. De ce a fost aceasta? Fiindcă Sfântul Antonie cel Mare a mers în pustie acolo unde diavolii se ascundeau şi de unde ei îi ispiteau pe oameni. Din mai multe puncte de vedere atunci când Sfântul Antonie cel Mare s-a retras în pustie el a mers chiar acasă la diavol. Evident, acest lucru a atras mânia celui rău şi a diavolului. Timp de mai multe zeci de ani, poate 70 de ani Sfântul Antonie a dus o luptă continuă cu cel rău sau diavolul. Acesta i se arăta sub chipul unor femei frumoase care se mişcau lasciv în jurul său, a animalelor şi chiar a oamenilor. În cele din urmă în noapte în care totul părea pierdut, Sfântul Antonie cel Mare se pregătea să îşi dea obştescul sfârşit. Diavolii se păreau

[49] Sfântul Atanasie cel Mare, *Viața Sfântului Antonie cel Mare* (PSB: Bucureşti, 1988).

că au învins pe Antonie. Atunci dintr-o dată s-a făcut o lumină mare în chilia Sfântului Antonie şi s-a arătat Domnul Iisus Hristos. La vederea lui diavolii au fugit speriați. Sfântul Antonie cel Mare a întrebat:

- Unde ai fost Doamne până acum? De ce m-ai lăsat singur?
- Antonie, nu te-am părăsit niciodată. În tot acest timp eram cu tine urmărindu-ți lupta.

Exemplul Sfântului Antonie cel Mare este unul inconvenient pentru o lume de secol al XXI-lea care de mai multă vreme nu mai recunoaşte pe cel rău sau diavolul. Lumea de azi vorbeşte de cel rău sau diavolul ca ficțiune a religiei care în nici un caz nu trebuie luată în serios şi în sens real. Ce facem atunci cu Sfântul Antonie cel Mare care a fost de mai multe ori torturat şi atacat de diavoli? Să fi fost toate aceste mărturii ale lui vorbele unui ieşit din minți? Credem că nu. Asemenea Domnului Iisus Hristos, Sfântul Antonie cel Mare s-a confruntat corp la corp cu cel rău sau diavolul. Această experiență sau acest lucru nu a fost unul dintre cele mai fericite. Aceşti ani grei de ispite şi de lupte crunte cu cel rău au făcut din Sfântul Antonie cel Mare una dintre cele mai cumpătate persoane din istoria creştinismului şi poate a lumii. Sfântul Antonie cel Mare a experimentat toate nevoințele ascetice pe care le-am putea cunoaşte. Din acest punct de vedere el a ajuns să fie considerat întemeietor al monahismului creştin şi în cele din urmă al monahismului creştin ortodox. Lumea de azi vorbeşte puțin despre Sfântul Antonie cel Mare, el însă a fost un călugăr cu o experiență totală. Cumpătarea a fost o trăsătură generică a vieții Sfântului Antonie cel Mare. La fel de bine el a dat dovadă de foarte mult curaj. Este din mai multe puncte de vedere de semnificație să arătăm că fără de cumpătare Sfântul Antonie cel Mare nu reuşea în încercările sale de a învinge pe cel rău sau diavolul dacă nu cultiva virtutea cumpătării şi a răbdării.

Un alt mare sfânt al ortodoxiei care a fost din mai multe puncte de vedere este un model de cumpătare este Sfântul Grigorie Palama. Sfântul Grigorie Palama este din mai multe puncte de vedere ceea ce am putea spune un model al cumpătării. De ce spunem acest lucru? Spunem acest lucru fiindcă în controversele cu Varlaam şi Alchindin Sfântul Grigorie Palama a dat dovadă de foarte multă cumpătare şi de mult echilibru. El s-a născut în anul 1296 şi a murit în anul 1359. la fel de bine a fost grec de neam. Sfântul Grigorie Palama a fost cel care a susținut că cumpătarea poate fii obținută sau mai bine spus dobândită numai prin linişte sau ceea ce el denumea isihie ισιχια. Mai ştim despre el că pe la vârsta de 20 de ani, deşi a fost solicitat de împăratul de la Constantinopol, el a părăsit fastul imperial şi s-a retras la Muntele Athos unde a devenit novice la mănăstirea Vatopedu. Din acest punct de vedere este demn de remarcat că actul tânărului pe atunci Palama a fost unul de mare cumpătare. Viața de la palatul imperial de la Constantinopol, deşi era o viață cât se poate de mult de lux şi în care te puteau bucura de toate bunătățile pământului, secolul al XV-lea fiind unul dintre cele mai benefice secole pentru Imperiul Bizantin, Grigorie Palama v-a părăsii acest loc pentru modesta viață monahală de pe muntele Athos. Evident, acest lucru a stârnit mai multe reacții adverse şi cât se poate de mult contradictorii care au fost din mai multe punct de vedere ceea ce am putea spune un lucru cât se poate de mult scandalos pentru epocă. Oricum, ceea ce defineşte cel mai mult şi cel mai bine viața Sfântului Grigorie ca şi un sfânt al cumpătării a început cu anul 1330 care s-a mutat din Italia la Constantinopol. În jurul acestui an, Varlaam v-a face o călătorie la muntele Athos unde v-a critica foarte mult monahismul ortodox şi toate practicile lui care ține de rugăciunea minții. Oricum ceea ce l-a preocupat cel mai mult pe Varlaam a fost naturii lumii lui Dumnezeu şi în special natura luminii care a experimentat-o Domnul Iisus Hristos pe muntele Tabor. Cel mai probabil la muntele Athos Varlaam l-a întâlnit pe Sfântul Grigorie Palama şi din nefericire între ei se v-a naşte o rivalitate care v-a dura până la moarte. Varlaam era un om orgolios în sine, care era foarte mult crescut în spiritul triumfalist al universităților din Italia şi din occident în mare. Acesta vedea în smerenia şi modestia atonită o dovadă a incompetenței din punct de vedere religios.[50]

Între Palama şi Varlaam au existat mai multe schimburi verbale contradictorii şi se pare că disputa care a început v-a fii şirul unui lung drum. Din punct de vedere religios, Varlaam a fost cel care a susținut o erezie adică o învățătură eronată sau greşită prin care susținea că lumina lui Dumnezeu este foarte mult creată şi că cine se împărtăşeşte de lumina lui Dumnezeu se împărtăşeşte de înseşi esența lui Dumnezeu. Acest lucru a fost respins de Sfântul Grigorie Palama dar se pare că fără prea mare succes fiindcă Varlaam şi mai găsit şi alții care să îl susțintă în

[50] Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Viața şi învățătura Sfântului Grigorie Palama* (Editura Scripta, Bucureşti, 1993).

poziția lui, în special pe un ucenic mai tânăr de al lui pe nume Akindin. Între cei doi se v-a isca o lungă dispută de ordin religios care s-a extins şi a încorporat la un moment dat şi pe împăratul de la Constantinopol, Andronic III Paleologul. Ne putem da seama că dacă Varlaam l-a inclus şi pe împărat în dispută, acest lucru denota că el era pus pe ceartă şi pe scandal. Prin urmare, sfântul Grigorie Palama a spus clară că nu există propriu zis posibilitatea ca cineva să cunoască esența lui Dumnezeu. În acest sens, lumina şi energiile lui Dumnezeu sunt cât se poate de mult separate de ființa şi de esența lui Dumnezeu. Acest lucru Sfântul Grigorie Palama l-a respins de la începuturi şi este bine să ştim că deşi i-a fost explicat pe larg lui Varlaam acesta a continuat să spună că adevărul este ceea ce susține el. Cea mai mare greşeală a lui Varlaam a fost că a făcut publicitate acestei dispute şi a implicat şi autoritățile imperiale. Acest lucru avea să îi fie fatal. Lui Varlaam îi lipsea smerenia şi modestia Sfântului Grigorie Palama şi din acest punct de vedere este bine să ştim că el a fost cauza anatematizării lui Varlaam la un sinod care a avut loc în anul 1351. Acest sinod în declara pe Varlaam eretic ca şi unul care răspândeşte învățături neortodoxe între creştini.

O altă dovadă de mare cumpătare din viața Sfântului Grigorie Palama o avem din faptul că la un moment dat el a fost răpit de extremiştii musulmani care în acea perioadă de timp începeau să se consolideze ca şi putere politică. În această perioadă Sfântul Grigorie Palama a avut mai multe de suferit şi de îndurat şi evident s-a pus între tuci problema de a fii omorât fiind considerat extrem de periculos pentru religia musulmană. În această perioadă de detenție Sfântul Grigorie Palama a fost bătut de mai multe ori. Mai mulți musulmani însă atunci când îl provocau la discuții rămâneau uimiți de înțelepciunea lui. În cele din urmă, după mai multe tratative şi negocieri, reprezentanți greci din Tesalonic vor reuşii să îl răscumpere fără să îşi piardă viața. Prin urmare, în urma prinderii de către turci, Sfântul Grigorie Palama a trăit într-o stare de teroare în care putea fii omorât de la oră la oră şi de la zi la zii. Ne putem da seama de câtă cumpătare a trebuie să de-a dovadă Sfântul Grigorie Palama în aceste momente grele şi dificile. Este important să susținem că disputa Sfântului Grigorie Palama cu catolicul Varlaam a durat aproape 20 de ani. În cei 20 de dispute Sfântul Grigorie Palama a scris celebrele sale Triade în care a arătat ortodoxia referitoare la lumina de pe Tabor, lumina şi energiile lui Dumnezeu.[51]

Un alt mare exemplu de cumpătare din Biserica Creştin Ortodoxă a fost Sfântul Grigorie de Nazianz. Sfântul Grigorie de Nazianz este de cele mai multe ori sărbătorit de Biserica Creştin Ortodoxă dimpreună cu alți doi ierarhi: Vasile cel Mare şi Ioan Hrisostom. El s-a născut în anul 330 la Nazianz şi a murit în anul 390 în aceiaşi localitate. Având o vocație religioasă din tinerețe el v-a intra în clerul Bisericii şi mai apoi v-a devenii călugăr şi în cele din urmă v-a devenii patriarh al Constantinopolului. Viața Sfântului Grigorie de Nazianz a fost dincolo de toate poate cel mai profund exemplu de cumpătare. Aceasta fiindcă prin practica monahală Sfântul Grigorie a fost cât se poate de mult o persoană retrasă şi moderată. Moderația a fost o trăsătură a vieții Sfântului Grigorie de Nazianz. Ceea ce este cel mai important din viața Sfântului Grigorie Teologul este faptul că în jurul anului 383 în urma a mai multor dispute şi intrigi care au început să divizeze Biserica şi patriarhia pe care o conducea Sfântului Grigorie de Nazianz, el a ajuns de s-a retras definit din poziție de patriarh pe care a avut-o. Acest lucru a fost un exemplu suprem de cumpătare care îi v-a aduce foarte mult titlul de sfânt.[52]

Este de remarcat că sfântul Grigorie Teologul a făcut toate lucrurile care erau omeneşte posibil pentru a Biserica lui să fie bine şi totul să fie creştineşte şi frumos. Acest lucru nu a fost însă posibil şi în ciuda mai multor eforturi în cele din urmă Sfântul Grigorie Teologul v-a renunța la înalta lui demnitate de patriarh ecumenic şi se v-a retrage în pustie unde v-a duce o viață ascetică care deşi mulți au considerat că era mai mult o dovadă de laşitate în realitate, sfântul Grigorie Teologul a fost de opinie că acest lucru v-a ajuta mult mai mult Biserica care la timpul său era fărâmițată de mai multe facțiuni. Sfântul Grigorie Teologul s-a confruntat cu erezia penavmatomahilor, care era o erezia ce nega că în Dumnezeu există Duh Sfânt. Teologia creştin ortodoxă vorbeşte de faptul că deşi există un singur Dumnezeu acesta este întreit în persoane: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. În acest sens, un anume episcop Macedoniu susținea că în Duhul Sfânt al lui Dumnezeu, sau mai bine spus ceea ce menține spiritualitatea lui Dumnezeu, nu este Dumnezeu ci mai mult o parte inferioară din Dumnezeu. Această erezie sau învățătură greşită de credință avea să fie

---

[51] John Mayendorf, *Sfântul Grigorie Palama şi spiritualitatea ortodoxă* (New York, 1974).
[52] Stelianos Papadopoulos, *Vulturul rănit. Viața Sfântului Grigorie Teologul* (Editura Bizantină: Bucureşti: 2002).

ulterior susținută şi de diaconul Maratoniu care a continuat să susțină această erezie. În cele din urmă la anul 381 la Constantinopol se v-a convoca un sinod ecumenic în care au venit reprezentanți din toată lumea creştină cunoscută de până atunci. În acest sens, problemele cele mai mari pe care le-a avut Sfântul Grigorie Teologul au venit din partea Egiptului. La al doilea sinod ecumenic au venit mai mulți episcopi din Egipt. Aceşti au devenit extrem de invidioşi referitor la prestanța şi impozanța ca şi patriarh a Sfântului Grigorie Teologul. Sfântul Grigorie Teologul era patriarh într-un oraş imperial ceea ce ei nu aveau în Constantinopol. Când şedințele sinodului s-au deschis episcopii din Egipt au refuzat să participe fiindcă au spus ei alegerea Sfântului Grigorie Teologul ca şi patriarh şi ca şi conducător sau preşedinte al sinodului nu a fost canonică.

Pe data de 30 iunie 380, Sfântul Grigorie Teologul a demisionat din funcția sa de patriarh. Acest lucru a fost un act de mare cumpătare din partea Sfântului Grigorie Teologul care şi-a dat seama că în Biserică există mai multe jocuri de interese care nu au nimic de a face cu credința şi cu ortodoxia. Să nu uităm că Sfântul Grigorie Teologul era patriarh într-un oraş imperial care se extindea aproximativ peste aproximativ 20 de țări din câte era format imperiul bizantin. Apoi ca şi patriarh ecumenic el era autoritatea suprem peste toată Biserica Creştină. La acea perioadă de timp nu se vorbea încă despre o Biserică Catolică şi una ortodoxă. Gestul Sfântului Grigorie Teologul de a îşi da demisia din funcția de patriarh a demonstrat că el nu era un om ataşat de puterea lumească şi era foarte mult un om care credea sincer şi onest în ortodoxia şi în slujirea Bisericii Ortodoxe. Din patriarh care se bucura de toată celebritatea şi fastul din lume, sfântul Grigorie Teologul a devenit un simplu monah care stătea undeva în Nazianz şi se ruga şi continua să scrie teologie. Ne putem da seama că totuşi omeneşte pentru Sfântul Grigorie Teologul nu a fost tot una a părăsii curtea imperială şi de devenii un simplu călugăr. Totuşi, el a avut această putere şi a fost mult mai de folos Bisericii Creştin Ortodoxe ca şi simplu călugăr decât ca şi patriarh. Acest lucru în califică pe Sfântul Grigorie Teologul ca şi un om care a dat dovadă de foarte multă cumpătare. El nu a fost un om care să facă compromisuri şi a realizat că funcția înaltă pe care o avea era de aşa natură.[53]

Un alt mare sfânt şi exemplu de cumpătare a fost Sfântul Atanasie Atonitul care a fost monah la Muntele Athos şi mai este considerat şi printre fondatorii sau întemeietorii muntelui Athos. Se ştie să Sfântul Atanasie s-a născut în jurul anului 920 în localitatea Trapezunt. A ajuns la curtea imperială de la Constantinopol unde a devenit extrem de erudit fiind dat la mai multe şcoli înalte. În cele din urmă, în urma la mai multe contacte cu monahismul care era liber la Constantinopol Atanasie se v-a călugării. De fapt acum v-a primii numele de Atanasie fiindcă mai înainte el s-a numit Avram. La cererea împăratului Nichifor Foca, Sfântul Atanasie v-a construi o mănăstire la Muntele Athos, marea Lavră ocazie cu care i-a adunat pe monahii care stăteau în această regiune împrăştiați. Aceasta avea să fie mănăstirea Marea Lavră, Μεγηστη Λαυβρα, care a fost terminată în jurul anului 963. Există mai multe relatări despre construcția mănăstirii Marea Lavră care pentru cei fără de Dumnezeu şi de credința în Dumnezeu nu sunt credibile. O astfel de poveste ne spune că pe când Sfântul Atanasie cel Mare a demarat construcția mănăstirii marea Lavră, mai mulți diavoli şi-au făcut simțită prezența. Ceea ce sfântul construia în timpul zilei, diavolii dărâmau în timpul nopții. Acest lucru este cât se poate de neadevărat celor care nu cred în Dumnezeu. Acest lucru a avut loc de mai multe ori şi în cele din urmă Sfântul Atanasie Atonitul a fost pe punctul de a renunța la intențiile lui de a mai construi o mănăstire la Athos. În cele din urmă, cu o noapte înainte de a pleca din Athos se spune că chiar Sfânta Maria i s-a arătat Sfântului Atanasie cel Mare. Sfânta Maria i-a spus:

- Atanasie scoată-te.
- Da. Cine eşti tu?
- Sunt Maria, mama Domnului Iisus Hristos.
- Să mă ierți pe mine păcătosul. Cum de am primit o asemenea cinste de a te vedea?

---

[53] O situația similară a avut în România în jurul anului 1989, dată la care s-a prăbuşit regimul comunist. Din anul 1986 patriarh al României a devenit Teoctist Arăpaşu. La acea dată România era o țară comunistă. În 22 decembrie 1989 acest regim a fost înlăturat şi s-a instalat unul liber şi democratic. Ceea ce mai puțini dintre noi ştiu, este că cu această ocazie, Patriarhul Teoctist a demisionat şi el din funcția de patriarh şi s-a retras la Mănăstirea Snagov. Situația s-a asemănat mult cu cea de la timpul Sfântului Grigorie Teologul. Patriarhul Teoctist a fost suspectat de colaboraționist cu regimul comunist şi constrâns să demisioneze. În cele din urmă, în anul următor 1990, patriarhului Teoctist i s-a cerut să se întoarcă înapoi pe scaunul patriarhal.

- Am fost trimisă de Dumnezeu să te ajuns să finalizezi construcția pe care o faci.
- Da. Nu se face nimic. Zidurile se dărâmă de la sine.
- Este din lucrarea diavolilor.
- Şi ce trebuie să fac?
- Ceea ce trebuie să faci este să slujeşti de mai multe ori liturghia pe locul unde intenționezi să construieşti mănăstirea.
- Şi dacă nu v-a avea nici un efect?
- Încrede-te în cuvintele lui Dumnezeu.

După aceasta Sfânta Maria se spune că s-a făcut nevăzută. Plin de curaj, a doua zi, ziua în care el se pregătea să părăsească definitiv muntele Athos a slujit sfânta liturghie pe locul în care se află azi mănăstirea marea Lavră. Apoi au început zidarii din nou să construiască. De data aceasta însă construcția nu s-a mai dărâmat. Diavolii fugeau când vedeau acel loc pe care s-a slujit liturghia. Acest fapt minunat care a fost consemnat de mai multe surse ne spune două lucruri:

1. că Sfântul Atanasie Atonitul a primit o lecție de cumpătare de la Sfânta Maria prin care el a înțeles că pentru a reuşii în viața duhovnicească trebuie să facem mai multe încercări şi
2. că liturghia ortodoxă are putere mare asupra puterilor diavoleşti la care nu le place liturghia.

Sfântul Atanasie Atonitul a fost în ansamblu un exemplu de cumpătare. Azi nu se mai ştiu prea multe despre viața lui. Mai toată viața Sfântul Atanasie Atonitul a făcut nevoință şi a postit s-a rugat şi a căutat desăvârşirea. Este de remarcat că el a fost un om care a cunoscut purpura imperială. La vremea sa, Constantinopolul era cel mai prosper oraş al lumii civilizate. De fapt lumea se conducea de la Constantinopol în acele vremuri. Acest lucru însă nu a mişcat prea mult inima Sfântului Atanasie Atonitul care a considerat că viața monahală este mult mai de dorit decât viața imperială. Pus în această perspectivă şi privit din acest unghi Sfântul Atanasie Atonitul se dovedeşte un adevărat erou al credinței şi al ortodoxiei. El nu a fost un om care singura alegere a sa a fost muntele Athos. Sfântul Atanasie Atonitul putea sta liniştit ca şi sfetnic la curtea imperială de la Constantinopol. Iubirea de Dumnezeu a fost mult mai mare decât iubirea față de lume. Din acest punct de vedere un exemplu de cumpătare este momentul în care ajungem să îl iubim pe Dumnezeu mai mult decât lumea în care trăim.

Un alt mare exemplu de cumpătare din istoria Bisericii Creştin Ortodoxe este Sfântul Nifon al Constanțianei.[54] Nu se ştie exact anul naşterii Sfântului Nifon, dar cel mai singur el s-a născut în perioada 1434-1440. Ceea ce ştim despre Sfântul Nifon este că a fost grec de neam şi s-a născut în Peloponez. Numele de botez a fost de Nicolae. Mama sa a fost grecoaică în timp ce tatăl său a fost albanez de neam dar care s-a stabilit în Grecia. A intrat ca şi novice la o mănăstire de la Epidauros. Mai apoi el v-a merge şi se v-a stabilii la mănăstirea Dionisiu din Muntele Athos. O puternică iubire se v-a naşte în inima şi în sufletul tânărului Nifon pentru mănăstirea Dionisiu din Muntele Athos. Aici v-a fii călugărit cu numele de Nifon. Datorită evlaviei sale a fost ales arhiepiscop al Tesalonicului. Anul 1439 în găseşte pe sfântul Nifon în mare contradicție cu unioniştii sau cei care susțineau unirea cu papa din Biserica Catolică. Sfântul Nifon a fost cât se poate de mult împotriva papei şi a papalității. În anul 1486 a fost ales patriarh al Constantinopolului. Acum începe cea mai grea perioadă din viața Sfântului Nifon. Sfântul Nifon a fost subiectul mai multor intrigi politice care au dus la depunerea sa din treaptă de 3 ori. La Constantinopol existau mai multe intrigi. În prima sa depunere a fost trimis în exil la mănăstirea Sozopoli. După 9 luni de la depunere a fost adus din nou în scaun dar a stat ca şi patriarh numai 2 ani între 1497 şi 1498. a doua oară a fost din nou depus din scaun şi exilat la Adrianopol. În anul 1502 a fost din nou chemat în scaunul patriarhal dar de această dată a refuzat.

Provindețial Sfântul Nifon îl v-a întâlnii pe domnitorul Vlahiei din acele timpuri, Radu cel Mare (1496-1508) şi acesta îi v-a oferii scaunul de mitropolit al Vlahiei. La început Sfântul Nifon a fost prieten cu Radu cel Mare dar mai apoi între cei doi vor intervenii unele neînțelegeri şi pe la anul 1505 el a trebuit să plece din Vlahia. El făcut un popas la Sofia în Bulgaria şi în anul 1508 s-a întors din nou la Muntele Athos. Ceea ce ştim este că Sfântul Nifon a părăsit muntele Athos în jurul anului 1483 când a ajuns ierarh al Tesalonicului. Ceea ce este impresionant este că Sfântul

[54] Nifon al Constanțianei, *Viața Sfântului Nifon al Constanțianei* (un Episcop ascet în greceşte) (Episcopia Romanului şi Huşilor, 1993).

Nifon s-a întors înapoi la muntele Athos după un periplu de 21 de ani. Prima dată ni se spune că atunci când a venit la Muntele Athos a intrat la Mănăstirea Vatoped. El Nifon care era obişnuit al mănăstirii se întorcea de unde a plecat după 21 de ani. La început nu l-a recunoscut nimeni. Mai apoi şi-au dat seama că este părintele Nifon.

De la Mănăstirea Vatoped s-a dus la mănăstirea Dionisiu care a fost mănăstirea lui de suflet. Se spune că a stat la uşile mănăstirii Dionisiu până când au venit părinţii mănăstirii să îl cheme în mănăstire. Nimeni nu l-a recunoscut şi nici el nu le-a spus cine este cu adevărat. Trecuseră 21 de ani şi Sfântul Nifon îmbătrânise. Era mai greu de recunoscut comparativ cu atunci când plecase. Părinţii de la Dionisiu l-a considerat un nou călugăr şi l-au primit în mănăstire. După o perioadă de timp ei şi-au dat seama că ceva anume era familiar în modul şi în comportamentul Sfântului Nifon. Unul dintre monahi mai bătrâni de la Dionisiu l-a întrebat:

- Nu eşti cumva Nifon care a fost călugărit cu mai mulţi ani în mănăstirea aceasta?
- Eu sunt.
- Păi de ce nu ai spus că tu eşti?
- Nu am vrut să vă fac probleme. Vin după un periplu de mai multă vrem prin lume.

Se spune că între părinţii mănăstirii Dionisiu s-a făcut multă bucurie fiindcă Nifon s-a întors după 20 de ani de peregrinări prin lume. El a fost în Tesalonic, la Constantinopol, în Vlahia sau Ţara Românească şi la Sofia în Bulgaria. Vedem din viaţa Sfântului Nifon, un sfânt mai puţin popular în zilele noaste foarte multă cumpătare. A fost scos din scaunul patriarhal de 2 ori şi am văzut că i s-a propus să se întoarcă şi a treia dată. A fost pus mitropolit al Vlahiei şi aici în cele din urmă a fost subiect al unor intrigi şi a trebuit să plece. Aceste lucruri îi conferă Sfântului Nifon foarte multă credibilitate ca fiind un sfânt cu adevărat cumpătat. Sfântul Nifon a fost fără de îndoială un model de cumpătare şi de mare răbdare. Ce putea să fi fost în inima lui când acrit de intrigi şi de jocuri de interese s-a întors la Muntele Athos, la mănăstirea lui după 20 de ani de peregrinări. Acest lucru ne facem să credem că sfântul Nifon a fost un om care supus la mai multe presiuni şi-a cultivat foarte mult virtutea cumpătării. Cumpătarea este un lucru care reiese foarte mult din viaţa Sfântului Nifon. Acesta a fost motivul şi raţiunea pentru care am ales să îl includem pe Sfântul Nifon al Constanţianei în cartea noastră despre cumpătare.

În cele din urmă vom vorbii mai multe despre Sfântul Teodor Studitul care este un sfânt din mai multe puncte de vedere uitat şi trecut cu vederea. Sfântul Teodor Suditul s-a născut în anul 759 şi a murit în anul 826. Viaţa Sfântului Teodor Studitul este o viaţă care are mai multe lucruri interesante dar ceea ce am putea spune că a definit viaţa lui a fost perioada în care a fost conducător al mănăstirii Sfântului Ioan Botezătorul din regiunea Studion de la marginea Constantinopolului. Sfântul Teodor Studitul a fost o persoană care a îmbinat viaţa monahală cu cunoaşterea fiind printre primii care a lansat moda monahului erudit sau intelectual. La vremea naşterii Sfântului Teodor Studitul împărat la Constantinopol era Constantin al V-lea Copronim. Când acesta a încetat să mai fie împărat în imperiu a apărut o hegemonie până când pe tronul imperial avea să se ridice împăratul Constantin al VI-lea. Cu această ocazie din cauza la mai multe intrigi de la palatul imperial Sfântul Teodor Studitul avea să fie bătut şi trimis în exil la Tesalonic. La scurt timp Sfântul Teodor Studitul a fost din nou chemat la Constantinopol. Evident acest lucru a fost cât se poate de nepotrivit fiindcă Sfântul Teodor nu a fost vinovat cu nimic referitor la intrigile imperiale.[55] La împărăţie a venit pentru o scurtă vreme împărăteasa Irina care din invidie a dat ordin ca fiul ei Constantin să fie orbit fiindcă a luat tronul în locul ei. Irina nu v-a sta mult la împărăţie şi v-a venii împărat Nichifor I care din nou a avut o atitudine adversă faţă de Sfântul Teodor Studiul exilându-l din nou la Tesalonic. Apoi la împărăţie a venit împăratul Leon Armeanul. Acesta l-a exilat din nou pe Sfântul Teodor Studitul în Metop din Frigia care este undeva mai în interiorul Asiei Mici. Tot acest împărat a poruncit să fie lovit cu 100 de toiege fiindcă Sfântul Teodor Studitul a apărat cultul icoanelor. Sfântul Teodor Studitul a îndurat 100 de lovitori cu toiagul. Aceasta pentru un motiv cât se poate de derizoriu fiindcă s-a opus ca icoanele să fie scoase din cultul Bisericii Creştin Ortodoxe. După aceste chinuri el a fost trimis în provincia Smirna, o altă provincie a imperiului bizantin [este de remarcat că bizantinii se numeau pe sine romei şi la imperiul lor îi spuneau Rumelia]. A fost închis într-o închisoare unde i s-a pus picioarele în butuci pentru a îndura alte chinuri. În acest moment Sfântul Teodor Studitul s-a aflat la puţină distanţă de moarte. Nu a fost voia lui Dumnezeu ca Sfântul Teodor

[55] Alicia Gardner, *Theodore of Studium: his life and times* (Londra, 1905).

Studitul să moară ca şi martir. La împărăţie a venit împăratul Mihail II Gângavul care l-a eliberat pe Sfântul Teodor Studitul. În anul 826 sfântul Teodor Studitul a murit întors din exil în mănăstirea lui de suflet Studion de la periferia Constantinopolului. Poate aşa a fost voia lui Dumnezeu ca sfântul Teodor să moară în mănăstirea pe care o iubea foarte mult.

Din viaţa Sfântului Teodor Studitul deducem că el a fost un exemplu de cumpătare şi de răbdare. De la sfântul Teodor Studiul putem foarte mult depinde cumpătarea şi răbdarea. La fel de bine sfântul Teodor Studiul a dat dovadă de foarte multă răbdare şi cumpătare şi în faptul că a apărat cultul icoanelor. Acest lucru parte de mai puţină importanţă dar din punct de vedere duhovnicesc Sfântul Teodor Studiul a dat dovadă de foarte multă cumpătare în faptul că a apărat cultul icoanelor. Icoanele sunt reprezentări sfinte sau sacre ale lui Dumnezeu. Acest lucru a fost un fapt care l-a făcut pe Sfântul Teodor Studiul să fie conştient că se spune în slujba unei cauza nobile. Imaginea obişnuită este prin urmare diferită sau inferioară de imaginea sfântă a lui Dumnezeu. Acest lucru a fost cât se poate de mult apărat de sfântul Teodor Studitul care a fost conştient de realitatea cultului icoanelor. Icoanele nu sunt idoli ci reprezentări grafice ale lui Dumnezeu, a domnului Iisus Hristos, a îngerilor şi a sfinţilor. Pentru icoane vedem că sfântul Teodor Studitul a suferit bătăi şi chinuri. Să fie icoanele un lucru chiar atât de nesemnificativ ca sfântul Teodor Studitul să fie atât de mult persecutat? Credem că Sfântul Teodor Studitul a fost în deplinătatea funcţiilor mentale când a luat apărarea cultului icoanelor. El a fost prin urmare un oponent al iconoclasmului. Ce este iconoclasmul? Este opinia după care nu trebuie făcută nici o reprezentare a lui Dumnezeu. S-a mai spus că icoanele sunt Noul Testament în imagini. A nu lăsa ca Dumnezeu, îngerii şi sfinţii să nu fie reprezentaţi în imagini înseamnă a îl priva pe om de un lucru care este fundamental: vederea. Din cele mai vechi vremuri, omul a voit să Îl vadă pe Dumnezeu. Vederea lui Dumnezeu îi aduce omului bucurie şi fericire. Acest lucru a fost prin urmare cât se poate de obişnuit omului. Sfântul Teodor Studiul şi-a dat seama de răul iconomahilor sau a iconoclaştilor care făceau ravagii în timpul său. Faptul că Sfântul Teodor Studiul a apărat cultul icoanelor este încă o dovadă în plus a cumpătării sale. Celor care sunt în căutarea unui model de cumpătare este bine să îl i-a pe Sfântul Teodor Studitul ca şi model de cumpătare. Viaţa Sfântului Teodor Studitul a fost o viaţă de cumpătare. El a fost un monah sau călugăr autentic cum puţini au fost în lume. La fel de bine sfântul Teodor Studitul a fost şi un mare ascet fiindcă a trecut de mai multe ori prin mari greutăţi care au fost cât se poate de insuportabilă dacă el nu ar fii făcut asceză. Viaţa de la Constantinopol era de mai multe ori o viaţă cât se poate de mult dificilă din cauza jocurilor de interese. De mai multe ori călugării şi ierarhii erau scoşi ca şi ţapi ispăşitori. La fel de bine, Sfântul Teodor Studitul deşi a fost un om al liniştii şi a rugăciunii a fost găsit de mai multe ori periculos şi demn de a fii persecutat de către autorităţile imperiale. Este trist să ştim că aceste lucruri au avut loc. Dar din acestea Sfântul Teodor Studiul şi-a câştigat titlul de sfânt. Am văzut că mai mulţi împăraţi au găsit persoana sfântului Teodor Studitul icomodă şi stânjenitoare. Sfântul Teodor Studitul a rămas peste ani şi secole modelul sfântului care nu a făcut nici un compromis şi care a dat dovadă de înţelepciune şi de cumpătare.

CAPITOLUL AL V-LEA

CUMPĂTAREA RELIGIOASĂ ŞI ÎNGĂDUINŢA CIVILĂ

După cum am mai spus, cumpătarea nu este numai un lucru sau o virtute religioasă şi teologică ci este şi una civilă sau laică. Din acest punct de vedere se poate spune că există mai multe grade sau mai multe nivele ale cumpătării. În lumea civilă există un anume fel de cumpătare. Din acest punct de vedere această cumpătare poate îmbrăca mai multe forme: tact, diplomaţie, perseverenţă sau persistenţă. Marile companii şi trusturi de finanţe de mai multe ori recurg la cumpătare dar într-un mod cât se poate de mult propriu şi care nu se leagă de ceea ce am arătat că este cumpătarea din punct de vedere religios. De exemplu, atunci când a fost asediat Constantinopolului, armatele cuceritoare dau dat dovadă de mai multe cumpătare. În primă instanţă Constantinopolul a respins primul atac al otomanilor, noua putere care se contura în Asia Mică. Dar mai apoi, puterea otomană a regizat un asediu al Constantinopoului care a avut loc în anul 1453 şi care a dus în cele din urmă la căderea Constantinopoului.

Constantinopolul a fost cucerit astfel printr-un act de perseverență sau mai bine spus de cumpătare. Deși din punct de vedere istoric, imperiul otoman nu s-a ridicat în creație și grandoare la înălțimea imperiului bizantin, cucerirea Bizanțului a fost produs al răbdării și al cumpătării. Otomanii au calculat fiecare pas pe care l-au făcut și în acest sens au reușit să obțină o victorie.

Din acest punct de vedere este bine să știm că există o diferență sau mai bine spus o separație dintre cumpătarea religioasă care este foarte mult o virtute teologică și cumpătarea civilă care după cum am spus nu are un sens sau o vocație religioasă. Zilele noastre sunt din acest punct de vedere zile în care trebuie să ne definim din nou cum înțelegem sau cum vedem vechile concepții creștine și religioase ale virtuților și a calităților morale ale omului.[56] După cum am spus, cumpătarea nu este numai o virtute religioasă ci și una laică și o virtute care ține foarte mult de sensul și de expresia ultimă a calităților lăuntrice ale omului. Secolul al XX-lea se spune pe bună dreptate că a fost din mai multe puncte de vedere un secol eșuat care a ținut de mai multe eșecuri pe care omul le-a făcut. Aceste eșecuri au fost din mai multe puncte de vedere cauzate de faptul că omul nu a reușit să ajungă la o diferență dintre virtutea religioasă a cumpătării și virtutea laică a cumpătării. Având în vedere că trăim într-o lume secularizată, de mai multe ori tot ceea ce ține de religie și de credință este privit cu suspiciune și cu rețineri. Sunt mulți care consideră că a fii cumpătat din punct de vedere religios înseamnă a fii obscurantist și foarte mult medieval. Din mai multe puncte de vedere cumpătarea este privită ca și o virtute medievală. Omul secolului al XXI-lea se simte sufocat dacă trebuie să asiste mai multă vreme la o slujbă religioasă din biserică. Poate acesta este și motivul pentru care mai multe dintre Bisericile noastre creștin ortodoxe sunt goale. Ritualul are funcția de îl duce pe om la cumpătare. Viața omului este în sine un ritual și acest lucru este de cele mai multe ori contestat.

“Un misionar propovăduia cuvântul lui Dumnezeu, la niște sălbatici din Africa. Dar propovăduirea lui mergea greu. Puțini erau aceia care urmau sfaturilor și îndemnurilor lui. Misionarul, cugetând la acestea, și-a dat seama că neizbânda lui se datorează mai ales lipsei de răbdare. De aceea, rugându-se, ceru lui Dumnezeu o putere mai mare de răbdare. Dumnezeu îi dădu curând un prilej în care avea să-i încerce răbdarea. Într-o zi, pe când el predica sălbaticilor cu mai mare căldură, iată că s-a apropiat de el unul din ei și l-a scuipat în față. Misionarul, fără să-și piardă cumpătul - și fără să spună ceva - își șterse obrazul în liniște și-și urmă predica mai departe, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Așa de mișcați au fost ascultătorii de răbdarea și îngăduința misionarului, încât pe dată câțiva din ei au cerut să fie botezați, iar când misionarul i-a întrebat de ce cer aceasta, ei i-au răspuns:

- O religie care poate dă o asemenea răbdare cerească, vine neapărat de la Dumnezeu.”[57]

După cum am spus este bine să ne dăm seama că cumpătarea și răbdarea nu pot exista în nici un caz una fără de cealaltă. Acestea două se intercondiționează reciproc dar trebuie să știm că ele nu sunt identice. De mai multe ori noi credem că sunt identice și este bine să fim conștienți de acest lucru. Ortodoxia prin urmare, este o îngemănare de mai multe calități și de mai multe virtuți care unele par identice cu altele dar în realitate ele nu sunt. Cumpătarea de cele mai multe ori este privită ca și o virtute a judecătorilor. Judecătorii care sunt puși să i-a decizii și hotărâri care vor afecta și influența viața un unui om sau grup de oameni se spune că trebuie să de-a dovadă de cumpătare. Cumpătarea este din acest punct de vedere o virtute cardinală a juristului. De mai multe ori cumpătarea este privită ca și stare care ține de viața ultimă a omului și a modului în care el i-a decizii și hotărâri. În lumea justiției cumpătarea de mai multe ori îmbracă forma jurisprudenței în care juristul trebuie să dea dovadă de prudență. Prudența este și ea este o virtute care se înrudește cu cumpătarea. De prudență trebuie se dea dovadă în mare parte oamenii care sunt în slujba legii și a dreptului penal de orice natură.

Poate una dintre cele mai celebre cazuri de lipsă de cumpătare din lume a fost în antichitate atunci când la Atena Socrate a fost condamnat la moarte. Socrate se știe că a fost condamnat la moarte fiindcă în cele din urmă a fost cât se poate de mult nevinovat. Cum s-au întâmplat lucrurile? Pe la anul 399 înainte de Hristos la tribunalul din Atena a venit o plângere împotriva lui Socrate. Această plângere era din partea unui poet Meletos și a unui tânăr bogat pe nume

[56] Antonie Plămădeală, *Tâlcuiri noi la texte vechi* (Editura Apa vieții, 2012 ediția a II-a).
[57] Alexandru Lascarov Moldovanu, *Viața creștină în pilde* (București, 2001 ediția a III-a).

Anytos[58] care susţineau că „Socrate încalcă legea pentru că el nu recunoaşte zeii cetăţii, şi introduce noi divinităţi. La fel de bine, el încalcă legea pentru că îi corupe pe tineri. Pentru aceste motive solicităm condamnarea cu moartea." Aşa a început procesul împotriva lui Socrate. Este de interes să remarcăm că la acest proces lui Socrate i s-a oferit ca şi apărare un avocat celebru pe nume Lysias. Socrate a refuzat apărarea lui. El a fost arestat şi închis în închisoare. Se aştepta ca el să evadeze dar nu a făcut acest lucru. În timpul procesului, Socrate a respins toate acuzaţiile care i-au fost aduse ca fiind nefondate. Judecătorii au decis să este vrednic de pedeapsa capitală: moartea. Este interesant de precizat în acest context că mai multă lume consideră că Socrate s-a sinucis. Aceasta fiindcă lui i s-a dat un pahar cu otravă [cucută]. Trebuie să spunem că moartea lui Socrate nu a fost sinucidere din moment ce el era închis în închisoare şi nu avea dreptul să o părăsească. În Atena timpului său, pedeapsa cu moartea se executa prin otrăvire. Mai mulţi spun că Socrate nu a opus nici un fel de rezistenţă atunci când i s-a dat paharul cu otravă şi acest lucru a însemnat o sinucidere. Acest lucru este fals fiindcă avem toate motivele să credem că Socrate ar fii respins acel pahar de cucută dacă s-ar fii aflat în libertate. Ceea ce mai multă lume uită este că Socrate a băut paharul cu otravă în închisoare în urma unei sentinţe judecătoreşti care l-a condamnat la moarte. Aceasta nu este o apărare pe care o facem lui Socrate. Doar prezentăm lucrurile pentru ca să ne putem da seama că în acest proces înscenat Socrate a fost nevinovat. Acest lucru este negat de mai mulţi. Aceste negaţii sunt o dovadă de rea credinţă şi de lipsă de cunoaştere a istoriei.

Procesul şi condamnarea la moarte a lui Socrate au fost probabil una dintre cele mai mari lipse de cumpătare de care a dat dovadă justiţia din toate timpurile şi toate istoria. Vedem că motivele procesului au fost fictive. Avem mai multe motive să credem că Socrate era un om credincios şi care era foarte mult împotriva cultului zeilor care erau adoraţi în zilele acelea de societatea ateniană. Lui Socrate i s-a reproşat că nu se închină la zeii Atenei. Ori se ştie că credinţa în zei a fost o credinţă falsă. Este din acest punct de vedere cât se poate de mult de arătat că mai mulţi filosofi antici greci şi nu numai au fost denumiţi precursori ai lui Hristos. Au existat filosofi antici care au fost sincer în căutarea lui Dumnezeu. Filosofia a fost din aceste motive inconvenientă păgânismului şi politeismului idolatru. Filosofia a fost în antichitate o cale în spre Dumnezeu. Dumnezeu nu a respins celor din antichitate calea filosofiei. Acest lucru a fost în cele din urmă cât se poate de mult contestat şi negat. Lipsa de cumpătare de care au dat dovadă atenienii din vechime a dus la o condamnare cât se poate de nedreaptă şi fictivă. Socrate nu a fost acuzat de omor, de furt, de viol sau de braconaj ci de faptul că nu respectă pe zeii tradiţionali. Aceasta a fost găsită ca şi o acuză gravă. Lumea a uitat de Socrate şi nu este în interesul meu să arăt un fapt pe care mai mulţi mari gânditori şi savanţi din zilele noastre nu voiesc să îl i-a în calcul.[59]

Am vorbit aici despre Socrate fiindcă el a fost un caz celebru care ne face să medităm mai mult la tema cumpătării. Se cuvine să fim cumpătaţi să avem cât se poate de mult ceea ce am putea spune capacitatea de a fii prudenţi. Acest lucru este necesar de mai multe ori şi este bine să ăl ştim. Cumpătarea este dincolo de toate ceea ce am putea spune un lucru care ţine de sensul şi de importanţa a tot ceea ce facem dar mai ales atunci când voim să facem dreptate sau justiţie. Cei care nu sunt oameni cumpăraţi cu foarte mare greutate pot face sau mai bine spus pot aplica dreptatea sau justiţia. Aceasta fiindcă de mai multe ori ei sunt cât se poate de mult duşi de ambiţiile şi de orgoliul propriu şi nu ajung să gândească obiectiv. Justiţia este o noţiune care nu poate fii separată sau disparată de noţiunea de cumpătare. Atunci când ne confruntăm cu nedreptatea, care putem vedea este prezentă de mai multe ori în lumea noastră, ceea ce trebuie să cultivăm pentru prima dată este cumpătarea sau starea de a fii cumpătat. De ce este aşa? Putem vedea din trecut şi din istorie că justiţia a făcut greşeli şi erori grave cum a fost condamnarea lui Socrate, una dintre cele mai mari minţi ale antichităţii şi a lumii. Socrate a fost victima unei erori de justiţie şi de dreptate. El ar ai fii putut să creeze şi să de-a naştere la mai multe alte idei şi lucrări filosofice. Se ştie că Platon a fost cel care a scris cărţile lui Socrate. Cazul lui Socrate este dincolo de toate un îndemn la cumpătare, la a nu lua hotărâri bazaţi pe primul impuls care ne vine în minte şi în inimă. Acest lucru poate fii fatal. Atunci când o instanţă i-a decizii extreme cum este condamnarea la moarte, acest lucru nu trebuie făcut instantaneu. Istoria l-a uitat de mult pe Socrate şi credem că Socrate nici au ar fii voit să fie denumit ca şi un exemplu sau un caz istoric. Totuşi, cei care sunt în poziţii juridice

[58] Este de remarcat că acest Anytos fusese un elev sau cel mai probabil un student al lui Socrate.
[59] Daniel Boyarin, *Socrates and the fat rabbis* (Chicago, 2009).

trebuie să ştie de acest lucru. De fapt, moartea lui Socrate a adus cu sine în discuţie problema pedepsei la moarte. În mare, mai toţii juriştii tind să respingă această pedeapsă. Acesta fiindcă în cele din urmă numai Dumnezeu are dreptul de a da şi a lua viaţa cuiva. În cazul tiranilor şi a dictatorilor, de mai multe ori lumea a luat atitudine extremă. Sunt mai multe cazuri în istorie în care anumiţi tirani sau dictatori au fost judecaţi şi condamnaţi la moarte. Problema condamnării la moarte este spinoasă tocmai cum am spus, fiindcă au fost erori în trecut, în care oameni care nu erau vinovaţi cu condamnarea la moarte au fost executaţi. Am dat numai exemplul lui Socrate dar au fost mult mai mulţi. Ca şi regulă generică este bine să ştim că condamnarea la moarte este de evitat. Totuşi au fost cazuri de extraordinare condamnare la moarte în ea a fost acceptată în special a teroriştilor şi a tiranilor.[60]

Din punct de vedere civil şi laic s-a putut vedea că marii tirani şi dictatori ai lumii au fost lipsiţi de virtutea sau calitatea cumpătării. Deşi aparent ei par oameni cumpăraţi în realitate nu sunt şi chiar am putea spune că dispreţuiesc cumpătarea. Populaţia sau poporul de cele mai multe ori se câştigă prin cumpătare şi iubire. Tiranii şi dictatorii sunt din acest punct de vedere cei care atunci când nu sunt voiţi se impun prin teroare şi tortură. Se ştiu astfel mai multe cazuri de acest fel. Din nefericire un imperiu care a fost extrem de productiv în tirani a fost imperiul roman. Acest imperiu a dat lumii mai mulţi tirani dintre care amintim pe: Caligula, Caracala, Nerone, Tiberius, Diocleţian, Maximinus Thrax, Septimus Severus sau Domiţian. Aceşti oameni au dat dovadă ca şi un numitor comun de foarte multă lipsă de cumpătare. Este bine să se ştie că pentru cei care aspiră sau tânjesc la funcţii de conducere că nu vor avea mari şanse de reuşită dacă nu vor da dovadă de cumpătare. De lipsă de cumpătare a dat dovadă şi Alexandru Macedon atunci când a extins graniţele imperiului său fără să pună la punct un sistem administrativ care să poată ţine imperiul la un loc. Alexandru Macedon ştim a fost un foarte bun arhistrateg dar i-a lipsit cumpătarea. Acesta este motivul pentru care am ales să vorbim despre el. Din acest punct de vedere este bine să evidenţiem că de cele mai multe ori atunci când unui lider îi lipseşte cumpătarea de mai multe ori el poate face mari gafe în public care sunt foarte greu de iertat. Gafele pe care mai mulţi lideri statali sau politici le fac vin în primul rând din lipsa de cumpătare. Când omul nu are cumpătare el este foarte mult predispus să facă mai multe gafe şi greşeli pe care nu le poate remedia şi pe care istoria nu le uită. Exemplele sunt mult prea multe şi cu toţii dintre noi le-am putut vedea fie în mas media sau în oraşele noastre.

De mai multe ori, lumea politică ne obişnuieşte cu stări de tensiune şi de angoasă. Momente în care unii lideri politici îşi aruncă cuvinte şi expresii înjositoare duc la un spectacol înjositor şi cât se poate de mult de prost gust. Acest lucru vine de cele mai multe ori din lipsa de cumpătare. Nu voim să facem un idol din cumpătare, deşi de cele mai multe ori lumea politică apelează la acest gen de concepţii şi stratageme ci voim să atragem atenţia dintre ceea ce înseamnă lipsa de cumpătare în viaţa de zii cu zii şi în viaţa statelor sau a anumitor regiuni geografice. Viaţa socială şi viaţa politică de mai multe ori este o viaţă care ne îndeamnă la discriminare şi la violenţă. Proteste care de mai multe ori se termină cu victime sunt lipsa virtuţii cumpătării. Cultura media în care trăim este de cele mai multe ori o cultură a protestului sau a rebeliunii? Ne întrebăm atunci cine a fost primul sau cine este autorul rebeliunii sau al răzvrătirii? Sfinţii părinţi şi autorii biblici ne spun că în ceruri cel rău sau diavolul a instigat la rebeliune împotriva lui Dumnezeu. Câţi nu sunt azi în lume care într-o formă sau alte instigă la rebeliune şi la răzvrătire? Aceste acte sunt toate lipsa cumpătării. Din acest punct de vedere cel rău sau diavolul ne spun sfinţii părinţi urăşte şi detestă cumpătarea fiindcă esenţa lui a devenit una a răzvrătirii. Rebeliunea sau răzvrătirea este de origine diavolească dar nu trebuie să uităm că sunt şi cazuri în care rebeliunea sau răzvrătirea a fost foarte mult bună. În cazul Europei, o astfel de răzvrătire s-a simţit în anul 1989 data la care s-a prăbuşit Uniunea Sovietică. Uniunea Sovietică a ţinut mai multe popoare, în special din Balcani sunt dominaţie. Această dominaţie s-a menţinut de mai multe ori şi prin intermediul terorii. Se ştie astfel că în Basarabia au existat mai multe proteste care au fost înăbuşite de sovietici în mod violent.[61]

Cumpătarea este privită de mai multe ori şi ca şi oi virtute academică. Academicianul este din acest punct de vedere cel care cultivă un alt tip sau un alt gen de cumpătare: este vorba despre virtutea academică. Ce este virtutea academică? Din trecut se ştie că în timpul celui de al doilea război mondial Winston Churcil a fost primul ministru sau liderul suprem al Angliei sau al Regatului unit al Marii Britanii. Ceea ce mai puţini ştiu este că Churchil a provenit

[60] Vladimir Tismaneanu, *Scopul şi mijloacele: eseuri despre ideologie, tiranie şi mit* (Editura Curtea Veche, 2004).
[61] Monah Moise Iorgovan, *Să nu ne răzbunaţi. Mărturii despre suferinţele românilor din Basarabia* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia, 2012).

dintr-o familie cu venituri modeste. Acest lucru a atras cu sine şi o anume desconsiderare din partea profesorilor din gimnaziu şi mai apoi în liceu. Churchil visa în liceu la o posibilă carieră academică la Oxford sau la Cambridge. Acestea sunt două mari universități ale Angliei şi sunt renumite în întreaga lume. Se ştie însă că şi costurile de la aceste şcoli sunt extrem de mari. Din cauza lipselor financiare, Churcil a renunțat în cele din urmă la gândul de a urma o carieră academică la aceste şcoli renumite. Lucrurile au făcut că lumea se afla pe pragul celui de al II-lea război mondial şi Churcill a devenit prim ministru. Aceasta este în sistemul britanic poate cea mai mare funcție în stat. Ceea ce a venit spre surprinderea lui Churcill a fost că după ce a ajuns prim ministru a primit un plic de la Universitatea Oxford în care era invitat să viziteze şi să conferențieze. Ceea ce nici prin minte lui îi trecea lui Churcil ca şi adolescent acum devenea o realitate. Totuşi el şi-a dat seama de ipocrizia conaționalilor săi. Funcția pe care o deținea a dus în cele din urmă la această schimbare de situație. De aici vedem foarte bine că de mai multe ori treburile sau afacerile statului sunt de mai multe ori realizate fără cumpătare şi aşa se fac mai multe greşeli dureroase.

„Se povesteşte că odată, demult, trăia retras în munții din China un maestru. Era vesel tot timpul, le zâmbea tuturor celor care îi ieşeau în cale. Unul dintre elevii lui, curios fiind să afle cum de maestrul este tot timpul fericit, l-a întrebat într-o zi:

- Maestre, de unde acest zâmbet continuu pe chipul tău?
- De la clopoțeii de vânt, răspunse maestrul.
- Cum aşa?
- De fiecare dată când sună clopoțeii de argint de la poarta mea, mă cuprinde o bucurie fără margini! Înseamnă că vine cineva… Şi sosirea cuiva, fie şi doar a vântului, mă umple de fiecare dată de fericire…

Gândind că ar avea în ei ceva magic, într-o noapte elevul hotărî să fure clopoțeii. Îi duse în casa lui, îi aşeză la poartă şi aşteptă ca miracolul să se producă.

- Dar nu simți nimic când aceştia sunară… Ba mai mult, după o săptămână sunetul clopoțeilor începu să îl enerveze din cale afară!
- Când totul deveni insuportabil, cuprins de remuşcări, se duse înapoi la maestrul său să-i înapoieze clopoțeii. Îşi ceru de nenumărate ori iertare şi când fu sigur că maestrul l-a iertat, îi puse întrebarea care îl frământa:
- De ce la mine nu se întâmplă nimic atunci când sună clopoțeii? De ce nu apare bucuria pe care o văd la tine?
- Dragul meu, îi răspunse maestrul, unde ai aşezat tu clopoțeii?
- La poarta casei mele, maestre!
- Ei, vezi? TREBUIA SA-I ASEZI LA POARTA SUFLETULUI TAU...!”[62]

După cum am spus de mai multe ori noi voim să fim cumpătați fără de exercițiu şi fără de practică. Acest lucru este cât se poate de mult ceea ce duce la o stare de discomfort care în cele din urmă este cauză a mai multor neplăceri. Cumpătarea după cum putem vedea nu este un lucru care se deprinde mecanic şi cât se poate de mult magic. Sunt mulți care cred că a fii cumpătat este o stare sau un lucru magic. Din acest punct de vedere mai mulți renunță în a dobândii cumpătarea. Este bine să ştim acest lucru şi să îl avem în vedere. Cumpătarea de cele mai multe ori este o stare care se comunică şi care se dobândeşte prin mai multe încercări şi nu automat. La fel de bine nu poate exista linişte şi înțelegere fără de cumpătare. Omul cumpătat este un om fericit care de cele mai multe ori are ceea ce am putea spune un echilibru intern. Deşi acest lucru a fost contestat de mai mulți, echilibrul intern este ceea ce defineşte sau ceea de susține sensul ultim al cumpătării. Când omul nu este echilibrat el dă frâu la foarte multe lucruri rele şi la mânie cel mai mult. Starea de cumpătare este cât se poate de mult o stare care ține de realitatea sau de sensul ultim al vieții şi al existenței. Omul este creat şi chemat de Dumnezeu pentru a fii cumpătat şi pentru a evita excesele. Este greu să le cerem celor care sunt bețivi să fie oameni cumpătați. La fel de bine viața religioasă a omului este foarte mult o viață care se manifestă şi care se menține pe sine prin cumpătare. Actele de eroism în credință le fac de cele mai multe ori numai sfinții. Sfinții sunt cei care duc cumpătarea la gradul ultim de avansare. De cele mai multe ori sfinții au biruit lumea prin cumpătare. Se ştie despre Sfântul apostol Petru că a fost răstignit cu capul în jos. Inițial nu aceasta a fost intenția celor care l-au răstignit ci mai înainte de a fii răstignit Sfântul Petru a spus că „nu sunt vrednic să mor ca şi

[62] http://maretiaiubirii.blogspot.ro/p/pilde.html.

Domnul Iisus Hristos ci să mă răstigniți cu capul în jos." Acest lucru a fost o dovadă de cumpătare prin care Sfântul Petru a biruit pe cei care i-au făcut rău. De ce este aşa? Fiindcă el a dat dovadă de cumpătare şi a ales să moară într-un mod care era inconvenient. Deşi Sfântul Petru putea fii otrăvit sau înecat s-a voit să i se dea o moarte ruşinoasă. Crucificarea era o astfel de moarte. Când sfântul Petru a cerut să fie răstignit cu capul în jos, el a fost din mai multe punct de vedere biruitor şi a dat dovadă de mai multă cumpătare şi stăpânire de sine decât cei care îl răstigniseră.[63]

Din mai multe punct de vedere cumpătarea stă de mai multe ori în capacitatea de a îi face pe alții fericiți. Acest lucru este demonstrat de următoarea întâmplare. La un mare centru de studiu social au fost adunați 50 de oameni din categorii sociale diverse. Acestora li s-a dat câte un balon şi o cariocă marker. Conducătorul experimentului a spus:

- Vă rugăm să vă scrieți numele pe acest balon pe care l-ați primit.

Toată lumea a scris numele pe acest balon. Apoi conducătorul experimentului a spus:

- Vă rugăm să dați balonul pe care l-ați primit înapoi.

Conducătorul experimentului a luat baloanele înapoi şi le-a pus într-o cameră separată. Apoi a luat pe toți participanții la experiment şi le-a spus:

- Aceasta este camera în care au fost puse toate baloanele voastre. Vă rog să mergeți să găsiți balonul cu care ați scris numele.

Participanții s-au dus şi au început să caute baloanele. S-a făcut un haos. După 5 minute nici unul nu şi-a găsit balonul său.

Apoi conducătorul experimentului a spus:

- Acum vă rog să căutați unul altuia baloanele celorlalți şi să le dați lor. În câteva minute toți au găsit baloanele lor.

Conducătorul experimentului a spus atunci:

- De ce credeți că prima dată nu ați găsit baloanele şi a doua dată le-ați găsit?
- Nu ştim.
- Fiindcă fericirea noastră este de cele mai multe ori în ceilalți. Aşa este şi în viața noastră. Oferiți fericire celorlalți şi aşa vă o să găsiți fericirea proprie.

De cele mai multe ori este cât se poate de mult adevărat faptul că acolo unde nu există cumpătare haosul domină după cum am văzut mai sus. Din punct de vedere social, de mai multe ori cumpătarea este metoda sau forma în care de cele mai multe ori reuşim să contracarăm haosul. Haosul este o realitate care de mai multe ori domină starea de fapt şi lumea în care trăim. Cumpătarea este prin urmare o armă pentru a lupta împotriva haosului social. După cum am spus haosul se naşte de cele mai multe ori din anarhie şi din tot ceea ce ține de anarhie. Este bine să ştim din acest punct de vedere ceea ce ține de sensul şi de expresia ultimă a iubirii ordine şi de orânduire. Cumpătarea este din acest punct de vedere un duşman al haosului. Din acest punct de vedere este bine să ştim cum trebuie să abordăm tema sau problematica cumpătării. De mai multe ori ni se spune că de fapt într-o lume în care există răsturnări mari de situație şi de împrejurări. Din acest punct de vedere ceea ce lipseşte de cele mai multe ori lumii în care trăim este cumpătarea şi starea de a fii cumpătat. De ce să fim cumpărați? Avem toate motivele să fim cumpărați fiindcă numai aşa vom găsii cele mai bune soluții pentru binele lumii în care trăim. Dacă binele este cumpătat trebuie să ştim că răul nu este. Nu există cumpătare în rău şi dacă există este numai una aparentă. Nu poate exista cumpătare în rău fiindcă răul este din mai multe punct de vedere o distrugere şi o stare de negativitate. Din acest punct de vedere distrugerea şi negativitatea nu pot fii compatibile şi nici nu pot fii identice una cu alta. Realitatea este că de mai multe ori răul ne face să credem că în el există cumpătare. Acest lucru este fals şi neadevărat. Cumpătarea este din acest punct de vedere o stare de armonie cu Dumnezeu şi lumea din jurul nostru. Armonia sufletească de cele mai multe ori se înrudeşte sau mai bine spus este similară cu cumpătarea. Acest lucru este din acest punct de vedere realizat prin faptul că omul trebuie să fie preocupat nu numai de starea lui internă ci şi de starea lui externă. Din acest punct de vedere cumpătarea se realizează în momentul în care omul a ajuns la o stare de mijloc dintre suflet şi trup. Din acest punct de vedere starea de cumpătare este necesară pentru a realiza echilibrul dintre suflet şi trup care sunt de mai multe ori în antagonie. Cumpătarea prin

[63] Sorin Dan Damian, *Martiriul sfinților apostolic Petru şi Pavel* (Editura Herald, Bucureşti, 2010).

urmare este de mai multe ori văzută ca şi o stare de echilibru dintre sufletul şi trup. Aceasta este prin urmare una dintre cele mai mari virtuți pe care le are psihologia. A realiza o sinteză sau o simfonie dintre sufletul şi trup este scopul psihologiei moderne. Acest lucru însă de mai multe ori nu Îl include pe Dumnezeu. Din acest punct de vedere vom vorbii mai multe despre care sunt efectele cumpătării din punct de vedere laic. Spre deosebire de religios, laicul are o viziunea proprie sau o viziune cât se poate de individuală despre cumpătare. Această viziune se leagă de cele mai multe ori de concepte ca şi reuşită profesională, reuşită financiară sau reuşită personală. Pentru a reuşii în cele pe care şi le propune omul contemporan de mai multe ori recurge şi la conceptele sau la virtuțile bisericii. Din acest punct de vedere sunt mai multe lucruri care pot fii reproşate celor care în zilele noastre se află în căutarea succesului. A căuta succesul este un lucru bun numai dacă acest lucru se face în limitele ortodoxiei. Sunt mai mulți care atunci când vine vorba despre interesul propriu uită de toți şi de toate. Acest lucru este bine să îl ştim.

Prin urmare, este bine să ştim că conceptul de cumpătare de mai multe ori poate fii asociat cu viața socială şi nu cu cea religioasă. Acest gen de concept a fost pentru prima dată prezent în istoria poporului evreu unde de mai multe ori virtuțile religioase erau luate drept virtuți sociale. Solomon din acest punct de vedere ar putea fii luat cel mai bun caz. În cadrul unei teocrații devine de cele mai multe ori greu să ne dăm seama care este sensul şi validitatea virtuții cumpătării față de calitatea morală a cumpătării. Acest gen de amestec este prezent de mai multe ori în lumea în care trăim. După cum am spus şi mediul laic sau cel secular de mai multe ori ne vorbeşte despre cumpătare dar acest lucru nu este privit ca şi o virtute care stă în legătură cu Dumnezeu sau care îl poate face pe om plăcut lui Dumnezeu ci ca şi un scop pentru a realiza sau a duce la îndeplinire anumite lucruri sau anumite obiective. Într-o lume în care impulsul primar şi de cele mai multe ori instinctele ajung să domine sau mai bine spus dominația instinctelor, de cele mai multe ori cei cumpătați sunt desconsiderați şi lăsați să stea la o parte. Despre lipsa de cumpătare în viața socială de azi ni se spune în următoarea întâmplare. Se spune că era un bărbat care era tată a 2 copii şi avea o soție. El avea un serviciu respectabil şi o casă. Însă el dorea mai mult decât atât. Aşa că a început să lucreze din greu la locul de muncă. A auzit că se pot face promovări pentru o funcție mai bună dacă are mai multe studii. Aşa că el a continuat studiile post universitare. Bărbatul era de cele mai multe ori prins cu treaba şi cu învățatul. Familia şi mai ales copii se plângeau că nu are timp să stea cu ei. Dar el le răspundea:

- Ceea ce fac pentru familia noastră şi pentru voi.

După aceasta bărbatul şi-a găsit şi un serviciu de duminica pentru ca să facă mai mulți bani. Şi de această dată copii au început să îi spună:

- Tată, o să stai duminica aceasta cu noi?
- Nu.
- De ce?
- Fiindcă am treabă.
- Bine tată dar de câțiva ani încoace tot cu treabă eşti.
- Ceea ce fac o fac pentru noi şi pentru familia noastră.

La scurt timp, bărbatul a fost capabil să cumpere o vilă nouă cu piscină şi cu toate accesoriile unei case extrem de confortabile. El a continuat acelaşi program şi în curând a putut să îşi angajeze şi o menajeră care să aibă loc de noua sa vilă. După această nouă realizare, tatăl a adunat pe cei doi copii ai săi şi soția lui şi le-a spus:

- Ei uite de mai mulți ani voi ați spus că nu îmi fac destul timp să stau cu voi şi că sunt prea multă departe de familie. Să ştiți că din această zii am încheiat cu acest program de viață. De azi nu voi mai munci nici pentru promoții şi nici pentru studii. Din această zii îi voi dedica cea mai mare parte a timpului familiei.

Apoi bărbatul s-a dus şi s-a culcat. Paradoxul a fost că a doua zii el nu s-a mai trezit din pat deloc şi a fost găsit mort.

Evident această poveste este tristă dar ea exprimă o realitate care de mai multe ori este prezentă în lumea noastră. Lipsa de cumpătare de mai multe ori ne face să nu mai apreciem lucrurile importante şi să accentuăm sau să ne lăsăm pradă unor lucruri secundare sau mai puțin importante. Acest lucru a putut fii văzut de mai multe ori. Omul de azi de mai multe ori este sedus de atracțiile externe ale lumii din jur şi uită de ceea ce este sau de cele mai importante

aspecte ale vieții şi ale familiei sale. Din nefericire trăim într-o lume în care scara valorilor etice şi morale de mai multe ori este răsturnată sau coruptă. Lumea de azi are o imagine distorsionată a lucrurilor importante din viața unui om.[64] Acest fapt de cele mai multe ori duce la distorsionarea sau pervertirii sensului vieții şi a ceea ce este chemat omul să facă între naştere şi moarte. S-a spus de mai mulți că intervalul dintre naştere şi moarte este mult prea scurt pentru a fii cumpătați. Viața este mult prea scurtă şi ea trebuie trăită din plin şi prin urmare nu avem timp să fim cumpătați. Acest mod de gândire este unul secular care nu prea are de a face cu Dumnezeu prea mult. Credem că Dumnezeu a dat viața omului pentru a fii cumpătat şi pentru a cultiva virtutea cumpătării. Acest lucru este un imperativ a celor care voiesc să stea sau să fie în legătură cu Dumnezeu. Legătura cu Dumnezeu nu poate să nu fie sau mai bine spus nu se poate realiza fară de cumpătare. De ce este aşa? Fiindcă o legătură sau o raportare corectă la Dumnezeu este una cumpătată şi prin urmare rațională şi una frenetică şi irațională. Acest lucru este de cele mai multe ori contestat de fundamentalişti şi de fanatici care văd în legătura cu Dumnezeu o metodă de război şi de conflict.

Din punct de vedere laic, cumpătarea stă într-o contradicție cât se poate de evidentă cu viața boemă. Ce înseamnă să fi boem? A fi boem înseamnă a duce o viață dezordonată care nu este conformistă.[65] Din acest punct de vedere au fost mai mulți cei care au susținut că a fii cumpătat în sens laic înseamnă a fii boem. Sunt mai multe opinii în lumea noastră care susțin că a duce o viață boemă este un lucru frumos şi pe care trebuie să îl acceptăm ca fiind bun. Viața boemă este de cele mai multe ori ceea ce caraterizează cumpătarea laică. Referitor la acest lucru nu trebuie să avem prea multe îndoieli. Tributari unei mentalități medievale care a ținut persoana de mai multe ori închistată în preceptele religioase, echivalentul laic al cumpătării este de cele mai multe ori viața boemă. Viața boemă este din acest punct de vedere văzută în zilele noastre ca şi rezolvarea antinomiei dintre o societare decăzută în plan social şi moral şi cerințele religiei şi ale Bisericii. Subconştient de mai multe ori lumea în care trăim tânjeşte în spre o viață sau un model de viață boem care este noncomformist şi dezordonat. Viața boemă este din mai multe puncte de vedere o caracteristică a celor care trăim în zilele noastre. Dar nu numai. Sunt mai mulți cei care fără să fie conştienți de virtutea cumpătării apără sau susține viața boemă. Acest lucru ei îl fac pentru a arăta că sunt oameni superiori şi cu principii care ştiu exact ceea ce vor de la viață. Viața boemă însă nu este un lucru pe care merită să îl susținem sau să îl apărăm.

De cele mai multe ori cumpătarea este cea care ne face să schimbăm împrejurările nefavorabile din viața noastră. De ce este aşa? Fiindcă cumpătarea este cea care ne învață să gândim la rece. Se spune că un agricultor avea un măgar pe care îl folosea de mai multe ori la munca câmpului. Acest măgar la un moment dat a dat de o fântână care era lângă casa lor dar care secase. Vrând să vadă dacă mai este apă sau nu, măgarul s-a dezechilibrat şi a căzut în fântână. De acolo el a plâns mai multă vreme. Stăpânul animalului a auzit glasul său şi a venit să vadă de s-a petrecut. A văzut că măgarul este căzut adânc şi nu mai pute a fii scos. Aşa că a chemat vecinii.

- Uite cum este v-am chemat să mă ajutați cu un lucru?
- Ce lucru?
- Măgarul meu a căzut în fântâna acea secată. Din moment ce fântâna este secată m-am gândit că oricum este bine să o astup cu pământ.
- Şi cu măgarul ce vrei să faci?
- Păi o să îl astupăm şi pe el cu pământ că nu mai pot să îl scot afară.

Oamenii s-au pus pe muncă. Bietul măgar se pare că era sortit morții când o idee îi venii.

- Ce ar fii dacă aş scutura pământul care este aruncat pe mine şi în acest mod să mă înalt şi să ies la suprafață viu?

Aşa că măgarul când pământul era aruncat cu lopețile peste el se scutura şi în acest mod încet s-a ridicat la suprafață. În cele din urmă, spre uimirea tuturor, măgarul a ieşit viu şi nevătămat din groapa în care căzuse.

Aşa sunt toți cei care practică şi pun în aplicare virtutea cumpătării. Ei ajung să îşi controleze panica, mila de sine sau amărăciunea când sunt în momente de criză sau în timpuri dificile şi ajung să treacă cu bine prin mari greutăți. Dacă măgarul nostru ar fii început să dispere şi să tremure probabil că el ar fii murit îngropat cu pământ. Măgarul însă a

[64] Alexandru Paleologu, *Despre lucrurile cu adevărat importante* (Editura Polirom: Iaşi, 2011 ediția a II-a).
[65] Este de menționat că în unele dicționare termenul de boem este sinonim cu țigănesc.

făcut efortul cumpătării şi acest lucru i-a salvat viaţa. De mai multe ori şi noi suntem chemaţi să facem acest efort al cumpătării şi în acest mod să ajungem să ieşim cu bine din greutăţile cu care ne confruntăm în viaţa de zii cu zii. Este adevărat că lumea în care trăim de mai multe ori ne privează sau mai bine spus ne lipseşte de cumpătare. Suntem puşi de mai multe ori să luăm hotărâri sau decizii imediate şi instantanee. Cei care în mare nu practică cumpătarea sau nu au o atitudine a cumpătării de mai multe ori sunt biruiţi şi unii chiar ajung să îşi piardă minţile din cauza presiunilor psihice la care sunt supuşi. După cum am spus, lumea din jur de mai multe ori este lipsită de cumpătare. Vedem în acest sens lupte sau încăierări de ordin politic, statal şi guvernamental, colapsuri la bursele de valori, mitinguri de protest, greve de avertisment, demonstraţii pentru drepturile cetăţeanului şi ale omului, aglomeraţie în trafic şi multe altele de acest fel. Aceste lucruri denotă a lume care nu are un simţ al cumpătării. Este la ordinea zilei ca în trafic aproape săptămânal sau lunar mai mulţi dintre noi să îşi piardă viaţa la volan. Acest lucruri denotă că suntem departe de a trăi într-o lume cumpătată. Lumea noastră nu mai are cumpătare şi din acest motiv nu mai are tihnă s-a spus de mai multe ori şi eu nu fac decât să repet acest lucru că trăim într-o lume fără de tihnă. Ritmul de viaţă este atât de trepidant încât nu ajungem să ne fie tihnă de o călătorie la Atena, Paris, Londra sau New York. În lungile călătorii pe care le facem de mai multe ori ne este frică să nu fim furaţi sau să nu fim deranjaţi. Aceste lucruri au loc fiindcă după cum am spus, omul contemporan este un om care este lipsit de virtutea cumpătării.[66]

O celebră poveste de cumpătare şi care sunt rezultatele ei ne vine din Statele Unite ale Americii şi se leagă celebrul pod Brooklyne. Acest pod este cel care leagă oraşul New York de insula Long. Pentru a construi acest pod a trebuit 13 ani. Acest pod a fost început în anul 1870 şi s-a terminat în anul 1883. Inginerul care a demarat acest pod şi construcţia lui s-a numit John Roebling. Acesta a voit să lege oraşul New York de insula Long care este în apropierea de New York. Când Roebling a discutat acest lucru cu autorităţile locale i s-a spus că este un lucru imposibil şi că nu se poate face fiindcă nimeni nu a mai făcut până acum un asemenea pod. Totuşi, Roebling se spune că a rămas cu ideea sa. El l-a căutat pe fiul său Washington care şi el lucra în construcţii şi împreună au demarat la construcţia celebrului pod Brooklyne. Proiectul a început bine dar în câteva luni a avut loc un accident tragic şi John Roebling a murit în timp ce fiul său a rămas accidentat şi paralizat cu posibilitatea de a mişca numai un deget. Toată lumea a spus despre inginerul John Roebling că a fost un nebun la fel ca şi fiul său. Fiul său însă a preluat dorinţele şi aspiraţiile tatălui său. El a continuat să viseze la terminarea construcţiei. Acest lucru s-a realizat în cele din urmă. După 13 ani. Timp de 13 ani prin morse fiul lui Roebling a trimit mesaje constructorilor despre cele ce trebuie făcute. După 13 ai Podul Brooklyne care leagă New York de insula Long a fost terminat. Acest lucru a fost fără doar şi poate un exemplu de amestec de curaj, cumpătare şi perseverenţă. De mai multe ori aceste 3 virtuţi le putem găsii la cei care se află pe calea binelui şi a frumosului.

În sens laic şi social de mai multe ori binele este asociat cu cumpătarea şi cumpătarea este privită ca şi o formă de manifestare a cumpătării numai că acest lucru este cât se poate de mult desprins de contextul generic. S-a spus că în antichitate de mai multe ori religiile păgâne sau cele idolatre nu făceau decât să imite credinţa iudaică care era cea adevărată. Se pot vedea în acest sens mai multe asemănări dintre templul de la Ierusalim şi alte temple pe care antici le-au ridicat diferiţilor zei şi idoli ai vremurilor. În acest fel, de mai multe ori se pot vedea mai multe asemănări dintre virtuţile religioase sau virtuţile creştin ortodoxe şi virtuţile laice sau sociale. De ce este această contradicţie şi dezacord? Este aşa fiindcă după cum am spus ca şi în cazul idolatriei, omul poate ajunge de mai multe ori să divinizeze sau să idolatrizeze anumite aspecte ale lumii în care trăieşte. De pildă se poate întâmpla ca omul să idolatrizeze banii care sunt de cele mai multe ori proveniţi din natură. Fără de natură omul nu ar putea face nimic cu banii. Din acest punct de vedere probabil că cea mai mare dovadă de cumpătare o găsim atunci când avem de a face cu banii şi finanţele. De mai multe ori suntem ispitiţi de bani şi de ceea ce am putea face cu banii. Banii însă trebuie să fie foarte mult cât se poate de bine folosiţi cu cumpătare şi cu grijă. Sunt mulţi care fiind orbiţi de dorinţa şi de iubirea de bani de mai multe ori ajung să nu mai gândească raţional şi să îşi piardă cel mai elementar simţ al cumpătării. După cum am mai spus de mai multe ori lumea din jur ajunge să idolatrizeze banii şi pe cei care deţin bani. S-a putut vedea că marea majoritate a celor care deţin sume fabuloase de bani sunt cât se poate de neîndemânatici în a face investiţii şi a face ca

[66] Horea Roman Patapievici, *Omul recent* (Editura Humanitas: Bucureşti 2001).

banii să fie folosiți în mod folositor. Prin urmare nu este destul să avem mulți bani cum visează mai toată lumea ci trebuie să ştim să investim şi să folosim aceşti bani. Faptul de a ucide pentru bani cum fac mai mulți infractori este în primul rând o lipsă de cumpătare. Omul este necumpătat şi din acest punct de vedere el ajunge să inverseze ierarhia tradițională lăsată de Dumnezeu. În această ierarhie viața omului este mai presus de orice. Când omul ajunge să strice sau să răstoarne această ierarhie el poate curma vieți pentru a îşi realiza sau satisface pofta de bani. La fel de bine sunt mai multe războaie care s-au declanşat din cauza banilor. În zilele noastre există mentalitatea că o țară puternică este o țară care are mulți bani sau mai bine spus foarte mulți bani. Acest lucru este de cele mai multe ori fals. O țară sau o patrie puternică este cea care reuşeşte să confere cetățenilor ei un caracter pregnant şi autentic. Acest lucru ține de mai mulți factori şi nu se rezumă numai la bani. Am voit să avertizăm cititorul că este o mare calitate de a fii cumpătați când se ridică problema banilor. Cu cât omul are mai mulți bani cu atât el vrea tot mai mult şi mai mult şi nu ajunge să fie niciodată mulțumit cu banii şi averea sa. La fel de bine sunt foarte mulți care consideră că banii sunt garanții absoluți ai fericirii. Marele psihanalist şi psihiatru Carl Gustav Jung a fost în anii tinereții şi a studenției sărac. Mai târziu când a devenit celebru şi cunoscut pentru descoperirile sale în lumea psihanalizei spunea că perioada în care a fost sărac a fost cea mai frumoasă din viața lui fiindcă această perioadă i-a oferit posibilitatea de a se bucura de lucrurile şi plăcerile simple ale vieții.[67]

Despre un tânăr extrem de chipeş se spune că avea un temperament cât se poate de rău. Deşi el era extrem de frumos şi mai multe fete vroiau să îl aibă în companie frumusețea lui era umbrită de crizele de nervi de care dădea dovadă. Când se enerva acest tânăr spunea lucruri rele despre cei din jur. Acest lucru a făcut să aibă foarte puțini prieteni. Într-o zii el s-a dus la tatăl său şi i-a spus:

- Tată, aş vrea să mp ajuți dacă poți. Uite, am un temperament aprins şi mă enervez extrem de repede. Cum pot să mă schimb?
- Uite fiule cum o să facem. De fiecare dată când eşti nervos o să pun o scândură lângă uşa casei şi când te enervezi ceea ce trebuie să faci este să mergi şi să bați un cui în acea scândură. Acolo eu am să las mai multe cuie mai mari şi un ciocan.
- Crezi că acest lucru mă v-a ajuta?
- Cred că da fiul meu.

Tânărul a ascultat de tatăl său şi în prima zii după ce şi-a luat angajamentul de a se schimba a bătut în scândură 37 de cuie. Acesta denota că în acea zii s-a enervat la culme de 37 de ori. Oricum aceasta era o modalitate pentru ca tânărul să îşi consume energia negativă pe care o declanşa când se enerva. Se pare că această metodă a funcționat, fiindcă după mai multe luni, într-o zi tânărul a bătut doar un cui. După şi mai multe luni, a existat o zii în care tânărul nu a bătut nici un cui. În cele din urmă la aproape un an, temperamentul tânărului s-a schimbat mult. Tânărul nu se mai enerva mai deloc. Apoi el s-a dus la tatăl său şi i-a spus:

- Tată, uite de mai multe săptămâni nu am mai bătut nici un cui. Înseamnă că metoda ta a funcționat.
- Da fiul meu. Dar mai este un lucru pe care aş vrea ca tu să îl faci?
- Ce anume?
- Acum vreau ca de fiecare dată când ai un acces de mânia să scoți cânte un cui din scândura pe care ai umplut-o de cuie.
- De ce tată?
- O să îți spun mai târziu.

Acum, de fiecare dată când tânărul se enerva nu mai bătea cuie ci scotea cânte un cui. După mai multă vreme el a scos toate cuiele din scândură.

- Tată, uite am scos toate cuiele pe care le-am bătut în scândură.
- Foarte bine fiul meu. Este un semn bun.
- Dar de ce m-ai pus să le scot?
- Ce vezi acum în scândură?

---

[67] Colin Wilson, *C:G: Jung: lord of the underworld* (Maurice Basset, 1988).

- Este plină de găuri.
- Vezi aşa este şi cu mânia fiul meu. Ea lasă urme. Găurile din scândura pe care o vezi sunt foarte mult cicatricile care au rămas în sufletul său şi a celor pe care te-ai enervat. Din acest motiv este bine să prevenim toate cicatricile pe care le poate provoca mânia. Acest lucru să îți fie o lecție şi de aici înainte să înveți să fii cumpătat.

Această întâmplare am spus-o pentru a demonstra şi arăta că una dintre cele mai grele probleme ale omului este foarte mult mânia. Mânia duce a lipsă de cumpătare şi la tot ceea ce este negativ şi problematic. Omul mânios este din mai multe punct de vedere ceea ce am putea spune un om care îşi pierde foarte uşor cumpătul. Există o parte a culturii media care de mai multe ori ne instigă la mânie. Fie că este vorba de şeful de la locul de muncă sau de conducătorul țării ni se dau toate motivele de mai multe ori să ne mâniem pe alții fără de ne mâniem pe noi. Din cele mai vechi vremuri accesele de mânia au fost privite de societate şi de mediu social ca şi un lucru rău şi care trebuie evitat. Lumea de azi este de mai multe ori o lume a mâniei. Fiecare vrea să fie primul şi în acest mod de mai mulți unii se calcă pe alți în picioare pentru a învinge. Este bine să ştim din acest punct de vedere care sunt modurile în care mânia se instalează în om. Ea poate devenii de cele mai multe ori o patimă. Patima mâniei ne face să nu mai fim cumpătați să îi vedem pe cei din jur vinovați de greşelile noastre. Acest lucru este dăunător şi trebuie luptat împotriva lui. S-a spus, la ce bun să fim cumpătați când ştim deja că viața noastră se încheie cu moartea? Mai are rost? Această modalitate de aborda lucrurile este una rea şi trebuie evitată. Omul nu trebuie să uite că el este o creație a lui Dumnezeu şi Dumnezeu este Cel care dă sensul vieții omului. În firea lucrurilor Dumnezeu a lăsat ca omul să fie o ființă cumpătată şi să trăiască în mod cumpătat.

CAPITOLUL AL VI-LEA

CUMPĂTAREA CA ŞI METODĂ DE A APLANA CONFLIECTELE ŞI RĂZBOAIELE

Una dintre cele mai triste realități ale lumii în care trăim este fără nici o îndoială războiul. Ce este războiul? Războiul a primit mai multe denumiri din punct de vedere istoric. Dar în sens generic, războiul este conflictul armat dintre două sau mai multe state, națiuni sau popoare pentru realizarea unor interese de ordin economic sau politic. Oricum, ştim că există mai multe forme de război: război politic, război civil, război psihologic sau război economic. De cele mai multe ori războiul poate avea şi un sens generic de neînțelegere, ceartă, harță, hărțuire, vrajbă, gâlceavă. Din acest punct de vedere războiul a fost privit şi este considerat în mai toate cazurile ca şi un lucru negativ şi ca şi ceva care trebuie să fie evitat. Ceea ce vom arăta aici este că de cele mai multe ori atunci când războiul nu este asociat cu interese statale sau economice, el este de cele mai multe ori asociat cu mânia. Mânia este o stare cât se poate de rea şi de înşelătoare. Mânia a fost cauza la mai multe războaie şi conflicte armate şi militare. Aceste conflicte şi războaie de cele mai multe ori au declanşat lupte de masă şi au instigat în om sentimente de mânie, răzbunare şi de ură. Ura este din acest punct de vedere un lucru sau o stare negativă. Mânia a dus ca de mai multe ori să înceapă război. S-a putut remarca că mai toți marii lideri ai lumii care au dus război au fost în mare oameni şi caractere mânioase. Sunt foarte rare cazurile în care liderii politici sau liderii statali au declanşat război fără să fie stăpâniți de mânie. Din acest punct de vedere este bine să ştim că după ascetica ortodoxă războiul este foarte mult o formă de exprimare a mâniei şi a tot ceea ce ține de mânie. Din acest punct de vedere mânia primeşte mai multe forme de manifestare. Aceste forme de manifestare ale mâniei variază de la caz la caz şi de la om la om. Un caz de acest fel a fost Napoleon Bonaparte care s-a proclamat pe sine împărat al Franței. Se spune Napoleon a declanşat mai multe războaie dintre care cel fatal a fost cel cu Rusia. Napoleon a dat dovadă de multă mânie. Acest lucru se poate deduce din multele sale războaie pe care le-a purtat. Se spune că o mare bătălie pe care a dus-o Napoleon pentru a extinde imperiul său a fost extrem de sângeroasă, ceea ce face conturul unei persoane mânioase. Unul dintre generalii săi a venit spre sfârşitul bătăliei:
- Cum este situație pe câmpul de luptă? A întrebat Napoleon.
- Maiestate încă o victorie ca aceasta şi suntem pierduți, a răspuns generalul.

Acest lucru a fost aşa fiindcă victoria câştigată de trupele franceze a fost foarte mult la limită sau extrem de grea.[68]

Mânia stă de mai multe ori la cauza războaielor şi a conflictelor armate din lumea în care trăim. Când marii lideri politici se lasă stăpâniți de mânie acest lucru duce de cele mai multe ori la război. De fapt s-a putut remarca că de cele mai multe ori războiul şi mânie sunt frații buni. Sunt lideri şi au existat mai mulți lideri de acest fel care au instigat masele de oameni la război. Nu se poate ajunge la război dacă mai întâi omul nu ajunge să fie mânios. Când mânia se dezlănțuie ea poate duce la războiul total care include populația şi tot ceea ce ține de lumea civilă. Mânia prin urmare este un lucru care duce de mai multe ori la vărsare de sânge. Sfântul Vasile cel Mare ne spunea că „mânia este o nebunie de scrută durată." La fel de bine am putea spune că războiul este o nebunie de scurtă durată. De ce este aşa? Fiindcă viețile celor care sunt omorâți în război nu vor mai putea fii salvate niciodată. Războiul i-a vieți care nu vor mai putea fii aduse niciodată înapoi. S-a spus de mai mulți că războiul este o stare care ține foarte mult de starea de mânie şi de rebeliune dacă aceasta este dusă la extrem. În rebeliune omul se simte pregătit de război. Despre marele lider mongol [tătar] Gingis Han se ştie că îşi educa armatele într-un spirit de revoltă şi mânie. Armatele lui Gingis Han când atacau nu se mulțumeau numai la a cucerii spațiul altor țări ci aceste raiduri războinice de mai multe ori se manifestau prin mari distrugeri, violuri, incendieri de biserici şi multe altele de acest fel. De cele mai multe ori în război omul ajunge să facă distrugeri iraționale fiindcă se lasă purtat de fiorul mâniei şi al urii față de duşman. Sunt foarte puține cazurile în care în timpul unui război nu se ajunge la abuzuri şi la excese. În timpul războiului de dezmembrare ale fostei Iugoslavii, se ştie că au intervenit forțele armate americane pentru a rezolva situația. Pe lângă că au fost bombardate mai multe biserici creştine ortodoxe [mai bine de 200 sau 300 de biserici creştin ortodoxe au fost distruse în războiul din Serbia] pe unele bombe aruncate asupra fostelor teritorii ale Iugoslaviei soldații americani au scris lucruri extrem de ofensatoare din punct de vedere religios cum ar fii: happy easter, sau paşte fericit. Apoi aceste bombe erau aruncate pe teritoriul fostei Iugoslaviei. După cum am spus, războiul a îmbrăcat mai multe forme pe parcursul istoriei dar ceea ce se poate vedea în mare la mai toate cazurile de război este că în spatele lui s-a ascuns mânia. Mânia poate prinde mai multe forme dar poate una dintre cele mai efective este războiul.

Evident, în spatele războiului se ascund mai multe lucruri: setea de dominație, dorința de stăpânire, dorința de răzbunare, slava deşartă sau orgoliul național rănit. În istoria lumii războiul este o constantă şi el a culminat cu secolul al XX-lea când au avut loc pentru prima dată în lume două războaie mondiale. Ce înțelegem prin război mondial? Înțelegem că dacă în cazul războiului troian au fost implicați numai grecii şi troienii în războaiele mondiale au fost implicate toate țările şi toate statele lumii. Trebuie să spunem că războiul este în sine o noțiune negativă fiindcă el duce la vărsare de sânge. Dacă în cazul unei conflict nearmat, lucrurile se mai pot remedia sau mai bine spus se mai pot restaura, în cadrul războiului nu mai există speranța de a aduce pe cei morți la viață.[69] După cum am spus din cele mai vechi vremuri creştinismul şi ortodoxia nu a avut o poziție pozitivă față de război. Acest lucru a dus în cele din urmă la ceea ce am putea spune că ortodoxia şi Biserica Creştin Ortodoxă susține un pacifism ieftin. În mare în mai toate textele biblice şi bisericeşti sunt lăudați făcătorii de pace. Pacea este în acest sens ceea ce se opune sau ceea ce este împotriva războiului. După mai bine de 2000 de ani de istorie creştină sunt mai multe voci în lume azi care susțin că războiul este o noțiune învechită şi primitivă. Sunt mai multe opinii care ne spun că războiul este o noțiune primitivă fiindcă el se rezumă la a da curs unor porniri sau instincte primare. Războiul este din acest punct de vedere în contradicție cu noțiunea creştină de a îți iubii vrăşmaşul. El funcționează după legea talionului: dinte pentru dinte şi

[68] Deşi nu este cel mai potrivit să spunem în acest studiu vom aduce mărturie că poate unul dintre cele mai cunoscute cazuri de mânie inevitabil a fost Adolf Hitler care a declanşat cel de al doilea război mondial. Acesta se spune că în sine era un om extrem de mânios şi avea mai multe crize de mânie când era contrazis. De fapt în mare se spune că Hitler nu accepta contrazicere. O poveste din anii 1930 ne spune că la un moment dat Adolf Hitler a dar un ordin prin care toate bisericile creştine din Berlin erau închise. Un pastor al unei biserici berlineze a protestat şi a mers să ceară o audiență cu Hitler pentru a îi explica de ce a făcut acest lucru. Se spune că Adolf Hitler şi-a cerut scuze față de pastor spunându-i pe față că a fost o mică greşeală din partea lui şi care v-a fii remediată când mai curând posibil. După ce pastorul a plecat Adolf Hitler a dat ordin ca în acea biserică să fie pusă o bombă şi aruncată în aer. A doua zii când pastorul s-a dus la biserica lui a găsit doar scrum şi cenuşă.

[69] De ce să nu spunem că războiul se leagă foarte mult de violență şi de starea de violență pe care o creează. În această stare de război mai mulți instigă la violență şi la un mod de viață violent. Mihali Ciprian, *Despre violență* (Idea Design & Print Ed., 2004).

ochi pentru ochi. Din acest motiv în lumea noastră există atât de multă violenţă şi atât de mult război. Din aceste motive, având în vedere că războiul duce la pierderea de vieţi omeneşti am ales să vorbim de câteva metode sau căi pentru a evita războiul. În primul rând în lumea noastră există în ultimii ani calea tratativelor şi a înţelegerilor diplomatice. Aceste forumuri care acum nu mai sunt numai naţionale ci sunt şi internaţionale trebuie să facă lumea în care trăim conştientă de faptul că dacă ne omorâm unii pe alţii ne facem chiar nouă înşine un rău. De ce este aşa? Fiindcă toţi avem o umanitate în comun sau cu toţii suntem oameni şi din acest punct de vedere nu suntem diferiţi unul faţă de altul. Mai multe războaie sunt declanşate în ultimii ani pentru a perpetua ura şi dezbinarea.[70]

Este interesant că există foarte mulţi strategi militari care vorbesc despre o „evoluţie” a războiului. Dacă în antichitate în război erau folosite săbii, suliţe, scuturi sau arcuri, în lumea noastră de secol al XXI-lea acestea sunt învechite. În secolul al XXI-lea lumea foloseşte în război arme nucleare, arme chimice, gloanţe şi explosibil. Gama este mult mai mare dar am ales să numim cum este conceptul războiul în secolul al XXI-lea secolul în care ne aflăm în acest moment. Din acest punct de vedere este interesant să amintim că şi anticii făceau la război. Noi cei de azi considerăm anticii şi antichitatea ca şi un capitol care ţine de trecut şi îi privim pe antici ca şi înapoiaţi comparativ cu zilele şi vremurile noastre. Totuşi, anticii nu au fost sau mai bine spus nu dau dat dovadă de atât de multă ingeniozitate sau de atât de multă creativitate în materie de război cum suntem noi cei de azi. Pentru un antic, a lua viaţa cuiva însemna a scoate o săgeată, a o pune în arc şi mai apoi a ţintii. Pentru noi cei de azi, o simplă apăsare de buton poate duce la curmarea a mai multor vieţi omeneşti. Să fie evoluţia în materie de război una adevărată şi reală? Cel mai probabil nu. Avansarea în materie de război este din contră o involuţie sau mai bine spus o întoarcere a omului la instinctele sale primare de ură, răzbunare şi violenţă. Poate cel mai uşor lucru este să creăm război. Războiul aduce cu sine mai multe lucruri negative cum sunt: haosul, teroarea în unele cazuri, spaima, angoasa, confuzie psihologică. Prin urmare războiul nu duce numai la pierderea de vieţi omeneşti ci de cele mai multe ori el duce la mai multe traume psihice şi psihologice care pot dura o viaţă întreagă. Este bine să ştim din acest punct de vedere că atunci când o putere sau o ţară dezvoltată este contrazisă de vecini primul lucru care are loc de cele mai multe ori este războiul. Poate că nu există ţară pe suprafaţă pământului dintre cele 200 câte sunt existente azi care să nu fii purtat sau să nu fii fost implicate într-un război. Acest lucru este cauză a foarte multe controverse. Odată ce am lua viaţa pe câmpul de luptă trebuie să ştim că nu o mai putem aduce înapoi. Mai multă lume uită acest adevăr fundamental şi nu ţine cont de faptul că viaţa este un dar sacru sau sfânt pe care Dumnezeu l-a dat omului şi prin extensie lumii în mare.[71]

Războiul după cum am spus apare de cele mai multe ori pe fondul lipsei de cumpătare. Sunt foarte multe războaie pe care lumea le duce în zilele noastre din dorinţa de răzbunare. Acest lucru este cât se poate de primitiv. Din punct de vedere creştin războiul este o modalitate primitivă de a rezolva sau a soluţiona o stare sau un lucru anume. Fie că a fost imperiul macedonian, imperiul otoman, imperiul roman, imperiul rus sau imperiul persan toate marile imperii ale lumii au practicat războiul. Ceea ce trebuie să ştim este că mai toate marile imperii ale lumii au sfârşit-o prost. Poate că acesta este plata pe care acest imperii au dat-o pentru ceea ce au făcut semenilor din jur. Istoria este departe de a se încheia şi din acest punct de vedere de mai multe ori trăim cu iluzia că suntem şi vieţuim într-o lume care trăieşte o epocă post război. Acest lucru este departe de a fii aşa. Deşi sunt aproape 15 ani de când ne aflăm în secolul al XXI-lea lumea a cunoscut mai multe războaie care au fost cauzate fie din interese economice fie din dorinţa de supremaţie. În acest sens din cei aproape 15 ani de secol al XXI-lea ştim de războiul din Afganistan, războiul din Irak, războiul din Libia, Războiul din Georgia şi la nivel global auzim de mai multe ori că se vorbeşte de un război împotriva terorismului care de cele mai multe ori este himeric. Ceea ce este trist dar adevărat este că la mai bine de 2000 de ani de la naşterea Domnului Iisus Hristos lumea încă mai este divizată de război. Acest lucru ne facem să credem că încă lumea nu a înţeles multe din mesajul păcii şi al iubirii pe care Domnul Iisus Hristos l-a adus lumii acum 2000 de ani pe pământurile Palestinei. Trăim în secolul al XXI-lea şi suntem departe de a fii într-o lume a păcii. Lumea în care trăim

[70] Este interesant să amintim aici că în antichitate, Ares era considerat un zeu al războiului. Acest zeu credeau anticii era „distructiv, copleşitor, iubea omorul şi avea mai multe calităţi negative. Dacă este să ne gândim la ceea ce ne spunea psalmistul David că „ toti idolii [zei] neamurilor sunt demoni.” (Psalmul 95, 5). Am putea aveam o imagine cât se poate de evidentă referitor la care este cauza războiului în mare. Deşi este greu de crezut pentru omul necredincios, războiul este întotdeauna lucrarea celui rău şi a diavolului.

[71] John Breck, *Darul sacru al vieţii* (Editura Patmos, ediţia a II-a, 2003).

este divizată de războaie şi de interese josnice şi de cele mai multe ori meschine. Din acest punct de vedere în loc să creăm o lume a iubirii şi a înțelegerii de cele mai multe ori creăm o lume a războiului şi a dezbinării. Războiul este exemplul ultim al dezbinării şi al deviziuni. Aceasta duce până în stadiul în care oameni care au aceiaşi natură sau fire comună ajung să îşi i-a reciproc viața pentru totdeauna. Ceea ce este de chestionat în cazul războiului este dacă pentru anumite merite lumeşti sau materiale se cuvine să luăm viața semenului. Sunt mulți care uită că a lua viața cuiva nu se face doar pentru un anumit interval de timp ci pentru totdeauna. De mai multe ori vedem în oraşele şi satele noastre mormintele cu eroi care au murit în primul şi în al doilea război mondial. Numele lor sunt scrise pe placă de marmură sau de granit. Am voit să ai aducem înapoi dar nu mai putem. Este imposibil să îi mai aducem înapoi pe cei care au murit în timpul războiului.

Sunt mai mulți cei care susțin că fără de război nu s-ar mai naşte eroi dar acest lucru este fals fiindcă sunt foarte mulți eroi care au murit în misiuni astronomice şi multe altele de acest fel. Este bine să ştim din acest punct de vedere care este sensul şi care este consecința ultimă a războiului. De cele mai multe ori războiul este practicat pentru a distruge şi pentru a provoca răul celor din jur. În sine războiul este distructiv şi de mai multe ori nu face decât să instaleze iadul pe pământ. Se spune că în antichitate după ce trupele persane au fost înfrânte la Maraton de armatele greceşti pe o rază de mai bine de 10 kilometrii marea grecească era roşie de atât sânge care s-a vărsat la Maraton. Încrâncenarea sau bătălia de la Maraton avea să fie doar un început din mai multele lupte şi conflicte care au existat între greci şi perşi. Numărul vieților curmate în acest război stupid este atât de mare încât nu se ştie nici până în ziua de azi o cifră exactă. În acest capitol nu am voit să scriem o istorie a războiului ci am voit să arătăm care sunt consecințele sau care sunt urmările războiului. Absurdul sau ridicolul războiului poate fii văzut foarte bine. Se ştie că în secolul al XX-lea Statele Unite ale Americii a fost timp de mai mulți ani în război cu Vietmanul. Distanța geografică dintre America şi Vietnam este una destul de mare. A fost o situație cât se poate de anostă faptul că de mai multe ori soldații americani erau luați din mari metropole americane cum ar fii Chicago, New York, Boston, Detroit, Los Angeles sau Dallas pentru a se lupta în junglă cu inamicii vietnamezi. Luat dintr-o mare metropolă americană şi dus în jungla vietnameză, a făcut ca mai mulți americani să fie omorâți şi a dus în cele din urmă la retragerea trupelor americane din Vietman. Mai mulți soldați americani care au fost trimişi în Vietman au venit înapoi cu traume psihice şi psihologice cu care au rămas toată viața şi care au fost de cele mai multe ori provocate de incapacitatea sau greutatea de adaptare la condițiile de viață vietnameze. Drama războiului din Vietman a venit în special pe fondul lipsei de cumpătare de care au dat dovadă liderii Americii. Din acest punct de vedere Vietmanul este o țară inofensivă şi care este aservită intereselor politice ale Chinei. În America, consecințele războiului din Vietman mai pot fii resimțite şi azi. Sunt mai mulți oameni de vârsta a treia care au rămas cu traume psihice şi psihologice până în ziua de azi. Mai mult decât atât războiul din Vietnam s-a extins pe 16 ani [1959-1975]. Am ales să vorbesc despre acest război pentru faptul că mai mulți oameni au pierit în acest război şi ei nu se vor mai întoarce niciodată înapoi. Au rămas familii fără soți şi copii orfani ceea ce este un lucru trist. Toate acestea din dorința de supremație teritorială.

Trebuie să ştim că atunci când se porneşte un război se găsesc foarte multe explicații şi justificări mai puțin cea spirituală sau duhovnicească: faptul să sfinții părinți ai Bisericii vorbesc de un diavol al războiului. În acest sens războiul are o cauză ultraumană sau mai bine spus de origine paranormală. De ce spunem acest lucru? Spunem acest lucru fiindcă în firea lucrurilor omul iubeşte pacea şi liniştea. În război aceste lucruri nu există şi ierarhia tradițională a lucrurilor este răsturnată. De ce spunem că războiul este de origine paranormală? Este de origine paranormală fiindcă două peroane care sunt din țări sau state diferite şi care nu s-au văzut niciodată în viața lor ajungă să îşi i-a reciproc viața din cauza unor decizii luate la nivel înalt. Mai mulți dintre cei care şi-au luat viața unul altuia pe câmpul de luptă ar fii putut fii buni prieteni şi ar fii putut crea sau face lucruri frumoase. În cele mai multe cazuri inamicii dintr-un război nu ajung să se cunoască unul pe altul. Ei se denumesc unul pe altul cu denumiri generice ca şi: german, american, palestinian, irakian sau sârb. Acest lucru arată cum furia îl poate orbii pe om în aşa măsură în care el nu mai poate face diferența dintre obiectiv şi subiectiv sau invers dintre subiectiv şi obiectiv. Atunci am putea spune: ce am putea pune în locul războiului? Ce am putea face atunci când spiritele se încing şi când este greu să omiți duşmanul? Cel mai probabil când suntem mânioşi şi considerăm că ni s-a făcut o nedreptate este bine să recurgem la două lucruri:

1. ignoranța şi 2. cumpătarea. La ce bun ne poate fii ignoranța în cazul unui început de război? În primul rând este o dovadă de mare stăpânire de sine dacă cineva are puterea de a îşi ignora duşmanul. De ce este o dovadă de stăpânire de sine atunci când ajungem să ne ignorăm duşmanul? Acesta fiindcă duşmanul nu are puterea să ne ignore şi dă dovadă că ne este inferior. Atunci când cineva vrea să te distrugă din temelii cum se întâmplă în cazul celor care pornesc război de cele mai multe ori duşmanul tău dă dovadă de inferioritate fiindcă nu este capabil să te ignore.[72]

În al doilea rând când suntem în pragul de a declanşa un război este bine să fim cât se poate de mult cumpătați adică să judecăm lucrurile la rece. De ce spunem acest lucru? Fiindcă trebuie să ştim dacă cel care ne declară război sau noi suntem cei care avem dorința de distrugere. Este nevoie să fim cumpătați în problemele legate de război fiindcă în sine războiul nu este un act sau o acțiune de cumpătare. El ne duce la distrugerea sau la subminarea duşmanilor şi a celor care sunt împotriva noastră. Biserica Creştin Ortodoxă a acceptat războiul numai ca şi un act de pogorământ şi numai războiul de apărare. În istorie însă sunt mai multe războaie de cucerire decât războaie de apărare. Evident, scopul războiului este de cele mai multe ori dorința de a domina. Este bine să ştim că această dorință de a domina de cele mai multe ori este una rea şi negativă. De ce este aşa? Fiindcă în dorința de a domina omul îşi asumă rolul sau funcția lui Dumnezeu. În sine ca şi creator al lumii şi al omului, numai Dumnezeu are puterea de a domina şi de a stăpânii. În război de cele mai multe ori acest lucru este asimilat de om. De ce să nu spunem că în antichitate au existat împărați care se considerau pe sine trimişii lui Dumnezeu pe pământ. În acest sens ei aveau dreptul de a stăpânii pe toți şi pe oricine. Războiul ne duce cu gândul la starea de decadență şi de pervertire la care poate ajunge omul. Biserica Creştin Ortodoxă ne-a îndemnat din cele mai vechi vremuri să ne rugăm pentru pacea lumii. Biserica nu ne îndeamnă să ne rugăm pentru războiul lumii. După cum am spus, sunt foarte puțini cei care îşi ridică probleme legate de cauzele profunde ale războiului. Asistăm de mai multe ori neputincioşi la o desfăşurare oarbă de forțe care duce la victime şi la răniți şi parcă ne vedem neputincioşi în fața la aceste lucruri. După cum am spus, prin rugăciune şi prin credință în Dumnezeu vom vedea războiul în sensul lui adevărat şi real. Războiul este foarte mult ceea ce am putea spune cauzat de mai multe ori de forțe nevăzute. O poveste din Patericul egiptean ne spune că unul dintre diavoli are misiunea sau funcția de a crea război. Să nu fie acest diavol acelaşi zeu despre care vorbeau anticii că este zeul războiului? Din antichitate, trecând prin evul mediul şi mai apoi în prin modernitate ca să ajungem în contemporaneitate, războiul este o constantă a lumii în care trăim. Nu a existat nici o epocă a istoriei în care să nu fii existat război. Acest lucru ne ridică serios problema unei cauza paranormale a războiului în istoria omului. De ce spunem că există o origine paranormală a războiului? Spunem acest lucru fiindcă în epocile lumii au existat lucruri pe care lumea a renunțat la ele. De exemplu în antichitate lumea călătorea pe mare cu corăbii. În zilele noastre corăbile nu mai sus folosite. Lumea de azi foloseşte pentru navigație vapoare şi ferriboaturi. Corăbiile au doar o valoare istorică. Prin urmare, sunt mai multe lucruri pe care anticii le foloseau şi noi nu le mai folosim. Am putea să ni se spună că acest lucru este fals fiindcă şi în război s-au făcut mai multe avansări. În acest sens ni se spune de mai multe ori că războiul este un concept. Au existat mai multe concepte antice care nu mai sunt valabile în zilele noastre. Un astfel de concept era sclavia. Sclavia era un lucru legat şi general acceptat în antichitate ori el nu mai este acceptat în zilele noastre. În acest context întrebăm: cum se face că atât de multe concepte au existat în antichitate şi nu mai există în zilele noastre? Totuşi războiul şi conceptul de război există în toate epocile lumii şi ale istoriei. Acest lucru ne facem să credem că războiul are o cauză sau o origine paranormală sau metafizică. În rândurile care vor urma, vom vorbii mai multe despre acest fapt.[73]

După cum am spus, sfinții părinți vorbesc şi ei că există un spirit sau un duh al războiului. Acest spirit după cum am spus este unul rău şi din acest punct de vedere sfinții părinți îl numesc diavol. El este nevăzut şi el este cel care îi duce pe oameni în ispită şi îi face să înceapă şi să poarte război. Însă acest lucru nu este valabil în toate situațiile. Sunt mai multe situații când omul din proprie inițiativă începe sau declanşează război. Mai mulți savanți şi oamenii de ştiință consideră acest opinii ale Bisericii Ortodoxe şi ale sfinților părinți ca fiind nefondate şi prin urmare neadevărate. Faptul în sine este însă negat de violența supraumană cu care s-au manifestat unele războaie. Mai mulți dintre soldații care au participat la debarcarea din Normandia din cel de al doilea război mondial au mărturisit că în spațiul în care au debarcat

---

[72] Lev Nikolaevici Tolstoi, *Război şi pace* (Bucureşti, 2011).
[73] Sfântul Nicodim Aghioritul, *Războiul nevăzut* (Editura Egumenița: Galați, 2005).

şi au ajuns ei se simţea un fel de prezenţă apăsătoare în aer. Violenţa cu care a avut loc debarcarea din Normadia a fost dincolo de a fii o simplă încleştare de forţe umane. Aceste lucruri ne face să credem că există după cum spunea şi Sfântul Nicodim Aghioritul în secolul al XVIII-lea un război nevăzut. Cine sunt protagoniştii acestui război nevăzut? Cel mai probabil sunt îngerii şi diavolii. Acest război are loc în primă instanţă în lăuntrul omului sau mai bine spus in interiorul său. Cum are loc acest război? Acest război are loc mai întâi prin ispite sau sugestii. Aceste sugestii vin din partea diavolilor care îl îndeamnă sau îl instigă pe om la răzbunare, la crimă, la ură, la răutate şi la război. Atunci când omul cedează, diavolii am putea spune încep şi se manifestă în lumea fizică. Prin urmare cauza oricărui mare război este în primul rând una de natură spirituală. Când războiul este pierdut în spirit, el se manifestă întotdeauna fizic în lumea materială. Este bine să ştim acest lucru. După cum am spus, războiul este foarte mult un lucru care urmăreşte distrugerea şi răul. Deşi omul atribuie anumite cauze războiul, sensul ultim al războiului este realizat de diavoli şi este sau constă în distrugerea totală a lumii şi a omului.

Teologic s-a ridicat de mai multe ori întrebarea: dacă Dumnezeu există de ce îngăduie ca să fie şi războaie? Răspunsul teologic la această problemă vine din partea teodiceei. Teodiceea este cea care ne spune că războiul este o formă de manifestare a răului prin vieţile care le curmă, care de mai multe ori s-au dovedit a fii nevinovate. Din acest punct de vedere, războiul intră ca şi formă de manifestare a răului. Răul este un lucru pe care Dumnezeu îl îngăduie din faptul că El a înzestrat fiinţele umane cu libertate. Prin urmare, războiul trebuie privit ca şi un produs la libertăţii omului. Omul fiind liber are posibilitatea să aleagă între război şi pace. Deşi mai multă lume se întreabă de ce îngăduie Dumnezeu războiul în lumea noastră, sunt foarte puţini cei care se întreabă: de ce îngăduie sau de ce i-a dat Dumnezeu libertate omului? Omul are libertate fiindcă Dumnezeu îl iubeşte pe om şi trebuie să privim creaţia omului ca şi un act al libertăţii omului. Libertatea omului este cea care ţine foarte mult de posibilitatea de a face război sau nu, atunci când nu este vorba de lucrarea celui rău şi a diavolului. Am voi să precizăm că războiul are prin urma 2 cauze: 1. lucrarea diavolească şi 2. o lucrare umană când omul în mod deliberat provoacă război. Din punct de vedere spiritual sau duhovnicesc sfinţii părinţi au susţinut din cele mai vechi timpuri că în timp ce Dumnezeu este cauză a păcii, diavolul este cauză a războiului. Această realitate nu este în toate cazurile adevărată dar în mare parte este adevărată. Pacea vine de la Dumnezeu şi este cerută de Dumnezeu. Una dintre fericirile Noului Testament ne spune „fericiţi făcătorii de pace că aceia vor moştenii pământul.” Înţelegem prin aceasta că pacea este cerută de Dumnezeu. Pacea este inconvenientă de mai multe ori fiindcă se motivează că pacea nu lasă sau mai bine spus nu permite o demarcaţie finală dintre cei buni şi cei răi. Demarcaţia ultimă dintre cei buni şi cei răi este însă făcută de Dumnezeu şi nu de noi. Din acest punct de vedere teologia creştin ortodoxă îl mai denumeşte pe Dumnezeu şi ca şi Dreptul Judecător. Dumnezeu este cel care are judecata ultimă dintre cei buni şi cei răi. Din acest punct de vedere trebuie să spunem că sunt mulţi cei care au susţinut şi au argumentat războiul religios sau mai bine spus conflictul religios. Dintre cei mai cunoscuţi sunt musulmanii care au învăţătura jihadului care este în traducere din arabă războiul sacru sau războiul sfânt în numele lui Alah şi a unicului său profet Mohamed.[74] Prin urmare devine şi mai evident că războiul religios sau războiul care este motivat religios este şi mai mult un război de origine diavolească. Acest lucru este bine să îl ştim. Când spunem că cele mai multe cauze ale războiului sunt de origine paranormală spunem că sunt de origine diavolească.

După cum am spus, din punct de vedere al ortodoxiei este bine să ştim că dacă „există un război nevăzut” putem vorbii şi de un război văzut. Legătura dintre cele două este că întotdeauna războiul văzut apare după ce în prealabil s-a pierdut războiul nevăzut. Sfinţii părinţi ne spun că ideea de război apare mai întâi în interiorul omului sau mai bine spus în partea lui lăuntrică. De aici războiul ajunge să se exteriorizeze. Din punct de vedere uman se ştie că războiul are două aspecte: în război nu există o clasă de mijloc ci numai învingători şi învinşi. O poveste extrem de frumoasă de război ne spune că doi buni prieteni au mers la război. S-a întâmplat ca ei să fie trimişi în linia întâi. Fiind la o oarecare distanţă în tranşee prietenul a putut vedea cum celălalt este răpus de o rafală de cartuşe. Când a văzut aceasta prietenul celui împuşcat s-a dus la locotenentul său:

- Domnule locotenent mă puteţi lăsa să merg să îl aduc aici pe prietenul meu?
- Te poţi duce dar nu cred că se merită fiindcă prietenul tău este mort, răpus de acea rafală de gloanţe.

[74] Rudolph Peters, *Jihad in Classical and Modern Islam*, Mouton, (Hague 1979). Joel Rosenberg, *Ultimul jihad* (Editura Nemira, 2007).

Soldatul nu a ţinut cont de sfatul locotenentului şi a mers să îşi aducă cel puţin cadavrul prietenului său. A trecut prin mai multe alte rafale dar în cele din urmă a fost capabil să îşi aducă înapoi pe umeri prietenul. Locotenentul s-a uitat la cel împuşcat şi apoi a spus:

- Vezi, ţi-am spus că nu se merită fiindcă prietenul tău a fost rănit mortal şi este mort.
- Eu cred că s-a meritat, a răspuns soldatul.
- Cum adică s-a meritat? Prietenul tău este mort, a răspuns locotenentul.
- Nu domnule locotenent, s-a meritat fiindcă când am ajuns la el încă mai trăia şi am avut satisfacţia de a îl auzi spunându-mi: Jim... ştiam eu că o să vii după mine.

Această poveste este din mai multe puncte de vedere dramatică dar ea ne învaţă că de mai multe ori războiul poate crea sau poate face relaţii extrem de strânse care nu se uită niciodată între oameni. Povestea de mai sus ne spune că unele prietenii ajuns să fie nemuritoare în timpul de război. Este adevărat că războiul aduce cu sine în discuţie puterea nemiloasă şi necruţătoare al răului, dar aceasta nu este şi nici nu poate fii mai mare decât puterea iubirii, a binelui, a prieteniei şi a fraternităţii. Acestea sunt din acest punct de vedere lucruri care definesc starea omului în sens ultim şi extrem. Războiul este o realitate extremă a lumii în care trăim. Nimeni nu îşi doreşte să moară într-un război dar acest lucru se întâmplă. În mai multe dintre familiile noastre au sau au existat fraţi, părinţi sau rude care au murit în război. Este dureros şi din acest punct de vedere războiul lasă răni care nu se vor închide niciodată. Războiul însă din nefericire a fost de mai multe ori exploatat literar şi au existat foarte multe cărţi de literatură care s-au bazat sau care au avut ca şi centru tema războiului. La fel de bine cinematografia ne-a obişnuit cu un gen de film care a primit denumirea de film de război. S-au făcut foarte multe filme despre primul şi al doilea război mondial şi la fel de bine s-au făcut mai multe filme despre diferitele războaie ale istoriei: Troia, Maraton, războaiele româno turceşti, războiul din Vietman şi multe altele. Modul filmului sau a cărţii de război este din acest punct de vedere o constantă a lumii în care trăim. Moda filmelor şi a cărţilor de război însă nu trebuie încurajată fiindcă ea duce în cele din urmă la războiul în sens real. Se ştie că acolo unde copii şi adolescenţi sunt expuşi la mai multe povestiri sau la mai multe situaţii cu caracter războinic ei ajung în cele din urmă să le şi pună în practică. În acest sens, celor mici prin intermediul animaţiei de mai multe ori le este prezentată realitatea cruntă a războiului ca şi un lucru demn de respect şi de apreciere. În special animaţia japoneză a devenit în ultimii ani o mare promotoare a războiului şi a conflictului între cei mici.

Din punct de vedere ştiinţific sunt foarte mulţi cei care încearcă să ne prezinte aspectele sau partea bună a războiului. Un astfel de personaj a fost în Evul Mediu Machiaveli care ne spunea că atunci când suma aritmetică a populaţiei de pe glob este mai mare decât suma geografică este necesar un război. Ce înseamnă aceasta? Că singura soluţie a suprapopulării planetei şi a lumii este războiul. Acest lucru este fals fiindcă în sine omul moare şi prin urmare el nu v-a fii veşnic pe pământ. Adepţii teoriei războiului sunt cei care ne fac să credem că de cele mai multe ori în situaţii critice şi tensionate singura soluţie este războiul. O altă teorie în favoarea războiului ne spune că războiul este necesar pentru a arăta că în lume conduc cei puternici şi cei slabi trebuie supuşi şi stăpâniţi. La fel de bine şi acest principiu este rău şi primitiv. De ce este aşa? Fiindcă superioritatea cuiva nu trebuie impusă şi menţinută prin război aşa cum cred mai mulţi. Superioritatea unui popor sau a unei naţiuni se realizează prin acordul mutual pe care restul îl dau acelei naţiuni.

Se spune că doi tineri s-au îndrăgostit unul de altul. Tânărul însă era mai sărac şi din acest punct de vedere părinţii fetei nu au voit să o dea lui de soţie. În cele din urmă tânărul i-a convins pe părinţii fetei că el cu adevărat are calităţile unui bun soţ. Pe când ei făceau logodna însă un război a izbugnit în acea ţară şi tânărul a fost chemat la război timp de un an. Cu durere el s-a despărţit de logodnica sa. După ce el a plecat la război tânăra a suferit poate şi din durere o comoţie cerebrală care i-a făcut ca muşchii de pe faţă să i se atrofieze şi ea să rămână oarecum desfigurată. Ea nu a voit ca tânărul ei logodnic să ştie de acest lucru şi se gândea că nu o să se mai vadă cu el niciodată fiindcă acesta nu o v-a mai voi după ce o v-a vedea aşa desfigurată. Logodnicul ei i-a scris mai multe scrisori dar ea nu a răspuns nimic. La fel de bine el i-a dat mai multe telefoane dar ea nu a răspuns la nici unul. După ce anul a trecut, mama s-a a venit la ea într-o zii.

- Logodnicul tău a venit să te vadă.

- Nu, mamă spune-i că nu sunt aici.
- A venit să îți spună că se căsătoreşte. Mama fetei i-a întins o invitație la nuntă.

Inima fetei s-a scufundat. Deşi ea încă îl mai iubea ştia că trebuie să îl uite. Cu mare greutate fata a deschis invitația. Ceea ce a văzut era că pe invitație era scris numele ei pe ea. Confuză ea a întrebat:

- Ce este?

În acel moment logodnicul a intrat cu un buchet de flori şi a întrebat-o:

- Vrei să fii soția mea?
- Sunt urâtă, a răspuns fata acoperindu-şi fața cu mâinile.
- Fără permisiunea ta, mama ta mi-a trimis mai multe poze. Când am văzut pozele mi-am dat seama că nu s-a schimbat nimic. Eşti încă persoana care o iubesc. Eşti la fel de frumoasă ca şi mai înainte fiindcă eu te iubesc.

Evident aceasta este o poveste de război care arată care este impactul sau care este efectul pe care războiul îl are asupra oamenilor. Războiul lăsă lumea deformată şi şchiloadă la propriu de mai multe ori. Totuşi, cu puterea voinței şi a iubirii care cucereşte războiul şi consecințele sale pot fii depăşite şi de mai multe ori transfigurate în spre bine. Ceea ce este trist este că începând cu secolul al XX-lea lumea a început să practice un alt gen de război care nu face de victime în sens real ci menține teroarea. Teroarea este din mai multe puncte de vedere echivalentul ca şi consecințe ale unui război.[75] Ceea ce ştim este că războiul aduce cu sine frica în timp ce teroarea este un alt lucru. Dacă ținem pe cineva în stare de teroare acesta ajunge să înnebunească. Efectele teorii pot fii din acest punct de vedere similare cu cele ale războiului. Este important din acest punct de vedere să arătăm sau să evidențiem că războiul este cât se poate de mult un lucru care nu îl duce sau nu îl îndreaptă pe om în spre cumpătare. De cele mai multe ori războiul apare pe fondul lipsei de cumpătare sau mai bine spus pe fondul a ceea ce am putea denumii dezinteresul față de cumpătare. Omul este o ființă muritoare care ştim că trăieşte 70 sau 80 de ani în medie. În război de cele mai multe ori mor oameni de 20 sau 30 de ani. Viața lor este curmată în mod dramatic. Dacă vom sta şi analiza cu cumpătare tema sau problema războiului vom vedea că viața este mult prea scurtă ca să o curmăm.

Ceea ce este cel mai trist în cazul războiului este că relativizează sau chestionează sensul şi importanța vieții omului. Viața omului este de cele mai multe ori un lucru care depinde o apăsare pe trăgaci sau pe un buton al unui bombardier. Este să fie viața omului fiindcă creată de Dumnezeu doar valoarea unei apăsări pe trăgaci? Credem că nu. Viața omului este mult mai mult decât atât. S-a spus de mai multe ori că războiul aduce cu sine o depreciere a sensului şi a înțelegerii vieții omului. Dar trebuie să ştim că atunci când nu facem război trebuie să oferim un lucru care să înlocuiască războiul. Ce oferim în locul războiului? Evident oferim pacea, dar pacea are mai multe nivele sau mai multe grade. Primul nivel al păcii este pacea în care nimeni nu i-a viața semenului. Acest lucru este bun şi mai ales este posibil. Dar apoi sunt multe inconveniente de ordin rasial, politic sau social. Acestea aduc de mai multe ori remuşcarea că nu s-a recurs la război.

Se spune că în cadrul unui război un soldat a fost grav rănit şi a fost dus la spital. Acolo el a spus că el are un fiu. La un moment dat în salonul de spital a intrat un om îmbrăcat în haine de marină. Acesta intrase în salon şi se uita la aparatul de oxigen la care era conectat muribundul.

- Vin-o lângă el, a spus infirmiera crezând că el este fiul celui rănit.
- Fiul tău este aici, i-a spus infirmiera muribundului.

Muribundul cu masca de oxigen a întins mâna să o i-a pe cea a soldatului în marină. Acesta i-a întins-o. Odată ce i-a luat mâna în a sa, pe fața lui se putea vedea un zâmbet de mulțumire. Infirmiera a adus un scaun pentru ca el să poată sta lângă pat. Acesta a început să îi spună cuvinte de încurajare şi de îmbărbătare. A venit noaptea şi infirmiera i-

---

75 Viorel Panaite, ***Pace, război şi comerț în Islam**: **Țările Române şi dreptul otoman al popoarelor, secolele XV-XVII*** (Editura B.I.C. All, 1997).

a spus celui din marină că ar fii bine să se ducă să se odihnească. Muribundul nu mai spunea nimic ci doar ținea strâns mâna soldatului în marină. Târziu spre răsărit, muribundu-l a murit. În acest moment soldatul la marină a lăsat mâna lipsită de viață a muribundului. Infirmiera a venit şi a început să îi spună cuvinte de simpatie.

- Cine a fost acel om? A întrebat soldatul în marină.
- A fost tatăl tău.
- Este imposibil. Nu l-am văzut în viața mea.
- Atunci de ce nu ai spus nimic?
- Mi-am dat seama că este o greşeală şi că el are nevoie de fiul său. Fiul său nu era acolo. Fiindcă mi-am dat seama că are nevoie de cineva am decis să stau.

Ştim că războiul este o problemă critică a omului şi a umanității. Se duc mai multe eforturi de a face o lume mai bună şi o lume a păcii. S-a mai remarcat că lumea apreciază pacea de cele mai multe ori atunci când ea nu există. După cum am spus, logica războiului este diavolească sau demonică fiindcă ea se bazează pe distrugerea şi pe suprimarea duşmanului în cele din urmă. Istoria războiului este una paranoică şi care are ca centru de cele mai multe ori subminarea inamicului. Este greu să vorbim în sens real de o istorie a războiului, după cum am spus din cele mai vechi vremuri. Războiul a adus cu sine moarte, frică, distrugere şi ură. Aceste lucruri au putut fii experimentate de mai multe ori în istoria lumii şi a umanității. De cele mai multe ori ideea războiului după cum am spus are o cauză paraumană sau mai bine spus dincolo de sfera antropologică. Dar războiul este în primul rând o stare care există în interiorul omului. Din interior el se prelungeşte în exterior. Războiul începe în interiorul omului şi mai apoi el se manifestă în exterior. Acesta este din acest punct de vedere ceea ce am putea spune sensul şi direcția ultimă a războiului. Din punct de vedere psihologic, războiul este foarte mult proiecție a conflictului interior.[76] În acest sens, s-a vorbit de mai multe ori de „războiul psihologic." Ce este războiul psihologic? În momente de cumpănă sau în momente în care omul trebuie să decidă ceea ce are de făcut el trece prin mai multe stări contradictorii. Aceste stări sunt cât se poate de mult cele care duc în cele din urmă la o stare de agitație şi de nemulțumire. Războiul psihologic este din acest punct de vedere ceea ce se poate denumii ca şi starea de tensiune şi de presiune pe care cineva o resimte în viața sa în anumite momente în care influența externă se resimte asupra omului.

După cum am spus, războiul este o stare care îl face pe om să fie nenatural sau să îşi iese din naturalul sau firescul său. Acest lucru are loc de mai multe ori şi din acest punct de vedere este ceea ce defineşte sensul şi realitatea ultimă a lumii şi a existenței noastre. Războiul aduce după cum am spus în sens generic o depreciere a vieții. Sunt în acest sens cunoscuți aşa numiții mercenari care sunt oameni care trăiesc din şi pentru război. Nu există nici un element intelectual în război deşi mai mulți vor să îl prezinte în acest fel. Cei care cred că ar trebui să investim într-o educație a războiului se înşelă. Din acest punct de vedere războiul este mai mult o consecință a rebeliunii ultime care a avut loc în ceruri sau în paradis atunci când cel rău sau diavolul s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu. De atunci cel rău duce un război împotriva lui Dumnezeu. Care este scopul? Scopul este de a lua locul lui Dumnezeu. Este de menționat din acest punct de vedere că nu Dumnezeu este Cel care a deschis război cu cel rău. Mai înainte de creația omului, Dumnezeu a creat lumea îngerilor care era o lume frumoasă şi bună. Această lume avea misiunea de a Îl asista pe Dumnezeu sau mai bine spus de a Îl consilia pe Dumnezeu atât în raport cu sine cât şi în raport cu universul şi lumea pe care Dumnezeu o v-a crea ulterior. Îngerii nu au fost creați ca şi sclavi şi prin urmare nu se punea problema unei rebeliuni sau a răzvrătiri împotriva lui Dumnezeu. Cel rău sau diavolul a creat însă iluzia că de fapt îngerii sunt sclavi şi ei trebuie să se elibereze. De cine să se elibereze? De chiar Cel care le-a dat viață care este Dumnezeu. Am putea spune ca şi o confirmare a celor arătate mai sus că aşa a început primul război. Acest război însă nu a avut loc în lumea fizică ci în lumea spirituală sau cea duhovnicească. Din acest punct de vedere este bine să facem o distincție dintre războiul spiritual şi războiul duhovnicesc. Aceasta ca să ne putem da seama de implicațiile lui. Războiul are întotdeauna o cauză sau o începere internă sau lăuntrică care mai apoi se exteriorizează sau mai bine spus izbugneşte în afară.

---

[76] În secolul al XX-lea scriitorul român Virgil Gheorghiu a fost cel care a vorbit mai multe despre acest lucru în cartea sa Ora 25. Virgil Gheorghiu, *Ora 25* (Paris, 1966). Personajul central al acestei cărți Johann Moriț este o victimă a celui de a al doilea război mondial. El este cel care v-a da mărturie despre traumele războiului şi devastarea lăuntrică şi sufletească pe care o poate aduce.

Dar după cum am spus, în această carte vom vorbii şi despre conflicte. Ştim ceea ce sunt conflictele. Fie că este la locul de muncă, pe stradă, într-o piață urbană sau în diferitele instituții ale statului trăim într-o lume a conflictului. Conflictul este în sine un lucru negativ şi este cauză a războiului. Nici un război nu se declanşează fără de un conflict. De cele mai multe ori conflictul apare din lipsa de cumpătare sau mai bine spus din lipsa de răbdare. Ştim că există oameni care iubesc conflictele sau starea de conflict: bătăuşi, impostori, hoți, traficanți de stupefiante sau sabotori sunt mulți care ajung să se hrănească din conflicte sau de ce să nu spunem ajung să facă chiar o avere din ele. Conflictul de cele mai multe ori devine comercial. Fie că este în film, în televiziune, în presă sau la teatru lumea conflictului este de foarte mult ori exploatată la maxim. Este de menționat că în timpul imperiului roman pe când se practicau luptele între gladiatori, aceştia erau puşi să imite de mai multe ori o scenă istorică pentru a se putea lupta. De ce era aceasta? Fiindcă de mai multe ori gladiatori nu aveau nici un motiv să se lupte unii cu alții, mai ales să se lupte să îşi ia unul altuia viața. Astfel, pe arenele cu gladiatori erau de mai multe ori luate scene din istorie cum era asediul Cartaginei, cucerirea Daciei, cucerirea Troiei sau asediul Marii Britanii. Atunci când conflictele nu lipseau de la Roma de mai multe ori ele erau regizate în mod artificial. Acest lucru ne duce cu gândul la ceea ce are loc în mas media din zilele noastre unde de mai multe ori ne sunt prezentate conflicte regizate. Deşi nu este firesc şi normal, trăim într-o lume care iubeşte conflictul.[77] Ştim că în mas media de mai multe ori există o modă a conflictului sau mai bine spus a intrigii. Fie că este vorba de un ministru, un senator, un preşedinte sau un prim ministru, mas media creează un climat de mai multe ori în care suntem educați să savurăm intriga şi conflictul. Trebuie să spunem că numai mințile bolnave găsesc mulțumire şi satisfacție din intrigile politice, statale sau guvernamentale. În zilele noaste acest lucru are loc la o scară mare şi este extrem de trist ceea ce are loc.

Se spune în acest sens despre un senator care toată viața lui crease conflicte, intrigi şi neînțelegeri că la un moment dat a ajuns bătrân şi a murit. Senatorul a ajuns în lumea de dincolo şi a ajuns la porțile raiului. Acolo s-a întâlnit cu Sfântul Petru.

- Cine eşti tu? A întrebat senatorul.
- Sunt sfântul Petru.
- Și ce faci aici?
- Sunt pus să am în pază uşile şi cheile raiului.
- Mai există aici un alt loc decât raiul?
- Da. Iadul.
- Unde este acest loc?
- În jos.
- Pot să văd cum este acolo?
- Dacă vrei.

Se spune că senatorul a coborât în iad unde spre surprinderea lui a văzut că totul era minunat: maşini de lux, femei frumoase, terenuri de golf, vile cu piscină, restaurante cu mâncare de gratis şi multe altele asemenea. Senatorul s-a apropiat de mai marele acelui loc care era un om de afaceri extrem de bine îmbrăcat şi l-a întrebat pe acesta:

- Ce este aici?
- Acesta este iadul, i-a răspuns acela.
- Tu cine eşti?
- Eu sunt mai marele iadului, diavolul.
- Dacă în iad este atât de frumos, aş putea şi eu rămâne aici?
- Da. De ce nu?

---

77 Armand Guță, ***Conflictele inter-etnice şi inter-confesionale în Balcani**: **(reflectate în publicațiile regionale dintre anii 1900 – 1920); studiu de imagologie ; noi, voi şi ceilalți*** **(**Editura Etnologică, 2010).

- Dar trebuie mai întâi să mă duc să îi spun Sfântului Petru despre aceasta.
- Bine.

Senatorul se spune că s-a întors înapoi la uşile raiului şi şi-a luat rămas bun de la Sfântul Petru. Apoi s-a întors în iad unde era atât de frumos. El a ajuns a doua zii în iad. De data aceasta când a ajuns, peisajul nu mai era identic: locul era plin cu flăcări, instrumente de tortură, gemete şi zbierete de durere, chinuri şi cazane cu smoală clocotită unde erau aruncați oameni ca pentru a face ciorbă. Senatorul l-a văzut pe cel care părea că fusese omul de afaceri cu care se întâlnise cu o zii mai înainte:

- Ce s-a întâmplat? Unde au dispărut toate vilele cu piscină, maşinile de lux, femeile frumoase, restaurantele cu mâncare de gratis şi toate acele bogății pe care le-am văzut ieri pe aici?
- Uite cum este, ieri eram în campanie electorală, astăzi însă ai votat, a răspuns diavolul.

Este adevărat că mai mulți oameni politici trăiesc din conflict şi în acest sens conflictul este modul lor obişnuit de a se raporta la existență şi la viață. Acest lucru însă nu trebuie să ne contagieze sau să ne afecteze şi pe noi. Lumea conflictului mas media este una care de mai multe ori aduce cu sine remuşcări şi finale tragice. Este foarte la modă în zilele noastre a exploata conflictul şi starea de conflict în mas media. Acest lucru face deliciul la mai multe persoane care se hrănesc cu astfel de tematici. Conflictul este cât se poate de mult cauză a războiului. Mai înainte de a începe un război există un conflict între două state sau două națiuni. Ori tocmai aici este tragedia că de cele mai multe ori omul nu dă dovadă de cumpătare când este într-o stare sau o situație de conflict şi în cele din urmă izbugneşte războiul, scandalul, cearta sau sfada. Ceea ce s-a remarcat este că în zilele noastre se poate vedea o foarte slabă rezistență la provocări. Sunt adresate foarte multe provocări. Ce facem atunci când suntem provocați? În primul rând ne interesăm de unde vine provocarea. Acest lucru cere foarte mult cumpătare. Dacă vedem că provocarea vine de la o persoană integră, atunci este bine să o luăm în considerare. Ceea ce este cel mai trist este că mas media de azi de creşte şi ne educă într-un climat în care dăm curs imediat oricărei provocări pe care o auzim. Acest lucru a dus din acest punct de vedere la o creştere a stării de nemulțumire şi de rebeliune. Este la modă în zilele noastre după moda rock'n'roll ca omul şi mai ales tânărul să fie rebel. Cu cât eşti mai rebel cu atât omul îşi atrage simpatie mai mult. Din acest punct de vedere în lumea noastră se instigă de mai multe ori la conflict şi prin muzică. În muzica contemporană s-a putut vedea de mai multe ori că muzica rock este cea care instigă omul la rebeliune, la o stare de continuă nemulțumire şi de ce nu chiar la război. Formații de muzică rock celebre cum sunt Metalica, Iron Maiden, Rolling Stones, ACDC, Sepultura sau Queen creează climatul unei stări de rebeliune sau unei stări de conflict. Această stare se manifestă de cele mai multe ori prin transmiterea unor mesaje subliminale ascultătorului care prin în frenezia muzicii le reperează în mod inconştient. Muzica rock de mai multe ori s-a dovedit ca fiind de inspirație reprobabilă. Mai multe melodii cu tematică rock sunt similare cu muzica care se cântă în ritualurile sau ceremoniile magice woodoo[78] sau ale religiilor de trib. Ritmul şi mai multe dintre pulsațiile acestor melodii sunt identice cu muzica pe care o cântă atât muzicenii rock cât şi vrăjitorii sau magicieni din aceste ritualuri.

După cum am spus, există mai multe genuri de muzică dar unul dintre aceste genuri s-a remarcat prin forța lui negativă de a instiga spiritul uman la conflict şi rebeliune. Este vorba despre muzica rock. Acest gen de muzică este extrem de prezent în mas media noastră. Decibeli cresc atunci când lumea ascultă muzică rock. Acest gen de muzică dovedeşte cel mai mult lipsa de cumpătare a omului. Acolo unde nu există cumpătare şi setea de cumpătare cu siguranță există pofta de război şi de conflict. Este bine să ştim aceste lucruri şi să fim mult mai atenți cu ceea ce ne propune lumea din jur şi mas media. Conflictul şi războiul se poate să aducă un fel de plăcere sau de satisfacție în om dar aceasta este aparentă fiindcă ea este o origine diavolească. Se spune în acest sens că toate plăcerile pe care păcatul le aduce omului sunt mai mult momeli. De ce este aşa? Fiindcă în acest mod reuşeşte să ne câştige cel rău sau diavolul la împărăția sau la iadul său. Se spune despre un mare învățat buddhist că la un moment dat şi-a văzut într-o descoperire că cel mai mare învățător buddhist al său după ce murise se chinuia în flăcările iadului. Acest buddhist se

[78] Termenul de voodoo provine din africanul vandoun care înseamnă spirit. Este de menționat că mai multe dintre aceste ritualuri voodoo cer sacrificii umane care sunt aduse spiritelor. Ritmurile şi dansurile woodoo s-a remarcat sunt foarte identice cu cele din muzica rock. Să nu fie muzica rock mai mult o popularizare a ritualurilor magice woodoo? Abraxas, *Magia neagră* (Editura Nemira, 2001).

întreba cum de se poate acest lucru? În urma mai multor rugăciuni el a fost lăsat să facă o vizită în iad pentru a vedea care este starea maestrului său. L-a putut vedea pe maestrul său ca într-un fel de lac de foc cum se chinuia ca şi cum era cuprins de lavă. Atunci a întrebat pe unul dintre diavolii care îl păzeau pe maestrul lui şi aveau grijă să nu iese din acel lac de foc:

- Cine eşti tu?
- Eu sunt mai marele acestui loc
- De ce îl chinuieşte pe maestrul meu?
- Fiindcă merită.
- Cum să merite? A fost un om bun şi m-a învăţat multe lucruri bune.
- A fost un om bun dar nu a crezut în Iisus Hristos şi de acea se află aici.

Buddhismul la fel ca şi războiul este o religie care seduce prin mai multe lucruri. Am putea spune că din mai multe puncte de vedere războiul este o nebunie de scurtă durată a omului. Este destul să ne uităm la un câmp de luptă după ce s-a încheiat un război pentru a ne da seama de acest lucru.

CAPITOLUL AL VII-LEA

FANATISMUL RELIGIOS CA ŞI OPUS AL CUMPĂTĂRII

În rândurile care vor urma vom vorbii mai multe lucruri despre o temă mai puţin plăcută. Este vorba despre fanatism şi fanatici. Ce este fanatismul? Ştie mai toată lumea. „Ataşament pătimaş pentru o convingere, pentru o credinţă etc., însoţit de o totală intoleranţă faţă de opiniile altora; religios credinţă oarbă în idei religioase cu tendinţa excesivă de a le urma în viaţa cotidiană."[79] În sine ca şi concept fanatismul este format din fanatici. Fanaticii nu sunt prezenţi numai în religie ci sunt prezenţi şi în sport, muzică sau cinematografie sau teatru. Este bine să ştim aceste lucruri şi să le vedem din acest punct de vedere în realitatea lor finală. Fanaticul este din acest punct de vedere un om periculos care absolutizează crezul sau convingerea lui religioasă. Fanatismul este cel care crede că nu există adevăr dincolo de ceea ce susţine el. De cele mai multe ori fanaticii devin agresivi şi violenţi. Problema devine şi mai gravă când vorbim de fanaticul religios. El poate fii musulman, martor al lui Iehova, inchizitor medieval sau adept al bahaiului. Fanatismul este din acest punct de vedere o realitate pe care nu o putem ignora. Fanaticii însă au o anumită tipologie de a se manifesta pe care o vom analiza în rândurile care vor urma. În primul rând fanaticii prezintă un ataşament orb faţă de crezurile şi ideile lor religioase. Au existat în vechime şi există şi în zilele noastre curente sau ideologii religioase care susţin şi care apără fanatismul. Un act de fanatism religios poate fii considerată şi răstignirea Domnului Iisus Hristos. Religia care încurajează cel mai mult fanatismul şi care are cei mai mulţi adepţi fanatici este însă mahomedanismul. Islamul are din acest punct de vedere are mai mulţi adepţi fanatici care manifestă o intoleranţă totală faţă de alte religii sau alte concepţii religioase. Aceste concepţii sunt punct de vedere cu că Meca este un loc sfânt şi sacru şi este centrul lumii. Ceea ce este specific fanatismului nu este numai lipsa de cumpătare ci mai mult lipsa de toleranţă. Fanaticii sunt cei care sunt convinşi în demersurile lor că acţionează n funcţie de voia lui Dumnezeu a cărei exponenţi sunt la modul total. Fanaticul este persoana care ştie că nu poate exista nici un fel de eroare sau posibilitate de eşec în acţiunile şi gândurile sale.

Am ales să vorbim despre fanatici nu pentru a „demasca" fanatismul ci pentru a arăta care sunt modalităţile în care se manifestă el. Sunt mai multe culte obscure şi uneori obscene care se manifestă în mod fanatic şi care susţin fanatismul. În creştinism în special în cadrul cultelor neoprotestante s-a putut remarca acest lucru de mai multe ori. Fanatismul se manifestă prin ură şi prin duşmănie a celor care nu sunt de acord cu punctele de vedere ale celor care sunt în cauză. Evident, de cele mai multe ori fanatici îşi explică sau justifică acţiunile lor prin mai multe argumente care să ne susţină cauza. Nu putem contesta că răstignirea Domnului nu a fost produsul un act de fanatism. Domnul Iisus Hristos a fost văzut ca fiind periculos pentru că nu corespundea 100% cu preceptele iudaice. Ori se ştim că în mare

[79] A se vedea Dicţionarul explicativ al limbii române.

Domnul Iisus Hristos a fost un om al binelui. Atunci de ce a avut loc această moarte ruşinoasă pe cruce? Este cât se poate de evident că la un anume grad cei care au comis acest act au fost uman fanatici sau mai bine spus au fost extremişti. Fanatismul este întotdeauna extremistă, el nu acceptă calea de mijloc, el nu acceptă cumpătarea.

După cum am spus, fanatismul se manifestă din acest punct de vedere mai mult în sens ca şi entuziasm şi foarte multă zel față de o anumită credință. În cele din urmă, fanaticul este cel care crede că a lua viața sau eventual a îşi da viața pentru crezul său este actul ultim şi suprem pe care îl poate face. Este bine să ştim acest lucru. Fanaticii de cele mai multe ori se văd pe sine ca şi sfinți şi martiri care trebuie să trezească sau să deştepte pe cei din jurul lor. Fanatismul a fost din acest punct de vedere cel care a adus foarte multe victime umane fiindcă în acest mod susțin ei este slujit Dumnezeu. Ori acest lucru să din acest punct de vedere în profundă contradicție cu Decalogul care susține foarte bine că „să nu ucizi." Fanaticul religios contestă acest lucru şi crede că în cazul lui acest lucru sau această poruncă nu se acceptă. Din punct de vedere religios fanaticul religios funcționează după principiul cine nu este cu noi este împotriva noastră. Ceea ce trebuie să menționăm este că din punct de vedere religios atunci când nu cultivăm cumpătarea ajungem la fanatism. La fanatici nu există posibilitatea de cumpătare. Fanaticii sunt din acest punct de vedere cât se poate de mult fixai pe o anumită idee de la care nu mai există cale de întoarcere. După cum am spus, cumpătarea stă în strânsă antagonie cu fanatismul. Fanatismul este o problemă a lumii în care trăim. De cele mai multe ori el se găseşte mascat. Aceasta fiindcă nici un fanatic nu se recunoaşte pe sine fanatici. Ceea ce trebuie să ştim este că în cazul fanaticilor ei de cele mai multe ori spun că ceea ce fac, fac în numele lui Dumnezeu. Acest lucru este cel mai grav fiindcă fanaticii în sine ştiu că actele lor nu sunt cerute sau poruncite de Dumnezeu. Totuşi, fanaticii se încăpățânează să creadă că ceea ce fac ei este voia lui Dumnezeu. După cum am spus, poate cea mai periculoasă formă de fanatism este fanatismul religios. Aceşti sunt cei care cred că litera religiei trebuie aplicată 100%. Este din acest punct de vedere greu să mai recuperezi un fanatic religios. Ceea ce este interesant şi ceea ce trebuie să arătăm este că de cele mai multe ori fanatici religios nu sunt realmente interesați de Dumnezeu şi de religie. Acest lucru ei îl maschează sau îl camuflează prin faptul că sunt oameni credincioşi şi mențin credința în Dumnezeu. Culmea fanatismului duce la acte gen kamikaze în care fanaticul ajunge la concluzia că merită să îşi dea viața pentru cauza religiei sale.[80]

În această carte nu vom da prea multe exemple de persecuție care de derivat din fanatism. Vom amintii numai că atentatele din anul 2001 din Statele Unite ale Americii din New York pot fii considerate un act de fanatism religios. La fel de bine trebuie să spunem că musulmanii au foarte mult un concept fanatic şi referitor la femei care nu sunt privite ca şi ființe umane ci de cele mai multe ori sunt tratate ca şi animale. O dovadă a fanatismului religios este că femeile nu au voie în țările arabe să umble cu fața descoperită ci sunt obligate să poarte un văl în jurul feței. Aceasta fiindcă femeile sunt desconsiderate şi sunt considerate din mai multe punct de vedere periculoase. O altă întâmplare care ne poate arăta unde poate ajunge fanatismul religios a avut loc nu de multă vreme în Siria unde un creştin pe nume Fadi a ieşit pe stradă purtând un crucifix mai mare la gât. Fanaticii şi extremiştii musulmani l-au urmărit şi l-au executat cu chiar crucifixul pe care îl purta la gât. Se spune că un muşahedin [adepți musulmani ai jihadului] l-a văzut că acesta mergea pe stradă cu crucifixul la gât. Muşahedinul a decis că acest act merită moartea. La urmărit pe Fadi pe stradă, şi când l-a găsit într-o regiune mai lăturalnică a luat crucifixul şi i l-a înfript în piept după care i-a tăiat capul. Fără doar şi poate acesta este un act de fanatism care denotă ceea ce poate face sau care sunt rezultatele fanatismului. Din acest punct de vedere, calea religiei nu este calea fanatismului. Acest lucru trebuie să îl ştim. Este un lucru trist că în viața religiei şi mai ales a Bisericii Creştin Ortodoxe de mai multe ori se infiltrează şi se ascund fanatici. Acest lucru însă nu defineşte tot ceea ce ține de Biserica Creştin Ortodoxă. Biserica Creştin Ortodoxă ştim că a fost țintă a mai multor atacuri şi a mai multor războaie. De ce este aşa? Fiindcă Biserica Creştin Ortodoxă este inconvenient pentru oamenii răului, pentru fanatici, pentru cei fățarnici şi răi. Sunt oameni care de mai multă vreme sunt duşmani şi potrivnici lui Dumnezeu. Uniunea Sovietică ştim că la un moment dat a distrus toate Bisericile Creştin Ortodoxe din Rusia. Biserica Creştin Ortodoxă este din acest punct de vedere inconvenientă pentru cei care au ales calea răului şi a răutății. În Albania sovietică l-a fel de bine dictatorul Tito a fost cel care şi el nu a mai lăsat nici o Biserică Creştin Ortodoxă să funcționeze pe teritoriul Albaniei. Acest lucru a durat timp de mai mulți ani.

[80] Eric Hoffer, *Adepții fanatici: reflecții asupra naturii mişcărilor de masă* (Editura Polirom: Iaşi 2013).

Este bine să ştim că fanatismul nu este o stare de posesiune diavolească. Spre deosebire de cel posedat, fanaticul este conştient de actele sale extreme pe care şi le justifică prin diferite crezuri sau percepte religioase. Există mai multe forme de fanatism dar de cele mai multe ori este poate venii în om şi pe un fond psihic şi patologic. În sens ultim, un fanatic religios poate fii considerat un bolnav psihic. Nu trebuie să uităm că fanatismul nu i-a evitat nici pe marii lideri de stat. Din acest punct de vedere împărații imperiului otoman [sultanii] de mai multe ori au dat dovadă de acte de fanatism. Se cunosc două cazuri de fanatism pe fond religios în care din ordinul sultanilor, deci a împăraților otomani au fost executați oameni nevinovați doar pe motive de ordin religios. Vom menționa aici pe domnitorul român Sfântul Constantin Brâncoveanu şi pe Sfântul Cosma Etolianul din Grecia care ambii au fost decapitați pe motive de ordin religios. Prin urmare, fanatismul nu i-a evitat nici pe oamenii de stat sau pe conducători. Acest lucru ar fii bine să fie ştiut de cei care astăzi conduc statele noastre. După cum am spus, fanaticul de cele mai multe ori apare pe fondul lipsei de cumpătare. El crede că poate foarte mult să impună celor din jur crezurile sale în mod absolut. Din acest punct de vedere este bine să ştim care sunt implicațiile şi care sunt riscurile fanatismului. Fanatismul este rău pentru că neagă un lucru fundamental care ține de religie: omul este creat de Dumnezeu ca şi o ființă liberă. De cele mai multe ori aici fanatismul ajunge să eşueze. El nu este capabil să accepte că alții pot gândii sau nu crede ca şi el. De cele mai multe ori fanaticul se manifestă violent şi agresiv susținând că face acest lucru în numele lui Dumnezeu. Acest fapt duce ca pentru fanaticul religios să nu mai fie cale de întoarcere. De ce este aşa? Fiindcă Dumnezeu de cele mai multe ori lucrează prin sfințenie şi înțelepciune şi nu prin violență şi război. Fanaticii au fost cei care au creat inchiziția, jihadul, cruciadele sau actele de terorism în numele lui Dumnezeu. Acest lucru este grav fiindcă ei Îl i-au ca şi pretext pentru actele lor agresive şi violente pe Dumnezeu.

O altă formă de manifestare a fanatismului este sectarismul sau spiritul sectar. Ce sunt şi cum se manifestă sectele ştie mai toată lumea. Creştinismul cunoaşte foarte multe secte. Cine sunt sectanții? Sectanții sunt cei care în mare sunt nemulțumiți cu Biserica Creştin Ortodoxă şi cred că pot face propria lor lege bisericească. Aşa se cunosc mai multe secte religioase dintre care amintim pe evanghelici, baptişti, iehovişti, mormoni, penticostali sau adventişti. Mai mulți dintre adepții acestor secte dau dovadă de fanatism. De ce este aşa? Fiindcă ei consideră că numai ei au dreptate. Este de remarcat că sectanții nu vor să ştie unii de alții.[81] Sectarismul după cum am spus, este o problemă veche a lumii. În antichitate existau mai multe culte păgâne care se manifestau în mod sectarist. Fie că este vorba de misterele de la Eleusis, cultele lui Dionisios, mitraismul sau orfismul, antichitatea a fost plină de secte care erau departe de credințele ortodoxe ale timpului. Deşi sectanții creştini din zilele noastre nu recunosc acest lucru, tendința sectară de mai multe ori îşi găseşte originea în fanatism. Ce este fanatismul în cazul de față? Este cât se poate de mult dorința de stăpânie şi de dominație proprie. În sinea sa, sectantul doreşte acea renaştere antică a cultelor idolatre şi păgâne. El este în opoziție cu Biserica Creştin Ortodoxă fiindcă ştie că nu are şanse în acea Biserică din cauza fanatismului său. Fanatismul după cum am spus nu are nimic în comun cu cumpătarea. Fanaticul este departe de fii un om cumpătat motivându-şi sau mai bine spus justificându-ți actele sale prin pretexte religioase. În cadrul Bisericii Creştin Ortodoxe au existat mai multe mişcări care au sfârşit în fanatism. În România secolului al XX-lea o astfel de mişcare a fost Oastea Domnului. Oastea Domnului este astăzi o mişcare paraortodoxă care se manifestă cel mai mult ca şi o sectă. Fondul generic al mişcării Oastea Domnului este în mare unul extremist de origine fanatică.

O altă cauză a fanatismului este lipsa de a asculta sau mai bine de a fii sub o anume autoritate religioasă sau duhovnicească. Fanatismul religios de mai multe ori poate apare şi ca şi o rebeliune în fața unui autorități care domină. Se ştie astfel de faptul că în sine fanatismul aduce cu sine dorința de haos şi de anarhie. În general ortodoxia este o simbioză dintre ascultarea față de o ierarhie şi libertate. În cazul unui fanatic acest lucru nu este adevărat. Fanaticul este cel care pretinde o ascultare absolută sau totală de o anumită autoritate religioasă. „Un preot trecea, într-o zi, pe un drum de țarină.

Un sătean necredincios îşi bătea boii - şi zbiera tot felul de înjurături. Preotul îi zise:

-De ce te osândeşti la pedeapsa veşnică?

Omul necredincios îi răspunse:

[81] Arhimandrit Mina Prodan, *Călăuza cunoaşterii şi combaterii sectelor* (Editura Bunavestire: Bacău, 1995).

- Eu nu pot crede, părinte, în acestea... Căci dacă Dumnezeu a hotărât să mă scape, ori ce-aş face rău, voi fi mântuit. Şi, dimpotrivă, dacă a hotărât să fiu osândit, - orice aş face bun, degeaba este...
Atunci preotul îi zise:
- Dacă este aşa cum zici, - atunci de ce te mai duci la câmp să ari şi să sameni?
Omul rămase în tăcere. Părintele zise:
- Dacă ar fi adevărat ce ai spus, atunci oricât ai ara, şi ai sămăna, dacă Dumnezeu a hotărât să nu se facă, degeaba-i munca ta, - şi, dimpotrivă, dacă Dumnezeu a hotărât să se facă, atunci nu mai e nevoie să ari şi să sameni.
Omul rămase iar fără răspuns, şi părintele grăi:

- Nu, prietene... Dumnezeu îţi dă roadă numai dacă tu vei munci pământul - şi tot aşa, El nu-ţi va da mântuirea decât dacă îi ţii în seamă poruncile - şi nu duci o viaţă ticăloasă..."

De atunci, omul acela s-a înţelepţit..."[82]

Prin urmare este bine să ştim că din mai multe punct de vedere este bine să ştim care este sensul şi care este implicaţia profundă a fanatismului. Fanatismul de mai multe ori pozează ca şi evlavie şi credinţă sinceră în Dumnezeu. Această credinţă însă după cum am spus este numai aparentă. Fanaticul este cel care se consideră de mai multe ori trimisul lui Dumnezeu pe pământ şi cel care are o misiune sfântă de la Dumnezeu. La fel de bine fanatismul se mai poate manifesta ca şi o aderare oarbă la o anumită convingere. Fanaticii în sine nu sunt oameni religioşi şi de cele mai multe ori nici oameni credincioşi. Ei îşi dau seama de acest handicap şi din acest punct de vedere încearcă să îl comaseze prin diferite alte acţiuni care imită sau mimează evlavia şi credinţa.[83]

Atunci când fanatismul nu este o manifestare a unei boli psihice sau a unei afecţiuni patologice el este de cele mai multe ori un camuflaj sau o mască a superficialităţii. Fanaticii sunt oameni superficiali şi acest lucru se poate vedea din felul în care acţionează. Ei însă încearcă să ascundă această superficialitate sau lipsă de seriozitate prin diferite acte extreme care să dovedească contrariul. Evident, fanaticii sunt complexaţi de cei mai buni decât ei şi de cele mai multe ori actul de fanatism este un act de răzbunare pentru ceva sau pentru un anumit lucru. Ceea ce este cel mai important de amintit este că fanaticii sunt întotdeauna atunci când nu sunt bolnavi psihic de faptul că ceea ce fac sau calea pe care păşesc este un lucru rău. În sine fanaticii religioşi nu îl iubesc pe Dumnezeu, ba din contră ei îl urăsc pe Dumnezeu sau mai bine spus, sunt mulţi fanatici care au o adevărată ură faţă de Dumnezeu. Ura faţă de Dumnezeu poate îmbrăca forme de fanatism sau extremismul fanatic. Fanatismul religios este un lucru vechi care este prezent din primele zile sau din antichitate. Idolii şi zeii antici de mai multe ori erau susţinuţi de adepţi fanatici. Fanatismul este din acest punct de vedere ceea ce am putea denumii o afecţiune de lungă durată a actelor şi a comportamentului religios al omului. Fanaticul nu este un om integru şi după cum am mai spus nu trebuie să confundăm fanaticul cu posedatul. Posesia nu este o formă de fanatism. Prin urmare trebuie să fim conştienţi că atunci când vorbim de fanatici nu vorbim de posedaţi. Aceste lucruri sunt două probleme diferite. Sunt mulţi care cred că fanaticii religioşi sunt posedaţi, dar trebuie să ştim că nu este aşa. Fanaticii sunt cei care din proprie iniţiativă comit acte extrem sau ultime. Pe fanatici religioşi îi putem vedea la Mecca, îi putem vedea în Tel Aviv la zidul plângerii, îi putem vedea de mai multe ori în piaţa San Pedro din Roma lângă Vatican, sau îi mai putem vedea în statul Utah la Salt Lake din unde se adună mormonii din toată lumea. Toate acestea ne fac să credem că gama fanaticilor religioşi este foarte largă şi mare. Fanaticii sunt cei care consideră că au de dus o misiune sfântă care a venit chiar de la Dumnezeu. Unii care suferă de demenţă sau de paranoia cred că ei sunt cei care trebuie să salveze umanitatea de la o mare catastrofă sau de la o mare distrugere care eventual v-a avea loc. De mai multe ori grandomania este o realitate care duce la fanatism. Dorinţele de grandomanie de mai multe ori pot fii duse la extrem şi în acest sens ele pot fii cât se poate de mult cu un efect extrem de amplu. Gama stărilor de fanatism este extrem de amplă şi poate include: stări de frenezie religioasă, un entuziasm enorm care nu este dublat de răbdare şi se finalizează în fanatism, stări de exaltare religioasă care duc la invidie faţă de sfinţi şi de persoane sfinte.

[82] Alexandru Lascarov Munteanu, *Viaţa creştină în pilde* (Bucureşti, 1930).
[83] Este bine să facem din acest punct de vedere imitaţia pe care o face fanaticul credinciosul când îi urmează Domnului Iisus Hristos. În acest sens diferenţa pe care o face fanaticul în a Îl imita pe Domnul Iisus Hristos este de a duce la extreme credinţa în Domnul Iisus Hristos. În acest sens, credinţa devine o modalitate a îşi impune punctul de vedere în mod total şi absolut. Este bine să ştim că fanatismul este din acest punct de vedere o formă de perversiune sau de pervertire.

Aceste cazuri duc la imitarea în mod forțat a sfinților nu din cinstire pentru viața lor ci din invidie. Imitarea însă este făcută de cele mai multe ori în bătaie de joc. După cum am spus, fanaticii sunt oameni imprevizibili care pot avea accese de fanatism atunci când nu te aştepți. Sunt mai multe glasuri care afirmă că fanatismul este o problemă încheiată a lumii şi a umanității care ține foarte mult de antichitate şi de evul mediu dar vedem că acest lucru nu este adevărat. În anul 1974 în Statele Unite ale Americii a apărut o secte cu adevărat fanatică. Această sectă se numea secta raelienilor şi îl avea ca şi întemeietor pe Claude Varilhon. Acesta era un om care susținea că lumea trebuie să adore ca şi pe Dumnezeu OZN-urile pe care considera că există. Acest Claude Varilhon susținea că viața pe pământ a fost creată de nişte extratereştri care se numeau ELOHIM [acesta este unul dintre termenii ebraici pentru Dumnezeu]. Această mişcare acceptat mai mulți prooroci cum sunt Buddha, Mohamed, Domnul Iisus Hristos şi mulți alții ca fiind toți egali. Mişcarea în sine a fost foarte mult ceea ce am putea spune una fanatică care se manifesta prin viziunea unei sexualități libere pentru toată lumea. Oricum mişcarea nu mai există în zilele noastre. După cum am spus, când mai mulți fanatici se aducă de cele mai multe ori ei sfârşesc prin a întemeia o sectă. Fanaticii nu iubesc tradiționalul care este pentru ei o pierdere de timp. Este bine să ştim că fanaticii nu cultivă niciodată cumpătarea. Ei sunt persoane şi entități care nu au în nici un caz sensul sau înțelegerii noțiunii de cumpătare. Dacă un fanatic ar fii cumpătat el nu ar mai fii fanatic.

După cum am spus este bine să ştim despre simptoamele sau modul în care se manifestă fanaticii religioşi dar nu este bine să îi judecăm. Acesta fiindcă se poate ca unul dintre chiar cunoscuții noştri să fie un fanatic. Cu toții avem cunoscuți care frecventează anumite secte şi când deschidem aceste subiecte simțim cu ei ne evită şi de mai multe ori prietenia încetează. Se spune că un doctor chirurg a primit la un moment un telefon urgent pentru a merge în sala de operații. El a plecat în sala de operații. Când a ajuns acolo s-a întâlnit cu un bărbat. Acesta era destul de nervos şi a început să îi spună:

- De ce ai întârziat atât de mult? Viața fiului meu este în pericol?
- Îmi pare rău am avut o problemă urgentă. Ar fii bine să vă calmați.
- Să mă clamez? Cum să mă clamez când ştiu că fiul meu s-ar putea să moară?
- Cu ajutorul lui Dumnezeu o să fie bine sper.
- Este uşor să dai sfat la alții fără să le ții tu.

După mai multe ore de operații, doctorul a ieşit şi i-a spus:

- Fiul tău este salvat, dacă ai alte întrebări o să vină o infirmieră.
- De ce este aşa de arogant? Nu putea să stea cu mine câteva minute să îmi spune despre soarta fiului meu? A spus bărbatul către infirmieră.
- Fiul său a murit ieri într-un accident de maşină. Când l-am sunat să vină din sala de operații era la înmormântare şi acum s-a dus să mai prindă ultima parte din înmormântarea lui.

Am spus această întâmplare pentru a arăta că este bine să ştim cum şi în ce mod se manifestă fanaticii dar nu este bine să îi judecăm fiindcă acest lucru ține cel mai mult de Dumnezeu. Sunt mai multe cazuri în care fanatismul a provenit pe fondul unei familii disfuncționale în care părinții nu şi-au luat în serios chemarea de părinți. La fel de bine au existat mai mulți fanatici care în urma la mai multe rugăciuni şi a consilierii religioase au revenit la normal. Este bine din acest punct de vedere să ştim că fanatismul nu este o boală sau o afecțiune incurabilă. Cum ne putem vindeca de fanatism atunci când ajungem în acest stadiu? În primul rând este bine să fim conştienți că suntem fanatici. A devenit conştient că eşti fanatic şi a recunoaşte acest lucru este un proces primul pas în vindecarea de fanatism. Majoritatea fanaticilor nu recunosc fanatismul lor. Acest lucru duce ca pentru ei să nu mai fii nici o şansă de vindecare. Fanatismul s-a manifestat în evul mediu prin flagelări. Mai mulți „mistici” erau de părere că trupul pe care Dumnezeu l-a făcut omului nu este un lucru bun şi el trebuie suprimat. În acest sens flagelații îşi aplicau de mai multe ori lovituri de bici şi altele asemenea. Aceasta este tot o formă de fanatism prin care flagelanții erau siguri că se vor remarca între semenii lor.[84]

După cum am spus, fanaticii sunt cei care cred că modul loc de a fii şi ceea ce fac este de cele mai multe ori calea adevărată sau calea dreaptă. De cele mai multe ori fanaticii ştiu că ceea ce fac nu este bine. După cum am spus,

[84] W M. Cooper, *Flagelanții şi flagelarea: o istorie a bâtei din toate țările: din timpurile primare în prezent* (Londra, 1869).

mai mulți fanatici provin din familii disfuncționale sau din familii care nu s-au ocupat de educația şi de creşterea religioasă a copiilor lor. În acest sens, fanaticul ajunge la concluzia că trebuie să recupereze această lisă de avansare în plan religios din trecut şi de mai multe ori recurg la acte de fanatism. Fanaticul în sine se vrea un om bun şi care să fie iubit şi apreciat de toți. Ceea ce nu poate face el este să treacă peste propriu ego sau peste propria personalitate. Faptul că mai mulți fanatici ajung la acest stadiul din cauza lipsei de învățătură sau educație religioasă în copilărie este un lucru cât se poate de adevărat. Se spune că la un moment dar un om a avut de făcut un drum într-o regiune unde erau elefanți. Pe când trecea pe lângă elefanți el a văzut că aceşti erau ținuți de o funie care era legată de picior. Având în vedere că funia era mică, elefanții puteau rupe funia oricând. Mirat omul i-a întrebat pe îngrijitorii elefanților:

- Nu vă este frică că elefanți vor scăpa? La mărimea lor ei ar putea rupe oricând funia cu care sunt legați?
- Acest lucru nu se v-a întâmpla. Vezi tu, când elefanții au fost mici noi i-am legat cu această frânghie şi i-a dresat în aşa fel ca ei să nu o rupă. Aşa că acum că sunt mari, în instinctul lor a rămas faptul că trebuie să nu rupă funia.

În general fanaticii se aseamănă foarte mult acestei povestiri cu elefanți. Ei sunt de mai multe ori incapabili să rupă sau să termine cu concepțiile lor fanatice şi extreme fiindcă au fost din copilărie mai mulți îndoctrinați sau formați în mod fanatic. Se spune în acest sens că teama de a o termina cu fanatismul nu se v-a termina la mulți niciodată. După cum am spus formele fanatismului sunt variate şi extreme. În special în mănăstirile ortodoxe se pot vedea mai multe exemple de fanatici. În sine fanaticul simte o aversiune dacă nu chiar o ură furibundă față de mănăstiri. Ca să poată depăşii acest stadiu fanaticul este cel care recurge la acte extreme pentru a îşi birui frica de mănăstire. Nici un fanatic religios nu v-a recunoaşte că de fapt urăşte sau detestă mănăstirile. Acest lucru este însă adevărat şi nu trebuie să avem nici o îndoială. Ceea ce este bun şi pozitiv în cazul mai multor fanatici este că sunt sinceri şi nu se ascund în demersurile lor. Însă mulți fanatici sunt prea direcți. Din mesajele pe care muşahedini musulmani le trimit lumii reiese că dacă lumea nu v-a asculta de sfaturile şi de modul lor de viață, ea vi distrusă. Este evident că mai mulți fanatici sunt puşi pe acte de distrugere. Ne putem da seama dacă o persoană este fanatică prin faptul că atunci când ei sunt contrazişi recurg la amenințări şi al violență. Comportamentul fanaticului este tipic în acest fel. Fanaticul religios este cel care pretinde că are supremația sau deține controlul total sau deplin asupra religiei şi a credinței în Dumnezeu. Acest lucru este numai o iluzie fiindcă fanaticii nu mai lasă loc pentru o altă opinie sau un alt crez.

Fanatismul religios este o veche problemă a lumii şi în această carte nu vom pretinde că vom oferii un răspuns final şi definitiv la problema fanatismului. În orice caz nu este bine să îi judecăm pe fanaticii religioşi ci cel mai bine este să îi evităm. Lumea lor este specifică şi ei nu acceptă pe nimeni care nu crede ca şi ei. De cele mai multe ori când fanaticii religioşi sunt ignoranți devin conştienți că ceva sau un anume lucru nu este în regulă. Dacă reacționăm violent cu fanaticii religioşi vom avea parte de acelaşi tratament: violența şi eventual chiar omorul.[85] După cum am spus, fanaticul este cel care de mai multe ori pierde noțiunea cu lumea şi cu realitatea înconjurătoare şi din acest punct de vedere este greu să vorbim de fanatici în termenii obişnuiți şi fireşti. După cum am spus, în formele prime de fanatism acesta mai poate fii remediat dar dacă persoane nu i-a măsuri la timp fanatismul poate de venii mai mult decât o boală psihică şi mentală şi poate sfârşii în nebunie. Atunci când vorbim de fanatism este bine să ştim despre toate implicațiile sale şi despre tot ceea ce include el. După cum am spus, de cele mai multe ori fanaticul este cel care ajunge să nu mai vadă pădurea de uscături şi să nu mai țină cont de ceea ce este esențial ci mai mult de ceea ce este secundar. Acest lucru are loc de obicei la toți fanaticii religioşi. Fanatismul mai poate fii şi o ascundere pentru cei care nu ajung să fie persoane care sunt cu adevărat avansate din punct de vedere al vieții spirituale. După cum am spus, în sens prim fanatismul nu este o boală mentală sau psihică dar dacă el nu este stopat de la începuturi el poate avansa în acest sens. De mai multe ori fanaticii au ajuns în stări grave de afecțiune mintală şi psihică.

Fanaticul este cel care atunci când este contrazis în probleme de religie devine violent şi agresiv. El poate sparge obiectele din jur, bate şi în ultimă instanță poate chiar lua viața semenilor din această cauză. Grupările fanatice sunt de cele mai multe ori adepte ale principiilor extremiste ultime. Ele susțin că fără de crezul lor lumea şi omenirea în mare sunt pe o cale greşită. Acestea sunt în mare principalele forme de manifestare ale fanatismului. Fanaticul trăieşte

[85] Christopher Catherwood, *Why the nations rage: killing in the name of God* (Oxford, 2002).

cu convingerea că în probleme de credință nu trebuie făcut nici un fel de compromis. Ceea ce omite el este însă înțelegerea față de cei care nu împărtăşesc opiniile sale. Fanaticii sunt cei care cred că misiunea lor vine chiar de la Dumnezeu şi ei sunt obligați să o ducă la îndeplinire sub orice formă. De cele mai multe ori fanaticii sunt conştienți că nu au nici o chemare de la Dumnezeu, sau dacă o au nu este diferită de cea a omului obişnuit. Fanatismul după cum am spus a făcut multe victime în istorie. În spatele lui s-au ascuns de mai multe ori interese personale sau politice. Fanatismul religios poate de mai multe ori prinde şi forme de manifestare politică fiindcă fanaticul este cel care crede că „scopul scuză mijloacele." În acest sens unii fanatici vor ajunge să se folosească şi de terorism sau de atentate kamikaze pentru a îşi realiza scopul şi țelul. Fanaticul este cel care pune mai presus de orice cauza religioasă pe care o susține. El pune mai presus de orice chiar şi viața semenilor şi în cazul fanaticilor kamikaze şi viața personală. Fie că este vorba de orientul mijlociu, Japonia, Balcani sau Statele Unite ale Americii, fanaticul este cel care consideră întotdeauna că are o chemare sfântă şi specială de la Dumnezeu pe care nu poate în nici un caz să o eşueze. Pe fanatici îi vedem de mai multe ori la televizor terorizând biserici sau mănăstiri din motive de cele mai multe ori ridicole şi absurde. Fanaticul se consideră un om providențial care are de dus la îndeplinire o misiune sfântă şi care are dreptul de ucide atunci când cei din jur nu sunt de acord cu el.

De mai multe ori putem vedea că extremismul se întâlneşte cu fanatismul. Cele două însă nu sunt identice şi este bine să ştim acest lucru. Extremismul este din acest punct de vedere ceea ce am putea denumii începutul fanatismului. Fanaticul este cel care de mai multe ori ajunge aşa după o mai lungă perioadă de extremism. După cum s-a mai spus, fanaticul este un om în esență maximalist. El vrea şi doreşte totul la maxim şi nu este mulțumit cu jumătăți de măsură. Maximalismul religios este din acest punct de vedere ceea ce îl determină pe fanatic să ajungă aşa cum este. Extremistul şi fanaticul sunt din acest punct de vedere prieteni buni dar fanaticul este cel care îl depăşeşte pe extremist. De cele mai multe ori după cum am spus fanaticul este cel care răstălmăceşte sensul şi înțelesul actelor şi a funcțiilor religiei şi a credinței în Dumnezeu. Acest lucru el îl face de mai multe ori pentru a se îndreptății pe sine cât mai mult. Se spune că la un moment dat o cămilă avea un pui. Acesta a venit la ea într-o zii şi a întrebat-o:

- Mamă, de ce noi cămilele avem cocoşă?
- Dragul mami, cocoaşa este pentru a aduna apă ca să putem rezista în deşert.
- Bine mami, dar de ce avem picioarele lungi?
- Picioarele sunt aşa pentru a ne face rezistenți la mersul prin deşert.
- Dar de ce avem pleoapele aşa de mari ca şi ale noastre?
- Fiindcă acestea ne protejează de vântul şi de nisipul din deşert.

Puiul de cămilă a mai stat puțin şi în cele din urmă a întrebat din nou:

- Înțeleg mamă ce mi-ai spus: cocoşa este pentru a aduna apă ca să mergem prin deşert, picioarele sunt făcute să mergem prin deşert, pleoapele noastre sunt făcute să mergem prin deşert; atunci ce facem în această grădină zoologică?

După cum am spus, fanaticul religios este un om care în sine ajunge la acte mari de credință dar lui îi lipseşte un lucru şi poate cel mai important lucru: cumpătarea. Lipsa de cumpătare este ceea ce duce de cele mai multe ori la acte de fanatism: ardere pe rug, decapitare în numele lui Dumnezeu atunci când Dumnezeu nu o cere, incendierea de Biserici şi de alte clădiri ale Bisericii, tortura în numele religiei şi a credinței, acte de terorism în numele lui Dumnezeu şi enumerarea ar putea continua.[86] Dacă ar fii dublat de cumpătare fanaticul are fii poate cel mai bun şi cel mai virtuos om, dar el nu poate accepta că Dumnezeu a lăsat libertate omului. Ceea ce este propriu în cazul fanaticilor este „împuternicirea" pe care aceştia o i-au singuri de a face dreptate în numele lui Dumnezeu. De cele mai multe ori fanaticii au avut de suferit în copilărie şi adolescență anumite nedreptăți care i-au marcat profund. Din acest punct de vedere ajunşi adulți ei simt că chemarea lor este de a face o lume dreaptă dar dreaptă cum cred ei. După cum am spus, fanaticul este cel care ține să iese în evidență ca şi un om care face dreptate şi care mai mult decât toate ajunge la cele mai mari dovezi de moralitate şi de curăție. Ceea ce s-a putut remarca în cazul a mai multor fanatici este că mânia este prezentă în ei foarte mult şi această mânie ei o explică ca şi un fel de mânie sfântă în numele lui Dumnezeu. Fanaticul

[86] Mihai Floroaia, *Inchiziția în Europa,* (Editura Crigarux, 2001).

nu este un om care apreciată diversitatea şi principiul „diversitatea în unitate” nu este în nici un caz un principiu pe care el îl susține. Din cele mai vechi vremuri fanaticii au fost cei care au ajuns la stări de intoleranță maximă. Fanaticul este prin urmare dispus să terorizeze şi să amenințe cu moartea pe cei care nu îi susțin crezurile şi convingerile. Sunt mai multe categorii de fanatici dar din nefericire nici o religie nu a scăpat de ei. Pe fanatici îi vedem prin urmare în secte, în mişcări extremiste, în mişcări fundamentaliste, în mişcări de radicalism religios sau în ultimă în instanță în mişcări de terorism. Ei explică şi justifică aceste acte prin faptul că face aceste lucruri în numele lui Dumnezeu. Trebuie să spunem că în nici un caz Dumnezeu nu a susținut şi nici nu a cerut fanatismul. Fanaticii sunt cei care găsesc o explicație şi o justificare la orice delict sau crimă pe care o comit. Din vocabularul fanaticilor lipseşte cuvinte ca şi balanță, cumpătare, răbdare sau îngăduință. Dacă sunt prezente ele au numai o funcție nominală. Fanaticul este cel care susține că Dumnezeu trebuie slujit cu arma în mână dacă situație o cere. Sunt mai multe mişcări islamice fundamentaliste care susțin că Dumnezeu nu trebuie slujit într-un lăcaş de cult ci cu arma în mână. Este de întrebat din acest punct de vedere dacă Dumnezeu trebuie slujit cu arma în mână din moment ce Dumnezeu este atotputernic? Dumnezeu este Cel care a creat lumea şi universul, El este cel care a trimis foc din senin peste Sodoma şi Gomora, El a despărțit marea Roşie în două, tot Dumnezeu l-a înviat din morți pe Domnul Iisus Hristos. Dacă Dumnezeu este atotputernic, nu poate El să se apere pe Sine fără să aibă nevoie de mişcări extremiste şi fundamentaliste care pretind că Îl apără pe Dumnezeu şi legea lui Dumnezeu?

După unii a vorbii despre fanatismul religios în secolul al XXI-lea este un lucru nepotrivit şi foarte mult lipsit de obiectiv. Realitatea este însă alta. Fanaticii nu vor recunoaşte niciodată fanatismul lor şi din acest punct de vedere este bine să ştim cum stau lucrurile. Mai multă lume consideră că fanatismul este foarte mult o realitate care ține de evul mediu şi de antichitate dar se poate vedea că nu este aşa. În zilele noastre sunt destul de multe secte şi grupuri religioase care ne demonstrează că fanatismul este departe de a se fii încheiat. Noi şi noi grupuri şi mişcări religioase şi parareligioase exploatează şi explorează în conținutul şi în sensul fanatismului. Sunt mulți care cred că sensul religiei este de fapt în a naşte şi a crea fanatici. Acest lucru este fals şi neadevărat. Religia este pentru oamenii care au frică de Dumnezeu şi voiesc să aibă o legătură sau o relație cu Dumnezeu. Acest lucru este negat însă de fanaticii religioşi care de cele mai multe ori fac din religie un lucru care ține de interesul lor propriu şi de dorințele lor proprii egoiste. Fanatismul este din acest punct de vedere ceea ce am putea demonstra sensul şi înțelesul ultim al existenței şi ale lumii. Faptul că fanatici se pot schimba este un lucru care este foarte adevărat. Ține însă de voința lor şi de conştiința lor. Acest lucru îl vom expune printr-o frumoasă întâmplare.

Se spune că un rege ajunsese să fie urât de popor din cauza răutății sale. Mai multă lume dorea să îl vadă detronat şi mort. Totul a fost până într-o zii când regele şi-a chemat curtea şi a anunțat:

- De azi voi fii un om nou. V-am convocat aici să vă spun că mă voi schimba şi voi de devenii rege şi un om bun. La fel de bine îmi pare rău pentru toate răutățile care vi le-am făcut.

La început curtenii regelui nu au voit să îl creadă dar în câteva lui au văzut că regele s-a schimbat şi a devenit un rege foarte bun şi viața din regat s-a schimbat. Lumea îi spunea de acul monarhul cel bun. Unul dintre sfetnicii regelui s-a dus la rege şi l-a întrebat:

- Maiestate ce te-a determinat să te schimbi şi să devii un monarh bun?
- Ştii ce este? Într-o zii am mers la vânătoare. Unul dintre câinele meu a urmărit o vulpe pe care am voit să o prindem dar nu am putut. A urmărit-o şi mai înainte de a intra în vizuina ei a reuşit să o muşte de picior şi să o laşe şchioapă pe viață. Apoi când am plecat din pădurea de vânat am ajuns la o stradă şi câinele a lătrat la un om. Omul s-a enervat a luat o piatră mare a aruncat-o la câine şi i-a rupt piciorul. După ce omul a plecat a fost lovit de un cal şi la rândul său şi-a rupt şi el piciorul. Văzând toate acestea am ajuns la concluzia că dacă răul este întotdeauna urmat de rău. Prin urmare şi eu dacă voi urma să fiu rău şi eu voi fii la cucerit şi asimilat de rău.

Pe când spunea acestea marele sfetnic de la curtea regelui se gândea că regele încă merită să fie detronat deşi el se schimbase. Fiind scufundat în gândurile despre cum ar putea să îl detroneze pe rege nu s-a uitat când a coborât scările şi şi-a rupt şi el un picior.

Am ales să spunem această întâmplare pentru a arăta că fanaticii se pot schimba din caile lor mai ales dacă nu sunt bolnavi mental şi psihic. Există şanse de întoarcere pentru fanatici după cum există şanse de întoarcere pentru beţivi sau fumători. Totul este însă o problemă de voinţă şi de libertate. Fanaticul religios devine astfel fiindcă el are libertatea de opţiune. Pe el îl vedem de mai multe ori că protestă violent la televiziune sau în auzim la radio demonstrând împotriva unor măsuri care i se par lui nu trebuie respectate. De cele mai multe ori fanaticul religios este incapabil de a se integra sau de a se supune unei autorităţi mai presus de el. El devine violent când se pune problema de a asculta sau a se supune unei autorităţi mai mari decât el. Fanaticul religios este din acest punct de vedere cel care se opune idei de autoritate fiindcă de cele mai multe ori el este ultima autoritate. Fanatismul se poate naşte în om de mai multe ori când omul este pus să facă ascultare sau să fie supus unei autorităţi mai mari decât el. În acest sens, el devine violent şi agresiv. Acest lucru chiar dacă autoritatea de care trebuie să ascute este un lucru sau ceva care îi este benefică. Fanatismul este fără doar şi poate o realitate care ţine de mai multe ori de lipsa omului de compatibilitate cu viaţa religioasă sau viaţa credinţei. Viaţa religioasă şi viaţa credinţei nu este potrivită sau mai bine spus nu se potriveşte tuturor. Acest lucru fanaticul evită să îl înţeleagă. El poate crea temple, biserici, moschei, sinagogi pentru a arăta că este singurul chemat la o viaţă de religie. Fanaticul nu suferă ca alţii să fie mai buni şi mai capabil în plan religios decât el. De fapt drama fanatismului se naşte de mai multe ori din mândrie şi din orgoliu. În plan religios acest fanatism poate lua proporţii paranoice. Fanaticul se poate vedea pe sine ca şi un Iisus Hristos al lumii şi al omenirii. El poate avea o misiune mai mare şi decât Domnul Iisus Hristos. Acestea sunt simptoamele unui comportament care este dublat de paranoia. Paranoia este prezentă la mai poţi fanaticii. După cum am spus, aceasta nu este o influenţă diavolească cum cred unii ci mai mult o afecţiune mentală sau psihică. Acest capitol nu este despre posedaţi ci despre fanatici. Ei nu trebuie confundaţi.

Trăim într-o lume în care de mai multe ori ne confruntăm cu elementul sau cu factorul fanatic. Ce este de făcut în asemenea situaţii? Fanaticii religioşi de mai multe ori ne ameninţă cu terorismul, ne ameninţă că ne vor lua bisericile în care ne rugăm dacă nu ascultăm de ei, ne ameninţă că vom fii pedepsiţi etern de Dumnezeu. Noi însă când ne confruntăm cu elementul fanatic nu trebuie să ne pierdem credinţa în Dumnezeu. Vom ilustra acest lucru cu o frumoasă întâmplare care a avut loc cu mai mulţi ani în urmă. Se spune că un călător s-a îmbarcat pe un vapor pentru a merge într-o ţară străină. Pe când era pe mare în larg a venit o furtună şi vaporul s-a scufundat. Călătorul nostru a reuşit să se salveze pe o insulă din apropiere. Aici el început să se roage lui Dumnezeu:

- Doamne te rog ajută-mă să plec de aici. Te rog să mă ajuţi să nu mor pe această insulă

Rugăciunile lui părea lipsite de răspuns fiindcă la orizont se vedea doar marea. Cu mari eforturi omul nostru a reuşit să construiască o mică colibă. Aici el şi-a pus puţinele lucruri care a reuşit să le i-a de pe vapor şi nişte instrumente pentru mâncare care şi le-a făcut din lemnul găsit pe insulă. În fiecare zii omul nostru se uita în larg poate v-a venii un vapor să îl salveze. Nici un vapor însă nu se vedea. Lucrurile au ajuns la limită. Într-o zii pe când omul nostru se întorcea de la vânătoare şi de la pescuit de pe insulă, a văzut că coliba care era singura lui locuinţă i-a luat foc. Mai rămăsese numai scrum şi cenuşă. Cu lacrimi de disperare în ochi omul a căzut în genunchi:

- Doamne cum ai putut să îmi faci una ca asta? Sunt un om pierdut.

Omul nostru a adormit de durere pe nisip sub soarele dogoritor al insulei. Dar în mod surprinzător a doua zii de dimineaţă a venit la el un vapor. Din el s-au dat joc câţiva marinari care i-au spus:

- Am venit să te salvăm.
- Bine, dar cum ştiaţi că sunt aici pe această insulă?
- Am văzut semnalul de foc din larg pe care l-ai făcut.

Evident, omul văzuse în incendiul care i-a ars coliba un lucru rău, acest lucru rău se pare însă că i-a salvat viaţa. De mai multe ori după cum am spus, Dumnezeu poate lucra prin lucruri care aparent sunt contradictorii şi contrarii. Am ales să spunem această poveste fiindcă de mai multe ori când avem de a face cu dictatorii lucrurile par pierdute dar nu este aşa. Pentru cei fanatici este bine să ne rugăm şi să cerem ca mila lui Dumnezeu să vină asupra lor. Acest lucru trebuie să îl facem cu credinţa că cei fanatici se vor întoarce la adevăr. În religie şi în ortodoxie prin urmare nu este loc de fanatism. Fanatismul se mai poate instala prin negaţia dialogului cu ştiinţa şi cultura. De mai multe ori fanaticii sunt

cei care susţin că religia şi Biserica nu are nimic de a face cu ştiinţa şi cunoaşterea. Acest lucru de mai multe ori îl putem vedea din atitudinea fanaticilor faţă de ştiinţă. Din punctul de vedere al fanaticilor ştiinţa trebuie suprimată şi ea este de mai multe ori văzută nu ca şi o alternativă la cunoaşterea lui Dumnezeu ci ca şi o modalitate care suprimă credinţa în Dumnezeu. Îngust şi absolutist, fanaticul este cel care vede în ştiinţă o imposibilitate de reconciliere cu credinţa în Dumnezeu. Din acest punct de vedere fanaticul v-a opta întotdeauna pentru religie fiindcă el ştie că religia este adevărata realitate care oferă răspunsuri la întrebările fundamentale ale omului.[87]

Fanaticul şi fanatismul este din acest punct de vedere ceea ce defineşte la mai mulţi dintre semenii noştri sensul de a exista. Fără de crezul său fanatic, fanaticul nu are nici un motiv să trăiască. Acest lucru este bine să îl ştim. Personal am avut de a face cu mai mulţi fanatici religioşi. Ceea ce am putut remarca este că de mai multe ori atunci când sunt în momente de luciditate ei recunosc incapacitatea lor mentală şi psihică de a duce o viaţă obişnuită. Mai mulţi dintre ei devin fanatici din prea mult entuziasm pe care l-au simţit atunci când au descoperit că există o viaţă religioasă. Fanaticul este din acest un punct de vedere un nostalgic al stării de extaz continuu. Lipsa de extaz religios, de mai multe ori duce la fanatism. Fanaticul ajunge să absolutizeze anumite gesturi sau rituri ale Bisericii şi ale religiei care i se par lui fundamentale. El consideră că toţi cei care nu gândesc ca şi el trebuie să sufere repercusiuni. Fanaticii sunt de mai multe ori duşmani între ei. Este de remarcat că sectanţii care de mai multe ori dau dovadă de fanatism prin gesturile şi acţiunile lor nu vor să ştie unii de alţii. Ei sunt revoltaţi de cele mai multe ori împotriva Bisericii Creştin Ortodoxe şi împotriva Bisericii Creştin Catolice. Din acest punct de vedere un iehovist şi un advetist vor fii de cele mai multe ori duşmani. Este din acest punct de vedere de remarcat că fanaticii nu vor să ştie unii de alţii. Acesta mai ales dacă sunt din formaţii religioase separate. De cele mai multe ori când se întâlnesc două facţiuni de fanatici din religii şi crezuri religioase se termină cu violenţă sau omor. Fanaticii după cum am supus nu au minima cumpătare sau simţul minim de a accepta pe alţii care nu gândesc şi cred ca şi ei.

Trebuie să spune că sunt mai mulţi cei care apără sau susţin viaţa de fanatic. Acesta ei o fac nu sub pretextul că ei sunt fanatici ci în numele religiei. În acest sens toate sectele extremiste din lume sunt de aceiaşi natură. Fanaticii sunt din acest punct de vedere deplin convinşi că modul lor de viaţă este cel adevărat şi că nu există o altă viaţă mai bună decât cea de fanatic. Acest lucru a fost de mai multe ori subliniat şi arătat de psihologia religioasă. Se spune că la un şoarece de ţară a venit la un moment dat vărul său într-o vizită. Şoarecele de din mediul agrar i-a spus celui care venise din mediul urban:

- Ştii ce vere, eu cred că îţi v-a place aici. Este o viaţă frumoasă şi liniştită.
- Da. Am venit să încerc şi acest mod de viaţă.

Şoarecele de la câmpie a făcut ca totul să fie pe plac vărului săi venit de la oraş. La culcat pe cea mai moale iarbă şi i-a dat cele mai delicioase fructe. Şoarecele de la oraş a spus că acest mod de viaţă este plictisitor şi nu îi place şi i-a spus vărului său:

- Hai să mergem la oraş. Acolo este mult mai frumos.

Vărul său a fost de acord.

- O să vezi ce frumoasă este viaţa de la oraş şi cât este de distractivă.

În cele din urmă au ajuns la o casă mare de la oraş.

- Intră aici. Aici vom locui, a spus şoarecele de la oraş.

S-au suit pe nişte scări şi aici au ajuns în bucătărie unde erau toate bunătăţile.

- Ei acum vom lua mas. Ce zici? Nu este frumos aici?
- Vai. Nu am mai văzut atâtea bunătăţi în viaţa mea.

Nici nu apucaseră să mănânce bine că uşa s-a deschis şi a intrat un om.

- Gata, fugim! A strigat vărul său de la oraş.
- De ce?
- Dacă nu fugim acum omul ne v-a prinde.

Ei au fugit şi s-au ascuns. Omul a intrat în bucătărie a luat un fruct şi a plecat.

---

[87] Cătălin Mosoia, *În dialog cu: despre ştiinţă şi religie* (Curtea Veche, 2007).

- Gata. Totul este în regulă. A spus şoarecele de oraş.

Şoarecelui de la câmpie însă i-a pierit pofta de mâncare de la sperietură. Nu s-au aşezat bine la masă din nou că o pisică furioasă şi-a făcut din nou apariţia.

- Gata, este timpul să fugim, a spus şoarecele de la oraş.

Ei s-au ascuns din nou.

- Vezi tu aceasta nu este modul meu de a mă distra. Îmi pare rău dar vor merge înapoi la ţara mea.

El şi-a luat rămas bun şi înainte de a pleca şoarecele de la oraş i-a spus:

- Vine să mă mai vizitezi.
- Cred că glumeşti, a răspuns şoarecele de la ţară.

Am spus această întâmplare pentru a arăta că modul de viaţă al fanaticului este de cele mai multe ori numai unul aparent frumos şi atractiv. Fanaticilor le plac senzaţiile tari şi din acest punct de vedere cred că experienţa şi viaţa religioasă le poate oferii acest lucru.[88] După cum am spus, modul de viaţă fanatic este un om care de mai multe ori implică cu sine extremismul de toate felurile. Dar ceea ce este cel mai nociv este că fanaticii recurg la religie. De ştie de mai mulţi fanatici în afara religie. Sunt fanatici în muzică, în televiziune, în cinematografie sau în radio. Un caz de fanatism poate fii considerat şi faptul că în anul 1997 prinţesa Diana a Marii Britanii a murit într-un accident de maşină în urma faptului că ea şi partenerul ei au fost urmăriţi de un grup de paparazzi. Cel mai probabil, prinţesa Diana nu ar fii murit dacă cei care o urmăreau nu au ajuns să o hăituiască de-a dreptul. Acest lucru poate fii şi el considerat un act de fanatism. Ceea ce este cel mai dificil şi cel mai greu este momentul în care avem de a face cu fanaticii religioşi. La marea majoritate dintre aceştia nu mai existe speranţe de îndreptare. Ne gândim din acest punct de vedere la tot ceea ce ţine de actul fanatic pe care l-am enunţat aici. În general cu fanaticii nu putem purta un dialog. Ei sunt din acest punct de vedere împietrişi şi învârtoşaţi şi nu mai vor nimic decât să realizeze crezurile şi idealurile lor proprii.

CAPITOLUL AL VIII-LEA

CONCEPTUL DE CUMPĂTARE ÎN TRECTUL BISERICII CREŞTIN ORTODOXE

Biserica Creştin Ortodoxă are o istorie de aproape 2000 de ani. În aceşti 2000 de ani am putea spune că s-a format o concepţie foarte bine pusă la punct a noţiunii de cumpătare. În această perioadă de timp ortodoxia şi creştinismul ortodox a elaborat o concepţie foarte bine pusă la punct despre ceea ce este cumpătarea şi ce înţelegem prin cumpătare. Primul mare exemplu de cumpătare al Bisericii Creştin Ortodoxe a fost însuşi Domnul Iisus Hristos care a spus: „luaţi jugul Meu asupra voastră şi învăţaţi-vă de la Mine că sunt blând şi smerit cu inima şi veţi afla odihnă sufletelor voastre” Matei 11, 29. Din acest text reiese că viziunea Noului Testament asupra cumpătării este una care ţine sau se înrudeşte foarte mult de concepţia blândeţii. Ce este blândeţea? Este un lucru pe care îl ştie mai toată lumea. Blândeţea poate a asimilată cu mai multe calităţi ale omului: bunătate, blajinitate şi în cele din urmă blândeţea mai poate însemna un lucru sau o stare care nu este extremă sau excesivă. Din acest punct de vedere avem mai multe motive să credem că blândeţea poate fii considerată o stare sau o însuşire a cumpătării ca şi virtute creştin ortodoxă. Lumea în care trăim de mai multe ori este „torenţială” şi trepidantă şi în acest sens trebuie să ne găsim un refugiu. Acest lucru Biserica la făcut de aproape 2000 de ani prin cultivarea virtuţii cumpătării. Se poate spune că prima Biserică Creştin Ortodoxă a apărut odată cu alegerea celor 12 apostoli de către Domnul Iisus Hristos. Apoi au urmat părinţii apostoli care şi ei au fost oameni ai cumpătării. Biserica Cretin Ortodoxă a existat în istoria şi continua să existe fiindcă a cultivat şi continuă să cultive virtutea blândeţii acest lucru este cel care ne face că vorbim pe larg despre care este şi cum se manifestă concepţia creştin ortodoxă aspra cumpătării.

În primă instanţă, primul care a dat dovadă de cumpătare a fost Domnul Iisus Hristos atunci când i-a fost înscenat un proces religios de arhiereii Ana şi Caiafa care ulterior s-a transformat într-unul politic în care au participat Ponţiu Pilat. În faţa acestui proces se ştie foarte bine că Domnul Iisus Hristos nu a spus mai nimic. Acest lucru a fost

[88] Jean-Yves Lacoste, *Fenomenalitatea lui Dumnezeu* (Editura Deisis: Sibiu, 2011).

dovadă de o mare cumpătare şi a făcut din persoana Domnului Iisus Hristos un model de cumpătare. Cum să procedezi sau ce să faci atunci când îți sunt duse acuzații false şi cum să faci sau cum să procedezi când eşti acuzat pe nedrept de lucruri pe care nu le-ai făcut?[89] Ceea ce a făcut sau cum a procedat Domnul Iisus Hristos a fost cea mai bună sau cel mai mult mod de a proceda. Domnul Iisus Hristos a răspuns cu tăcerea ceea ce a însemnat că nu a răspuns la provocări. Aceste provocări au fost foarte mult realizate pentru a Îl discredita pe Domnul Iisus Hristos. Procesul la care a fost supus Domnul Iisus Hristos ne duce cu gândul la faptul că El cu adevărat a fost modelul suprem de cumpătare. Din acest punct de vedere în zilele noastre şi noi trecem prin momente asemănătoare. Viața noastră este o avalanşă de informații, de acuze, de taxe şi de crize sociale la care de cele mai multe ori nu am fost părtaşi. Acestea sunt cele care în cele din urmă vor definii sensul şi realitatea a ceea ce ar trebuie să definim starea noastră de cumpătare. Lumea din jur de mai multe ori ne face să ne pierdem cumpătul. Schimbări de situație şi răsturnări de senzaționale sunt de cele mai multe ori un climat în care trăieşte lumea din zilele noastre. Acest lucru nu trebuie să îl uităm şi trebuie să îl avem în minte. Din punct de vedere al religiilor orientare s-a spus că cea mai bună soluție la această stare de fapt este pasivitatea. Biserica Creştin Ortodoxă consideră că în fața comoției de trăiri şi de senzații externe soluția cea mai bună este cumpătarea şi nu pasivitatea.[90]

Adevărul este că trăim într-o lume care estre în derivă în care ceea ce a fost valabil ieri nu mai este valabil astăzi. Acest lucru ne face să medităm serios la tema sau la problema cumpătării. Ce facem atunci când lumea din jur o i-a rasna şi merge pe căi greşite? Vedem că acest lucru se întâmplă de mai multe ori. Evident, religia este întotdeauna un răspuns. Iar în cadrul religiei se aduce în discuție problema unei lumi cumpătare. Ce înseamnă o lume cumpătată? Acest lucru Biserica Creştin Ortodoxă îl propovăduieşte de 2000 de ani. O lume cumpătată înseamnă nu o lume a negației şi a lipsei ci o lume în care lipsesc extremele şi excesele. Este mai greu de realizat acest lucru dar nu imposibil. Lumea de azi ne obişnuieşte cu extremele şi excesele. Acest lucru la mai multe nivele şi pe mai multe planuri: tutun, alcool, sex, bani, droguri, chefuri interminabile, destrăbălare şi libertinaj sunt lucru cu care de mai multe ori lumea noastră este familiară. De mai multe ori aceste lucru devin a doua naturii a lumii în care trăim. Ce putem face în asemenea situații? Evident, vom oferii alternativa cumpătării.[91] Această alternativă este cea care urmează şi care susține lipsa de exces. Excesul este din acest punct de vedere principalul duşman al cumpătării. Lumea de azi este din acest punct de vedere o lume a excesului. Acest lucru duce de cele mai multe ori la o viziune incoerentă despre viață şi despre existență. Mai multe sisteme aşa zise filosofice ne propun o viziunea hedonistă asupra vieții şi a existenței.

Concepția creştin ortodoxă a cumpătării este din acest punct de vedere cea care ne face să reflectăm profund şi adevărat asupra ceea ce înseamnă a nu trage sau a n ajunge la concluzii false din grabă sau din superficialitate. V-m ilustra acest lucru cu o întâmplare destul de mişcătoare. Se spune că într-un tren s-a urcat un cuplu. Ei au mers şi au găsit un loc unde să şadă într-un compartiment. Aici erau deja doi oameni. Unul bătrân şi altul în jur de 25 de ani. Cel mai tânăr şedea la geam. În momentul în care trenul a pornit, tânărul a fost plin de curiozitate. Se părea că se comportă ca şi un copil mic care mergea pentru prima dată cu trenul. La un moment dat el a început să exclame:

- Tată, vezi toți pomii şi cum ei rămân în urmă?
- Da fiul meu, a răspuns bătrânul.
- Tată vezi lacul şi animalele din jurul său?
- Da fiul meu.

Pe cum mergeau a început să ploaie. Fiul a scos mâinile afară pe fereastră şi a început să spună:

- Tată, vezi cum ploaie îmi atinge mâna?

Cuplul care intrase în compartiment nu s-a mai putut abține şi i-a spus bătrânului:

- De ce nu îți duci copilul la un tratament? Este adult şi se comportă ca şi un copil?
- Da să ştiți că venim de la spital. Fiul meu a fost orb şi după o operație azi vede pentru prima dată.

---

89 Ioan Fruma, Grigorie T. Marcu, *Procesul mântuitorului: studiu juridic şi teologic* (Editura Romcart, 1945).
90 Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Hristos, Biserică, Societate,* (EIBMBOR: Bucureşti, 1998).
91 Marțian Cotrău, *1001 gânduri pentru cumpătare* (Editura Apollonia, 1997).

Această întâmplare exprimă foarte bine concepția ortodoxă a cumpătării. Cumpătarea este din acest punct de vedere ceea ce am putea denumii starea în care ajungem să judecăm corect şi clar fără să ne luăm după aparențe. De mai multe ori judecăm şi emitem opinii după aparențe şi ele se dovedesc a fii false. În special în lumea conducătorilor de stat acest lucru este de mai multe ori evident. Câți dintre noi nu ne-am lăsat duşi după aparențe atunci când am judecat sau un analizat un anumit lider de stat? Acest lucru ni se întâmplă nouă tuturor dar este bine să fim atenți şi să ne dăm seama de roadele şi de importanța cumpătării. Cumpătarea este din acest punct de vedere ceea ce ține de sensul şi de realitatea ultimă a unei judecăți obiectivă. Concepția creştin ortodoxă a cumpătării este cea care ne face să ajungem la concluzia că atunci când vrem să evaluăm pe cineva în mod corect este bine să fim obiectivi. Obiectivitatea este cea care ne face să fim pertinenți. Din acest punct de vedere o legătură strânsă există între cumpătare şi pertinență. Ce înseamnă a fii pertinent? Ştim că a fii pertinent este o calitate şi o însuşire morală a omului. Pertinent înseamnă convenabil, potrivit, nimerit, un lucru care se potriveşte exact cu lucru despre care este vorba. Cumpătarea este din acest punct de vedere un exercițiu de pertinență. A fii pertinent înseamnă a fii şi a acționa într-un mod adecvat. În zilele noastre de mai multe ori ni se spune că trebuie să acționăm sau să fim pertinenți. Dar în lumea noastră există mai multe mişcări care sunt departe de a fii pertinente. Care are fii acelea? Ar fii destul să participăm la un concert rock pentru a ne da seama ceea ce înseamnă lipsa de pertinență şi de cumpătare.

S-a spus de mai multe ori că în lumea noastră se poate vedea sau se poate simții un spirit de rebeliune. Ce este acest spirit de rebeliune? Acest spirit este cel care a stat la bazele mişcării naziste şi la baza la mai multe mişcări neonaziste. Spiritul de rebeliune este cel care stă la baza la mai multe acțiuni teroriste care de mai multe ori îşi găsesc justificări şi explicații teroriste. Acest spirit de rebeliune care de mai multe ori îi cuprinde pe adolescenți de mai multe ori nu are o direcție sau o linie exact şi precisă dar face mari ravagii în lumea noastră. Spiritul de rebeliune este cel care iubeşte haosul şi anarhia. Acest spirit de mai multe ori a ajuns să domine lumea în care trăim. Se mai spune de mai multe ori în zilele noastre că a fii rebel este o modă. Cu cât omul este mai rebel cu atât mai bine. Spiritul de rebeliune este cel care după cum am mai spus nu are multe lucruri în comun cu cumpătarea. Rebelul este cel care de mai multe ori instigă fără nici un motiv şi fără nici o cauză. Rebeliunea după cum am spus este ceea ce domină starea de fapt de mai multe ori în lumea noastră. După cum am spus, de mai multe ori cumpătare este cea care ne face să ajungem la o stare cât se poate de mult înaintată şi să ne dăm seama de ceea ce este importat.

Se spune că într-o mănăstire, un egumen avea ca şi animal de companie o maimuță. Această maimuță era foarte mult iubită de el şi devenise populară în toată mănăstirea. Toți călugării din acea mănăstire iubeau maimuța şi ea stătea liberă cu ei peste tot în mănăstire. Problema a apărut atunci când la un moment dat maimuța îi urmărea pe călugări în timp ce mergeau la rugăciune. La început călugării nu au fost deranjați de prezența maimuței pe care o îndrăgeau dar în cele din urmă au ajuns a concluzia că locul maimuței nu poate fii în nici un caz în biserică. Aşa că ei o scoteau afară de fiecare dată în intra. Maimuța nu dădea semne că pricepea ceea ce are loc şi de mai multe ori îi perturba pe călugări de la rugăciune. În cele din urmă aceştia au închis uşa, dar maimuța intra pe fereastră. Egumenul a dat atunci un ordin ca maimuța să fie legată cu funie în timp ce călugării se aflau la rugăciune. În acest fel maimuța nu a mai perturbat rugăciunea călugărilor. Timpul a trecut şi acest ritual al legării maimuței a continuat şi după moartea egumenului. Maimuța a mai trăit câțiva ani şi mai apoi a murit. Acest lucru a creat o problemă serioasă în comunitatea călugărilor. Ce era de făcut? S-au hotărât să procure o maimuță care arăta foarte mult cu cea care murise. Aceasta fiindcă prezența maimuței în mănăstire devenise o rutină. Această rutină devenise cât se poate de mult un ritual care trebuia dus mai departe. Prin urmare, în acea mănăstire de fiecare dată când începea rugăciunea un călugăr lega maimuța. Ceea ce era de remarcat este că această maimuță nu era aşa de neastâmpărată cum fusese cea dinaintea ei. Acest ritual al legării maimuței devenise celebru. Unii cărturari au scris chiar nişte studii despre această practică. Alții au căutat să găsească citate din Biblie care să dovedească autenticitatea practicii. După câțiva ani, un egumen deştept a venit la conducerea mănăstirii, a studiat acest obicei care devenise ritual, le-a explicat călugărilor cum stă problema şi a încetat acest ritual şi obicei.[92]

[92] http://christian.moral-stories.com/.

Am spus această întâmplare cu puţin conţinut umoristic pentru a arăta că de mai multe ori sensul ritualului este înţeles şi perceput greşit. Biserica Creştin Ortodoxă are foarte multe ritualuri. La ce bun aceste ritualuri care de mai multe ori se repetă? Aceste ritualuri după cum am spus, au mai multe sensuri dar este bine să le ştim istoria. Biserica Creştin Ortodoxă este prin excelenţă o biserică a ritualului. Avem ritualul liturghiei, ritualul vecerniei, ritualul botezului, ritualul nunţii, ritualul spovedaniei şi multe altele. Acest ritualuri au fost cât se poate de mult făcute pentru a dezvolta în om şi în comunitatea din care face parte persoana un simţ al echilibrului. Ritualul nu se repetă pentru a îl enerva pe om, ci el se repetă pentru a îl duce pe om la cumpătare. Cu cât omul participă la ritual, care de mai multe ori este solemn, omul ajunge cumpătat. El îşi dă seama că sunt lucruri care sunt importante şi lucruri care nu sunt importante.[93] Din acest punct de vedere din cele mai vechi vremuri ritualul a fost privit ca şi o modalitate de a exersa sau a practica cumpătarea. De ce să practicăm cumpătarea? Fiindcă în om se poate instala sau mai bine spus se poate stabiliza agresivitatea, sentimentele de răzbunare şi sentimentele de violenţă. Trăim într-o lume în care de cele mai multe ori violenţa devine o stare de fapt. Fie că este vorba de un protest politic, de o revoluţie, de o grevă, de o manifestare pentru drepturile omului sau de o acţiune a ONU, de mai multe ori lumea se manifestă în mod extrem şi extremist. Aceste manifestări sunt din acest punct de vedere cât se poate de mult extreme şi unele care duc în cele din urmă omul la o stare de degradare generică a fiinţei umane şi a omului în mare. De cele mai multe ori omul ajunge din acest punct de vedere să fie dus de seducţia a ceea ce este murdar şi rău. Viaţa noastră este din acest punct de vedere un lucru şi o realitate care trebuie să fie dominată şi în care trebuie să domine principiul cumpătării. La nivel înalt de mai multe ori se iau decizii şi hotărâri care vor afecta şi vor influenţa viaţa a mai multor oameni fără cumpătare. Se ştiu mai multe cazuri de acest fel. Aceste cazuri sunt din acest punct de vedere ceea ce ţine se sensul şi de realitatea ultimă a existenţei şi a vieţii omului. Viaţa omului este din acest punct de vedere un lucru care trebuie să se raporteze la virtutea cumpătării. Acest lucru este sensul ultim şi final al existenţei şi al fiinţări. Virtutea cumpătării este din ce în ce mai rar întâlnită în zilele noastre. Realitatea finală a lumii în care trăim este de mai multe ori un lucru sau o stare care ţine de sensul şi de existenţa ultimă a unei viziune de echilibru sau de cumpătare. Facem lucru de mai multe ori şi mai apoi ajungem să le regretăm. Acest lucru are loc de mai multe ori. Prin cumpătare ajungem să ne dăm seama că nu trebuie să mergem sau să ne lăsăm conduşi de instincte sau de ceea ce este instinctiv. Cumpătarea este cea care ne face de mai multe ori să scăpăm din situaţii şi din împrejurări limită. Aceste situaţii şi realităţi ultime sunt cele care definesc sensul şi scopul ultim al vieţii omului. Viaţa omului este din acest punct de vedere ceea ce ţine de scopul sau de realitatea practicii cumpătării. Cumpătarea este din acest punct de vedere un lucru care ţine de sensul şi de expresia ultimă a vieţii şi a fiinţei omului. Omul este din acest punct de vedere o realitate care poate creşte şi se poate împlinii pe sine numai prin cumpătare şi pentr-o viaţă temperată. Acest mod de viaţă este fără nici o îndoială ceea ce ţine şi ceea ce defineşte sensul şi realitatea ultimă a existenţei. Viaţa omului este din acest punct de vedere o stare care ţine de sensul şi modul de a fii cumpătat. Viaţa noastră este din acest punct de vedere o stare a cumpătării. Parafrazând ontologia am putea spune că omul este o fiinţă care este chemat să fie în stare de cumpătare. Este bine să ştim aceste lucruri şi să le vedem din acest punct de vedere ca îşi realităţi care ne pot ajuta. Poate cititorul v-a considera că acordăm o importanţă extrem de mare a ceea ce înseamnă cumpătarea. Credem că dacă vom privii mai bine lumea în care trăim vom ajunge la concluzia că cumpătarea este o stare care ţine foarte mult de realitatea a ceea ce ar trebuie să fie lumea în zilele noastre. Lumea nu este acolo unde ar trebui să fie şi acest lucru se datorează de cele mai multe ori lipsei de cumpătare. Nu trăim într-o lume cumpătată şi acest lucru se poate vedea de mai multe ori din prăbuşirile de sisteme şi de regimuri politice. Este de mai multe ori surprinzător cum de mai multe ori ajungem să fim atât uşor mutaţi şi mişcaţi de concepţiile şi de conceptele noastre încât nu ne vine să credem. Lumea în care trăim de mai multe ori face presiuni şi tensiuni care ne fac să uităm de unde am plecat şi unde vom ajunge. Din acest punct de vedere cumpătarea trebuie privită ca şi o stare care ne poate ajuta împotriva confuziei şi a haosului care de mai multe ori ne bântuie.

Ritualul este forma ortodoxă a cumpătării. Ritualul este cel care îl ajută pe omul credincios să ajungă să se bucure de ceea ce este esenţial în viaţă şi în existenţă. Acest lucru este din mai multe punct de vedere necesar şi cât se poate de mult o realitate care ţine de viaţa credinţei şi a liturgicului. Viaţa noastră liturgică este din acest punct de

[93] Robert Taft, *Ritul bizantin* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia: 2008).

vedere o viață a ritualului care ține foarte mult de sensul şi de experiența noastră a ritualului. Ritualul are o funcție de a disciplina pe om. Mai multă lume găseşte ritualul cât se poate de mult învechit şi de ce să nu spunem neactual pentru zilele noastre.[94] Poate unul dintre cele mai conclusive cazuri de efect pe lungă durată a ritualului a fost cel al sfintei Maria Egipteanca. Se ştie că în tinerețe Sfânta Maria Egipteanca a fost prostituată. Acest lucru a durat până într-o zii când s-a îmbarcat pe o corabie care merge în Palestina la locurile sfinte ale patimii şi învierii Domnului Iisus Hristos. Ajungă aici ea a simțit o putere nevăzută care o ținea să nu intre în Biserică. Sfânta Maria Egipteanca s-a retras în urma acestei întâmplări în pustie unde a stat timp de 47 de ani în post şi rugăciune. Aceşti 47 de ani de rugăciune vor fii din mai multe puncte de vedere ani rituali pe care îi v-a duce Sfânta Maria. Sfânta Maria Egipteanca a stat prin urmate toți aceşti 47 de ani în post şi rugăciune făcând un exercițiu al ascezei care s-au manifestat un mod ritual. După cum vedem de mai multe ori ritualul a făcut pe mai mulți sfinții şi i-a dus în acest sens la sfințenie.[95]

Ritualul ortodox are funcția de a cumpăta pe om şi de a îl duce la starea de evlavie şi de înțelegere a lumii din jur. Lumea din jur este din acest punct de vedere ceea ce am putea denumii sensul şi realitatea a tot ceea ce există şi a tot ceea ce a fost creat de Dumnezeu. Ritualul însă este ceea ce ne duce să vedem lumea în ierarhia pe care Dumnezeu a creat-o. De mai multe ori omul răstălmăceşte această ierarhie pe care Dumnezeu a creat-o. Ritualul este cel care ne duce la o concepție echilibrată despre lume şi despre existență. În ritual lumea ajunge să fie ierarhică şi nu haotică. După cum am spus, lumea în sine are de ales între ierarhie şi anarhie, între ordine şi haos. Acest lucru are loc datorită libertății cu care ne-a creat Dumnezeu. Libertatea este din acest punct de vedere un dat al firii sau un lucru cu care se naşte omul. Din acest punct de vedere este bine să ştim care sunt şi cum se manifestă omul când este pus în fața ritualului. În primul rând sunt puțini care sunt interesați de sensul şi istoria ritualului ortodox. Acest ritual de mai multe ori ne face să nu îi vedem nici un rost dar în sine ritualul are un rost şi are o menire cât se poate de exact. Ritualul este menită să ne facă să medităm şi să luăm din punct de vedere psihologic deciziile potrivite sau cele mai trebuie să fie cele mai bune. Ritualul este prin urmare o metodă de a ne practica sau mai bine spus de a ne exersa cumpătarea şi răbdare. Ritualul nu are numai funcția de a ne duce la rugăciune şi a face să ne rugăm ci el are funcția de a ne deprinde cu cumpătarea. Acest lucru este un exercițiu care ulterior ne v-a fii de folos. S-a obiectat de mai multe ori asupra faptului că Biserica Creştin Ortodoxă este o instituție a ritualul. Acest ritual este din acest punct de vedere ceea ce ține de sensul şi de funcția sau de scopul ultim pentru care omul a fost creat. Ritualul este din acest punct de vedere ceea ce ține de realitatea finală a existenței şi ființei omului atunci când acesta se află pe drumul cumpătării. S-a spus de mai multe ori: la ce bun să fim cumpătați când toți sfârşim cu moartea? Se ştie că în cadrul ritualului sau a cultului religios s-a pus de mai multe ori problema de a ne ruga lui Dumnezeu să ne ferească de moarte năprasnică. Din acest punct de vedere o viață cumpătate ne poate oferii o moarte bună. Poate acest lucru poate părea indiferent pentru mulți dar în cele din urmă contează dacă murim într-un accident de maşină sau de avion.[96]

Este bine să ştim din acest punct de vedere care este sensul şi care este înțelegerea cumpătării în istoria Bisericii Creştin Ortodoxe. O mare dovadă a dat Biserica Creştin Ortodoxă în jurul anului 1054 când a avut loc schisma dintre catolici şi ortodocşi. În acest sens, sens trebuie să amintim aici deşi a trecut mai multă vreme că Sfântul Fotie cel Mare a fost poate unul dintre cele mai mari exemple de cumpătare din trecutul Bisericii Creştine Ortodoxe. Sfântul Fotie cel Mare a fost victima la mai multe atacuri c are au venit din partea catolicilor şi în special a papei de la Roma. Aceste atacuri au avut ca şi țintă sau mai bine spus ca şi scop autoritatea ultimă şi supremă papei în toată Biserica Ortodoxă

---

[94] Catalina Maria Beldianu, *Comunicarea simbolistică în ritualul ortodox* (Editura Mica Vlahie, 2006).

[95] Mai multe opinii susțin că Sfânta Maria Egipteanca ar fii fost Sfânta Maria Palestinianca şi care propriu zis nu ar fii fost prostituată ci ar fii fost o femeie foarte frumoasă care s-a dus în pustie pentru a se ferii de ispita desfrânării. Acest lucru însă nu este sigur. Patriarhul Sofronie care a scris viața Sfântei Maria spune că ea a fost prostituată.

[96] Este de remarcat în acest sens faptul că mai toți marii dictatori şi tirani au avut parte de o moarte năprazinică. Acest lucru dovedeşte faptul că Dumnezeu nu rămâne indiferent la acțiunile marilor tirani şi dictatori ai lumii. Acest lucru a fost evidențiat de William Shakespare în piesa sa Richard al III-lea în care el vorbea de faptul că Richard al III-lea a fost unul dintre cei mai răi regi ai Angliei. În urma actelor sale de cruzime Richard al III-lea avea să fie părăsit de slujitorii lui. Acest lucru avea să fie făcut într-un mod destul de ingenios. Pe când regele Richard al III-lea se afla pe câmpul de luptă cu o armată adversă, armate l-a părăsit. El avea să moară strigând „regatul meu pentru un cal," aceasta fiindcă el pierduse propriul cal şi dorea să scape cu viață. Lucrurile nu au fost aşa şi regele Richard al III-lea avea să fie omorât pe câmpul de luptă. William Shapespeare, *Opere complete* volumul 1 (Editura Univers: Bucureşti, 1982).

lucru care a fost respins în cele din urmă. În spatele dorinței de autoritate ecclesială a papilor se ascundea de cele mai multe ori dorința de stăpânire lumească şi teritorială. Să nu uităm în acest sens că la un moment dat papii catolici susțineau că în Europa orice împărat sau rege european trebuie numit cu acordul lor. Evident acest lucru fost din acest punct de vedere cât se poate de mult eronat. Acest lucru ştim ce urmări a avut. A dus la separația dintre catolici şi ortodocşi. Această separație a fost din acest punct de vedere un lucru rău şi care evident putea fii evitat. Papii susțin că ei sunt o concurență cu Biserica Creştin Ortodoxă ori este ştiu că nu se poate vorbii de o „concurență" în religie şi credință. Acest lucru este bine să îl ştim. În acest sens, ştim că Sfântul Fotie cel Mare a fost victima a mai multor atacuri care cu venit din la papi. El a fost depus din funcția sa de patriarh. Prima dată el a fost închis într-o mănăstire pentru ca a doua oară să fie exilat. Sfântul Fotie cel Mare a fost exilat prin urmare de tei ori din pricina intrigilor pe care papii din acele timpuri le-au avut împotriva ortodoxiei. Acest lucru nu trebuie să îl uităm.

Din acest punct de vedere se poate spune că papalitatea este în sine o instituție schizoidă care confundă regia sau credința cu guvernarea şi politica. Acest lucru s-a putut vedea cel mai bine în jurul anului 1054. Sfântul Fotie cel Mare a dat dovadă de foarte multă cumpătare în vremuri în care lucrurile erau aproape fără nici o ieşire. Acest lucru este bine să îl ține minte. Lumea l-a uitat pe Sfântul Fotie cel Mare. El a fost un apărător al ortodoxiei şi al cumpătării. Este bine din acest punct de vedere să nu ascundem şi să spunem cine a fost Sfântul Fotie cel Mare. Sfântul Fotie cel Mare a fost un model de cumpătare prin faptul că a fost conştient că între religie şi politică nu prea există multe lucruri în comun. Acest lucru a fost omis de papi şi de tot ceea ce ține de Biserica Catolică. Din acest punct de vedere 1054 a fost un an critic pentru Biserica Creştin Ortodoxă. De atunci s-au făcut mai multe încercări de reconciliere care au culminat cu anul 1964 dată la care s-a semnat un acord nominal de înțelegere dintre ortodocşi şi catolici. Ortodoxia nu este identică cu catolicismul şi acest lucru trebuie să fie foarte bine înțeles. În timp ce ortodoxia este mai mult o filosofie a cumpătării, catolicismul este o filosofie mai mult a extremei. După cum am spus, meritul principal al Sfântului Fotie cel Mare a fost că el a făcut separație dintre religie şi politică ceea ce papii catolici nu au făcut şi se pare că nici în zilele noastre nu sunt dispuşi să o facă. Papalitatea este din acest punct de vedere o instituție amfibie care vrea să facă o unire dintre politic şi religios. S-a mai spus din acest punct de vedere că papalitatea este la fel de bine neocezarism sau un fel imperialitate deghizată ca şi biserică. Acest lucru este motiv pentru care mia mulți sfinți catolici nu sunt recunoscuți de Biserica Creştin Ortodoxă. Dintre cei mai importanți amintim pe Francisc de Assisi, Bonaventura sau Toma Aquino. După cum am spus, catolicismul nu este greşit ca şi filosofie dar este eronat ca şi religie. Acest lucru după cum am spus este de mai mult ori neacceptat de catolici. Catolicii sunt cei care susțin că lumea de azi este din acest punct de vedere pe o cale eronată dacă nu recunoaşte rolul pe care îl joacă papa în Biserică. Nu trebuie să uităm că acelaşi lucru în fac şi musulmanii care vorbesc despre rolul pe care îl joacă Mohamed în moschee. Cine trebuie să îşi refacă sau să îşi reorienteze poziția față de credință şi religie nu sunt ortodocşi ci sunt catolicii. Acest lucru este bine să îl ştim şi să fim conştienți de el. După cum am spus, cumpătarea este un lucru pe care îl putem vedea de mai multe ori în trecutul Bisericii Creştin Ortodoxe. Biserica Creştin Ortodoxă ține mai mult de Noul Testament şi nu de Vechiul Testament şi în acest sens în această carte vom vorbii de cumpătare numai după Domnul Iisus Hristos. Din acest punct de vedere un mare şi prin exemplu de întrupare a fost Dreptul Iosif care a fost soțul pământesc al fecioarei Maria. Acesta a dat dovadă de mare cumpătare atunci când nu a părăsit-o pe Maria şi a stat cu ea când ea era însărcinată. De multă cumpătare a a dat dovadă de sfântul apostol Pavel. Ceea ce nu se spune în paginile Noului Testament dar se ştie din istorie este că sfântul Pavel a stat mai mulți ani în pustie, cel mai probabil în deşertul Siriei. Se crede că mai înainte de a ieşii la apostolat sfântul Pavel ar fii stat timp de 9 ani în pustie. Aceşti 9 ani de viață de pustnic ai sfântului Pavel au dezvoltat în el virtutea cumpătării. Acest lucru este bine să îl ştim şi să îl menționăm.[97]

După cum am mai menționat deja, cumpătarea este o virtute pe care puțini creştini ortodocşi o apreciază. Virtutea cumpătării este însă un fundamentală în Biserica Creştin Ortodoxă. De ce este aşa? Fiindcă mântuirea se poate câştiga numai prin cumpătare. Acest lucru poate fii arătat prin faptul că cumpătarea ne fereşte de unul dintre cele mai mari păcate pe care îl poate face omul: lăcomia pântecelui. Lăcomia după cum am spus poate îmbrăca mai multe forme şi am putea spune că poartă mai multe măşti şi din acest punct de vedere este de mai multe ori greu să o reperăm.

[97] Haralambie Rovența, *Limba şi stilul sfântului apostol Pavel* (România Mare, 1929).

Oricum ceea ce ştim este că nu există cumpătare în lăcomie. Se ştiu în special de două mari forme de lăcomie: lăcomia pântecelui sau mai bine spus lăcomia de mâncare şi lăcomia după avuții şi bani care se mai numeşte avariție. La scară generică, avariția este cauză a mai multor războaie şi a mai multor conflicte violente. Atunci când vine vorba de a împărții resursele planetei în mod rațional de cele mai multe ori acest lucru eşuează şi de ajunge la conflicte armate şi militare. Lipsa de cumpătare de care au dat dovadă mai multe state şi mai multe mari puteri ale lumii a dus de mai multe ori la război şi la pierderea de vieți nevinovate. În acest sens, ne putem da seama despre care este şi cum se manifestă patima lăcomiei şi a avariției. Această patimă este cea care ne face să voim tot mai mult şi mai mult şi să nu ne săturăm niciodată cu cât avem. Din punct de vedere ortodox ceea ce s-a putut remarca este că acolo unde lipseşte cumpătarea i-a locul întotdeauna lăcomia. Vom ilustra această realitate cu următoarea povestire:

Toader și vecinul său Vasile mergeau la târg împreună. Pe drum, Vasile zărește un pachet cu bani. Îi ridică de jos și îi pune în buzunar. Toader îi zise bucuros:

-Văd că ne-a mers bine pe ziua de azi…

-Ba să am iertare, îi întoarse Vasile vorba, nu ne-a mers bine la amândoi, ci numai mie!…

Toader nu mai zise nimic, ci își văzu de drum. Drumul trecea printr-o pădure, unde adesea năvăleau hoții asupra călătorilor, ceea ce se întâmplă și acum.

-O să ne meargă prost, zise Vasile, tremurând de spaimă, cu gândul la banii găsiți.

- Ba ție o să-ți meargă prost, răspunse Toader, pentru că mie nu au ce să îmi ia.

Și spunând acestea, o rupse la fugă și scapă ascunzându-se în pădure…..

După cum am spus, lăcomia este cea care îl închide pe om într-un univers îngust şi individualist. Lacomul se gândeşte numai la sine şi se vede numai pe sine care şi singurul omul care există pe pământ. De cele mai multe ori lăcomia îl orbeşte pe om şi el rezumă toată complexitatea vieții numai la actul de a poseda. Însă nu a poseda în mod rațional şi a poseda infinit. Această sete a lacomului de a poseda bunuri şi bani la infinite vine pe fondul căutării sale de Dumnezeu pe care din pricina individualismului şi a egoismului nu îl găseşte. Astfel el ajunge şi îşi face un nou infinit. Acest infinit are menirea de a îl înlocui pe Dumnezeu şi de a înlocui setea de Dumnezeu pe care o are omul. O altă formă a lăcomiei şi prin urmare a lipsei de cumpătare este beția. Bețivul este cel care nu mai ține cont de nimic şi cel care face tot ceea poate ca să bea cât mai mult. Care este şi cum se manifestă mentalitatea bețivului vom ilustra în rândurile care vor urma. Se spune că niște reporteri de la TVR merg într-un sat ca să facă un reportaj pentru a vedea cum îşi petrece timpul badea Costică. Îl roagă să povestească ce face în cursul zilei.

- Dapoi, dimineața mă scol, și trag un pahar de pălincă…

- Stai, bade Costică. Nu va fi bine să afle toată țara că deja la prima oră bei; Spune, că citești ziarul…

- No, atunce… dimineața mă scol, cetesc ziaru'. Dupa aia dau la porc să mânce, dupa care mai cetesc înc' un ziar. Până la prânz lucrez în atelier, în care timp cetesc vreo doi-tri cărti. La masă mai citesc vreo două reviste, iar sara adun ioșagul de pe câmp, după care urmeaza presa de seară. După cină mă duc la biblioteca satului cu pretenii, iar la 10 când închide biblioteca merem cu toată trupa la Pamfilică, că el are tipografie …..

Ne putem da seama foarte mult că viața bețivului este departe de a fii o viață a cumpătării. Din acest punct de vedere bețivii sunt cei care susțin că cumpătarea este foarte mult starea de beție. De ce este aşa? Fiindcă în beție se ştie că omul ajunge foarte mult irațional.

Cu mult timp în urmă, a trăit un boier tare bun. Într-o zi, l-a chemat la el pe un țăran şi i-a spus:

- Uite, omule, fiindcă ştiu că familia ta o duce destul de greu, vreau să te ajut. Îți dau de muncă şi te plătesc foarte bine. Vrei să lucrezi pentru mine?

- Sigur, boierule – a răspuns omul bucuros – ce trebuie să fac ?

- Să-mi construieşti o casă, la marginea pădurii.

Țăranul a plecat bucuros şi, chiar din acea zi, s-a apucat de treabă. Boierul îi dădea bani pentru tot ce trebuia să cumpere. Însă omul ce şi-a spus ? "E, şi aşa nu mă vede, ce-ar fi să-l înşel ?!" Şi, în loc să facă totul aşa cum ar fi trebuit, a început să cumpere lucruri ieftine şi proaste şi să cheltuiască banii ce îi rămâneau. Când a terminat, casa arăta tare frumos pe dinafară, dar țăranul ştia că n-o făcuse bine şi că, destul de repede, ea se va strica.

Când i-a arătat casa boierului, acesta i-a spus:
- Fiindcă ştiu că tu şi familia ta locuiţi într-o cocioabă mică, îţi fac cadou această casă. De-aia te-am lăsat pe tine să o construieşti şi ţi-am spus acum, la sfârşit, tocmai pentru ca bucuria voastră să fie mai mare.
Acum şi-a dat seama omul de greşeala sa. A vrut să-l înşele pe altul şi, de fapt, singur s-a înşelat. Dacă ar fi fost cinstit şi şi-ar fi văzut de treabă, şi-ar fi făcut un bine lui şi familiei sale. Acum, însă, părerile de rău nu mai puteau îndrepta nimic. În sinea lui, omul s-a jurat să nu mai înşele niciodată pe nimeni.

Din acest punct de vedere prin lăcomie noi ne înşelăm singur pe noi înşine. Este bine să ştim acest lucru şi să îl avem în vedere. Mai multă consideră că nu este necesar să fim cumpătaţi şi din acest punct de vedere lumea ajunge să considere că poate emite tema sau problema cumpătării. Cumpătarea după cum am spus este o temă care a preocupat ortodoxia şi Biserica Creştin Ortodoxă din cele mai vechi vremuri. Din acest punct de vedere putem spune că Biserica Creştin Ortodoxă este o instituţie care îţi propune sau mai bine spus susţine practicarea sau realitatea cumpătării. Cumpătarea este o virtute pe are o găsim la mai toţii sfinţii şi aproape toţi părinţii Bisericii Ortodoxe o laudă şi susţin ca şi un lucru de mare preţ. Evident, nu acesta este şi cazul lumii în care trăim care de mai multe ori laudă neînfrânarea şi destrăbălarea. Este foarte adevărat că de mai multe ori putem vedea ceea ce am denumii iraţionalul din lume care se manifestă în mai multe forme şi în mai multe feluri. Acest iraţional este de cele mai multe ori o stare care ţine de felul sau modul obişnuit al omului. După cum ştim iraţionalul are sau poate avea două cauza: una patologică sau naturală, când omul se trezeşte sau mai bine spus ajunge să fie un fel de ieşit din minţi din naştere şi evident există un iraţional care este creat în mod voi. Acesta este haosul şi anarhia. Haosul poate avea mai multe forme şi poate fii din acest punct de vedere o stare sau o modalitate de viaţă care ţine foarte mult de modul în care trăieşte lumea de azi. Din nefericire sunt în lumea de azi foarte mulţi care vor să ne facă să credem că haosul şi distrugerea este modul în care lumea de azi trebuie să existe. Vedem de mai multe ori că sunt mulţi care nu iubesc ordinea şi ierarhia. Din acest punct de vedere ei nu iubesc cumpătarea. Cumpătarea este virtutea care poate sau are potenţialul de a instala în lumea noastră armonia şi ordinea. Ce facem atunci când suntem confruntaţi cu haosul şi dezordinea? Cel mai bine este să ajungem că cultivăm virtutea cumpătării.[98] Din acest punct de vedere creştinismul ortodox a conceput cumpătarea ca şi o stare de raţionalitate sau mai bine spus ca şi starea de raţionalitate maximă. Ştim că omul este înzestrat cu raţiune. Din acest punct de vedere există o sinonimie şi o asemănare extrem de mare între cumpărare şi raţionalitate. Acest lucru am voit să îl adresăm în aceste rânduri. Raţionalitatea este tot ceea ce ţine de sensul şi de expresia finală a cumpătării. Mai bine spus, nu poţi fii cumpătat fără să fii raţional şi nu poţi fii raţional fără să fii cumpătat. Acest lucru este cât se poate de adevărat şi de concludent. Raţionalitatea şi cumpătarea se condiţionează una pe alta. Dacă cumpătarea se asamblează şi se mulează pe raţionalitate, atunci cu ce sau pe ce se asamblează sau se mulează iraţionalul? Iraţionalul este o stare care ţine de haos şi de dezordine. Nu poate fii ordine şi o ierarhie în iraţional. Din acest punct de vedere este clar că între cumpătare şi exces există o antagonie la fel ca şi raţional şi iraţional. Prin fire omul evită iraţionalul şi se îndreaptă în spre raţional. Acest lucru a fost de mai multe ori demonstrat. Prin fire Dumnezeu a creat o lume raţională. Atunci când omul nu cultivă raţionalitatea sau cumpătarea lumea o apucă pe căi greşite şi eronate. Cumpătarea este cea care din punct de vedere al virtuţilor sau a aretologiei este cea care asigură starea de raţionalitate a lumii în care trăim. Avem nevoie de o lume raţională şi nu de o lume iraţională.

După cum am mai spus, lipsa cumpătării este din mai multe puncte de vedere o lipsă a raţionalităţii. Despre domnitorul român Alexandru Ioan Cuza se spune că la un moment dat era într-o călătorie mai lungă. A poposit la un han un de a intrat cu hainele domneşti care erau mai lungi după moda timpului. Fiindcă hainele erau mai lungi, când a intrat în han la o masă el a răsturnat câteva pahare ale unor beţivi care stăteau la acea masă. Aceştia s-au enervat după cum este moda beţivilor din cârciumi. Beţivii au spus unul altuia:

-Îl vom aştepta când iasă afară şi îl vom bate.

- Bine. Aşa vom face, s-au înţeles beţivii.

Când Cuza a ieşit el s-a dus repede în trăsura sa şi a plecat în drumul său. Beţivii au spus atunci:

- Uite nu ne-am grăbit, a plecat. Ce vom face?

[98] Richard, G. Gregg, *Power of nonviolence* (New York, 1935).

- Îl vom da în judecată a spus unul dintre bețivi.
- Da. Este foarte bine. Aşa ne vom răzbuna pentru fapte lui de sfidate şi de nesăbuință.

Bețivii s-au dus şi au depus o plângere la tribunal. Au descris cum este cel care le-a răsturnat sticlele şi paharele din han.

- Înțeleg plângerea voastră dar acel om ar fii bine să îl lăsați în pace.
- Asta în nici un caz. Vrem să plătească pentru tot ceea ce a făcut.
- Chiar sunteți siguri că vreți să îl aduce-ți pe acest om în instanță?
- Da. Nici nu ne gândim altcumva.

Se spune că a doua zii Cuza s-a prezentat la tribunat în urma chemării adresate de judecător.

- Acesta este omul care v-a sfidat în han? A întrebat judecătorul.
- Da. Acesta este. Vrem să fie închis pentru un asemenea act.
- Bine dar voi ştiți cine este acest om?
- Nu. Ştim doar că ne-a distrus sticlele şi paharele cu băutură.
- Ei bine, omul care stă în fața voastră este înseşi domnitorul țării voastre Alexandru Ioan Cuza.
- Nu se poate. Este imposibil.
- Uite cum este, o să vă plătesc în bani pentru ceea ce v-am făcut, dar de aici înainte să nu mai căutați prilej de ceartă şi scandal, a spus Cuza.

Se spune că domnitorul a fost extrem de generos cu cei care l-au reclamat pe nedrept şi a trecut vederea răul pe care au voit să i-l facă. După cum am spus, de mai multe ori lipsa de cumpătare ne face să nu mai apreciem cu trebuie ierarhia tradițională a valorilor. Cei care nu sunt cumpătați de mai multe ori sunt adepții anarhiei şi a rebeliunii. Spiritul de anarhie şi de rebeliune este de mai multe ori cultivat în lumea noastră şi el merge în paralel cu lipsa de cumpătare. Nu poate exista cumpătare la un anarhist şi la un om care nu are nici un fel de principiu moral sau etic. Anarhia este creată de mai multe ori în zilele noastre de mai mulți şi de mai multe instituții. În timp ce ordinea publică şi socială este un lucru bun, anarhia este un lucru rău. De ce este aşa? Fiindcă în anarhie nu există nici un fel de concept axiologic. Nu există valori în anarhie şi dacă ele există, ele trebuie distruse şi eradicate definitiv. Anarhia a fost de mai multe ori instaurată în lumea noastră: fie că a fost vorba de nazişti, de terorism, de distrugere, de pervertire, războiul nuclear, tiranie, de irațional şi de multe alte forme ale răului. Răul este din acest punct de vedere extrem de creativ în lumea noastră prin mai multe forme de distrugere. Anarhia este din acest punct de vedere un lucru care de mai multe ori duce o lume la pierzanie. Trăim într-o lume care de mai multe ori este cât se poate de mult bulversată de mai multe lucruri distructive. Cu toții voim să trăim într-o lume frumoasă şi bună. Cum putem face acest lucru? Vom face acest lucru prin cultivarea virtuții cumpătării. Cumpătarea este cea care v-a face ca lumea în care trăim să avanseze şi să meargă înainte. Prin cumpătare din acest punct de vedere vom ajunge să perseverăm. Ceea ce are nevoie mai mult lumea de azi şi mai ales secolul al XXI-lea în care trăim este de cumpătare şi de nevoia de a persevera. Vom realiza să facem din timpurile în care trăim timpuri frumoase numai dacă vom practica sau mai bine spus vom exersa virtutea cumpătării. Este bine să ştim acest lucru şi să avem de grijă de el. Cumpătarea este stadiul ultim de maturitate la care poate ajunge lumea în care trăim. Ne ridicăm întrebarea dacă cu adevărat trăim într-o lume matură? Este secolul al XXI-lea un secol cumpătat? Este numai în măsura în care v-a fii un secol şi un timp al cumpătării. Cumpătarea este din acest punct de vedere ceea ce am putea spune un lucru care ține de un proces mai amplu care ne duce la nevoia de a actualiza şi de a realiza tot ceea ce ține de sensul şi de scopul unei vieții echilibrate şi a balanței. Cumpătarea este starea existențială în care omul devine rațional şi nu numai atât ci mai mult decât atât. Raționalitatea cumpătării stă în faptul că omul ajunge pe cale mintală să îşi dea seama că trăieşte şi există într-o lume care are sens sau mai bine spus care are logică. Din acest punct de vedere a fii cumpătat înseamnă foarte mult a avea logică sau mai bine spus a fii cu logică şi a fii cu simțul logicii. Logica este cea care este foarte mult înrudită cu virtutea cumpătării. Din acest punct de vedere este bine să ştim care este sensul şi care este înțelesul cumpătării. Cumpătarea creştin ortodoxă este din mai multe puncte logica sau partea care ține de logica religiei sau logica credinței. Deşi unii susține că nu există nici un fel de legătură între credință sau religie şi logică acest lucru este fals. Credința şi religia sunt logice şi mai mult decât atât sunt supra-logice. Credința şi

religia nu sunt antilogice. Logica credinței este cea care ne învață cum şi ce trebuie să facem pentru a fii raționali. Cine crede că credința este din acest punct de vedere un exercițiu de logică are dreptate. Logica este din acest punct de vedere un atribut al cumpătării. Când omul ajunge să gândească lucrurile la rece el v-a ajunge fără doar şi poate la concluzia logicii şi a raționalității. De ce să fim logici? Este un lucru care este evident de la sine. Sunt mulți care uită că logica este ceea ce conferă sau ceea ce dă sensul credinței şi al religiei. Credința în Dumnezeu nu exclude cumpătarea şi acest lucru duce în cele din urmă la adevărata cumpătare. Este bine să arătăm din acest punct de vedere că cumpătarea este un complex de mai multe concepte care se îmbină sau se realizează într-unul singur. Acest lucru este cât se poate de mult evident şi realist. Cumpătarea este o virtute pe care o cultivau sfinții părinți din vechime. Ea a avut un punct maxim de concretizare în dogma ortodoxă care este o dogmă a cumpătării şi a evitării excesului. Din acest punct de vedere este bine să ştim şi să ne ridicăm întrebarea: ce este dogma ortodoxă dacă nu o gomă care exprimă sau descoperă sensul cumpătării? Cumpătarea este din acest punct de vedere înseşi ortodoxia. S-au dat mai multe definiții şi sensuri ortodoxiei, dar unul dintre ele este cumpătarea. A fii ortodox înseamnă a fii cumpătat, a exista extrema, a evita excesul. Cumpătarea este din acest punct de vedere un lucru care ne duce la Dumnezeu şi ne spune ce trebuie să facem sau cum trebuie să fim pentru a fii ortodocşi. Ortodoxia nu poate fii separată de noțiunea de cumpătare. Omul cumpătat este un om care este în sine pe calea ortodoxiei. După cum am spus, sunt mulți oameni care trăiesc ortodoxia sau mai bine spus o parte din ea fără să ştie. Cine îşi ridică problema cumpătării din mai multe puncte de vedere îşi ridică problema cumpătării. Cumpătarea o cultivăm şi cumpătarea o deprindem.

Secolul al XX-lea a fost din mai multe punct de vedere un secol lipsit de cumpătare. Accentul pus pe „viteză” din mai multe punct de vedere nu a fost benefic facerii sau sensului timpului. În acest nou secol se cuvine să avem mai multă grijă şi să fim mult mai mult atenți la cumpătare. Nu avem de ce ne grăbii şi de pare că din ce în ce mai mult lumea trăieşte într-o perpetuă grabă. Relațiile care se stabilesc între oameni sunt din acest punct de vedere superficiale şi de suprafață toate sub pretextul grabei. Omul se grăbeşte la servici, omul se grăbeşte în drum spre casă, omul se grăbeşte când merge la cumpărături şi poate ceea ce este cel mai trist: omul se grăbeşte şi când merge la biserică. Adevărul este că trăim într-o lume a grabei. Acest fapt însă nu este benefic. De ce? De duce şi îndreaptă lumea în spre o direcție a lipsei de tihne şi a fii mereu şi tot timpul pe drumuri. Graba este din mai multe puncte o stare nefirească care de mai multe ori ne rupe de lumea din jur. Ea ne face să fim necumpătați.

Un fost deținut intr-un lagăr de concentrare nazist si-a vizitat un prieten, fost coleg de lagăr cu el.

- Tu i-ai uitat pe nazişti? l-a întrebat el pe amicul sau.
- Da.
- Ei bine, eu nu i-am uitat. Sunt încă plin de ură față de ei.
- În acest caz, i-a spus prietenul sau cu blândețe, înseamnă ca te afli încă in închisoarea lor.

Graba este cea care ne separă de a aprecia şi de a vedea lucrurile esențiale din jur. S-a spus că „graba strică treaba” dar acest lucru este de mai multe ori nesocotit în zilele noastre. În zilele noastre totul trebuie să fie rapid şi iute. Nu există loc pentru tihnă şi pentru cumpătare. Din acest punct de vedere cumpătarea este un opus al grabei. Trăim într-o lume grăbită şi acest lucru face din lume să fie un lucru sau o realitate superficială. După cum am spus, lumea de azi ajunge să trăiască într-un climat al grabei care de mai multe ori îl face pe om străin de cele mai vitale şi mai esențiale stări ale sale. Aceste stări sunt din acest punct de vedere extrem de prezente în viața obişnuită sau de zii de zii a omului: omul se grăbeşte când este la volan, se grăbeşte când este în avion, se grăbeşte când este cu vaporul pe mare, omul se grăbeşte când se duce să se culce şi el se grăbeşte când se trezeşte dimineața pentru nu întârzia la servici.

O povestire celebră în acest sens ne spune că la un maestru zen a venit la un moment dat un curios din occident şi l-a întrebat:

- Sunteți un maetru zen?
- Da. Este adevărat.
- Bine. Cu ce vă deosebiți dumneavoastră ca şi maestru zen de restul liderilor religioşi?
- Răspunsul la această întrebare este simplu.
- Care ar fii acest răspuns?

- Uite, eu când stau pe loc, stau pe loc, când merg pur şi simplu merg şi când mă opresc pur şi simplu mă opresc.

- Nu văd deloc un lucru extraordinar în acest fapt. Cu toții facem ceea ce faci tu.

- Nu, este nici pe departe adevărat.

- De ce?

- Lumea de azi trăieşte într-o stare de inerție.

- Ce vrei să spui prin stare de inerție?

- Starea de inerție este starea care ne face ca de cele mai multe ori să nu facem distincția dintre succesiunea de evenimente din viața noastră.

- Nu înțeleg ce vrei să sui.

- Uite, diferența dintre mine şi restul este că marea majoritate a oamenilor când stau se gândesc că trebuie să pornească din loc şi în acest sens nu sunt conştienți de ceea ce fac. Mai apoi când oamenii merg ei se gândesc când vor să se oprească. Apoi când se opresc ei încep imediat să se gândească că vor pornii din nou. În acest mod viața omului este pierdută.

- Da, înțeleg ceea ce vrei să spui: este esențial să fim atenți la momentul de față fără să fim îngrijorați de ceea ce vom face pe viitor.

Acest gen de lipsă de congruență sau de lipsă de sincronicitate poate fii văzută de mai multe ori în istoria omului. Sunt mulți dintre noi care nu avem foarte clar sau mai bine spus nu avem foarte bine definit care este diferența dintre antichitate, evul mediu, modernitate şi contemporaneitate. În acest sens am putea să amintim de comunitățile amiş din Statele Unite ale Americii. Aceştia sunt de părere că lumea şi omenirea trebuie să rămâne la stadiul de evoluție din evul mediu.[99] La fel de bine, mediul social sau lumea de azi îl face pe om ca de mai multe ori el să fie foarte mult cu atenția împrăştiată. Vedem acest lucru peste tot. Oameni care conduc maşini de mare viteză şi vorbesc repede la telefonul celular, oameni care se uită la televizor şi îşi educă copoii, apoi se miră de ce copii lor sunt neastâmpărați şi răi. Mai putem vedea oameni care sunt cu afaceri şi care lucră pe calculator în timp ce conduc burse de valori şi apoi se miră de cele averile lor se pierd. Mai putem vedea oameni care merg la Biserică şi se apucă să povestească unii cu alții fără să fie atenți la ceea ce are loc în biserică şi apoi se miră de ce se simt goi din punct de vedere sufletesc. Graba şi dorința de viteză excesivă este o trăsătură care o găsim de cele mai multe ori în lumea de azi. Acest lucru nu este bun şi este bine să arătăm sau să prezentăm aceste fapte. Mediul social din zilele noastre îşi ascunde superficialitatea de mai multe ori în graba şi lipsa de timp pe care o afişăm mai mulți dintre noi. De mai multe ori întâlnirile dintre noi sunt doar schimburi formale de zâmbete şi politețuri fără să ajungem să ne bucurăm sau să ne ajutăm serios unii pe alții. După cum am spus, graba lumii de azi nu înseamnă că lumea în care trăim este o lume cumpătată. După cum am spus, în secolul al XXI-lea se simte la nivel general o nevoie de cumpătare. Acest lucru ne v-a face să vedem ceea ce este esențial şi ceea ce trebuie să facem pentru ca lumea în care trăim să fie frumoasă şi bună. Cumpătarea după cum am spus este o virtute care de mai multe ori ne poate oferii orizonturi şi perspective pe care în mod obişnuit nu am reuşii să le vedem. Cumpătarea este virtutea care ne ajută să ne descoperim cu adevărat pe noi înşine. Lumea de azi de mai multe ori ne pune în fața concepte şi idei care se depun adânc în subconştientul nostru. Ele nu ne sunt naturale dar ne influențează de mai multe ori modul în care gândim şi acționăm. Numai prin cumpătare putem face acest exercițiu al pătrunderii în subconştient de unde vom putea elimina tot ceea ce este lipsit de natural dar care a fost introdus în noi prin diferite metode de manipulare sau control mental.

CAPITOLUL AL IX-LEA

CUMPĂTAREA ÎN ZILELE NOASTRE SAU ÎN SECOLUL AL XXI-LEA

[99] John A. Hostetler, *Amish society,* (Maryland, 1993).

Timpurile care le trăim sunt din mai multe punct de vedere timpuri ale încercării. Ca şi oameni ai secolului al XXI-lea ne putem vedea de mai multe ori asaltaţi de mai multe încercări. Ne vin mai multe încercări din partea ştiinţifică. Aceste încercări sunt din acest punct de vedere de mai multe grade: putem vedea că astronomia nu ne-a oferit totul şi ea ar putea să ne ofere şi mai mult. Visele de a coloniza şi de a explora tot universul încă mai bântuie mintea omului. Sunt mulţi cei care consideră că pentru secolul al XXI-lea ar fii trebuit să avem mai multe colonii pe alte planete din univers. Din acest punct de vedere mai mulţi consideră că soarta nu este dreaptă cu noi şi nu este în nici un caz drept ceea ce se petrece. La fel de bine în lumea informaticii se consideră că nu s-a descoperit un sistem de computere şi mai performant decât cel care există azi. Reţelele de internet sunt demodate pentru mai mulţi şi ştim că fenomenul hackerilor a prins şi mai multă amploare. Sunt mai mulţi dintre noi care visează la maşina timpului, o maşină care să ne permită să circulăm liber în timp. Alţii dintre noi încă visează la o lume în care roboţii vor fii extrem de dezvoltaţi şi vor ajunge din acest punct de vedere să uşureze viaţa omului mai mult decât este ea acum. Alţii visează la navete spaţiale. Oricum se poate simţii de mai multe ori în lumea noastră nemulţumirea cu ceea ce există sau cu starea prezentă a lucrurilor.

Ce este de făcut într-o asemenea situaţie? Ceea ce trebuie să spunem este că în nici un caz alternativa cumpătării nu este luată în considerare de mai mulţi dintre noi. Omul secolului al XXI-lea simte în interiorul său dorinţa de a revoluţiona ierarhia tradiţională de valori. De mai multe ori el se vede pe sine un revoluţionar, un om al transformării. În interiorul omului secolului al XXI-lea se simte acel „elan vital” care duce la realizare de mari împliniri şi descoperiri. Acest lucru este bun doar că de mai multe ori nu este canalizat şi conturat cum se cuvine.[100] Este bine din acest punct de vedere să precizăm cum este şi cum se poate cumpătarea să fie aplicată la nevoie şi la ceea ce aspiră omul în secolul al XXI-lea. Aceasta se ridică ca şi un imperativ în zilele noastre fiindcă de mai multe ori omului i se pare că răspunsurile care îi vin din religie sunt insuficente. Să ne aducem aminte că de aceiaşi insuficenţă au avut parte şi protopărinţii noştri Adam şi Eva, când interdicţia lui Dumnezeu de a cunoaşte binele şi răul părea şi ea „insuficenţă”. Mai multe dintre dilemele omului de azi par din acest punct de vedere un lucru deprimant şi cât se poate de mult dificil. Omul vrea mult mai mult decât are la ora actuală. Să ne aducem aminte că şi contemporanii Domnului Iisus Hristos au fost nemulţumiţi cu ceea ce oferea El. Această nemulţumire a dus în cele din urmă la decizia ca Domnul Iisus Hristos să fie răstignit ca şi un infractor periculos. Domnul Iisus Hristos care a venit să aducă mântuire omului a fost găsit din acest punct de vedere nepotrivit şi insuficent. De aceiaşi insuficenţă are parte şi omul secolului al XXI-lea. Sunt insuficente resursele planetei, sunt insuficente avansările economiei, sunt insuficente descoperirile din lumea tehnicii, sunt insuficente noile teorii matematice pe care le elaborează marii savanţi ai secolului. Trăim într-un secol al insuficenţelor. În acest moment după cum am menţionat deja trebuie să ne aducem aminte că şi Domnul Iisus Hristos a fost considerat că este insuficent. Cine este în spatele acestor insuficente pe care le resimţim? Cu siguranţă nu Dumnezeu. De ce este aşa? Fiindcă Dumnezeu este Tatăl nostru. Dacă nu Dumnezeu atunci cine? Este cel pe care Domnul Iisus Hristos l-a numit cel rău şi diavolul. El este este cel care instigă toate aceste insuficenţe în om. De ce? Fiindcă el însuşi a găsit insuficentă starea lui de creatură a lui Dumnezeu şi voit să fie Dumnezeu.

Este cât se poate de evident că mai multe dintre aspiraţiile omului secolului al XXI-lea sunt legate de tehnică şi ştiinţă. Din acest punct de vedere religia este considerată învechită şi cât se poate de mult demodată. Acest lucru este însă fals şi este crezut şi susţinut de cei care susţin că credinţa în Dumnezeu nu se potriveşte timpurilor care trăim. De ce este aşa? Fiindcă este greu să mai avem credinţă în Dumnezeu după cruciade, inchiziţie şi jihad. După cum s-a mai spus, trebuie să facem diferenţa dintre acţiunile lui Dumnezeu şi acţiunile omului. Omul a greşit de mai multe ori şi extrem de grav. Acest lucru însă nu este vina sau nu este din cauza lui Dumnezeu. Sunt mulţi cei care îl învinovăţesc pe Dumnezeu pentru toate neajunsurile şi nedreptăţile din lumea noastră. Aceşti oameni eşuează de mai multe ori să se învinovăţească pe ei înşişi. Dumnezeu a dat libertate lumii. Omul este o fiinţă creată să fie liberă. Libertatea pe care o avem este un dar de la Dumnezeu.[101]

[100] Henri Bergson, *Evoluţia creatoare* (Institutul european: Iaşi, 1998).
[101] Hristos Yannaras, *Libertatea moralei* (Atena, 1989).

Timpurile în care trăim sunt din mai multe punct de vedere timpuri care încurajează excesul. Fie că este vorba despre economie, societate, arte, ştiinţe sau cultură de cele mai multe ori trăim într-un climat care laudă şi elogiază excesul şi condamnă şi neagă cumpătarea. Din acest punct de vedere sunt mulţi cei care consideră că secolul al XXI-lea trebuie să fie un secol al excesului. La fel de bine în secolul nostru sunt mai multe mentalităţi care încurajează un mod de viaţă hedonist. Acest mod de viaţă hedonist îmbracă foarte multe forme de manifestare în zilele noastre care ţin de ceea ce am putea denumii o stare de delăsare şi de dezinteres faţă de religie şi centrarea omului pe conceptul de plăcere pe care el îl atinge prin toate mijloacele şi metodele. Cumpătarea este din mai multe punct de vedere o noţiune străină de aspiraţiile şi de dorinţele secolului al XX-lea. Acesta fiindcă în secolul nostru sunt multe dorinţe şi de tentaţii care nu au nimic de a face cu cumpătarea. Este greu să fii un om cumpătat în secolul al XXI-lea. De ce este aşa? Fiindcă trăim într-un mediu care de mai multe ori face ca ierarhia valorilor tradiţionale să fie confuză. Din acest punct de vedere se poate vedea în secolul al XXI-lea o stare de violenţă morală care de mai multe ori ne face să ne pierdem încrederea în bine şi în virtute. Secolul al XXI-lea este un secol care a adus cu sine foarte mult incertitudinea şi nesiguranţa. Acestea s-au manifestat în mai multe planuri şi în mai multe feluri. Omul secolului al XXI-lea caută mai multe lucruri dar probabil unul care îl cauză cel mai puţin este cumpătarea. A fii cumpătat în timpurile şi în secolul nostru este din acest punct de vedere un lucru demodat şi lipsit de actualitate. Acest om se vrea pe sine de cele mai multe ori un om care nu Îl are în centru pe Dumnezeu ci pe sine însuşi. Din mai multe puncte de vedere secolul al XXI-lea a adus cu sine o idolatrie a sinelui. Tot ceea ce ţine de om este foarte mult absolutizat şi dus la extremă. Extremismul social este din acest punct de vedere încurajat în acest secol. La fel de bine dorinţa de teribilism este cea care face ca de mai multe ori omul să îşi piardă cumpătarea şi să nu mai fie cumpătat.

Un bătrân care agonisise în via**ță destul de multă avere, ce s-a gândit?** S-o împartă copiilor săi cât mai trăieşte, contând bineânţeles pe dragostea lor de fii, că vor avea grijă de el până la moarte. I-a promis. După ce s-au văzut însă în stăpânirea tuturor bunurilor, l-au luat pe bătrân, l-au închis în cea mai întunecoasă, cea mai proastă, în cea mai urât mirositoare cameră, dându-i din când în când câte un blid de mâncare. Ce s-a gândit atunci bătrânul? Şi-a confecţionat o ladă pe care a băgat-o sub pat. S-a dus la un vecin prieten căruia i-a spus cu durere cum îl tratează copiii după ce le-a dat totul, şi l-a rugat: *,,Împrumutu-mi 2oo kg de argint în monezi şi mâine ţi le aduc înapoi".* Acela i-a împrumutat banii. Bătrânul a venit acasă şi a început să-şi numere arginţii cu mare zgomot, aşa încât fii, în aceiaşi casă, să audă. Au privit prin gaura cheii şi au văzut că bătrânul are foarte mulţi bani. L-au văzut şi cum i-a pus în lada respectivă, cum a încuiat-o şi cum a împins-o sub pat.

Din ziua aceea, sufletele copiilor s-au transformat ca prin minune. Şi-au adus aminte că bătrânul era tatăl lor **şi au început să se poarte cu el cu cea mai mare grijă.** Acum, în afară de ceea ce primiseră, mai sperau să primească şi banii şi pentru aceasta trebuiau să intre în graţiile bătrânului. De fapt, bătrânul a doua zi a dus banii prietenului său. Peste câteva luni s-a împrumutat din nou pentru o zi, şi iar a făcut zgomot cu ei. Copiii au devenit şi mai atenţi cu el. Într-o zi bătrânul tată a murit, după ce s-a bucurat de atenţia lor în ultimii ani ai vieţii.

S-au hotărât să amâne deschiderea lăzii cu comoara până după înmormântare, când vor rămâe singuri şi vor fi toţi de faţă. L-au îngropat cu bucurie după care, venind acasă, au căutat cheile, le-au găsit şi au descuiat lada. În lada n-au găsit însă decât un baston de care era legată o hârtie pe care scria: ,,Cu un baston ca acesta să fie bătut părintele care îş*i va da averea fiilor înainte de vreme."*[102]

În situaţia acestui om ne aflăm de mai multe ori în zilele noastre. Voim să facem ca lucrurile să fie bine dar de mai multe ori aşteptările noastre sunt trădate. Acest lucru are loc fiindcă nu am cumpătat sau mai bine spus nu am ajuns la virtutea cumpătării. Cumpătarea este o virtute care ţine foarte mult de ceea ce am pute definii unul dintre principalele scopuri sau sensuri ale timpurilor noastre. Secolul al XXI-lea este un secol în care de mai multe ori facem lucruri pe care ulterior le vom regreta. Fie că facem investiţii financiare sau economice, fie că mai multe experimente ştiinţifice nu iasă cum am voit, fie că viaţa nu este atât de palpitantă cum ne-am aştepta de cele mai multe ori lipsa de cumpătare duce la lipsa de mulţumire. Dar evident, de mai multe ori omul secolului al *XXI-lea caută fericirea acolo unde ea nu este. Unde cauză omul secolului al XXI-lea fericirea? El o caută în plăceri, şi nu în Dumnezeu. De mai multe ori omul*

[102] http://cristianstavriu.wordpress.com/2010/11/15/dragostea-parinteasca-fara-discernamant-pilde/#more-7113.

secolului al XXI-lea poate vedea că plăcerea nu este identică cu Dumnezeu şi acest lucru duce la dezamăgire. Această stare se manifestă foarte mult prin faptul că plăcerea nu vine imediat din religie. La fel de bine plăcerea care vine din religie nu este o plăcere care senzuală şi acest lucru este dureros. Este bine să ştim care este scopul sau sensul de a fii cumpătaţi. Acest lucru duce în cele din urmă la ceea ce am putea definii realitatea ultimă a iubirii de Dumnezeu. Cu cât secolul al XXI-lea v-a fii mai cumpătat cu atât mai bine. Avem nevoie de cumpătare în acest secol. Acest lucru este bine să îl avem în vedere. Cumpătarea este din acest punct de vedere o stare sau un lucru care ţine foarte mult de ceea ce am putea denumii realitatea sau starea finală de raţionalitate şi de chibzuinţă. Starea de chibzuinţă este foarte mult o stare filosofică. Filosofia secolului al XXI-lea trebuie să fie din acest punct de vedere o filosofie a cumpătării şi a chibzuinţei. În istoria filosofiei s-a vorbit de mai multe feluri de filosofie şi de mai multe tipuri de filosofie. Filosofia creştin ortodoxă este din acest punct de vedere ceea ce am putea denumii o filosofie care ţine de sensul şi de expresia a ceea ce înseamnă să fii cumpătat. De ce să nu creăm în acest secol o filosofie a cumpătării. Trebuie să fim cumpătaţi când mergem la marile noastre preocupări care definesc secolul al XXI-lea. Mai multe lume consideră că lupta esenţială în secolul al XXI-lea se dă între ştiinţă şi religie. În acest sens, sunt mai mulţi care se întreabă dacă secolul al XXI v-a fii un secol religios sau unul ştiinţific?[103] Este interesant din acest punct de vedere că nimeni sau mai bine spus nu s-a ridicat problema dacă acest secol ar fii un secol al cumpătării? Am putea spune că secolul al XXI-lea ar putea fii foarte bine un secol al cumpătării. Acest secol al cumpătării este din acest punct de vedere ceea ce ar da un răspuns la mai multe dintre marile noastre dileme şi întrebări pe care ni le ridicăm.

Devine evident că de mai multe ori cumpătarea este o revenire în sine atunci când ne aflăm în situaţii limită. Când omul este pus în situaţii limită el este bine să fie obişnuit sau deprins cu cumpătarea. Se spune că la un penitenciar de maximă siguranţă un deţinut periculos a reuşit să evadeze. El a făcut mai multe planuri să evadeze şi în cele din urmă a reuşit. Mai multă vreme poliţia s-a ţinut pe urmele lui şi în cele din urmă pentru a scăpa de urma lor el a intrat într-o pădure. Aici el a găsit o poiană şi în mijlocul poenii era o casă mai sărăcuţă de la care se vedea puţină lumină. Evadatul a intrat grăbit şi disperat în casă. Ceea ce a văzut în casă era dezolant şi deprimant. Aici era o femeie care stătea pe marginea patului şi plângea şi lângă ea dormeau nişte copii proşti îmbrăcaţi.

- De ce plângi? A întrebat-o evadatul.
- Plâng fiindcă nu ştiu ce să mă mai fac să îmi cresc copii.
- Bine, dar tatăl lor nu se îngrijeşte de ei?
- Nu fiindcă a murit în război.

Evadatul a stat o perioadă pe gânduri apoi a spus

- Vine cu mine şi te voi ajuta eu.
- Cum? Doar vino cu mine şi voi avea eu grijă de tine.

Evadatul a mers la primul post de poliţie unde a început prin a spune:

- Eu sunt cel care am evadat ieri. Această femeie m-a prins şi prin urmare recompensa pe care aţi pus-o pe capul meu se cuvine ei.

Poliţistul a verificat dacă cu adevărat el este evadat. A văzut că era evadat, era dat în urmărire şi pe capul său s-a spus o recompensă mare. După mai multe formalităţi femeia a luat bani şi deţinutul s-a întors înapoi în puşcărie. După mai multe zile femeia s-a dus la directorul penitenciarului unde era închis deţinutul şi i-a povestit cum avusese loc cu adevărat povestea. Acesta a ascultat surprins ceea ce i-a spus şi a decis ca de paştile care urmau în acel an ca şi un act de clemenţă şi de iertare deţinutul să fie eliberat.

Am spus această pildă pentru a arăta cum este sau mai bine spus cum funcţioează cumpătarea. Decizia evadatului de a se preda a fost o consecinţă a cumpătării. Cumpătarea este cea care ne ajută să luăm în momente grele şi decisive adevărata hotărâre şi ceea ce este bine sau mai bine spus ceea ce este potrivit să facem. În momente extreme foarte mulţi dintre noi se pierd şi nu mai ştiu pe ce cale să o apune. Mai ales în secolul al XXI-lea acest lucru poate fii văzut de mai multe ori. Ceea ce trebuie să spunem este că din nefericire, secolul al XXI-lea este din mai multe punct de vedere divizat şi fragmentat. Sunt foarte multe tendinţe adverse care se resimt în acest secol care vin din mai multe

[103] Sotos Hondropulos, *Sfântul Nectarie din Eghina: sfântul secolul al XX-lea* (Bacău, 2001).

direcţii.[104] Lumea de azi prin urmare a făcut foarte mult avansări în mai multe ştiinţe şi arte dar din nefericire se ridică din ce în ce mai rar problema cumpătării. Cumpătarea este din acest punct de vedere un lucru care ţine de ceea ce ar trebuii să definească facerea secolului al XXI-lea. Acest lucru este bine să îl avem în vedere atunci când evaluăm sau mai bine spus trecem în revistă secolul al XXI-lea. În acest secol al XXI-lea se ridică de mai multe ori problema a ceea ce trebuie să facem pentru a realiza sau duce la îndeplinire mai multe lucruri şi fapte. Aceste fapte sunt prin urmare cele care vor definii sensul şi conţinutul a ceea ce este secolul al XXI-lea. Am voit prin urmare să ridicăm mai multe problema cumpătării în secolul al XXI-lea. Modul de viaţă pe care mai mulţi dintre noi apucă în acest secol este din mai multe puncte de vedere unul care omite sau evită cumpătarea. Cumpătarea este cea care ne învaţă să evităm extremele şi să ducem un mod de viaţă plăcut lui Dumnezeu. Sfinţii părinţi ne spun că cumpătarea este un lucru care este plăcut lui Dumnezeu. Prin cumpătare vom realiza lucruri de durată şi lucruri profunde. Cum cât vom ajunge mai cumpătaţi cu atât vom crea o lume mai frumoasă şi mai bună. Cumpătarea este o stare care ţine de iubirea de Dumnezeu. Iubirea de Dumnezeu nu este o stare care ne duce la a face acte nebuneşti şi iraţionale. Cumpătarea este din acest punct de vedere un lucru care defineşte sensul şi realitatea ultimă a omului. Suntem cumpătaţi fiindcă voim să ne realizăm sau mai bine spus să ne împlinim pe noi înşine.

În secolul al XXI-lea omul caută mai multe lucru şi mai multe fapte care să îi facă viaţa mai frumoasă şi mai fericită. Căutăm aceste stări de împlinire fiindcă nu voim ca viaţa noastră să fie lipsită de sens. Viaţa noastră din acest punct de vedere este la o intersecţie sau la o cotitură. Acest lucru este aşa fiindcă de mai multe ori omul nu se încrede în Dumnezeu. Fără să se încreadă în Dumnezeu, omul ajunge să fie descumpănit şi confuz. El se trezeşte de mai multe ori într-un univers ostil şi care nu îi este favorabil. Universul este respingător fiindcă nu se poate respira în el, planetele sunt duşmane fiindcă nu se poate vieţui pe ele, pământul este mult prea mic şi este insuportabil. Acestea sunt numai câteva consecinţe care provin din lipsa de cumpătare. Lipsa de cumpătare este din acest punct de vedere un lucru care ţine de sensul şi de realitatea finală a ceea ce consideră omul secolului al XXI-lea un mod de viaţă adevărat. Din acest punct de vedere este bine să mai precizăm că omul secolului al XXI-lea consideră că tot ceea ce este tradiţional şi ceea ce provine din tradiţie trebuie schimbat şi înlocuit. Din punct de vedere religios, tradiţia este şi ea un lucru care îl stabileşte pe om în cumpătare. Biserica Creştin Ortodoxă este profund ancorată în tradiţie şi din acest punct de vedere este bine să ştim ceea ce este tradiţional din punct de vedere religios şi este menit să ne ducă la cumpătare. Suntem cumpătaţi din acest punct de vedere când ajungem să valorificăm sau să ne dăm seama de importanţa tradiţiei. Tradiţia este din acest punct de vedere o comasare de mai multe elemente care ne duc la cumpătare şi la ceea ce ţine de starea de a fii cumpătat. Suntem cumpătaţi atunci când ajungem să fim ancoraţi în tradiţie. Ce înseamnă tradiţie în sens creştin ortodox? Tradiţia în sens creştin ortodox înseamnă a duce un mod de viaţă cumpătat şi echilibrat care este ancorat în scrierile şi vieţile sfinţilor părinţi ai Bisericii Creştin Ortodoxe.

Tradiţia Bisericii Creştin Ortodoxe este o tradiţie care de cele mai multe ori ne ancorează în ceea ce este cumpătat sau ne duce inevitabil la un mod de viaţă cumpătat. Sunt din acest punct de vedere mai multe moduri sau modalităţi de a vieţui care nu sunt cumpătate. Aceste moduri de viaţă care sunt lipsite de cumpătare sunt din acest punct de vedere viaţa de nomad. Viaţa nomadică de mai multe ori am putea spune că nu este o viaţă necumpătată. Nomazii sunt oameni care nu au domiciliu stabil şi prin urmare este greu să vorbim în cazul lor despre cumpătare. Cumpătarea este din acest punct de vedere un lucru care ţine sensul şi de finalitatea a tot ceea ce ne duce la Dumnezeu şi a tot ceea ce ne facem să fim oameni buni. O definiţie a binelui este cumpătarea şi din acest punct de vedere binele este conţinut în cumpătare dar nu este definit de ea. Binele este cumpătare în timp ce răul este haos. Nu poate exista haos în cumpătare după cum nu poate exista întuneric în lumină. S-a spus din acest punct de vedere că trebuie să facem din secolul al XXI-lea un secol al lipsei de violenţă. Modul de viaţă violent este de mai multe o propagat şi considerat o modă sau o stare de a fii sau a exista în sens ultim. Cumpătarea este dorinţa ultimă a omului de a Îl iubii şi de a Îl slujii pe Dumnezeu. Viaţa de cumpătare este cea care cultivă răbdarea şi îngăduinţa cu semenii şi cu cei din jur. Se ştie din acest punct de vedere că deviza cumpătării este de a nu răspunde la rău cu rău. În cele din urmă, cumpătarea este cea

[104] Radu Teodorescu, *Ascetul şi asceza creştin ortodoxă în secolul al XXI-lea* (Cugir, 2013).

care ne facem să deosebit ceea ce este esențial de ceea ce este fals în sens ultim. Cumpătarea este din acest punct de vedere un lucru sau o stare care defineşte realitatea ultimă a omului ca şi existență creată sau făcută de Dumnezeu.

Cumpătarea a fost din acest punct de vedere de mai multe ori asemănată cu curajul. Curajul este de mai multe ori o stare de cumpătare. Un **șoricel de casă, de rasă, bine crescut și plăcut la vedere, alergând mereu disperat din calea pisicii, se pomeni într-o bună zi în pivnița unei case de oameni înstăriți.** Din pricina întunericului, căzu într-o băltoacă ciudată. Era o baltă de palincă, din cea mai de soi, scursă de sub cepul prost așezat al unui butoiaș făcut din lemn de stejar. La început, șoricelul nostru gustă timid din acea licoare curioasă. Îi plăcu savoarea ei. Avea un gust puternic și bine definit, aluneca pe gâtlej asemeni focului. Când „bău" tot ce era în baltă, șoricelul nostru se îndreptă de spate, se bătu cu pumnii în piept, își luă o înfățișare feroce și strigă:

-Unde-i pisica?

Evident, cumpătarea este o stare mai profundă decât curajul. De ce este aşa? Fiindcă curajul de mai multe ori poate fii prostesc şi irațional şi din acest punct de vedere de mai multe ori suntem pe punctul de a ne pierde cumpătul. Un om curajos de mai multe ori poate să nu fie un om cumpătat. Acest lucru este evident din faptul că de mai multe ori ne vedem pe noi ca şi persoane curajoase dar nu cumpătate. Cumpătarea este din acest punct de vedere o stare care ține de sensul şi de expresia ultimă a curajului. Foarte rar se întâlneşte cumpătarea unită cu curajul. De ce este aşa? Fiindcă de mai multe ori curajul este prezent şi la delicvenți la infractori. Curajul prin urmare trebuie să fie foarte mult dublat de cumpătare. Când ajunge să fie în acest fel omul se realizează pe sine ca şi persoană şi ca şi entitate. După cum am spus, este benefic ca în secolul al XXI-lea să creăm un climat al cumpătării. Din acest punct de vedere sunt încurajați să promoveze sau să avanseze oameni care sunt cumpătați sau mai bine spus oameni care au un sens de a realiza mai multe lucruri şi mai multe fapte bune. Din nefericire de mai multe ori în secolul al XXI-lea sunt promovați în funcții mari şi cu răspundere care nu au nici un fel de stare sau de realitate a cumpătării. Trebuie să fim cumpătați şi acest lucru trebuie să îl facem cât se poate de mult în sens real şi deplin. Cumpătarea este starea care ne duce la realizarea a ceea ce voim cu adevărat. De mai multe ori voim lucruri fără să ne dăm seama că nu este de fapt ceea ce avem nevoie. La cumpătare de cele mai multe ori ajungem şi prin a avea un duhovnic. S-a mai spus de mai multe ori că omul secolului al XXI-lea găseşte cât se poate de mult obositor şi demodat faptul de a avea un duhovnic la care să se spovedească regulat. Ce să mai spunem de cei care au guruşi sau fakiri ca şi părinți duhovnici?[105]

În acest sens, ni se spune că un creştin ortodox care de mic a fost crescut în credința ortodoxă a ajuns să afle şi să fie interesat de credințele orientale şi mai ales de hinduism. Din hinduism a fost cel mai mult atras de yoga. A început să citească mai multe cărți de yoga şi a participat şi la câteva şedințe. A aflat că prin practica yoga el poate ridica obiecte fără să le atingă şi poate chiar ajunge la levitație. În inima lui acest creştin ortodox ştia că ceva sau un lucru nu este în regulă cu yoga fiindcă nici un yoghin nu vorbea de Domnul Iisus Hristos ca şi mântuitor al omului. Yoghinii cu care a intrat în legătură omul nostru ştiau numai de Iisus Hristos ca şi un mare guru. În cele din urmă acest creştin ortodox a ajuns la puterea de a face lucruri ieşite din comun: el putea muta obiectele numai cu gândul. Mai mult decât atât vroia să se perfecționeze în arta levitației. Voia să poată să zboare în aer fără să atingă pământul. În cele din urmă i-a spus şi duhovnicului său că este practicant yoga. Acesta l-a oprit de la împărtăşanie până nu se v-a lepăda de practicile sale.

- Părinte, eu nu văd nici o contradicție între yoga şi Iisus Hristos.
- Fiule puterea pe care o ai de a ridica obiecte cu gândul este de la diavol.
- Nu se poate părinte. Eu continuu să mă rog şi să merg la Biserică. Am observat că icoanele au foarte multă energie în ele şi ar fii bine să o folosesc mai bine.
- Vezi, tu eşti înşelat.

Creştinul a plecat în cele din urmă la casa lui nemulțumit că duhovnicul său îl legase de la împărtăşanie până ce nu v-a renunța la yoga. Când a ajuns acasă obiectele din casă au început să se mişte singure: masa şi scaunele umblau singure prin casă. Speriat creştinul ortodox a dat telefon la duhovnicul său:

- Părinte, nu ştiu ce să fac; mi se mişcă obiectele prin casă fără voia mea.

[105] *Sfinți şi mari duhovnici despre discenământul duhovnicesc* (Editura Sofia: Bucureşti, 2010).

- Vezi ți-am spus, este puterea diavolului, care acum este supărat că ai venit să te spovedeşti.
- Părinte, nu ştiu. Chiar credeți că acesta este explicația?
- Da fiule. Voi venii să facem o sfeştanie.

Părintele a venit, a făcut o sfeştanie şi lucrurile s-au clamat. Seara însă creştinul nostru a putut vedea mai mulți moştrii care au venit de la el din senin. Aceştia veneau mânioşi spre el ca şi cum îi reproşau că a greşit că a părăsit practica yoga. Când în cele din urmă creştinul nostru a început să se roage, aceşti diavoli au dispărut nu mai înainte de a îl speria foarte tare.

După cum am spus lipsa de cumpătare ne face să alegem de mai multe ori greşit. Omul secolului al XXI-lea de mai multe ori face alegeri greşite pe care mai apoi le regretă. Sunt mulți care regretă multe lucruri în acest sens. De ce? De cele mai multe ori din lipsă de cumpătare. Lipsa de cumpătare prin urmare este un defect. Ea se vede de mai multe ori în lumea noastră şi mai ales în secolul al XXI-lea. Cum putem vedea lipsa de cumpătare: prin conflicte de interese, lupte interminabile pentru supremație şi putere politică, violență în piețe şi pe străzi, manifestări neonaziste şi neocomuniste, luptă de supremație politică şi multe altele. De mai multe ori, omul secolului al XXI-lea îşi găseşte mai multe camuflaje şi ascunzători pentru a nu se da pe sine de gol. Omul secolului al XXI-lea este departe de a fii un om cumpătat şi acest lucru îl putem vedea de mai multe ori în modul de viață pe care îl ducem. Viața şi pildele sfinților părinți care au fost modele de cumpătare şi de perseverență sunt de mai multe ori neactuale când sunt puse în comparație cu „câştigul” aparent pe care ni-l pun în fața mai multe vedete rock. De ce este aşa? Fiindcă cumpătarea este cea care nu dă rezultate niciodată în prezent. Evident acest lucru este fals. În legile naturii sunt mai multe elemente care de mai multe ori presupun „aşteptarea” pentru a da rezultate. Pentru cei care sunt agricultori acest lucru este bine ştiut. Nici un pom nu dă fruct, nici o legumă nu dă rodul său imediat şi instantaneu. Din acest punct de vedere se poate spune că agricultura este o stare de investiție sau mai bine spus o stare de capital. Dobândim ceea ce am semănat de mai multe ori după mai mult timp. Acest exemplu poate fii folosit şi în cazul cumpătării. Cumpătarea ne spune că de mai multe ori trebuie să aşteptăm ca rezultatele să vină. Acest lucru este unul fundamental şi nu trebuie să uităm de el.[106] După cum am spus, cumpătarea este o stare de comuniune şi de împărtăşire cu cei din jur. Prin cumpătare avem şanse de a îi aprecia la adevărata lor prestanță şi valoare. Cumpătarea este din acest punct de vedere un lucru care ține foarte mult de ceea ce am putea denumii necesitatea secolului al XXI-lea. Este bine să facem din secolul al XXI-lea un secol al cumpătării şi un secol al perseverenței în tot ceea ce este bine. Binele după cum am spus nu poate fii separat de noțiunea de cumpătare. Prin cumpătare vom ajunge să ne stabilizăm în bine. Stabilizarea în bine este un lucru de care trebuie să fim conştienți. Din acest punct de vedere trebuie să facem din secolul al XXI-lea un secol care să fie stabilizat în bine.

Din acest punct de vedere ceea ce lipseşte secolului al XXI-lea este stabilitatea. Evident stabilitatea în ce? Este vorba de stabilitatea în bine şi în valorile tradiționale. De mai multe ori omul secolului al XXI-lea este sedus de valori şi de lucruri care nu sunt stabile şi extrem de bine definite. Din acest punct de vedere cumpătarea este foarte mult ceea ce am putea spune lucrul care ne spune când şi de ce să ne oprim. Fără de cumpătare nu avem simțul limitei. Vom ilustra acest lucru cu o întâmplare din istoria Franței. Se spune că la un moment dat rege al Franței a fost Robert. Acesta era un om foarte credincios care se ruga de mai multe ori la Biserică. La un moment dat a intrat la biserică să se roage în mantia regală care era cusută cu aur şi care avea de jur împrejur ciucuri de aur. În timp ce regele era cufundat în rugăciune, a venit un hoț care profitând de lipsa de atenție a regelui a început să taie din ciucurii de aur. A tăiat din partea stângă şi mai apoi s-a dus să taie şi din partea dreaptă. Regele însă a văzut acest lucru şi i-a spus:

- Îți ajunge cât ai tăiat. Mai lasă şi pentru alții.

Evident, morala pildei este că de mai multe ori nu ştim când să ne oprim. Acest lucru este valabil şi pentru secolul al XXI-lea. Acest secol v-a fii un secol care se v-a realiza dacă omul contemporan v-a fii din acest punct de vedere conştient de limitele sale sau de ceea ce este posibil şi imposibil. Din acest punct de vedere este cât se poate de evident că secolul al XXI-lea este un secol care se v-a realiza pe sine prin cumpătare. Acest secol v-a avea şanse numai atunci când ne vom concentra atenția pe ceea ce este semnificativ şi de referință. Sunt mai multe cazuri în care practica

[106] Rafail Noica, *Cultura duhului* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia, 2002).

cumpătării pare a fii cât se poate de mult fără de nici un rezultat şi fără de nici o semnificaţie. Aceste lucruri este bine să le ştim când vorbim despre cumpătare. Secolul al XXI-lea după cum am spus are multe şanse de reuşită dacă ajunge la o conştiinţă a cumpătării. Cumpătarea este din acest punct de vedere ceea ce menţine sau ceea ce susţine sensul şi realitatea profundă a ceea ce doreşte omul în secolul al XXI-lea. Ştiinţa ne spune că din mai multe puncte de vedere cumpătarea este recomandată. Mai multe experimente ştiinţifice care au fost duse de oameni şi de mai multe persoane au fost din acest punct de vedere reuşite din cauza cumpătării. Cumpătarea după cum am spus este starea în care omul ajunge să se evalueze pe sine şi să ajungă la o stare de cunoaştere deplină. Lumea ştiinţifică este cea care de mai multe ori a ajuns la concluzia că adevăratele avansări ştiinţifice sunt cele care de cele mai multe ori ajung la o stare de apex prin cumpătare.[107] Evident, în lumea noastră există de multe ori violenţă şi neînţelegeri şi mai multe alte lucruri de acest fel care nu fac nici un bine. Violenţa pe care de mai multe ori o putem vedea în lumea noastră vine de cele mai multe ori din cauza faptului că omul secolului al XXI-lea nu este cumpătat şi în mare nici un îşi ridică problema cumpătării. Cumpătarea este din acest punct de vedere o armă împotriva violenţei. La fel de bine s-a putut vedea că omul secolului al XXI-lea pune la mare preţ agresivitatea. Comportamentul pe care îl afişează mai mulţi dintre noi este de cele mai multe ori agresiv. Se spune că un om era prieten cu un general din armată care era foarte vestit pentru calităţile sale militare. Aceştia doi s-au angajat într-o discuţie pe teme militare:

- Care este cea mai vestită victorie din lume? A întrebat omul.
- Nu există nici o victorie vestită, a răspuns generalul.
- Cum aşa?
- Cea mai mare victorie a lumii v-a fii atunci când nu v-a mai exista nici o bătălie şi nici un război, a răspuns generalul

Este evident din acest punct de vedere este bine să ştim că de mai multe ori ajungem să credem că războiul este un lucru natural al lumii în care trăim dar nu este aşa. Violenţa şi războiul nu sunt naturale lumii în care trăim şi din acest punct de vedere sunt în sine acte condamnabile. În secolul al XXI-lea sunt multe minţi care susţin că războiul este calea prin care învinge cel mai bun şi pierde cel mai slab. Trebuie să spunem că acest gen de gândire este unul inferior dacă nu unul primitiv. Războiul este de cele mai multe ori numai o soluţionare aparentă a marilor probleme şi conflicte ale lumii în care trăim. Ceea ce trebuie să arătăm este că violenţa este o problemă a secolului al XXI-lea. Întâlnim de mai multe ori violenţa şi comportamentul violent. Mai ales la periferiile marilor metropole de mai multe ori violenţa este la ea acasă. Violenţa urbană de cele mai multe ori se naşte din lipsa cumpătării. Această lipsă de cumpătare duce ca în cele din urmă să nu mai avem necesitatea de a fii răbdători şi a nu răspunde cu violenţa atunci când suntem provocaţi. În mai toate oraşele noastre există regiuni în care unii practică violenţa. După cum am spus, omul violent este un om care este departe de concepţia toleranţei şi a cumpătării. La fel de bine în special în penitenciare se poate vedea dorinţa omului de violenţă. De cele mai multe ori deţinuţii sunt oameni violenţi şi agresivi care nu au nimic în comun sau de a face cu viaţa socială obişnuită.

Se povesteşte despre un bătrân pustnic care se tot scuza înaintea pelerinilor că are cam mult de lucru, că e tare ocupat… Pelerinii se mirau, căci îl ştiau că are o viaţă sfântă şi nu este absorbit de cele materiale, de aceea îl întrebă cu ce se ocupă. Pustnicul le răspunse:

- Am de îmblânzit doi şoimi, de dresat doi vulturi, să stăpânesc doi iepuri, să am grijă de un şarpe, să încarc un măgar, să pun şaua pe cai şi să dresez un leu.
- Într-adevăr, spuseră oamenii, ai mult de lucru. Timpul îţi este încărcat. Dar unde îţi sunt animalele de care vorbeşti, căci nu vedem pe lângă chilia sfinţiei tale nimic din toate acestea?”

Pustnicul le explică într-un mod foarte simplu, ca să înţeleagă cu toţii, căci aşa ceva aveau şi ei acasă. De altfel şi noi avem în grijă astfel de ***“jivine”.***

-***Cei doi şoimi*** sunt ochii noştri care se reped asupra oricărui lucru, câteodată sunt ca nişte săgeţi care se înfig ici-colo şi aşa rămân. Uneori este greu să îi îmblânzeşti. ***Cei doi vulturi*** sunt mâinile noastre care apucă, şi ceea ce prind nu mai lasă liber. Câteodată scapă de sub control. Ele ar putea face altceva, ar putea mângâia, ajuta, deschide…

[107] C. Amărinţei, *Rânduiala* (Paris, 1973).

Cei doi iepuri sunt picioarele noastre care merg, lovesc, ologesc şi ne fac să rătăcim. Cel mai greu lucru de stăpânit însă se află în spatele dinților noştri: ***limba (şarpele).*** Cineva spunea că cei 32 de dinți sunt neputincioşi în fața unei singure limbi. Ea ar putea însă să mângâie, să spună lucruri frumoase, să-l slăvească pe Dumnezeu, să spună adevărul… Şi apoi avem de încărcat ***un măgar***: trupul nostru. Cât de des nu se aseamănă cu un astfel de animal! Totdeauna i se pare că e prea încărcat şi se împotriveşte, face năravuri, refuză, este încăpățânat ca un măgar. Şi totuşi avem nevoie de el. Apoi mai avem de dresat ***un leu***. Despre leu se spune că este regele animalelor, aşa cum inima este centrala puterii, reşedința curajului şi a tuturor sentimentelor nobile, dar poate fi şi celula germenului urii şi al revoltei. « Căci din inimă ies: gânduri rele, ucideri, adultere, desfrânări, furtişaguri, mărturii mincinoase, hule ». (Mt. 15,19)[108]

Pe fondul tulburărilor şi a încercărilor prin care trec oamenii în secolul al XXI-lea cumpătarea se dovedeşte a fii una dintre cele mai actuale noțiuni şi virtuți. Datoria noastră este de a face din secolul al XXI-lea un secol al cumpătării. De ce să facem din acest secol un secol al cumpătării? Fiindcă istoric nu avem motive să ne grăbim. În zilele noastre lumea este într-o grabă şi o fugă continuă: lumea se grăbeşte la metrou, se grăbeşte la autobuz, se grăbeşte la tren, se grăbeşte la vapor, se grăbeşte la avion. La ce bun atâta grabă? Graba este din acest punct de vedere una dintre trăsăturile esențiale sale secolului al XXI-lea. Realitatea este că nu avem de ce să ne grăbim. Timpul este şi a fost din cele mai vechi vremuri în favoarea noastră. Acest lucru este însă contestat de omul secolului al XXI-lea. Suntem permanent într-o criză de timp: nu avem timp destul pentru familie, nu avem timp destul pentru serviciu, nu avem timp destul pentru Dumnezeu şi pentru a merge la Biserică. În realitate de cele mai multe ori omul secolului al XXI-lea nu are timp deloc pentru nimic. De ce este aşa? Fiindcă la scară generică în secolul al XXI-lea ne lipseşte o viziune şi o concepţie a cumpătării. Voim ca totul să se realizeze dintr-o dată şi instantaneu fără de nici un efort şi fără de nici o greutate. Însetat de cât mai multe lucruri care să se realizeze în cel mai scurt timp omul secolului al XXI-lea duce o viață de fugar în care aleargă permanent fără să aibă o destinație exactă.[109] Din acest punct de vedere în secolul al XXI-lea omul trece printr-o gamă foarte largă de stări şi de trăiri care nu au un scop sau o destinație anume. Previziunile pe care umanitatea secolului al XXI-lea le făcea despre secolul al XXI-lea au fost exprimate cel mai bine prin gura filosofului francez Andre Malreux care spunea că „secolul al XXI-lea ori v-a fii un secol religios or nu v-a mai fii." Faptul că suntem în secolul al XXI-lea demonstrează că acest secol este un secol religios. Deşi nu suntem un secol extrem de religios lumea din secolul al XXI-lea este conştientă de importanța relației sau a legăturii cu Dumnezeu. Din acest punct de vedere tot ceea ce trebuie să facă omul secolului al XXI-lea este să mențină tradiția religioasă a vremurilor de mai înainte de secolul al XXI-lea.

Marea majoritate dintre noi vrem ca secolul al XXI-lea să fie un secol fără de precedent în trecutul şi istoria umanității. În imaginația noastră secolul al XXI-lea ar trebui să fie foarte mult un secol în care roboți, navetele spațiale, laserele sau aparentele ultrasofisticate ar fii o monedă curentă sau mai bine spus ar fii la ordinea zilei. Acest lucruri nu le prea vedem şi din acest punct de vedere există un puternic simţ al dezamăgirii în secolul al XXI-lea. Omul nu a colonizat nici o altă planetă decât a sa, nu a mers pe nici o altă galaxie decât a sa, şi nici un a făcut mari avansări în lumea astronomiei. Suntem noi cu mult mai prejos decât cei dinaintea noastră? Credem că nu. În mare relația sau legătura pe care o avem cu Dumnezeu nu stă nici în călătoriile interstelare sau interplanetare ori intergalaxtice pe care le-am putem face. De ce este aşa? Fiindcă Dumnezeu în persoana Domnului Iisus Hristos a venit la noi. Ce am voi mai mult decât acest lucru? Dacă cel care a făcut stelele, constelațiile, galaxiile şi în cele din urmă universul ne spune că avem o legătură şi suntem în stare de filiație cu Dumnezeu în şi prin Domnul Iisus Hristos acest lucru modifică şi schimbă foarte mult structura sau modul de a ne raporta la secolul al XXI-lea. Acesta este probabil cel mai mare paradox al secolului al XXI-lea că nu avem nevoie să întrăm în contact cu Dumnezeu prin cine ştie ce maşini sau aparate ultrasofisticate. La Dumnezeu ajungem la fel cum au făcut-o cei din antichitate şi toate epocile istoriei: prin rugăciune şi printr-o inimă curată. La fel de bine, la Dumnezeu mai putem ajunge şi prin cumpătare. Cu cât vom fii mai cumpătați cu atât vom fii mai aproape de Dumnezeu. Nu trebuie să mergem pe alte planete şi pe alte galaxii pentru a fii aproape de Dumnezeu. Dumnezeu vine la noi de cele mai multe ori în lăuntrul nostru sau mai bine spus în partea

[108] http://cristianstavriu.wordpress.com/2009/11/09/dresorul-de-fiare-pilda/ .
[109] Max Picard, *Fuga de Dumnezeu* (Editura Anastasia: Bucureşti, 1998).

noastră lăuntrică. Acest lucru este foarte mult contestat de omul secolului al XXI-lea care de cele mai multe ori se vede pe sine dator să caute pe Dumnezeu în exteriorul său. Omul secolului al XXI-lea Îl caută pe Dumnezeu conştient sau inconştient în arte, în ştiinţe, în cultură, în muzică sau în civilizaţie. Foarte rar acest om îl cauză pe Dumnezeu în interiorul său. Din acest punct de vedere este greu pentru omul secolului al XXI-lea să accepte că în realitate ştiinţa de care este preocupat este de mai multe ori o modalitate de fugă sau de eschivare din faţa nevoi de a cultiva virtuţi. Desfrâul, destrăbălarea, homosexualitatea şi violenţa sunt teme perene ale acestui secol. Acest lucru demonstrează că avansarea în plan ştiinţific nu poate să îl schimbe pe om în interiorul său. La fel de bine sunt mai multe voci care ne spun că nu există nici o legătură sau nici o conecţie dintre gradul de moralitate la care a ajuns cineva şi gradul de evoluţie ştiinţifică al acestuia. Acest lucru este fals. De ce? Fiindcă nici o floare ofilită nu poate da un miros sau o mireasmă bună. După cum am spus, şi ţinem să repetăm acest lucru: cumpătarea nu este salvarea sau mântuirea secolului al XXI-lea. Ceea ce am voit să arătăm şi să atragem atenţia în acest capitol este foarte mult faptul că în facerea secolului al XXI-lea cumpătarea este o noţiune periferică. Această carte este o carte care generic se adresează omului secolului al XXI-lea şi ea vine să îi amintească de necesitatea de a cultiva şi a fii preocupaţi de virtutea cumpătării.[110]

Cumpătarea este cea mai bună armă împotriva superficialităţii şi a neseriozităţii. Din acest punct de vedere vom arăta nevoia de a fii echilibraţi sau de a fii în stare de echilibru. Cumpătarea şi cultivarea virtuţii cumpătării ar putea să ne aducă cu sine un lucru de care avem nevoie foarte mulţi dintre noi: echilibrul sufletesc sau echilibrul spiritual. De ce avem nevoie de echilibru? Fiindcă căderea noastră ca şi oameni şi ca şi civilizaţie vine de foarte multe ori din extreme sau prin faptul de a merge în extreme. Extremele sau modul de viaţă extremist este cel care în cele din urmă ne pierde şi duce la distrugerea noastră. Viaţa extremelor este viaţa care de cele mai multe ori presupune excesul şi compromisul. Prin cumpătare putem învăţa să combatem şi să înfrângem compromisul. Compromisul este o altă temă morală care stă în strânsă legătură cu cumpătarea. Cel care este cumpătat nu are de ce să facă nici un compromis. La omul extremelor însă compromisul este întotdeauna o ameninţare. Suntem de mai multe ori ameninţaţi cu compromisul moral sau personal. În cumpătare nu există compromis fiindcă omul se află permanent într-o stare de echilibru spiritual şi sufletesc. Acest echilibru este cel care ne permite să ne raportăm cum se cuvine la cei din jur şi cum să îi apreciem ca şi persoane umane create de Dumnezeu.

Doi pelerini mergeau pe drum. A izbugnit furtuna. Vântul le biciuia feţele cu gheaţă şi le şuiera lugubru pe la urechi. Înaintau foarte greu, aplecaţi în faţă, ca să nu-i dărâme vântul puternic, abia mişcându-şi picioarele. Dacă nu ajungeau destul de repede la refugiu, mureau îngheţaţi. Cu inima cât un purice şi orbiţi de viscol, pelerinii ajung lângă o râpă şi aud, cu greu, strigătele unui om, care căzuse acolo. Cineva cerea ajutor.
– Acel om este sortit morţii ! Să ne grăbim ca să nu sfârşim ca el ! a spus primul pelerin, continuându-şi grăbit drumul.

Al doilea pelerin, plin de milă pentru sărmanul acela, a coborât în râpă şi l-a luat în spate. Era greu omul, dar pelerinul a urcat până la drum. Efortul foarte mare, l-a făcut să se încălzească şi chiar să transpire. Din cauza greutăţii şi a efortului nu mai simţea frigul. La câţiva paşi de adăpost s-a împiedicat de ceva. Era tovarăşul de drum, care îngheţase. Frigul îl ucisese.[111]

Din acest punct de vedere este bine să ştim care sunt şi cum se manifestă oamenii cumpătaţi. Cea mai mare deosebire este că oamenii cumpătaţi de cele mai multe ori ajung să aprecieze lucruri pe care cei care sunt necumpătaţi şi lipsiţi de cumpătare nu o fac. Cumpătarea este cea care ne permite luxul de a vedea lucrurile în profunzimea şi în esenţa lor. Acest lucru lipseşte oamenilor care nu sunt cumpătaţi şi care nu au o viziune cumpătată asupra existenţei şi a vieţii. Cumpătarea prin urmare este un lucru care ar trebui să ne preocupe mai mult. Vom vedea că lucrurile nu sunt identice din punct de vedere al percepţiei şi al concepţiilor după ce vom ajunge să fim cumpătaţi. Foarte multe dintre greşelile sau mai bine spus dintre marile greşeli ale lumii ar fii fost evitate dacă omul ar fii fost cumpătat. Cel mai probabil o mai mare prezenţă a cumpătării în secolul al XXI-lea ar fii dus foarte mult la evitarea celor două războaie mondiale ale secolului trecut. Se poate vedea foarte bine că cele două războaie mondiale au fost foarte mult o lipsă de

---

110 Constantin Noica, *Echilibru spiritual: studii şi eseuri 1929-1947* (Editura Humanitas: Bucureşti, 1998).

111 http://cristianstavriu.wordpress.com/category/pilde/page/6/.

cumpătare şi de echilibru. De ce? Fiindcă atunci când vorbim de un război mondial vorbim de desfăşurarea maximă de mânie şi de ură. Din acest punct de vedere cumpătarea este un exercițiu pe care îl facem pentru a ne debarasa mai uşor de ură. Ura este un sentiment negativ care stă în strângă legătură cu mânia şi furia. Prin cumpătare din acest punct de vedere ajungem să biruim ura şi tot ceea ce ține de ea. Din acest punct de vedere secolul al XXI-lea este un secol care trebuie să aducă cu sine o înțelegere mai amplă, mai profundă şi de ce nu mai plenară a cumpătării. Cumpătarea este din această perspectivă cea care ne permite luxul de a fii superiori celor care nu sunt interesați de virtute şi de marile teme morale ale omului. Prin cumpătare putem evita foarte multe erori şi greşeli pe care le fac cei care sunt duşi de concepția totalizatoare a secolului al XXI-lea. Cumpătarea prin urmare este o temă actuală şi o temă care trebuie să o ridicăm mai des. Foarte multe lucruri devin clare sau mai bine spus se clarifică când ajungem să fim cumpătați. Fiul risipitor din pilda pe care ne-a dat-o Domnul Iisus Hristos a fost foarte mult o persoană care nu a dat dovadă de cumpătare. El a luat banii tatălui său, a plecat într-o țară departe şi acolo a irosit aceşti bani ajungând muritor de foame. Despre acest lucru al cumpătării ne avertiza acum 2000 de ani Domnul Iisus Hristos. De cele mai multe ori, atunci când nu suntem cumpătați facem lucruri pe care mai apoi le vom regreta.[112]

Este de remarcat din acest punct de vedere că în secolul al XXI-lea sunt foarte multe popoare şi națiuni care se întrec unele pe altele în ceea ce priveşte gradul sau nivelul de avansare sau evoluție economică şi financiară la care au ajuns. Sunt foarte puține popoarele care au dat dovadă sau popoarele care se întrec unul pe altul în a devenii mai cumpătate. Acesta este unul dintre principalele motive pentru care îl unele regiuni ale planetei spiritele sunt încinse. Acolo unde într-o regiune geografică oamenii nu dau dovadă de cumpătare, de cele mai multe ori ajung la acte de violență, teroare sau război. Cumpătarea după cum am spus este o problemă care de mai multe ori a fost evitată în facerea generică a secolului al XXI-lea. Ține de noi dacă vom face din secolul al XXI-lea un secol al cumpătării sau nu. Dacă vom face din secolul al XXI-lea un secol al cumpătării cu siguranță vom ajunge să ne bucurăm de acest timp secolului al XXI-lea care v-a fii un timp binecuvântat de Dumnezeu. În secolul al XXI-lea nu trebuie să ne ridicăm numai probleme şi tematici de ordin economic, industrial sau comercial ci trebuie să ne ridicăm şi probleme de ordin moral sau etic. De ce trebuie să facem acest lucru? Fiindcă de mai multe ori necredința şi ateismul ne invadează.

Un ateu se plimba prin pădure minunându-se de frumusețile naturii: "Ce copaci impresionanți! Ce râuri cristaline! Ce animale frumoase!" La un moment dat, în timp ce se relaxa *(*bucurându-se fără să realizeze de minună*țiile lui Dumnezeu),* omul aude în spatele lui zgomote ciudate. Când se întoarce vede un urs ca-n povești: mare, frumos, sănătos și cu poftă de mâncare. Îngrozit, ateul o ia la fugă, însă ursul avea condiție fizică așa că îl urmează conștiincios… Tipul era atât de îngrozit încât la un moment dat se împiedică și cade. Ursul îl apucase deja de un picior așa că omul, paralizat de frică, răcnește:

- "Doamneeee!!!".

În secunda următoare, timpul se opri, ursul îngheță în poziția în care se afla, pădurea rămase neclintită și o lumină se revărsa din cer iar tipul, șocat, auzi o voce:
- Mi-ai negat existen*ța toata viața, le-ai explicat și altora că sunt un mit, ai pus toată creația Mea pe seama întâmplării cosmice… vrei acum să te salvez?* Pot Eu să te consider credincios cu adevărat?
Ateul se uită fix în lumină și răspunse:
- Aș fi ipocrit să iți cer brusc să mă consideri credincios, dar poate ai reuși într-un fel să devină ursul un bun creștin?
- Foarte bine, răspunse vocea.

Lumina dispăru, zgomotul pădurii reveni. Ursul îl eliberă din ghearele sale, își împreună labele din față și spuse cu chip pios:
"Doamne, binecuvintează aceste bucate. Amin".[113]

Este cât se poate de evident că de cele mai multe ori ateismul şi necredința sunt dovezi de lipsă de cumpătare. Acesta fiindcă pe cale rațională omul poate ajunge la concluzia existenței lui Dumnezeu. Necredința şi ateismul de mai multe ori sunt dovezi sau sunt rezultate ale lipsei de cumpătare. După cum am mai spus, cumpătarea este un cumul de

---

[112] Nicolae Steinhardt, *Călătoria unui fiu risipitor: eseu romanțat asupra neisbânzii* (Editura Polirom: Iaşi 2013).
[113] http://cristianstavriu.wordpress.com/category/pilde/page/6/.

mai multe virtuți şi de mai multe concepte morale. În sine cumpătarea ține foarte mult de starea de virtute morală. Moralitatea unui om sau a unui colectiv uman poate fii măsurată sau poate fii considerată şi din punctul de vedere al cumpătării. Secolul al XXI-lea este bine să fie un secol al cumpătării. Vom evita astfel multe dintre lucrurile urâte şi rele cu care ne confruntăm. Se spune de mai multe ori că nu este necesar să fim cumpătați şi că de fapt nu avem nevoie să fim cumpătați. Aceasta fiindcă sunt mult prea lucruri de făcut. Se ştie că cumpătarea este cea care dă cele mai multe rezultate când vine vorba de marile realizări. Deşi atunci când faraonii egipteni au construit piramidele au folosit mai mulți sclavi pentru a le face, construcția în sine nu putea fii realizată fără de cumpătare şi fără de chibzuință. Prin cumpătare ajungem de cele mai multe ori la a realiza multe lucruri frumose şi de durată. Din acest punct de vedere trebuie să ştim că nu este destul să realizăm multe lucruri mari ci ele trebuie să fie şi de durată. Ca să realizăm lucruri frumoase şi bune şi care să fie de durată este nevoie de multă cumpătare. Cu când vom devenii mai cumpărați cu atât mai bine. Cumpătarea este cea care ne ajută să selectăm dintre ceea ce este posibil cea mai bună posibilitate. Trăim într-o lume a posibilităților şi acest lucru trebuie să ne ducă la problema cumpătării. Secolul al XXI-lea vorbeşte de cele mai multe ori de cumpătare ca şi o calitate a colectivității, ca şi o modalitate de expresie psihologică a persoanei, ca şi o condiție a succesului. Ceea ce nu vorbeşte şi ceea ce nu afirmă secolul al XXI-lea este că cumpătarea trebuie privită ca şi o virtute creştin ortodoxă.

CONCLUZII

Închidem aici cartea noastră despre cumpătare. Pe parcursul a mai multor pagini am voit să aducem în fața cititorului o temă care credem că este de interes şi de folos. Această carte este menită să fie de folos sufletesc şi prin urmare cel care îi deschide paginile trebuie să ştie acest lucru. Am încercat în aceste pagini să arătăm că cumpătarea este o virtute care trebuie să fie cultivată şi care este de actualitate. Sunt mai mulți cei care consideră că cumpătarea nu este un lucru actual şi de interes pentru lumea contemporană. Această carte şi-a propus să arate şi demonstreze contrariul. Am prezentat în acest sens care este concepția şi care este viziunea despre cumpătare din punct de vedere al Noului şi al Vechiului Testament prin aceasta arătând semnificația biblică a cumpătării. Am arătat că în sens real Domnul Iisus Hristos a fost fără doar şi poate un exemplu şi modelul suprem de cumpătare. La fel de bine am încercat să arătăm care este crezul sau care este concepția despre cumpătare şi în alte religii ale lumii. Am voit să facem acest lucru fiindcă mai multe religii sunt din anume puncte de vedere pregătitoare pentru creştinism. În această carte am voit să avem o abordare pozitivă asupra fenomenului religios şi nu una negativă care să nege şi să respingă religiile necreştine. Aceasta este aşa fiindcă şi din cadrul religiilor necreştine au fost mai mulți care s-au convertit la creştinism.[114] Prin urmare, am avut o abordare pozitivă în ceea ce priveşte cumpătarea fiindcă din acest punct de vedere este bine să ştim că unii care sunt în mai multe religii necreştine vor ajunge în cele din urmă la creştinism dacă căutările lor sunt sincere. Din acest punct de vedere cumpătarea este o virtute creştină şi este sinonimică cu temperanța şi răbdarea. Am arătat din acest punct de vedere că cumpătarea este din mai multe punct de vedere o virtute care este un cumul de mai multe calități ale omului. Cumpătarea este un act moral care se distinge foarte mult de iuțime şi mânie. Scopul cărții noastre a fost să facem cumpătarea pe înțelesul celor mai mulți sau mai bine spus pe înțelesul la cât mai mulți. Am voit să prezentăm că există mai multe dimensiuni în cumpătare şi acestea sunt prezente în mai multe nivele şi în mai multe grade. Gradele cumpătării pot fii văzute mai întâi în capacitatea omului de a fii echilibrat şi să aibă stăpânie sau control de sine.

Cumpătarea nu este o temă de interes în zilele noastre fiindcă lumea de azi ne învață cu foarte multe acte surogat care ne fac să uităm de lucrurile cu adevărat semnificative şi importante. Dacă atât de multe rânduri s-au putut scrie pe tema cumpătării înseamnă că această virtute are sau mai bine spus poate avea mai multe semnificații decât am crede noi. Cumpătarea nu este cea mai mare virtute creştin ortodoxă dar este în orice caz una dintre principalele virtuți creştin ortodoxe. Este evident că nimeni nu se naşte cumpătat. Din acest punct de vedere cumpătarea se cultivă.

[114] Unul dintre cele mai celebre cazuri de convertire de la o religie necreştină (iudaism) la creştinism din secolul al XX-lea a fost Nicolae Steinhardt care a devenit călugăr ortodox la mănăstirea Rohia. Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii* (Editura Polirom: Iaşi 2008) ediția a III-a.

Cultivăm cumpătarea de mai multe ori şi facem acest lucru spre binele nostru. Cumpătarea prin urmare ne fereşte de la foarte multe lucruri rele: mânie, lipsa de răbdare, răzbunare şi lipsa de pace lăuntrică. Nu putem să avem pace lăuntrică sau liniştea sinelui dacă nu suntem cumpătaţi. Dar mai se poate spune că de mai multe ori cumpătarea ne poate ferii de la morte. De ce? Fiindcă foarte mulţi dintre cei care sunt şoferi atunci când conduc nu dau dovadă de cumpătare şi vreau tot mai multă viteză. Nevoia de viteză mare atunci când suntem la volan este şi ea o lipsă de cumpătare. De ce este aşa? Fiindcă sunt foarte mulţi cei care şi-ai pierdut viaţa în accidente de maşină. La fel de bine se ştiu şi de accidente de avion care şi ele de mai multe ori au avut loc din cauza lipsei de cumpătare. Cumpătarea ne poate salva viaţa şi este bine să ştim acest lucru. Căpitanii de vapor de cele mai multe ori când sunt cumpătaţi ajung la destinaţie cu bine. Atunci când căpitanii de vapor nu sunt cumpătaţi ei de cele mai multe ori se scufundă cum a fost cazul Titanicului. Titanicul a fost un vapor de cruazieră care s-a scufundat din lipsă de cumpătare. Dacă cei care conduceau Titanicul ar fii dat dovadă de cumpătare vasul ar fii ajuns la destinaţie şi nu s-ar fii scufundat. Aceasta fiindcă ei au vrut să demonstreze că Titanicul nu este doar un vas mare ci este şi un vas rapid. La timpul său, în jurul anului 1912, Titanicul fusese cel mai mare vapor construit de om.

După cum am spus, cumpătarea a salvat de mai multe ori viaţa omului şi chiar a salvat ţări sau imperii de a se distruge. De ce spunem acest lucru? Se ştie că atunci când o putere imperială se ridică de cele mai multe ori lumea se lăcomeşte. Exemplele ar fii mult prea multe: Gingis Han, Iulius Cezar, Alexandru Macedon, Xerxes al Persiei ar fii numai câteva cazuri. S-a remarcat că marii conducători ai lumii sunt de cele mai multe ori lipsiţi de cumpătare şi din acest punct de vedere ajung să i-a decizii la mânie ceea ce duce la eşec. Din acest punct de vedere toate imperiile care nu au dat dovadă de cumpătare sunt din acest punct de vedere menite eşecului. Aceasta fiindcă atunci când lumea conducerii de stat ajunge să fie dominată de lăcomie se ajunge în mod evident la dezechilibru. Din acest punct de vedere cumpătarea nu este o virtute care este identică cu ying şi yangul chinezesc ci este foarte mult o virtute care îl poate ajuta sau mai bine spus îi poate fii de folos omului în procesul mântuirii.[115] După cum am spus, nevoia de cumpătare vine de cele mai multe ori pe fondul faptului că comportamentul rebel sau comportamentul revoluţionar nu este cel mai potrivit. Sunt mulţi care pe parcursul timpului au făcut mai multe acte şi au creat o modă a rebeliunii sociale sau culturale. Fie că este vorba de muzica rock, de mişcările de masă, de ghetouri sau de alte forme de manifestare ale spiritului uman, a face din rebeliune o modă nu este cel mai bun lucru. Cumpătarea este din acest punct de vedere ceea ce defineşte sau ceea ce atribuie omului stăpânia de sine sau ceea ce am putea denumii controlul de sine. Dacă nu Dumnezeu este în controlul omului cine mai poate fii în controlul omului? Cu siguranţă că cel rău sau diavolul vrea să deţină controlul asupra noastră. În iad se spune că nu există cumpătare. La fel de bine este cât se poate de posibil că dacă diavolii la căderea lor ar fii dar dovadă de cumpătare nu ar fii căzut din starea lor sau de la Dumnezeu. De ce este aşa? Fiindcă căderea diavolilor a fost doar un act de rebeliune care nu s-a fondat pe lucruri sau dovezi palpabile. Acest lucru este bine să îl avem în vedere. Puterea rebeliuni nu a fost suficentă pentru a Îl detrona sau mai bine spus pentru a Îl înlocui pe Dumnezeu. Acest lucru a dus în cele din urmă la crearea unui nou spaţiu de existenţă care părea că v-a rezolva acest lucru. Nu a fost să fie aşa, fiindcă din rebeliunea diavolilor s-a născut iadul. Aceasta fiindcă nimic din ceea ce există nu poate fii separat de Dumnezeu care este principiul ontologic al existenţei. Ceea ce diavolii nu au luat în calcul este că nu poate exista nimic dincolo de ontologia lui Dumnezeu. Ei au dorit o existenţă liberă de prezenţa lui Dumnezeu pe care au voit să Îl schimbe. Ontologic acest lucru este imposibil fiindcă Dumnezeu este Cel care a oferit fiinţă sau El este Cel care este principiul ontologic al existenţei. Din acest punct de vedere căderea diavolilor poate fii denumită nu numai o cădere din mândrie ci şi din lipsă de cumpătare. Acest lucru ne spune că nu este bine să ne lăsăm conduşi de sentimente de rebeliune şi de răzbunare. Ceea ce pare ca şi un lucru bun şi drept când un om este în stare de rebeliune sau de furie se dovedeşte a fii o greşeală când omul este în stare de pace şi de cumpătare. Cumpătarea este prin urmare un lucru pe care omul îl poate cultiva sau mai bine spus pe care omul îl poate extinde. În cumpătare la fel ca şi în rebeliune există un scop, însă metodele de a realiza acest scop sunt diferite. De mai multe ori scopul rebeliunii şi al răzvrătirii este numai de a crea mai multă distrugere şi rău celor din jur. Evident există şi rebeliune care se justifică atunci când vorbim de o tiranie sau de o dictatură însă s-a demonstrat că pentru a înlătura o

[115] Radu Teodorescu, *Mântuirea în marile religii ale lumii* (Cugir, 2014).

tiranie sau o dictatură nu este destul numai a dar curs sentimentelor de rebeliune şi de răscoală ci ele trebuie să mai fie dublate şi de cumpătare. De ce este aşa? Fiindcă în trecut au existat cazuri în care oamenii au dat curs furibund împotriva unei tiranii şi nu au fost capabili să o înlocuiască cu altceva decât cu o altă tiranie.[116]

Este evident că cumpătarea este o stare care aduce cu sine mai multe beneficii omului. Aceste beneficii sunt din acest punct de vedere necesare pentru ca omul să ajungă la o stare de echilibru interior s-au lăuntric. Cumpătarea este cea care ne deschide perspectivele şi orizonturile unei concepţii de viaţă superioare şi benefice. Prin cumpătare ne putem da seama că alternativa războiului şi a violenţei nu este cea care poate soluţiona problemele cu care ne confruntăm. La fel de bine când ne confruntăm cu situaţii limită este bine să dăm dovadă de cumpătare. Cumpătarea este cea care ne face să ne stăpânim pe noi înşine. Este necesar să ne stăpânim pe noi înşine pentru ca să nu fim stăpâniţi de patimile şi defectele noastre. Cumpătarea este cea care îl face pe omul care bea alcool să nu ajungă beţiv. El îşi dă seama că atunci când se află în faţa sticlei nu trebuie să continue la infinit. Din acest punct de vedere cumpătarea este o modalitate de a lupta împotriva excesului şi ea este cea care ne face să ieşim biruitori cu patimile care sunt de mai multe ori derivate din lăcomie. Se poate spune că omul cumpătat este „om cu scaun la cap" adică un om care este cât se poate de mult înţelept şi raţional. Am arătat în această carte că există mai multe grade ale raţionalităţii însă unul dintre cele mai accentuate este cumpătarea. Din acest punct de vedere cumpătarea nu poate fii separată de raţionalitate. Cumpătarea ne ajută din acest punct de vedere şi în raport cu noi înşine. Una dintre cele mai mari ispite ale omului este egolatria sau mândria. Când omul ajunge să fie stăpânit de mândrie de cele mai multe ori el este lipsit şi de cumpătare. De ce este aşa? Fiindcă prin aceasta el se autoevaluează pe sine ca fiind cel mai bun. Mândria este din acest punct de vedere şi o mare lipsă de cumpătare. Acolo unde există cumpătare de cele mai multe ori omul dă dovadă de modestie şi dacă este un om profund religios el ajunge şi la virtutea smereniei. Smerenie stă în strânsă legătură cu cumpătarea. De ce este aşa? Fiindcă omul cumpătat de cele mai multe ori ajunge să fie smerit fiindcă el ajunge să îi vadă nu numai calităţile cum fac cei mândri ci şi păcatele şi defectele. Cumpătarea este cea care ne duce la Dumnezeu şi este cea care ne face să devenim conştienţi de limitele noastre şi de infinitul lui Dumnezeu. Din acest punct de vedere omul nu poate fii cumpătat fără de smerenie şi nici smerit fără de cumpătare. Evident aceste două virtuţi nu sunt identice una cu alta. Smerenia şi cumpătare sunt două virtuţi care sunt din acest punct de vedre înrudite dar nu identice. Sunt mai mulţi cei care sunt cumpătaţi fără să fie smeriţi. În general marea majoritate a oamenilor smeriţi sunt cumpătaţi. Acest lucru este cât se poate de adevărat şi este bine să îl ştim. Din trecutul Bisericii se ştiu mai multe pilde de smerenie. O pildă de smerenie şi de cumpătare a dat Sfântul Ioan Hrisostom când a respins să fie făcut ierarh şi patriarh al Constantinopolului. Din acest punct de vedere smerenia are un mare aport în a ne face să fim cumpătaţi. Smerenia şi cumpătarea nu pot fii separate una de alte şi sunt organice una alteia. Acestea sunt din acest punct de vedere lucrurile care definesc sau cele care contribuie la ceea ce suntem sau la modul în care ne definim pe noi ca şi oameni credincioşi.[117]

În mod deliberat am lăsat aici să vorbim în cele din urmă despre relaţia care există dintre smerenie şi cumpătare. Aceasta fiindcă atunci când vorbim despre religia comparată acest lucru este cât se poate de mult inevitabil. Domnul Iisus Hristos a fost din acest punct de vedere una dintre cele mai mari pilde de smerenie şi din acest punct de vedere este evident că nu putem trece aşa de uşor peste exemplul pe care El ni l-a lăsat nouă. Dovada de smerenia a Domnului Iisus Hristos a fost cel mai bine condensată de Sfântul apostol Pavel care L-a văzut pe Domnul Iisus Hristos într-o lumină orbitoare pe drumul Damascului: „Să aveţi în voi gândul acesta care era şi în Hristos Iisus: El, măcar că avea chipul lui Dumnezeu, totuşi n-a crezut ca un lucru de apucat să fie deopotrivă cu Dumnezeu, ci S-a dezbrăcat pe Sine însuşi şi a luat un chip de rob, făcându-Se asemenea oamenilor. La înfăţişare a fost găsit ca un om, S-a smerit şi S-a făcut ascultător până la moarte, şi încă moarte de cruce. De aceea şi Dumnezeu L-a înălţat nespus de mult şi I-a dat Numele care este mai presus de orice nume; pentru ca, în Numele lui Isus, să se plece orice genunchi al celor din ceruri, de pe pământ şi de sub pământ, şi orice limbă să mărturisească, spre slava lui Dumnezeu Tatăl, că Isus Hristos

[116] Poate unul dintre cele mai cunoscute cazuri este Coreea unde de mai multe ori o tiranie a fost înlocuită de o altă tiranie. Cazul Coreei este cât se poate de confuz fiindcă această ţară este separată în două părţi: una de sud şi alta de nord.
[117] Hrisostomos al Etnei, *Flori din deşert: pilde despre smerenie, ascultare, pocăinţă şi iubire* (Editura Vremea, 2003).

este Domnul." (Filipeni, 2 5-12). Acesta este unul dintre textele fundamentale ale teologiei creştin ortodoxe care a întemeiat învăţătura sau dogma kenozei. Kneoza este mai mult decât smerenie şi este golirea de sine ultimă pe care Dumnezeu a făcut-o în persoana Domnului Iisus Hristos. Acest lucru este dovada supremă în Dumnezeu este cazul ultim de cumpătare şi că toate cumpătarea vine de la Dumnezeu. El demonstrează că în Dumnezeu există raţionalitate supremă şi că atunci când este cazul Dumnezeu acţionează conform cumpătării şi nu conform impulsurilor de moment. Realitatea aceasta a exprimat-o şi Psalmistul David când spunea că „toate cu înţelepciune le-ai făcut Doamne." Când vorbim de Dumnezeu, vorbim de faptul că toată cumpătarea vine de la Dumnezeu. Dacă este să punem întrebarea: este Dumnezeu cumpătat? Cu siguranţă răspunsul este da. Acest lucru însă numai în sensul uman sau în sensul omenesc. Dumnezeu este din acest punct de vedere izvorul cumpătării fiindcă El este cel care este sursă a înţelepciunii. Totuşi, am ales să vorbesc la finalul acestei cărţi despre relaţia sau legătura care există între cumpătare şi smerenie. Există prin urmare o legătură extrem de strânsă şi care ţine foarte mult de viaţa ascetică şi de viaţa credinţei. Cumpătarea este o virtute care se desăvârşeşte în smerenie. Aceste două virtuţi se condiţionează şi se presupun una pe alta.

O celebră povestire despre smerenie ne spune că la un moment dat un mare sfânt ajunsese să aibă o descoperire de la Dumnezeu care îi spunea că la o mănăstire de maici din apropiere se afla o călugăriţă extrem de virtuoasă şi cu o viaţă sfântă şi care era mai avansată decât el în viaţa duhovnicească. Sfântul s-a dus la această mănăstire să vadă cine este această călugăriţă. La mănăstirea cu pricina există cu adevărat o călugăriţă care cu adevărat ajunsese la sfinţenie dar care nu voia să fie cunoscută. În acea mănăstire era desconsiderată şi considerată ca ieşită din minţi. Ea avea ascultare la bucătărie şi nu avea nimic altceva de făcut decât să spele vase şi să măture. Această călugăriţă însă îşi făcea rânduiala vieţii de călugărie cu foarte mare seriozitate şi din acest motiv a atras invidia la mai multe alte călugăriţe care o insultau şi de mai multe ori chiar au lovit-o şi au pălmuit-o. Călugăriţa însă le răbda pe toate fără să spună nimic. Când acest sfânt a venit la mănăstire el a întrebat:

- Unde este călugăriţa acea cu viaţă sfântă?
- Care dintre ele a răspuns mai marea mănăstirii?
- Aici în această mănăstire este o călugăriţă sfântă.
- O să le chem pe toate călugăriţele din mănăstire să o poţi descoperii fiindcă nu ştiu despre cine vorbeşti.

Călugăriţele au venit şi s-au pus toate în faţa sfântului. Sfântul s-a uitat la ele dar nu părea să o vadă. Atunci el a zis:

- Sfânta nu este aici.
- Nu are cum. Aici sunt toate călugăriţele din mănăstirea noastră.
- Sigur sunt toate?
- Mai este una care este măturătoare şi îngrijitoare, dar ea nu este în toate minţile.
- Adu-o şi pe ea să o văd.

Egumena mănăstirii a adus-o şi pe călugăriţa desconsiderată. Când a văzut-o sfântul a făcut o plecăciune până la pământ în faţa ei. Toate celelalte călugăriţe s-au scandalizat şi au spus:

- Cum poţi să te pleci în faţa uneia care nu este în toate minţile?
- Adevărat vă spun că această călugăriţă este mai virtuoasă decât toate dintre voi şi acest lucru mi-a fost descoperit de la Dumnezeu. Aceasta fiindcă ea a dat dovadă de răbdare şi de iubire faţă de voi toate.

La călugăriţe a început să le pară rău atunci pentru modul în care se comportaseră cu colega lor. Au voit să îşi ceară iertare. A doua zii când au căutat-o, călugăriţa cea smerită şi blândă plecase din mănăstirea lor în alta pentru a nu se mândri.[118]

Este bine să ştim din acest punct de vedere că între smerenie şi cumpătare nu se pot face prea multe distincţii şi separaţii. Acest lucru este aşa fiindcă de cele mai multe ori lumea crede că pentru a fii cumpătat nu este necesară să fii şi un om smerit. Din acest punct de vedere trebuie să facem distincţia fundamentală dintre modestie şi smerenie. Modestia este de mai multe ori o virtute care ţine foarte mult de atitudinea laică a vieţii. Când omul devine religios şi un om credincios, atunci când el devine conştient de lumea religiei el trebuie să devină smerit. De ce este aşa? Fiindcă

[118] Pavel Everghetinosul, *Everghetinos*, (Editura Eguenița: Galați, 2009).

mândria este un lucru care nu este pe placul lui Dumnezeu. S-a spus astfel că Dumnezeu celor mândrii le stă împotriva şi celor smeriţi le dă har. (Iacob 4, 6). Este cât se poate de evident că smerenia este cea care din acest punct de vedere ajunge să fie sau să se exprime pe sine cumpătare. Acest lucru este bine să fie cunoscut şi să îl avem în vedere.[119] Este bine din acest punct de vedere să ştim că nu putem fii cumpătaţi fără de smerenie şi nici smeriţi fără de cumpătare. Din acest punct de vedere, smerenia este una dintre cele mai mari dovezi de cumpătare. Când omul este smerit el este indiscutabil şi cumpătat. Smerenia este din acest punct de vedere una dintre cele mai mari dovezi de smerenie din punct de vedere religios. Acest lucru este experimentat de toţi sfinţii. Din punct de vedere al virtuţii şi al teologiei morale există o legătură sau mai bine spus o sinergie dintre smerenie şi cumpătare. Acestea sunt două virtuţi care atunci când se întâlnesc duc la sfinţenie şi la ceea ce am putea spune starea de desăvârşire. Cumpătarea este din acest punct de vedere un lucru care ţine şi de seriozitate. Când omul este serios sau mai bine spus când ajunge să cultive seriozitatea el îşi v-a da seama şi de importanţa cumpătării. Smerenia şi cumpătarea sunt două surori de sânge foarte bune şi care din acest punct de vedere sunt nedespărţite. Pentru cei care sunt cu adevărat interesaţi de viaţa duhovnicească şi care Îl iubesc cu adevărat pe Dumnezeu, tema cumpătării este şi ea de interes.

În acest capitol am ales să vorbim despre cumpătare din punctul de vedere al religiei comparate fiindcă după cum am spus, Dumnezeu ne-al lăsat libertatea de studia şi analiza mai multe religii. Aceste religii sunt din acest punct de vedere cele care ne spun că cunoaşterea lui Dumnezeu se realizează într-un mod al devenirii. Sunt mai multe religii care au numai o funcţie pregătitoare. Această funcţia a avut-o în Vechiul Testament mozaismul sau iudaismul care a fost mai mult o pregătire pentru venirea Domnului Iisus Hristos. Deşi mai multe religii sunt în înşelăciune nu trebuie să atribuim omului lucrarea diavolilor. Sunt mai multe religii care nu sunt adevărate sau conţin numai o parte din adevăr. Religiile care au lucrarea diavolilor în ele, încetează de a mai fii religii. Menirea religiei este de a îl duce pe om sau de a îl pune pe om în legătură cu Dumnezeu. Această legătură se menţine foarte mult prin cumpătare. Din acest punct de vedere religia comparată este o chemare sau un îndemn la cumpătare. Cumpătarea este sensul şi starea ultimă la care poate ajunge cineva când vine vorba de a îşi exersa starea de înţelepciune la care a ajuns. Cumpătarea este o stare filosofică şi a fost lăudată de mai mulţi filosofi. Scopul nostru nu a fost de a scrie un elogiu al cumpătării ci a fost foarte mult de a arăta prin ce se deosebeşte cumpătarea de restul viciilor şi cum se aseamănă cumpătarea cu restul virtuţilor. Am arătat că secolul al XXI-lea este bine să fie un secol al cumpătării. Cum cât vom reuşii să facem din secolul al XXI-lea un secol al cumpătării cu atât mai mult acest secol v-a fii mai reuşit şi v-a ajunge la sensul şi la realitatea ultimă în spre care a fost menit. Această carte se adresează preotului, ierarhului, şi teologului creştin ortodox în primul rând. Ea este menită să îi fie o resursă care să îi fie de folos în drumul anevoios dar sigur al mântuirii. În cele din urmă, cartea noastră se adresează creştinului ortodox simplu care şi el este dornic să îşi îmbunătăţească viaţa sa duhovnicească. Am scris o carte care se dresează în primul rând sufletului omului. Roadele citirii acestei cărţi vor fii prin urmare roade sufleteşti. Aceste roade sunt făcute cu scopul de a îl ajuta pe om în mântuirea sa. Lectura acestei cărţi prin urmare urmăreşte mântuirea omului. Am scris această carte din dorinţa de mântuire a omului.

Cumpătarea este din nefericire o temă periferică a secolului al XXI-lea. Am dorit să o aducem în centrul atenţiei omului secolului al XXI-lea care ar putea beneficia foarte mult de pe urma cultivării virtuţii cumpătării. Avem nevoie de un secol al cumpătării şi de mai mulţi oameni ai cumpătării. Oamenii cumpătării sunt oamenii în care putem avea încredere şi care nu ne vor părăsii atunci când este greu sau când ne confruntăm cu greutăţi. Pe măsură ce devenim mai cumpătaţi cu atât mai bine. Vom ajunge să fim desăvârşiţi numai atunci când vom fii cumpătaţi. Cumpătarea este o virtute actuală care din nefericire este ignorată de mai multe ori. Dacă am reuşit să facem un portret moral al cumpătării în paginile acestei cărţi este un lucru pe care cititorul îl poate aprecia singur.

BIBLIOGRAFIE

Jeffrey Archer, *Cain şi Abel* (Editura Vivaldi, 2009).
Proloagele (Editura Basilica: Bucureşti, 2011, ediţia a III-a).

[119] Christop Haselbarth *De la mândrie şi rebeliune la smerenie şi blândeţe* (Editura Nehemia, 1999).

Alexandru Lascarov Moldovanu, *Viața creştină în pilde* (Editura literatura română, ediția a II-a, 2011)
Constantin Triandafillu, *Sfântul Cosma Etolianul: viața şi învățăturile* (Editura Evanghelismos: Bucureşti, 2012).
Bill Subritzky, *Demons defeated,* (Tonbridge, 1985).
Bernard Faure, *Unmasking Buddhism* (Sussex, 2009).
Alex Maloney, *Rock music: the citadel of Satan* (Exlibris Corporation, 2011).
Dionisios Farasiotis, *Părintele Paisie şi marii inițiați ai Indiei* (Editura Egumenița: Galați, 2005).
Fritjof Capra, *Taofizica: o paralelă dintre fizica modernă şi mistica orientală* (Editura Tehnică, 2004 ediția a II-a).
Barnaby Rogerson: *Moștenitorii Profetului Mahomed. Cauzele schismei dintre șiiți și sunniți*, Editura Polirom, Iași, 2007.
Roy, Olivier (1994). *The Failure of Political Islam.* Harvard University Press.
Picard, Marianne, *Juifs et Judaïsme. Manuel d'histoire juive. De 700 avant à 70 après*. Paris, 1987.
Eduard Schure, *Marii inițiați* (Editura Aldo Pres: Bucureşti, 2004).
Sorin Dumitrescu, *Noi şi icoana* (Editura Anastasia: Bucureşti, 2010).
Donald MacGillivray Nicol, *Meteora: the rock monasteries of Thessaly* (Variorum, 1975).
Ioan Petru Culianu, *Religie şi putere* (Editura Polirom: Iaşi, ediția a II-a, 2005).
Steven Pinker, *The better angels of our nature: why violence has declined* (Viking Adult, 2011).
Thomas Cathcart şi Daniel Klein, *Platon and the Platypus walk into a bar: understanding philosophy through jokes* (Penguin, 2008).
Paul Finch, *The extremist and other tales of conflict* (Pendragon Press, 2004).
Andrei Pleşu, *Obscenitatea publică* (Bucureşti, 2004).
Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop* (Bucureşti, 2002 reeditare).
Gheorghios Capsanis, *Asceză şi îndumnezeire* (Editura Marineasa, 2006).
David Kroch, *Fumatul patima artificială* /W H Freeman Company, 1991).
Robert, P. & Scott, N., (1995) "*O Istorie a Europei Păgâne*". New York, Barnes & Noble Books.
Damaschin Grigoriatul, *Povățuiri de la sfântul Munte Athos,* (Editura Sfântul Nectarie, 2009).
Hector Patmore, *Adam, Satan and the king of Tyre: intrepretation of Iezechil 28, 11-19 in late antiquity* (Boston 2002).
Arsenie Boca, *Cărarea împărăției* (Arad, 1995).
Pierre Teilhard the Chardin, *Fenomenul uman* (Editura Aion, 1997).
Gustave le Bon, *Psihologia mulțimilor* (Editura Anima, 1990).
Simion Mehedinți, *Creştinismul românesc,* (Anastasia: Bucureşti, 1995).
Ioan Filipiciuc, *Asupra cuvântului noroc* (Editura Bucovina, 1998).
Virgiliu Gheorghe, *Efectele televiziunii asupra minții umane şi despre creşterea copiilor în lumea de azi* (Editura Evanghelismos, 2005).
Horia Ion Groza, *Viața maicii Domnului* (Editura Reflecții, 2011).
Michael Molloy, *Apărătorul adevărului- viața sfântului Atanasie cel Mare* (Editura Iona, 2011).
Jan Svanberg, *Saint Goerge and the Dragon* (Rabén Prisma, 1998).
Sfântul Atanasie cel Mare, *Viața Sfântului Antonie cel Mare* (PSB: Bucureşti, 1988).
Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Viața şi învățătura Sfântului Grigorie Palama* (Editura Scripta, Bucureşti, 1993).
John Mayendorf, *Sfântul Grigorie Palama şi spiritualitatea ortodoxă* (New York, 1974).
Stelianos Papadopoulos, *Vulturul rănit. Viața Sfântului Grigorie Teologul* (Editura Bizantină: Bucureşti: 2002).
Nifon al Constanțianei, *Viața Sfântului Nifon al Constanțianei* (un Episcop ascet în greceşte) (Episcopia Romanului şi Huşilor, 1993).
Alicia Gardner, *Theodore of Studium: his life and times* (Londra, 1905).
Antonie Plămădeală, *Tâlcuiri noi la texte vechi* (Editura Apa vieții, 2012 ediția a II-a).
Daniel Boyarin, *Socrates and the fat rabbis* (Chicago, 2009).
Vladimir Tismaneanu, *Scopul şi mijloacele: eseuri despre ideologie, tiranie şi mit* (Editura Curtea Veche, 2004).

Monah Moise Iorgovan, *Să nu ne răzbunați. Mărturii despre suferințele românilor din Basarabia* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia, 2012).
Sorin Dan Damian, *Martiriul sfinților apostolic Petru şi Pavel* (Editura Herald, Bucureşti, 2010).
Alexandru Paleologu, *Despre lucrurile cu adevărat importante* (Editura Polirom: Iaşi, 2011 ediția a II-a).
Horea Roman Patapievici, *Omul recent* (Editura Humanitas: Bucureşti 2001).
Colin Wilson, *C:G: Jung: lord of the underworld* (Maurice Basset, 1988).
Mihali Ciprian, *Despre violență* (Idea Design & Print Ed., 2004).
John Breck, *Darul sacru al vieții* (Editura Patmos, ediția a II-a, 2003).
Lev Nikolaevici Tolstoi, *Război şi pace* (Bucureşti, 2011).
Sfântul Nicodim Aghioritul, *Războiul nevăzut* (Editura Egumenița: Galați, 2005).
Rudolph Peters, *Jihad in Classical and Modern Islam*, Mouton, (Hague 1979).
Joel Rosenberg, *Ultimul jihad* (Editura Nemira, 2007).
Viorel Panaite, *Pace, război și comerț în Islam: Țările Române și dreptul otoman al popoarelor, secolele XV-XVII* (Editura B.I.C. All, 1997).
Armand Guță, *Conflictele inter-etnice şi inter-confesionale în Balcani: (reflectate în publicațiile regionale dintre anii 1900 – 1920); studiu de imagologie ; noi, voi şi ceilalți* (Editura Etnologică, 2010).
Abraxas, *Magia neagră* (Editura Nemira, 2001).
Eric Hoffer, *Adepții fanatici: reflecții asupra naturii mişcărilor de masă* (Editura Polirom: Iaşi 2013).
Arhimandrit Mina Prodan, *Călăuza cunoaşterii şi combaterii sectelor* (Editura Bunavestire: Bacău, 1995).
W M. Cooper, *Flagelanții şi flagelarea: o istorie a bâtei din toate țările: din timpurile primare în prezent* (Londra, 1869).
Christopher Catherwood, *Why the nations rage: killing in the name of God* (Oxford, 2002).
Mihai Floroaia, *Inchiziția în Europa,* (Editura Crigarux, 2001).
Cătălin Mosoia, *În dialog cu: despre ştiință şi religie* (Curtea Veche, 2007).
Jean-Yves Lacoste, *Fenomenalitatea lui Dumnezeu* (Editura Deisis: Sibiu, 2011).
Ioan Fruma, Grigorie T. Marcu, *Procesul mântuitorului: studiu juridic şi teologic* (Editura Romcart, 1945).
Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Hristos, Biserică, Societate,* (EIBMBOR: Bucureşti, 1998).
Marțian Cotrău, *1001 gânduri pentru cumpătare* (Editura Apollonia, 1997).
Robert Taft, *Ritul bizantin* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia: 2008).
Catalina Maria Beldianu, *Comunicarea simbolistică în ritualul ortodox* (Editura Mica Vlahie, 2006).
William Shapespeare, *Opere complete* volumul 1 (Editura Univers: Bucureşti, 1982).
Haralambie Rovența, *Limba şi stilul sfântului apostol Pavel* (România Mare, 1929).
Richard, G. Gregg, *Power of nonviolence* (New York, 1935).
John A. Hostetler, *Amish society,* (Maryland, 1993).
Henri Bergson, *Evoluția creatoare* (Institutul european: Iaşi, 1998).
Hristos Yannaras, *Libertatea moralei* (Atena, 1989).
Sotos Hondropulos, *Sfântul Nectarie din Eghina: sfântul secolul al XX-lea* (Bacău, 2001).
Radu Teodorescu, *Ascetul şi asceza creştin ortodoxă în secolul al XXI-lea* (Cugir, 2013).
Sfinți şi mari duhovnici despre discenământul duhovnicesc (Editura Sofia: Bucureşti, 2010).
Rafail Noica, *Cultura duhului* (Editura Reîntregirea: Alba Iulia, 2002).
C. Amărinței, *Rânduiala* (Paris, 1973).
Max Picard, *Fuga de Dumnezeu* (Editura Anastasia: Bucureşti, 1998).
Constantin Noica, *Echilibru spiritual: studii şi eseuri 1929-1947* (Editura Humanitas: Bucureşti, 1998).
Nicolae Steinhardt, *Călătoria unui fiu risipitor: eseu romanțat asupra neisbânzii* (Editura Polirom: Iaşi 2013).
Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii* (Editura Polirom: Iaşi 2008) ediția a III-a.
Radu Teodorescu, *Mântuirea în marile religii ale lumii* (Cugir, 2014).

Hrisostomos al Etnei, *Flori din deşert: pilde despre smerenie, ascultare, pocăință şi iubire* (Editura Vremea, 2003).
Pavel Everghetinosul, *Everghetinos*, (Editura Eguenița: Galați, 2009).
Christop Haselbarth *De la mândrie şi rebeliune la smerenie şi blândețe* (Editura Nehemia, 1999).